

69.947

OSZK

LUGOSI

A szegedi
szabadtéri
játékok
története
1931-1937

Széchenyi Kiadó

N. M.

LUGOSI DÖME

**A SZEGEDI
SZABADTÉRI JÁTÉKOK
TÖRTÉNETE
1931—1937**

BUDAPEST, 1938

„A SZINPAD“ KIADÁSA

E könyv adatait, kimutatásait, képeit akár kivonatossan, akár idézetben, még a forrásmű megjelölésével sem szabad felhasználni, kizárólag a szerző előzetes írásbeli engedélyével. Szerző mindenkit kér, akinek a magyar szabadléri játékok múltjára és jelenére vonatkozó írásbeli, nyomtatott, vagy képes ábrázolatú emléke van, azt feldolgozás céljából közölje a szerzővel, akinek címe: Szeged, Szentháromság-u. 4/a.

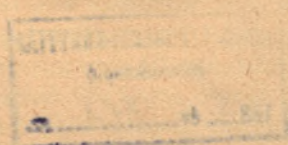

**A BÖRITŐLAP RAJZA BUDAY GYÖRGY
FAMETSZŐ-MŰVÉSZ MUNKÁJA**

LUGOSI DÖME:

**A SZEGEDI SZABADTÉRI JÁTÉKOK
TÖRTÉNETE 1931—1937**

OSZK
Országos Széchenyi Könyvtár

A „SZINPAD” kiadása, Budapest, 1938.

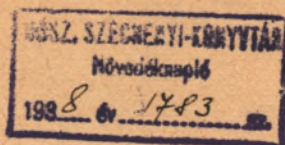
3000 120000

HONFELTÁJAZÁS
1957-1958

OSZK

Magyar Színházak Könyvtára

69947

ELŐSZÓ

A szegedi szabadtéri játékok történetében nevezetes évfordulóhoz érkezünk 1937-ben. Ebben az évben tizedik évfordulóját üljük a szegedi szabadtéri játékok gondolatkeletkezésének, de egyben ötödik évfordulóját üljük Madách Imre: *Az ember tragédiája* szabadtérre való kihelyezésének.

A szabadtéri játékok gondolata ősrégi és mégis a mai világban a szabadtéri játékok fogalma még kellően meghatározva nincs. Bár nem szándékozunk e helyen a helyes elnevezés tekintetében vitát indítani, mégis kénytelenek vagyunk felemlíteni, hogy sem a *szabadtéri játék*, sem a *szabad égi színpad* elnevezés a szegedi szabadtéri játékokra helyesen nem alkalmazható. (Jobb elnevezés hiányában mi is „szabadtéri játék” néven fogjuk ezeket az egészen különleges színpadi bemutatásokat nevezni.) A Színészeti Lexikon II. k. 802. oldalon írja: „Szabadtéri színház minden olyan szabad ég alatti színjátszó hely, ahol a színpadot és kellékeit részben, vagy egészben a természet szolgáltatja, s ahol az előadás varázsát épp a természetnek bizonyos fokú közreműködése adja meg.” Nyilvánvaló, hogy ez a meghatározás a szegedi szabadtéri játékokra helytelen, mert a szegedi DOM-téren semmiféle kelléket és hangulatot a természet nem ad, mert a környezet épülecsoportokból áll és a természet csupán az égboltozat alakjában jelenik meg. Helytelen azonban a „szabad ég alatti” megjelölés is, mert hiszen minden födetlen színpadon előadott játék a szabad ég alatti játék nevet viselhetné és talán ez az elnevezés lehetne gyűjtő fogalma az összes, nem zárt épületben előadott játékoknak. A szegedi fogadalmi templom előtt elterülő kövezett, tízezer négyzetméter területű teret árkádos, egységbe foglalt épülecsoport határolja, melyet építészetiileg is *zárt térnek* neveznek. Tehát a szegedi játékok színhelye nem szabad tér, hanem zárt tér.

A színjátszás kezdete visszanyúlik a történelem előtti korszakba, amikor szertartásként jelentkezett valamely olyan szabad területen, ahol egyrészt a néző közönség részére is elegendő hely jutott, másrészt mi sem gátolta a szertartások, illetve előadások lebonyolítását. Ezekben az ősjátékokban egészen bizonyosan tevékeny szerep jutott a közönségnek, mely lithurgikus formák között avatkozott bele a cselekményekbe,

akár közbeszólásokkal, akár szavaló karokkal, vagy énekkórusokkal. Ennek nyomai feltalálhatók még az ógörög színházi előadásokban éppúgy mint a római drámai előadásokban is. Sőt a legújabb kutatások szerint az egyiptomiaknál is fellelhetők ezek. Míg az egyiptomiaknál a természet szolgáltatta a hátteret, addig az ógörög és római színjáték építészeti háttereket emeltetett a színpadra. A középkorban a katolicizmus nagy lépésekkel segítette elő a szabad térségen előadott játékokat. Az eddigi hármás beosztású közös (szimultán) színpadok helyett szintérré avatta az előadás egész helyét, ennek környékével együtt és nemcsak a DOM, nemcsak a város kertje, hanem a városon kívül fekvő Golgota, vagy Kálvária is helye lett a misztériumok előadásának. Egész a renaissance koráig olyannak tűnik fel a szabad ég alatti játék, mintha a színház fejlődése ehez volna kötve. Ekkor azonban és még később a barokk áramlat megindulása után, a játékokat az épületek nagyobb zárt termeibe vitték be, főleg azért, hogy az előadásokat függetlenítsék az időjárás szeszélyétől. Noha az új elhelyezés tetszetős és kedvező volt, a játékok mégis időnkint vissza-vissza vágyakoztak a szabadba, hogy új erőre kapva, más irányokat szabjanak a színpad fejlődésének. A XVI. század végén az olasz fejedelmi udvarokban felbukkan a *teatro della verduna*, melynek híre csakhamar elterjedt Európában és a XVII. század elején már Spanyolországban és Németországban utánzásra talál. 1618 táján Salzburgban a püspök kezdeményezésére, annak *kerti színpadán* megszületnek a híres szabadtéri játékok, amelyeket azonban még akkor nem a DOM-téren helyeztek el. A XVIII. század elején Drezdában is két szabadtéri színpad keletkezik, valamint Európa számtalan más helyén is, de Magyarországon csak a magyar színészet megteremtése után találkozunk a szabadtéri játékok nyomaival.

A magyarországi szabadtéri játékok történetében kétszer is találkozunk műkedvelők szabad ég alatti játékával. 1792 augusztusban Pozsonyban egy pástorjátékot, 1837 május 7-én Egerben a püspökkertben az *Alessandro Massaroni* című darabot adták elő. Ezekről az előadásokról azonban közelebbit nem tudunk, még az előadás nyelvét sem, csak annyit, hogy szabad ég alatt játszották, miért is ezek előfordulását színesztörténeti szempontból mellőzhetőnek tartjuk. A szegedi szabadtéri játékok előtti hasonló megnyilvánulások rövid történetét az alábbiakban adjuk.

A *székesfehérvári* szintársulat a vármegye által kiküldött egyik felügyelőjének *Bajzáth* György Andrásnak birtokán, annak meghívására a fehérmegyei *Moha* községben (a székesfehérvári járásban) 1819 augusztus 15-én bemutatta az első magyar szintársulat által 1792 június 13-án először előadott *gróf Valtron, vagy a Subordinatio* című 5 felvonásos vitézi játékot, melyet *Möller* Henrik után *Meisl* alkalmazott színpadra és amelyet magyarra *Kónyi* János fordított le. Minthogy e községnek még napjainkban is csak igen kevés lakósa van, azt gondoljuk, hogy vagy csupán néhány meghívott megyebeli előkelőség és a házigazda baráti köre előtt tartották meg az előadást, vagy csupán kísérlet volt, melyet

hasonló több nem is követett. — *Szuper* Károly naplójában (10. o.) 1840 május havával kapcsolatban megemlíti, hogy mikor ő *Fekete* Gábor színtársulatával vándorolt „*Varasd* volt fő állomásunk, hol roppant közönség előtt adtuk *Sobrit*“. Ez azonban valószínűleg úgy került szabad-
térre, hogy akkor *Varasdnak* még színháza nem volt, vagy a színházat nem bocsáthatták a magyar színészek rendelkezésére. — *Szabó* József aradi színigazgató társulata 1856 szeptember 2-től október 17-ig Pozsonyban a födetlen színkörben is több előadást tartott. Ezt az adatot tehát nem tekinthetjük kizárólagos szabadtéri játéknak, mert hiszen színházi célokra épült színpadon és nézőtér előtt folytak le az előadások. Állítólag ugyanezen évben Temesvár józsefvárosi színkörében hasonló körülmények között játszottak a német színészek. — Jelentősebb ezeknél az a feljegyzés, amely szerint 1854—1864 közötti években *Szuper* Károly igazgató társulatával *Keszthelyen*, a *Festetich*-kastély parkjában, a grófi család meghívására, az ottani és egyetlen magyar *kerti színpadon* szerepelt társulatával. A 43 méteres nézőtér oldalait nyírott gyertyánfák szegélyezték és a színpad két méter magas földhányás, mintegy 7 méter mélységű volt. A város közönsége aréna néven ismerte a kerti színpadot. — Mintegy tíz év múlva találkozunk ismét a szabadtéri előadásokkal *Molnár* György a hírneves rendező és budai színigazgató egyik előadásával kapcsolatban. 1867 július 13-án mutatta be a *budai Népszínház* a *Dunanan apó* című operettet, melynek kerti jeleneteit úgy tette hatásossá *Molnár* György rendezése, hogy a színpadnak a Horváth-kertre néző hátsó kapuját kinyitatta és láthatóvá tette a lámpákkal világított egész Horváth-kertet, a szökőkúttal, a kertet szegélyező házakkal, a csillagos égbolttal, melyek oly rendkívüli hatást gyakoroltak a nézőkre, hogy azokra felejthetetlen élményként emlékeztek mindenkor vissza. Ugyancsak *Molnár* György rendezésében mutatta be a *budai Népszínház* 1868 augusztus 24-én *Bem hadjárata és a honvédség* című látványos harci játékot, amelynek előadásainál a színpad hátsó részét teljesen lebontatta, úgy, hogy láthatóvá vált a távoli Gellért-hegy, amelyen tűzijátékokkal és mozsárágyúzással hitette el a távoli ellenség csatáját. Közben a színpadon lovas tisztek vezetésével mintegy háromszáz főnyi honvéd katona, tüzérek és muszka foglyok vonultak keresztül, s a közönség csatlódása teljes volt. Ez igen figyelemre méltó adat, mert *Molnár* György ösztönszerűleg megérezte, hogy a környezetnek bele kell játszania a darab cselekményébe, de még inkább figyelemre méltó, hogy 300—400 főnyi statisztát vonlatott fel ez alkalommal és ezért őt tekinthetjük a magyar szabadtéri tömegjáték apjának. Bár a következő évben *Molnár* György *Bécsben*, majd ismét *Budán* nagy sikert aratott a *Bem* előadásával, többé hasonlóan nem kísérletezett és azóta három évtizedig mit sem hallunk magyar szabadtéri előadásról. — Ekkor *Jászai* Mari sürgetésére következik be egy tüneményes esemény. A *nagyvárad*i színigazgató, *Leszkay* András *Jászai* Mari huzamosabb vendégszereplésre szerződtette le *Nagyváradra*, s „*Jászai* Mari vendégszereplése alkalmával hírlapíró körökben kifejezte óhaját, hogy szeretné *Elektrát* nyílt, födetlen színpadon eljátszani akként, amint azt görög színpadon a népnek

bemutatták". 1897 augusztus 15-én folyt le az előadás a Rhédey-kertben, ahol a nyárfáktól övezett óriási köröndben a természetben épült fel a görög színpad. (Naményi Lajos: A váradi színészet története. 123. o.) Ezek után ismét majdnem harminc évi szünet következett, hacsak nem tekintjük szabadtéri megnyilvánulásnak azt, hogy 1912-ben a nyári hónapok alatt, *Neményi Lipót* igazgató társulata *Nagybányán* előadta a *Gésák* című operettet, a festőtelep kiállításának alkalmával, nagy sikerrel. — 1922-ben történt az első komoly lépés a magyar szabadtéri játék kialakulása felé. Igaz, hogy ez a kialakulás paraszt műkedvelők nevéhez fűződik, de mégis ez volt az első komoly törekvés, amely a *salzburgi* játékokon kívül a másik típusú szabadtéri előadásokat, az *oberammergaui* passió-játékokat akarta Magyarországon meghonosítani. 1922 május 25-től szeptember 17-ig mintegy 25 előadást rendeztek *Mikófalva* hevesmegyei község műkedvelői paraszt színészei, amikor is a színteret egészen a szabadba helyezték, s abba bele kapcsolták a község valóságos Golgotáját, a nézőteret pedig a hegyoldalból vájták ki. E játékoknak azonban, bár élénk visszhangja támadt, követője nem akadt — Tulajdonképpen 1924-től kezdve lehet csak a valódi szabadtéri játékokról beszélni, amióta Budapesten különböző vállalkozó intézmények álltak élére egyes mozgalmaknak, amelyeknek eredményei a következők: 1924-ben a *Lafontaine Társaság* a Nemzeti Színház tagjaival és a Nemzeti Színház díszleteivel a budapesti állatkerti tavon tutajokra épített színpadon előadta július 5-én az *Oedipus király*-t. A vállalkozás a kánikulai hőség miatt megbukott. Jobban sikerült, alig néhány nap múlva a margitszigeti MAC-pályán *Hasenclever: Antigone*-jának előadása (július 19. 20, 21, 22.), melyet ugyancsak a Nemzeti Színház tagjai adtak elő. — 1926 július 19-én találkozunk az első magyar tárgyú szabadtéri játékkal, melyet az FTC Üllői-úti pályáján mutattak be fővárosi színészek *Hege-düs* Tibor rendezésében. *Nyári* Albert báró: *Szent István* című két részes történelmi revüje került színre, melynek zenéjét *Szabados Béla* szerezte és állította össze. A zenét nagy fuvós zenekar szolgáltatta és közreműködött egy 200 tagú dalárda, valamint 500 főnyi statisztéria. Az előadást a *Budapesti Színészek Szövetsége* hívta életre. — 1928 június 29-én a margitszigeti kerti színpadon *Goethe: Iphigenia Taurisban*-ját adták elő a Nemzeti Színház tagjai. — 1929 június 29-én *Karácsonyi Jenő* gróf budai palotájának parkjában adták elő *Bethlen Margit* táncmesejátékait: *A fehér királylány*, *A két angyal* és *Az összeforrt lelkek* című egyfelvonásosokat. Néhány hét múlva augusztus 18-án és 20-án *Márkus László* rendezésében Margitszigeten a *Csongor és Tünde* pantomim-ballet változatát mutatták be, melynek zenéjét *Weiner Leo* szerezte. Egyidejűleg *Kürthy György* rendezésében került színre az Ütető-versenypályán az *Isaszegi csata* című látványos tömegjáték. — Csak ezek után következett 1931 június 13-án az első *szegedi* szabadtéri játék, melynek nagy sikere nyomán *Debrecenben*, *Szombathelyen*, *Tatatóvárosban*, *Pécsett* és *Budapesten* is megindultak a hasonló szabadtéri mozgalmak, azonban igazi, benső és állandósult sikere csak a *szegedi* szabadtéri játékoknak maradt meg.

Ez volt a magyarországi szabadtéri játékok útja, de a *szegedi* szabadtéri játékok ezektől különvált úton érkeztek a siker oltára elé, mert sem szellemi, sem anyagi, sem erkölcsi közösségben az előző magyarországi játékokkal, még kevésbé a külföldiekkel összefüggésben nincsenek. Szellemtörténeti szempontból is érdemes az eszme fejlődésére, kialakulására és megvalósítására vonatkozó adatok megismerésére figyelmet és időt szentelni.

ELŐZMÉNYEK

Aki a színházzal foglalkozik, előbb utóbb észlelni fogja azt a rendkívül érdekes körülményt, hogy az a környezethelyzet, amelyet a maga adottságaival egy-egy színház nyújt, teljesen különbözik más színházak adottságaitól. A méretek, az akusztika, a világítási lehetőségek, a nézőtér és színpad közötti távolság, a nézőtér díszítése és színezése, valamint más ezernyi apróság, oly különböző adottságokkal jelentkeznek, hogy a színpadi alkotás és bemutatás más-más eredményeket hoz létre, az egyik, vagy a másik színházi adottság hangulatából. A szegedi színház különleges méretei, egykor káprázatosan szép díszítései, mindamellett a rivalda és zsölye első sora között tátongó zenekari alagsor, fenséggel és komorsággal vegyes szorongó hangulatot idéznek elő művészen és közönségben egyaránt. Ezeket tekintve, a színház az ünnepi és nagyobb szabású drámajátékoknak jobban kedvez, mint a bohózatoknak, vagy vígjátékoknak. A színház szerencsés akusztikája azonban ismét nagy lehetőségeket nyújt zenei előadások hatásának kiaknázására, miért is a szegedi színház történetében mindig jó drámai előadások és pompás énekes játékok szerepelnek a műsoron. — E hatások összeségét lehet talán a színház láthatatlan lelkének nevezni, amely lélek a maga adottságaival irányítja a színházban előadható darabok műfajiságát és éppen a hasonló körülmények helyes felismerése különböztette el annak idején a *Kamara Színházat* is a *Nemzeti Színháztól*. Vannak darabok, amelyek nagy színpadot igénylenek, de velük szemben vannak olyanok, amelyek csak a kis színpadon és a szűk nézőtérre beszorított csekélyebb számú közönség előtt érvényesülhetnek. Vannak továbbá olyan darabok, amelyek kikíváncsoznak a színházból, a maguk nagyszabású történéseivel, tömegmozgalmával és a tömegeknek a játékba való bevonásával magát a tömeget teszik a játék sulypontjává, ahol a főhősök a tömegnek csupán részei, a tömeg hangulatának és a tömeg cselekedeteinek megszemélyesítői. E játékok a *tömegjátékok*, a drámaírás legújabb feladatai, a szabad térbe, a szabad ég alá kíváncsoznak. — Szeged színészetének fejlődésében el kellett következnie annak az időnek, amikor az új műfajú tömegjáték is megkapja a maga színpadát, — a színházon kívül.

A háború után bekövetkezett sport-korszak nagyban elősegítette a

tömegjátékok eszmei kialakulását. A sport tömegszórakozás, a néző szempontjából és tömegcselekedet a versenyzők szempontjából. Játékot lát maga előtt a tömeg, melyben az általa kedvelt személyek vesznek részt, akiknek harcát, versengését buzdító kiáltásokkal igyekeznek a győzelem felé terelni. Tömeghangulat keletkezik, amely magával ragadja a tétlén, a tespedt részeket is és az első tömegmegmozdulás után a csüggedtek és közömbösek is a tömeghatás sugalló ereje alatt kiabálnak, integetnek, s ténykedésükkel mindenképen befolyásolni akarják a győzelem kialakulását. Ez már maga a *tömegjáték*, a tömeg résztvesz mint tömeg a játékban és győzni akar, mert a sport-győzelem mindig az ő győzelme. Természetesen e sportjátékok színhelye csak a szabadtér lehet, ahol gátlásmentesen élheti ki tömegvágyait, miért is a sportjátékoknak a szabad levegőn való üdítő élvezése kéri le az azt a gondolatot, hogy a színpadi bemutatásokat is olyan helyeken és olyan körülmények között mutassák be, illetve adják elő, amelyek leginkább megfelelnek a sportjátékok szellemének és hatásának. Vagyis e szempontból meg kell állapítani, hogy a sportnak igen nagy hatása volt színészetünk, de különösen a szabadtéri játékok kialakulására és nagyban elősegítették a sportjátékok azt, hogy Szeged közönsége maga is vágyakozzon az üdítő keretek között élvezhető színházi előadásokra.

Igen érdekes annak a megállapítása is, hogy Szegeden *Az ember tragédiájának* különösen nagy, mindig virágzó kultusza volt. A budapesti első előadása utáni évben már Szegeden is színre került *Az ember tragédiája* és azóta szinte évenként, állandóan nagy közönséget vonzott. *Palágyi Lajos* színingazgatása alatt különösen sokszor került színre *Madách Imre* műve és talán ez biztatta fel utódját, *Andor Zsigmond* színingazgatót, hogy *Az ember tragédiáját* sorozatosan adja elő, illetve tűzze műsorra *Palágyi Lajossal* és *Greguss Margittal*. Ez a kieroszakolt sorozatos előadás azonban kudarcba fulladt, ami főleg a kezdődő gazdasági hanyatlás pánikszerű hatásával magyarázható, azonban azóta is sokszor előadták *Az ember tragédiáját*, mindig szép közönség-sikerrel és nagy lelki hatásokkal. Ez a hatás pedig talán azért nem mult el sohasem Szegeden, mert a tragédia reményt nyújtó bizodalmaival itt mindig időszerű volt. A királyi szózat, mely szerint „Szeged szebb lesz, mint volt“, csak célkitűzést jelentett, melynek lelki tartalmát a királyi szó elhangzása után alig egy évre így zárta szívébe Szeged polgársága: „ember küzdj és bízza bízzál“. És talán ez a határmenti magyarság, mely valóban látta napról-napra fejlődni, szépülni szeretett városát, már csak *Madách Imre* zárószavaival bízott a jövőben. Mert Szeged ma „ígéret arra, hogy az ország is feltámad még úgy, ahogyan Szeged a nagy árvíz után feltámadt“. (Pesti Hirlap 1930 okt. 26. sz.) Mindezeket szükséges volt felemlíteni, mert hiszen ez a nagy színház-kultúrájú város önmagából termelte ki a szegedi szabadtéri játékot és *Az ember tragédiája* szabad téren való előadásának gondolatát. Meg kell azonban ismerkednünk a közelebbi okokkal is, mert csak így ismerjük meg azokat a körülményeket, hogy miként lett Szeged az első olyan valóságos szabadtéri játék helye Magyarországon, amelyet nemcsak megfelelően rendeztek,

hanem állandóvá is tudtak tenni.

Egy fiatal szegedi fiú, a nagy szegedi színházi kultúra és a Tragédia előadásainak nyomán eljegyezte magát a színészettel és mivel testi adottságai nem szolgálhatták lelki vágyait, színpadi szereplés helyett a színpadi rendezés művészetének kívánta életét szentelni és pedig első-sorban szülővárosának szolgálatában. Ez a fiatal rendező, *Hont Ferenc*, elhagyva az iskola padjait, elhagyva a szülői házat, rövid budapesti tartózkodás után Párisba ment ahol *Firmin Gémier* mellett hosszabb időt töltött. E neves francia rendező Párisban és a nagyobb francia vidéki városokban ünnepi játékokat rendezett szabad téren és egész működésével odahatott, hogy kialakulhasson a XX. század színészetének egyik legszebb hajtása a *szabadtéri tömegjáték*. Tömegeket mozgatni, tömegeket szerepeltetni, kifejezni velük az érzelmek és érzések minden skáláját, olyan művészi feladat volt, amelyért érdemes volt *Gémier*nek az életét felszentelnie. Amit ő mellette tanult *Hont Ferenc*, azt csak tökéletesítette a magyar származású nagy német színigazgató *Reinhardt* Miksa oldalán, s módjában volt betekintenie a németországi és ausztriai szabadtéri színpadok és különösen a *salzburgi* szabadtéri előadások rendezésének titkaiba. *Hont Ferenc* csak a rokonaival és barátaival folytatott levelezésekből értesült Szeged készülő építészeti csodáiról, arról, hogy a DOM-tér befejezés felé közeledik, hogy a város a színházat házikézelésben tartja és hogy *Klebensberg* Kúnó gróf minden tekintetben előmozdítja a kultúrának szegedi fejlődését. Ezeknek hatása alatt „*Gémier, a szegedi színházról*” címen (Délmagyarország 1927 május 11. számában) *Hont* az időszerű kérdésekről cikket írt Párisból. E cikk lényege röviden az, hogy a nagy francia rendező is helyénvalónak találta a szegedi színház házikézelését és azt az érdekes, francia példán nyugvó ötletet ajánlotta megvalósítani, hogy a házikézeléses színháznak vezető rendezője legyen az a személy, aki a városi ünnepeket és felvonulásokat is rendezi, illetve látványos keretekbe öltözteti. Egy ilyen rendezői állás megszervezése esetére annak feladat körébe tartozna „*szabadtéri előadások rendezése*, modern szellemű, a passió játékokhoz hasonló tömegszínjátzás és világsikert aratott darabok bemutatása nem köznapián, mindez jelentheti a város számára az idegenforgalom növelését, a magas kulturális életet és bekapcsolódást a nagyvilág vérkeringésébe”. *Hont*, mint gyakorlati ember és, mint aki a helyi tapasztalatok felett is rendelkezik, már bizonyos megoldásokat is ajánl. Annak megemlítése után, hogy 1535-ben *Malmaison* környékén szabadtéri játékokat rendeztek, mondja, hogy Szegeden ott van az egyetemi hallgatóság hatalmas tábora, munkásdalárda, filharmonikus zenekar, katonaság, ezt mind egyesíteni lehet ünnepélyes alkalmakkor, egy-egy „hatalmas városi ünnep grandiózus tömegjátékához”. — Ez a gondolatcsíra alakult ki fokról-fokra, mindig több és több hozzászólás után azzá, amivé a szegedi szabadtéri játékok fejlődtek. Ha érdem az, hogy kinek az ötlete volt a szegedi szabadtéri játékok megteremtése, akkor azt kell mondanunk, hogy *Firmin Gémier*nek *Hont Ferenc* által küldött üzenete hozta létre a törekvéseket. Majdnem egy évig csupán színházi körökben emlékeztek a szabadtéri

játék gondolatára és arra, hogy idegenforgalmi szempontból milyen fontos szerepet játszanak a színházi előadások.

1928 július 7-én a *Szegedi Munkaadók Szövetsége Szeged* idegenforgalmának fellendítése érdekében értekezletet hívott össze, amelyen megvitatták a különböző lehetőségeket. Ezen az ülésen jelen volt *Pálffy József* dr. helyettes polgármester, a színház akkori intendánsa és *Tarnay Ernő* a városi színház művezető igazgatója is. Ők ezt a mozgalmat arra akarták felhasználni, hogy állandósítsák *Szegeden* a színészetet az által, hogy a város *Ujszegeden*, vagy a *Stefánia-sétányban* szellős nyári színpadot építsen, mert ennek előadásai nagyban vonzanák az idegeneket. Az indítvány a pusztába kiáltó szavaként hangzott el, mert a város nem pénzt akart kiadni színpad építésére, hanem pénzt akart bevenni az idegenforgalom révén. Meg kell jegyezni, hogy *Szeged* városának még a béke időben megalapozott vágya volt a színészet állandósítása és az, hogy az év minden hónapjában tartsanak színházi előadásokat *Szegeden*. Mint majd későbbben látni és tárgyalni fogjuk, még a legutóbbi időkben, a szabadtéri játékokkal kapcsolatosan is felmerülnek ilyen gondolatok és tervek. A másik, amiről meg kell emlékeznünk az, hogy *Hont Ferenc* cikke óta állandóan az idegenforgalom szempontjából tárgyalták és tárgyalják ma is a szegedi szabadtéri játékok kérdését. Nagyon természetes, hogy e kérdésekre feltétlenül gondolni kell. Csupán arra kell vigyázni, hogy a helyesen megalapozott üzleti érdekek mellett ne sikadjon el a szabadtéri játékok művészi szintje. Mivel azonban még a szabadtéri játékok ismertetésénél nem tartunk, csupán azt említjük fel, hogy a színház körül ismét szóba jött a szabadtéri játékok lehetőségének kérdése, mivel a színpad felépítésének tetemes költségei mellett kézenfekvőbb volt a szabadtéri játékok rendezésére gondolni. Ez azonban egészen új dolog volt, talán többen csak hallottak ilyenekről valamit beszélni, s a budapesti kísérletek sem szolgáltattak biztató reménységgel. A szegedi színtársulat ilyen vágyaktól vezérelve kirándult a szabadba, ahol nyitott színpadon, a szabad nézőtéren, 1928 július 22-én egy *alsóközponti* kocsmá udvarában előadta a *Piros bugyelláris* népszínművet. Az előadásnak rendkívül nagy hatása volt, s ezt nem is annyira a színészek játéka és a rendezés kiszámítottsága idézte elő, hanem maga az a tudat, hogy kint a tanyavilágban folyik az előadás, ama valóságos környezet tözsomszédságában, ahol a népszínmű már valósággá teljesedik. A színtársulat nyári szünete után szeptember 15-én *Az ember tragédiájával* újra kaput nyitott és újra megszólaltak *Madách* Imre reménykeltő ígái. Az ősszel *Párisból* vissza érkezett *Hont Ferenc* is és a városi színház sietett munkásságát lekötöni. *Berczeli A. Károly* szép cikkben üdvözölte a szülőföldjére visszatért rendezőt, írván róla, hogy „már túl van a művészet forradalmán“, majd megállapította, hogy *Hont Ferenc* rendezői elve: „a színpadon minden és mindenki egyenlő alárendeltje magának a színpadnak.“ (*Szegedi Szemle* 1928 26. sz.)

A szegedi szabadtéri játékok gondolata *Hont Ferenc* szegedi letelepülésével ismét közelebb jutott a beteljesedéshez. Gazdag szegedi működése alatt három oly ötletet is felvet, melyek közül az idők folyamán

mind a három ötlete megvalósulhatott. Indítványozta, hogy: alakítsák meg a *Színház Barátok Körét* külföldi mintára és ez legyen a szegedi színház kultúrájának egyik legfőbb biztosítója, a színház kultúrájáról és magáról a közönségről is sorozatos felolvasásokat rendezzen, amelyek által közelebb hozná egymáshoz a színházat és a közönséget. Ilyen módon akarja tanítani a közönséget, hogy lássa, élvezze, értse a színpad világát. Ez a gondolata még ugyanazon évben testet öltött és valóban felejtethetetlen előadások sorozatával igazolta a gondolat helyességét. Második ötlete volt a *Kamara Színház* felállítása. Ez a gondolat is megvalósult és a szegedi *Ipartestület* márványtermében meg is kezdődtek a színházi előadások, de a színház nem tudott az *Ipartestülettel* a bérösszeg tekintetében megállapodásra jutni és ilyen módon csakhamar megbukott a szép terv. Harmadik ötlete volt a *szabadtéri előadások* érdekében kifejtendő sorozatos munka, melyekkel biztosítani akarta azoknak mielőbbi megkezdését. Amint látjuk *Hont* Ferenc következetesen mindig *szabadtéri játékokra* gondolt és sohasem nyári színpadokra, vagy más hasonló félig zárt, félig nyitott arénákra. Nem lehet elvitatni tőle a gondolat elsőségét, azonban, ahogy a rádiót sem egy személy találta fel, — meg kell állapítani, — úgy a szegedi szabadtéri játékok kialakulását mások is szolgálták alapvető ötletekkel.

Az a gondolat tehát már meg volt, hogy *Szegeden* egyáltalában tartanak szabadtéri játékot, amikor a gondolat kialakulás egy újabb nevezetes fordulóponthoz érkezett az által, hogy *Klebensberg* Kunó gróf vallás- és közoktatásügyi miniszter, Szeged város országgyűlési képviselője felvetette a szegedi DOM-téren tartandó szabadtéri előadások gondolatát. *Munka, tudás és tőke* cím alatt 1929 július 25-én cikket írt a *Pesti Naplóban*, amely vezércikkében az idegenforgalomról való külföldi példák felemlítése közben rátér a külföldi szabadtéri játékok ismertetésére s felveti a Margit-szigeten, a Duna partján felépíthető nyári színház tervét, majd a szegedi DOM-téren rendezhető játékokat. A német szabadtéri játékok kialakulását tekintve, amikor megállapítja, hogy a „folklorisztikus elemet tovább fejleszteni népművészetünkéből, abból világlátványosságot fejleszteni nem tudtunk. Most építjük a szegedi fogadalmi templom körül az egyetem árkádos terét, talán majd itt lehet a salzburgi DOM előtt folyt játékok mintájára népies és művészi passió játékokat rendezni“. *Klebensberg* előtt is ugyanazok a szempontok lebegtek, mint a szegediek előtt, ő is elsősorban arra gondolt, hogy egy ilyen szabadtéri játék „sok idegent vonz, tömördek külföldi valutát hoz“. E cikknek sokkal kisebb visszhangja keletkezett, mint amit utólag gondolunk és ez a nagy csendesség is csak azt jelenti, hogy akkor a még félig kész DOM-térről senki sem tudta elképzelni, hogyan változhat át színpaddá és nézőtérré. Egy hetilap foglalkozott csak a kérdéssel tüzetesen, „ma még nem egyéb felvetett ötletnél csupán, — írta a *Szegedi Szemlében* *Gerő Dezső* (25. sz.) — mégis nagy, hatalmas lépést jelent Szeged fejlődése szempontjából“.

Ezek az eddig elszórtan jelentkező gondolatok mind azt a célt készítették elő, hogy *Szegeden* megvalósulhasson az első szabadtéri játék

és valami olyan színpadi mű kerüljön itt színre, mely összhangban áll nemcsak a DOM-térrel, de a fogadalmi templommal magával is, emellett pedig ne ellenkezzék az *Alföld* és *Szeged* adottságaival, a csillagos meleg nyár éjszakáival, melyben a szellő suhanása nem gerjeszt babonás félelmet senkiben. A már tényekké válósuló gondolat egyre tovább fejlődik, miként fejlődött maga a DOM-téri építkezés is.

Klebelsberg Kunó gróf felkérésére *Somogyi Szilveszter* dr. kezébe került a szabadtéri játékok ügyének irányítása és a polgármester nagy lelkesedéssel buzgólkodott a terv megvalósításán, a szakemberekkel beható tanácskozásokat folytatott, azoknak tanácsára mindenekelőtt egy bizottság alakítását tervezte. Bizottságot azonban a városi szabályrendeletek figyelembe vételével alakítani nagyon nehéz, legalább is olyan bizottságot, amelynek véglegesítő tevékenysége és határozati jogköre legyen, csupán a törvényhatósági bizottság tagjaiból és a felelős városi tisztviselők közül lehet alakítani. A színügyi bizottság feladata a színház napi kérdéseinek elintézése és már összetételénél fogva is alkalmatlan arra, hogy a szabadtéri játék megteremtését feladatául tűzzék ki. E kérdés megoldására csupán szakférfiak alkalmasak, akik ha voltak is elegendő számmal *Szegeden*, de nem voltak törvényhatósági bizottsági tagok és így bár *Hont* Ferenc ennek dacára is kérte a bizottság megalakítását és bár javaslatba hozott szakértőket, mégis a kivétel állandóan késett és napról-napra el kellett odázní a döntést. *Hont* Ferenc erre fiatalos hévvel, de öreg gondolatokkal ismét a sajtó útján akarta a közérdeklődés figyelmét felkelteni. *Ünnepi játékok Szegeden* címen újabb részleteket tárgyaló cikket ír (*Széphalom*, 1929. 7—8. szám.) Szinte kiáltani szeretne a közvéleménybe, hogy tegyenek már valamit, hiszen az ünnepi játékokat a jövő esztendő nyarán, amikor a fogadalmi templom felszentelését tervbe vették, már meg is lehetne valósítani. Nagy horderejűnek tartja a kérdés elintézését, mert a „játékok megvalósulása nemcsak az alföldi művészet, hanem az egész magyar színpadi kultúra szempontjából óriási jelentőségűnek ígérkezik“. Látszik minden során, hogy a kérdés benne él, ez állandó töprengése, vajudó gondolatok tornyosulnak tolla alá „miért ne létesülhetnének ilyen szabadtéri ünnepi játékok itt, Szegeden, — ahol valóban minden kellék és körülmény megtalálható, mi az efajta nagyszabású művészi esemény megrendezéséhez szükséges“? Felemlíti az idegenforgalmat is, amely szempont előtte már nem cél, hanem csupán eszköz a játékok jövedelmének biztosítására. „A szegedi ünnepi játékok nem lehetnek a külföldi látványosságok utánzatai!“ E helyes megállapítás azoknak szólt, akik *Salzburgot* akarnak *Szegeden* teremteni, emellett figyelme mindenre kiterjed, az előadás helyére, annak idejére, sőt az előadandó darabra is. Az előadások helyéül mindjárt három lehetőséget említ: az újszegedi Erzsébet-ligetet, az alsóvárosi templom terét és a még épülőfélben lévő DOM-teret. Utóbbit nyilván *Klebelsberg* nyomán. Időpontul augusztus végét, vagy szeptember elejét gondolja, mindenesetre azt az időt, amikor az éjszakák még nem túl hűvösek és az időjárás szeszélye sem zavarja az előadásokat. A darabok tekintetében moralitásokra, mirákulumokra és misztériumokra gondol,

mert ezek szellemi tartalma fogja meg leginkább a templom előtti hangulatban a nézőket. Sőt különleges szegedi megoldásra is gondol: „aki járt valaha éjjel a szegedi alsóvárosi templom körül búcsúk idején és halotta a csodatévő *Fekete Máriához* zarándokló paraszt tömegeket, elszórt tüzek mellett hajnalig énekelni, aki látta valamelyik mezitlábás szakállas pusztai remetét amint áhitatos csoportok előtt térdepel és ki-gyulva hangosan prédikál, aki ismeri az alföldi nép hitének és képzele-tének csodálatos alkotásait, az előtt nyilvánvaló, hogy a szegedi talajon teljes szépségében kibontakozhatnak az áhitatos szellemű *szabadtéri ma-gyar népszínjáték*“. Ez utóbbi idézet már valóságos program, melyet *Berczeli A. Károly* váltott magához.

Somogyi Szilveszter dr. polgármesterre lelkesítő hatással volt *Hont Ferenc* cikke és azzal az ötlettel fordult *Klebelsberghez*, hogy a DOM-téri játékok megvalósítása tárgyában a miniszter *Budapesten* folytasson tárgyalásokat. Ezek után csakhamar megtudták *Szegeden*, hogy a kul-tuszminiszter *Hevesi Sándorra*, a Nemzeti Színház kiváló igazgatójára bízta a kérdés eldöntését, akit leküldött *Szegedre*, annak megállapítá-sára, hogy egyáltalában lehet-e tervbe venni a DOM-téren szabadtéri előadásokat. December elején meg is jelent *Szegeden Hevesi Sándor*, aki előtt *Somogyi Szilveszter* dr. kifejtette, hogy a szabadtéri játékokat el-sősorban a szegedi színészet állandósítása érdekében szeretné megvaló-sítani, mert szegedi színészekkel játszatna a DOM-téren és ilyen módon szükségtelenné válna a színtársulat nyári állomáshelye, de önmagától el-esne a nyári színpad építésének terve is. A polgármester további terve volt, hogy szegedi írókkal írasson a szabadtéri színpad számára megfe-lelő darabokat, amelyekkel biztosítani akarta az összes adottságok ki-aknázásán alapuló sikert. Ehhez a nagyszabású tervhez *Klebelsberg* is hozzájárult, azonban *Hevesi Sándor*, mikor *Szegeden* járt, megállapí-totta, hogy a szegedi DOM-téren szabadtéri előadásokat rendezni nem lehet és nem szabad. Megállapítása szerint a színpad és a nézőtér nagy-volta állandó akadályja lenne annak a lélekbeli kapcsolatnak, amely szük-séges a színész és a közönség között, amely kontaktus nélkül nemcsak siker, de még előadás sem képzelhető el. Aggályát fejezte ki a világítás miatt, továbbá felemlítette, hogy gazdaságilag is lehetetlen a kérdés meg-oldása, mert nagy tömegű néma szereplőket szerződtetni céltalan. *He-vesi Sándor* szakvéleménye folytán az illetékes körök lemondtak a szép terv megvalósításáról. (Érdekes megjegyzést fűz ez alkalommal a *Dél-magyarország* 1929 december 13-iki számának tudósítója, mondván: hogy kinek is volt az ötlete, hogy *Szegeden* szabadtéri játékokat játsz-a-nak, ezt ma már nem igen lehet megállapítani, annyi azonban bizonyos, hogy a polgármester vállalkozott a gondolat propagálására, annakidején többször nyilatkozott is erről a tervről.)

A szabadtéri játék gondolatának szerencséjére a szegedi sajtó és a szegedi művészek nem nyugodtak bele *Hevesi Sándor* cáfolhatatlannak tartott véleményébe és nemcsak a sajtó útján, hanem társadalmilag to-vábbra is kitartottak az eredeti elgondolás mellett. A *Szegedi Szemle*, amelyben *Gerő Dezső* mindenkor a szabadtéri játékok nagy idegenfor-

galmi hatására hivatkozva a játékok megtartása mellett szállt síkra, lapjának 40. számában már hirt ad arról, hogy *Németh Antal* dr., a szegedi városi színház akkori rendezője, (később a Nemzeti Színház igazgatója), már meg is döntötte *Hevesi Sándor* dr. szakvéleményét és a cáfolatot már fel is terjesztette *Klebensberg* Kunó grófhoz. *Németh Antal* dr. elgondolása szerint a DOM-tér nagysága nem veszélyezteti az összpontosított figyelmet, mert az előadásokat éjjel és reflektor világítás mellett véli megtarthatónak, amikor is a színpadnak csupán egy részét világítaná meg, a közönség figyelmét csupán erre a pontra irányítva, miért is a nézőteret egyáltalában nem zavarná a színpad nagy mérete, sőt az éjjeli világítás misztikussá varázsolná a környezetet is. Gazdaságilag is megvalósíthatónak tartja a tömegjelenetek kérdését, mert helyes reflektor világítás mellett 50—60 főnyi néma szereplő, ha kellően mozgatják, 300, vagy még annál is nagyobb számú tömeg hatását keltheti fel. A nézőteret sem találja túl nagygnak, mert hiszen tribün felállításával leszűkíti a térhatást és megszünteti a tátongó üresség érzését is. *Németh Antal* dr. e nagyszabású elgondolása alapján a kultuszminiszter ismét elővette a szegedi szabadtéri játékok gondolatát, melynek megvalósulása elé tornyosult akkor az az akadály, hogy a következő évre vették tervbe a fogadalmi templom felszentelését és ennek nagyszabású programját zavarta volna a szabadtéri játékok időelőtti megrendezése. Az év eseményeinek krónikáját a DOM-tér tervezőjének *Rerrich Bélának* érdekes megállapításaival fejezzük be. December 29-én a *Pesti Naplóban* *Vér György* szegedi újságíró közli beszélgetését *Rerrich Béla* építőművésszel. *Rerrich* az építészeti hatások felemlítése után felveti azokat a lelki hatásokat, amelyeket a DOM-tér felidézhet. „Egyházi ünnepek alkalomával hallatlan és az egész világon párhát ritkító látványt fog nyújtani Szeged székesegyházának előtere. Képzeljünk el egy egyházi ünnepeget, amikor a papság az egyház művészi ruháiban, stílusos, ceremóniális menetben levonul a templom hatalmas lépcsőzetéről, harangzúgás közepette és a nyitott templomkapun kihangzik a hatalmas orgona játéka.” Ezt a hatásos rendezői utasítást megvalósította *Hevesi Sándor*, majd *Hont Ferenc* is.

A szabadtéri gondolat, illetve a szabadtéri játékok megrendezésének gondolata 1930. évben háttérbe szorult és csupán az év második felében találunk olyan jelenségeket, amelyek azt mutatják, hogy még mindig voltak, akik ezt a gondolatot ébren tartották. Ide sorozhatjuk azt a megnyilvánulást, hogy a háziközeléses színtársulat 1930 július 22-én ugyancsak Alsóközponton előadta a *Nótás kapitány* című operettet, amelynek előadása bár sikerült, de mégsem érte utól a *Piros bugyelláris* előadásának lelki hatását.

A fogadalmi templom már elkészült és a térrel együtt készen várta a felszentelés ünnepi alkalmát. A szép teret látva a szegedi lapok, búsan állapították meg a tényt, hogy a felszenteléssel kapcsolatos ünnepek programja még mindig nincs készen, s valóban júliusban már joggal kívánhatták a részletes műsor elkészítését. Lassankint kiszivárgott a hír, hogy a templom felszenteléssel kapcsolatosan csupán egyházi és hivata-

los jellegű ünnepek lesznek, miért is szabadtéri játékok megtartására gondolni sem lehetett.

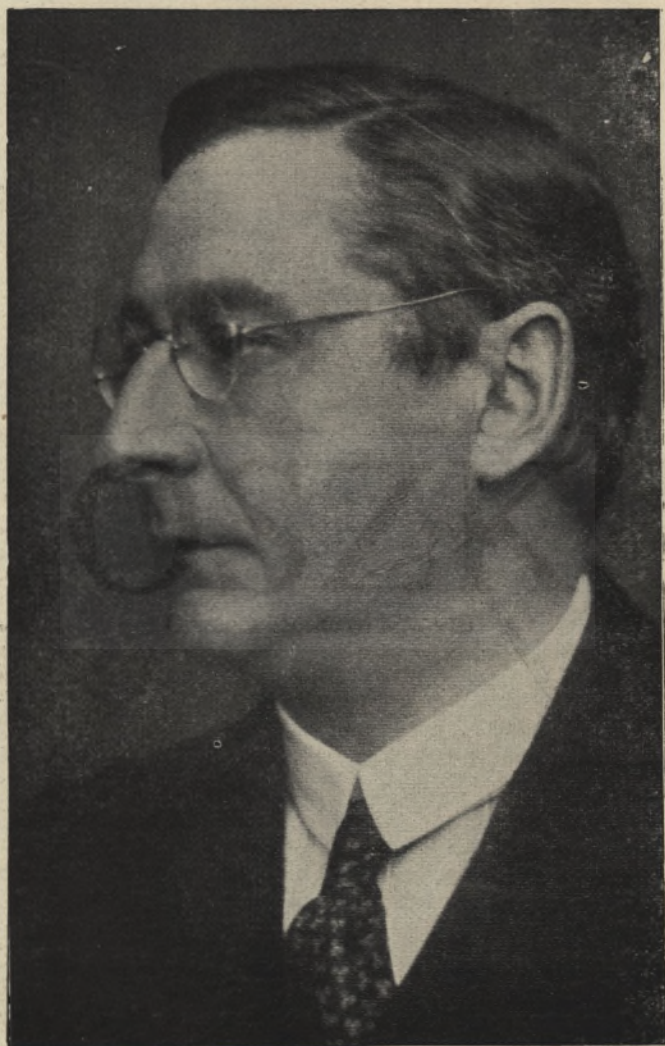
Összel vette át a színház vezetését Kürthy György, a Nemzeti Színház volt tagja, aki a múlt évben maga is kísérletezett *Budapesten* egy szabadtéri játék rendezésével. A szegedi DOM-tér tanulmányozása után megállapította, hogy a szegedi szabadtéri játékok felvetett ötlete egészséges és életképes, ki kell fejleszteni *Szegeden* a szabadtéri játékok gondolatát és keresztülvitelét. (Szegedi Szemle 20. sz.) Érdekes tervet ajánlott a nézőtér megoldására, mely egy *szétszedhető vas és fa körtribün* lenne. Ezt a város a sportegyesületekkel egyesülten készíttetné el, s azt használhatná a város is és a sportegyesületek is. A kórust és a *néma szereplőket az egyetemi ifjúsággal* óhajtotta megoldani és a játékok időpontjául husvét hetét ajánlta, „az előadást világítási effektusok és hang-erősítő készülékek segítségével hatásossá és anyagilag lukrativvá lehetne tenni, alapját vetve a később szélesebben kifejthető országos, esetleg világra szóló speciális, igazán *szegedi szabadtéri játékoknak*“. Természetesen ez a gondolat is már továbbfejlesztése volt az eddigieknek és abból megvalósulhatott az, hogy egy hordozható fa- és vaskapcsos tribünt emeljenek és, hogy az egyetemi ifjúságot is bevonják az előadásokba.

1930 október 25-re esett a fogadalmi templom felszentelése, a Nemzeti Csarnok megnyitása és a DOM-tér felavatása *Horthy Miklós* kormányzó és az ország előkelőségeinek jelenlétében. Tulajdonképpen e napon volt az első szabadtéri ünnep, mikor az *alkotók menete* látványos keretben vonult fel *Klebelsberg Kunó* gróf vezetésével. A menet három oszlopból állt, a felvonulás fél óráig tartott. Az első oszlopban a papság, a másodikban az alkotók (tervezők, művészek és iparosok), a harmadikban a város és az egyetem emberei vonultak fel ágyúdörgés, orgonazúgás és harang kongatás közben. Aznap este még lampionos felvonulás is volt és mindenki, aki ezt látta, meggyőződött arról, hogy a jövő szabadtéri ünnepi játékok nagy tömeghatást fognak gyakorolni.

A fogadalmi templom felszentelése után *Klebelsberg Kunó* gróf a kultuszminisztériumban továbbra is fenntartotta hivatalosan a szegedi szabadtéri játékok megrendezésének gondolatát és egy *miniszteriális bizottságot* alakított, melynek tagjai saját személyén kívül *Kertész K. Róbert*, *Hevesi Sándor dr.*, *Fülei Szánthó Endre*, *Voinovich Géza* és még több színházi szakember voltak. E bizottság *Budapesten* több értekezletet tartott és végeredményben elhatározta, hogy *Klebelsberg* azon gondolatát, mely szerint a szabadtéri játékokat hazánkban meghonosítani szándékozik, meg fogják valósítani és e célra arhitektonikus keretével és pompás akusztikájával legalkalmasabbnak a szegedi DOM-teret jelölték meg.

A szegedi DOM-tér, az ünnepi játékok helye.

Klebelsberg Kunó gróf, a szegedi DOM-téri játékok megteremtője

AZ ELSŐ SZABADTÉRI ELŐADÁS:
MAGYAR PASSIO. 1931.

A szegedi szabadtéri játékok megvalósításának és megrendezésének kérdései Szeged város kezéből kicsúsztak és állami megoldásra támaszkodtak. Az 1931. év tavaszáig tulajdonképpen mi sem történt, csak alig néhányan értesültek a kultuszminisztérium azon tervéről, hogy *Voinovich Géza Magyar passióját*, melyet a *Nemzeti Színház* 1931 márc. 27-én mutatott be, a szegedi DOM-téren, a Nemzeti Színház tagjaival szabad téren is bemutatják. *Klebersberget* is, meg *Voinovich Gézát* is óva intették a terv megvalósításától, mert *Hevesi Sándor* szakvéleménye alapján még mindig a kudarctól féltek. Ekkor azonban *Voinovich Géza* és *Németh Antal dr.*, aki akkor a szegedi színház főrendezője volt, leveleket váltottak a lehetőségekről és *Németh Antal dr.* megnyugtatta a *Magyar passio* szerzőjét, hogy darabját szabadtéri színpadon minden változtatás nélkül nagy sikerrel lehet előadni. A további tervek most már *Németh Antal dr.* elgondolása szerint módosultak.

1931 május 4-én a miniszteriális bizottság Szegeden ülést tartott, amelyen végleg elhatározták, hogy a *Magyar passiót Szegeden* elő fogják adni, s az előadásra lehozzák az állami színházak műszaki felszerelését, a színes vetítő készülékeket, a *Nemzeti Színház* kellékeit és díszleteit, a m. kir. Operaház ruhatárából a szükséges jelmezeket. *Kertész K. Róbert*, *Hevesi Sándor dr.*, *Fülei Szánthó Endre*, *Voinovich Géza* és *Németh Antal dr.* megjelentek a DOM-téren és minden kérdésnek beható és szakszerű letárgyalása után megállapították, hogy „a tér kiválóan alkalmas a szabadtéri előadás megtartására“. Aznap délután zárt ülésben megbeszélést folytattak a városházán és megalakították az *első szabadtéri bizottságot*, melynek tagjai voltak *Klebersberg Kunó gróf*, illetve *Somogyi Szilveszter dr.* elnöklése alatt: *Balogh István dr.*, *Berzenczey Domonkos*, *Buócz Béla dr.*, *Fülei Szánthó Endre*, *Hevesi Sándor dr.*, *Kertész K. Róbert*, *Pálffy József dr.*, *Pongrácz Albert* és vitéz *Shvoy Kálmán dr.* A miniszteriális bizottsággal egyetértve, annak kész tervét átvették, megállapították, hogy az előadások anyagi kockázatát a *Nemzeti Színház* fogja viselni, a város csupán szálfákat és deszkákat ad, pénzt azonban semmit sem, de a teljes bevételről lemond a *Nemzeti Színház*

javára. A terv szerint az előadást július 20-ára hirdetik meg. „Az előadás késő délután kezdődik, amikor még elég erős a természetes világítás, de az előadás vége már az esti sötétségbe nyúlik, mikor majd érvényesülnek a színes reflektorok és a különböző világítási effektusok. Az előadás után a tribünöket szétbontják és másnap, vasárnap délután 4 órai kezdettel, csak álló közönség számára megismétlik a passio-játékot.“ vitéz Shvoy Kálmán dr., mint vegyesdandár parancsnok, a hadsereg munkarejét, a tribün és a színpad felállításához szükséges anyagot, a műszaki munkálatok elvégzésére a műszaki csapatok közreműködését, valamint néma-szereplőként a katonaság közreműködését megígérte, ami által lehetővé tette az előadások megtartását és az anyagi kockázatnak a minimumra való csökkentését. Ugyanaznap este a bizottság azzal kísérletezett, hogy milyen erősen hallatszik ki a DOM-térre, az orgona hangja?

Orosz Ferenc csengelei tanító a készülődések híradásai nyomán igen érdekes cikket írt, (Szegedi Szemle május 15. száma) melyben megírta, hogy értesülése szerint egy érdekesoport akarja átvenni a rendezést, miért is az ötletek özönével állt elő. Az írásból inkább a szegedi közönség érdeklődésének megnyilvánulását kell megállapítani, bár kétségtelenül érdekes, hogy a jövőre szegedi vonatkozású megírandó darabok előadását ajánlja és felhívja a közfigyelmet arra, hogy ne késlekedjenek a szabadtéri játékok megvalósításával. Igen érdekes az is, hogy az összes eddigi tervektől eltérően a játékok idejének a havi Boldogasszony búcsújának hetét ajánlja fogadalom hetévé fejleszteni, amikor a DOM-téren vallásos, hazafias és egyéb tárgyú ünnepi előadásokat kellene tartani. A későbbi időkben meg is valósult ez a kívánság és most már valószínűleg minden évben augusztus 1—15. közötti időben rendezik meg a játékokat.

Az előadások megtartása már bizonyos volt, ha még a részleteket nem is juttatták a nyilvánosság elé, amikor ismét egy figyelemre méltó cikk jelent meg (Délmagyarország 1931 május 16. szám), amelyben a cikk szerzője Pásztor József örömmel üdvözli a Magyar passio szegedi előadását, de ezt csak a jövőre szabadtéri játékok prologusának kívánja tekinteni, mert nem tekintheti a kérdést véglegesen elintézettnak, akár sikerülni fognak a játékok, akár nem. Megállapítja, hogy „a sajtó-reklám meg se kezdődött“ és nincs kalkuláció, amihez hozzászólhatna, — reméli, hogy a jövő évi szabadtéri játékokat időpont tekintetében is helyesen fogják előkészíteni. A jövőre vonatkozólag külön kell foglalkozni a darab kiválasztásával, méretek megállapításával, a rendezéssel, a reklámmal és főleg azzal, hogy a szervezés jogi, vagy fizikai személy kezébe kerüljön, okvetlenül cselekedni kell, mert a szabadtéri játékokat állandósítani kell. Ahogy ő látja a dolgokat, „a nemzeti irodalomnak és kultúrának még soha, de soha nem tettek olyan nagy szolgálatot, mint amilyen az lenne, ha *Az ember tragédiáját* adnák elő, lehetőleg *Reinhardt* rendezésében“. A színpadi előadás mellett még zenei eseményeket is kíván rendeztetni, de mindent idejében és a munkát ne a jövő év tavaszán kezdjék meg, hanem már most, mert „*Madách* géniusának szárnyain frontáttörést csinálhat kultúrfölényünk egész Európa szívébe és tudatába“.

Május havának végén már hatalmas plakátok hirdették *Budapesten* a szegedi játékokat, azonban a játékok sikere elé még mindig nagy kétségekkel nézett a szegedi közönség, mivel élénk emlékezetében élt *Hevesi Sándor* szakvéleménye és bizony akkor még senki sem gondolta, hogy *Németh Antal* dr. e kérdésben túlszárnyalta a *Nemzeti Színház* akkori igazgatójának véleményét. *Hevesi Sándor*, mint a május 4-iki megállapodásból is kitűnik, a *salzburgi* játékok hatása alatt, azoknak mintájára, nappali világítás mellett gondolta a *Magyar passio* színrehozását, mikor azután ez a terve később módosult, de a délután tartott második előadás valóban napfény mellett került a közönség elé, kiderült, hogy rendezésének legnagyobb csúcspontja a nappali világítás mellett teljesen hatástalan marad. T. i. egyedül Krisztust öltöztette fehér ruhába a szereplők közül, ami az esti világításnál csodálatosan hatott és azt az érzést keltette, mintha minden fény a fehér Krisztusból áradt volna, ám nappal a Krisztus személyét körülvevő 450 tarkaruhás személy mellett, Krisztus fehér alakja szürkén tompult bele a színpompás tömegbe. — Azt is csak utólag állapította meg *Hevesi Sándor*, hogy a siker a tér „szerencsés akusztikájának köszönhető, amely sok zárt színházi helyiséget megszegyenít“. (*Hevesi Sándor* cikke: „Játék után“. *Budapesti Hírlap*, 1931 június 21.) A hang, ahogy *Németh Antal* dr. előre vélte, tiszta zengéssel jelent meg mintegy négyezer néző előtt. *Hevesi Sándor* mindezek előtt műszakilag akarta biztosítani az előadást, melyben rendezése szerint a jelenetek gyorsan következtek és mindig más és más világítási-, fényhatásokat kívántak. Oly sok technikai berendezést igényelt a játékok rendezése, amilyenre még addig a világon sehol példa nem volt.

Június 5-én hajnalban három hatalmas teherautón érkeztek meg a *Nemzeti Színház* díszletei és kellékei, melyekkel a 30 méteres színpadot, a DOM lépcsőzetes terraszát berendezték. Egyidejűleg érkeztek Szegedre *Ráday Dénes* rendező és *Upor Tibor* díszlettervező a *Nemzeti Színház* tagjai, valamint *Tolnay Pál* mérnök, az állami színházak főfelügyelője, akiknek vezetésével a munkálatokat nyomban megkezdették. vitéz *Shvoy Kálmán* dr. vegyesdandárparancsnok, a honvédelmi minisztérium engedélye alapján a munkálatokhoz műszaki csapatokat vezényelt ki, így már június 8-án munkához kezdtek és 11-én már állt is a nézőtéri tribün.

A kultuszminisztérium részéről *Kertész K. Róbert* helyettes államtitkár volt megbízva a határozatok végrehajtásával, aki már június 6-án megérkezett és nagy buzgalommal hártott el minden akadályt, ami felmerült. Szegedi tapasztalatai alapján megállapította, hogy a tervbe vett június 13-iki esti és 14-iki vasárnap délutáni előadások mellé még harmadszor is műsorra kell tűzni a *Magyar passiot*, mert a szegedi közönség valósággal megostromolta a jegypénztárakat. Ennek következtében elhatározta, hogy 14-én este is előadja a *Magyar passiot* és a tribünt sem bontatja szét az első előadás után. Gondot okozott a *Nemzeti Színház* személyzetének elhelyezése is, de kérésére a kultuszminisztérium átengedte elszállásolás céljaira a *Horthy-Kollégiumot*.

Hevesi Sándor, a *Nemzeti Színház* igazgatója, az első szegedi sza-

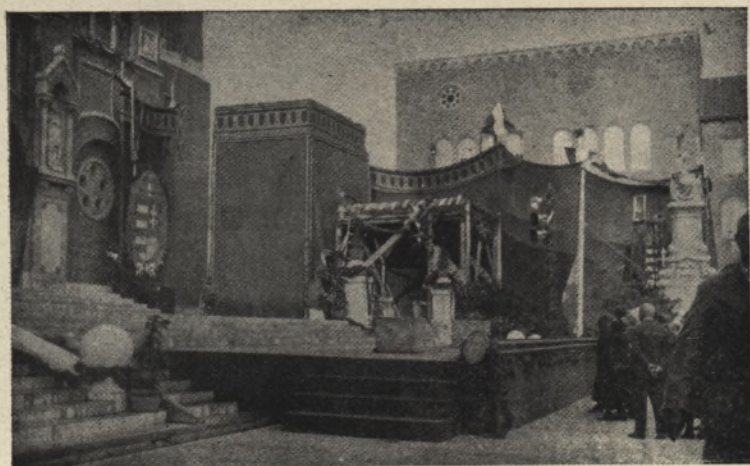
badtéri játékok rendezője végre három nappal az előadás megtartása előtt június 10-én Szegedre érkezett, átvette a vezetést és főleg a színpadi építkezést irányította. A templom két tornya mellé öltözők céljaira sátrakat veretett, a nézőtéri hangulat fokozására kieszközölte, hogy a DOM-teret körülvéve püspöki és egyetemi épületek ablakaiban az est előadások alatt gyertyákat égessenek. Reggel a műszaki, délután és este pedig a tömegjeleneteket gyakorolták a DOM-téren.

A szegedi előkészületeket nagy érdeklődéssel figyelték Budapestről is és minduntalan felhangzott a sajtó biztató, érdeklődő hangja. Igen sokan levélben, távbeszélőn és táviratilag rendeltek jegyeket, s a Szeged-környéki falvak és városok is jegyrendelésekkel jelentkeztek, úgy, hogy a 3232 ülőhelyes tribün már kicsinynek bizonyult és kénytelenek voltak a szerényebb igényű érdeklődők megfelelő elhelyezéséről akként gondoskodni, hogy minden előadásra 500—500 állóhelyjegyet is kibocsátottak. A Nemzeti Színház gárdája csak 12-én érkezett Szegedre, ami által 100 főnyire emelkedett a Szegeden vendégszereplő tagok száma. 38 színész nő és színész, 30 statisztá és 32 műszaki alkalmazott érkezett Szegedre.

A legnagyobb gondot még mindig a világítási kérdések okozták. Hevesi Sándor, mint láttuk, eredetileg nappali világításra gondolt és azért a DOM-tér és a színpad megvilágításainak kérdéseit sebtében kellett megoldania, s a sűrű világítási próbákön kialakult tapasztalatok alapján állandóan módosította terveit. Az előkészületek alkalmával 9000 méter huzalt használtak fel és 11 távbeszélőkészüléket szereltek fel, hogy a némaszereplőkből álló tömegek mozgását könnyen lehessen irányítani. A Nemzeti Színház állandó statisztái mellett nagyszámú szegedi némaszereplőket alkalmaztak. 50 férfit, az iskolai növendékek közül 200 fiút és 100 leányt, valamint 100 katonát, úgy, hogy mintegy 450 főnyi némaszereplő személyzet fölött rendelkezett a rendező. A zenét a szegedi 9. honvédegyalozezred zenekara szolgáltatta, Lavotta Rezső, a Nemzeti Színház karnagyának vezényletével, aki alá tartozott a szegedi dalárdákból alakított 250 tagú énekkar, s a zeneszolgáltatásba bele kapcsolták a fogadalmi templom orgonáját is, melyet Antos Kálmán szólaltatott meg. Az utolsó próbákra megérkezett Voinovich Géza a Magyar passio szerzője is, aki boldogan szemlélte a próbákat és örömmel állapította meg, hogy Németh Antal dr. elgondolása valóban bizonyult és változtatás nélkül adható elő szabadtéren a Magyar passio. Kertész K. Róbert hivatalosan is kijelentette, hogy ha az előadásnak sikere lesz, jövőre már hosszabb lélekzetű játékokat rendeznek, mert Klebelsbergnek szándéka a szegedi játékok kiépítése, sőt egy oly kéthetes műsor gondolata, melyben a filharmonia, a kamarazene, a képzőművészetek és irodalmi előadások mellett még a sportjátékok is helyet foglalnak. A világi művek előadására vonatkozólag azt a tervet pendítette meg, hogy ilyen előadások esetében a színpadot nem a templom elé, hanem a térnek más oldala felé kell állítani és a tribünt is akkor annak irányában felállítani. Mivel az ezévi szabadtéri játékokat csak kísérleteknek tekintették, s még a budapesti és más vidéki közönségre se nagyon számítottak, úgy tervezték, hogy

Hevesi Sándor dr., az ünnepi játékok első rendezője.

A MAGYAR PASSIO előadása a szegedi DOM-téren.

A kulturpalota, ahova 1932-ben először tervezték Az EMBER TRAGÉDJÁJA szabadtéri előadását. — 1937, a DOM-téri játékok kiállításának helye.

a nagyobb szabású tervek kivitele esetén 1932-ben már a külföldet is meghívják.

Szeged város a vendégművészek megbecsülése és az irántuk érzett tisztelet megnyilvánításával június 12-én délután, a Tisza-szállóban ozsonnát rendezett, mely után este megtartották a jelmezes főpróbát. Ezt az eső erősen megzavara, de a tomboló vihar szerencsére nagyobb károkat nem okozott, a nyári vihar amilyen gyorsan jött, olyan hamar elment és csakhamar folytatni lehetett a sajtóbemutatót. Sokan aggódtak amiatt, hogy az előadásokat elmossa az eső és a *Nemzeti Színháznak* az előadások elmaradása miatt kára származik, azonban a beavatottak tudták, hogy 7000 pengőre biztosították be az előadásokat esőkár ellen. Szerencsére egyetlen előadást sem zavart meg az eső. Végre elkövetkezett *1931 június 13-ika, ragyogó szép szombati nap, az első szegedi szabadtéri játék, a Magyar passio bemutatójának napja*. Este 8 órakor teljes sötétségben megkondultak a harangok, a reflektorok megvilágították a fogadalmi templom tornyait és a szűfőlásig telt nézőtér, melynek első soraiban ültek az ország és Szeged város előkelőségei, áhítatos csendben és templomi hangulatban várakozva. Nemsokára megkezdődött a játék és oly sikert aratott, amilyenre példa a magyar színészet történetében még sohasem volt. Akik a *Magyar passiot* a *Nemzeti Színház* előadásából ismerték, azonnal megállapították, hogy a darab túlnötte a szinpad kereteket és valóságos életté alakult. A főszereplőkön kívül a remekül mozgó, helyesen irányított statisztéria izelítőt adott az igazi tömegjátékból. A szereplők közül *Gál Gyula* a játékrendező, *Lehotay Árpád—Jézus*, *Cs. Aczél Ilona—Mária*, *Palágyi Lajos—Pilátus*, *Hettyei Aranka—Éva*, *Abonyi Géza—János*, *Tökés Anna*, *Mátray Erzsi*, *Nagy Adorján*, *Kürti József*, *Bartos Gyula* és *Gömöry Vilma* szereplése tették fejlethetlenné az előadás szinpadi részét. A zenekari és énekkari betanításokat *Figedy—Fichtner Sándor*, *Király—König Péter* és *Csomák Elemér* végezték művészi lelkiismerettel.

Az egész szinpadot, mely a *Nemzeti Színházi* szinpad háromszorosa volt és a nézőteret a vörösbordó szín uralta. A templom főbejáratát nagy fehérkeresztes lepel, az oldalbejárókat széthúzható leplek takarták, melyeknek befejezéséül a boltíveket zöld lombfüzerek zárták be. A csonkatorony és a templom, valamint a Szentháromság-szobor és a templom között hatalmas spanyolfalaknak tűnő leplek, a baloldali szegedi, a jobbfelőli a magyar címerképpel. Ezek mellett kifelé vett irányban a templombejáró magasságát elérő egy-egy toronyszerű vetítőkamra ugyancsak bordóvörös bevonattal és mindenütt a bordó leplek oromzatrésze gazdag oszlopszerű anyagos sujtással volt díszítve. Hasonlóan díszítették a tribün korlátait és leplekkel takarták a tribün alsó részeit is. Jobbra a Szentháromság-szobor előtt állították fel a passio játék részéhez tartozó *épülő tornyot*, vagyis egy állványt, mely a kassai DOM-tornyának építkezését jelképezte. A szomszédos egyetemi épületek tetején elhelyezett reflektorok világították meg a tornyokat és a DOM homlokzatát, míg a szinpadot a vetítőkamrákban elhelyezett reflektorok világították meg. A templom hármaskapujának irányában, a lépcsők alatt

körülbelül egy méter magas kisebb előszínpadot emeltek, melyen a játék egy része folyt le. A zenekart a Szentháromság-szobor mögötti részben leplek mögé rejtették el, míg az énekart az ennek irányában fekvő egyetemi intézet tetőtéraszára telepítették, úgyhogy annak vezénylése zsebvillanylámpa segítségével történt.

A rendre példásan örködött a m. kir. államrendőrség kapitánysága *Buócz Béla* dr. helyettes főkapitány vezetése alatt. A teret körülvevő uccákat lezárták, csak jeggyel és igazolvánnyal lehetett a szabadtéri színházba bejutni. A közönség rendkívül fegyelmezetten viselkedett, csendben helyezkedett el a nézőtérén, melynek az első napon P 5-től P 1.50, másnap pedig P 2-től 60 fillérig terjedtek az ülőhelyek helyárai. A bemutatót követő napon nemcsak Szeged, hanem az ország egész sajtója a legnagyobb elismerés hangján, lelkesülten írt az első, valódi magyarországi szabadtéri előadásról és majdnem valamennyi közlemény kiemelte, hogy az előadás megteremtésének és létesítésének érdeme Szeged nagynevű képviselőjét, *Klebelsberg* Kunó gróftól illeti. A jelentések szerint a szabadtéri színpadon minden szó megelevenedett és úgy tűnt fel, mintha minden játék az életből fakadt volna. Általában megállapították, hogy a szabad tér nem kedvez a humornak, s a prózánál is természetesebben, színesebben hatnak a verssorok. Néha egy kis visszhang hallatszott, de ez könnyen kiküszöbölhető más rendszerű tribün építésével. A zenekart is másként kell elhelyezni, mert az egyébként is kis zenekart csak gyengén lehetett hallani. Kifogásolták a harangzúgást megelőző horkolásszerű motorbúgást, de e hibát már másnap kiküszöbölték. Felmerült általában az a terv, hogy más játékokat is mutassanak be és a próbák tartására a jövőben kellő idő álljon rendelkezésre.

A szegedi lapok ünnepi számokat jelentettek meg, s a *Délmagyarország* című lap a közönség lelki megalapozásának célzatával két szakcikket is közölt, melyek közül *Szabadtéri színjáték* címmel *Hont* Ferenc, — *Szabadtéri játékok Magyarországon* címmel pedig *n. a.* jel alatt *Németh* Antal dr. írt érdekes adatokat a szabadtéri játékok multjából.

Az előadásokat közel tizenötezeren nézték végig, s a nézők háromnegyede szegedi volt, ami ékes bizonyossága Szeged erős kulturális érdeklődésének, miért is büszkén hivatkozhat a város arra, hogy idegenek támogatása nélkül sikerült anyagilag is az első szegedi szabadtéri játék megrendezése. A bemutatón jelen volt *nem szegedi* előkelőségek névsorából közöljük az alábbi neveket: *Almássy* Denise grófnő, *Bálint* Lajos dramaturg-író, *Bethlen* Margit grófnő írónő, *Bornemissza* Elemérné bárónő, *Csathó* Kálmán író, *Dohnányi* Ernő zeneszerző, *Gál* László dr. miniszteri tanácsos, *Fülei Szénthó* Endre orsz. színészeti felügyelő, *Herczeg* Ferenc, *Hevesi* András író, *Kállay* Miklós államtitkár, *Kárpáthy* Kamilló honv. főparancsnok, *Kertész* K. Róbert államtitkár, *Klebelsberg* Kunó gróf, *Nadányi* Emil író, *Márkus* László főrendező, *Radnay* Miklós operaigazgató, *Ráday* Gedeonné grófnő, *Teleki* Sándorné grófnő, *Törzs* Tibor író, *J. J. Vincent* newyorki operaigazgató, *Voinovich* Géza író, *Wagner* Károly dr. ny. államtitkár, valamint *Anna* kir. hercegasszony és *József Ferenc* kir. herceg, aki *Kolumbus* c. színdarabjának a szegedi vá-

rosi színházi bemutatója alkalmával tartózkodott Szegeden.

A művészeti vonatkozásoktól eltekintve, a közvélemény is megnyilatkozott, s azon óhajának adott kifejezést, hogy Szegednek most már kötelessége áldozatos, de hasznos befektetésekkel a szabadtéri játékok állandósítását, a műsor szintjét, rangját, elsőrendűségét fenntartani. *Hevesi Sándor* a *Pesti Napló* június 21-i számában *Játék után* című cikkében érdekes megállapításokat tesz az előadásokkal kapcsolatosan. Azt írja, hogy a DOM-téri misztikus keretben csakis „olyan darab adható elő, amelynek legalább egyik főszereplője maga a templom. Ha a templom nem aktív szereplője, nem lelki centruma, nem véges értelme, s nem legmélyebb tendenciája a műnek, akkor a templomtéren való előadás nem is lehet megokolt“. Azután így folytatja: „felmerült az a gondolat, hogy így kellene előadni *Az ember tragédiáját*. Ez nyilvánvaló félreértése a templomtéri játékoknak“. Végezetül arra a megállapításra jut, hogy „a templom elé csak misztikum való, vagy olyan nemzeti színjáték, amelynek gyökerei is lenyúlhatnak a vallási érzésbe, vagy ahol a nemzeti érzés felmagasodik a vallás csúcsáig, amelynek eleven, valóságos szívet megejtő szimbóluma a templom“.

A szabadtéri előadásokon jelen volt *Herczeg Ferenc* is, aki ugyanazon lapban szintén érdekes kérdéseket vet fel az előadással kapcsolatban: „az ünnepi játék szerzőjét, igazgatóját és művészeit a főváros adta kölcsön, mi az tehát amit Szeged tett hozzá? A miliót adta és ezzel mindent adott.“

Valamennyi tudósításon felülemelkedik *Klebensberg Kunó* grófnak a bemutatóról írt és a *Pesti Napló* június 21. számában megjelent cikke, melyben a szerető apa gondosságával látja meg a nagy sikerek mellett a kis hibákat is és azokat is ki akarja küszöbölni, hogy a jövőben már minden tökéletes legyen, s ezt írja: „a DOM-tér szabadtéri játékok tartására különösen alkalmas. Visszhang csak a templom főhomlokzatának balkapujából van, amelyik könnyen kihagyható, oly nagy a templom előtti színpad. *Radnay Miklós* az Operaház igazgatója, aki szintén lent volt Szegeden, kísérleteket és megfigyeléseket tett abban a tekintetben is, hogy az akusztika zenei szempontból is kitűnő és így majd megkísérlelhétjük azt, amit az olaszok a *veronai* arénában próbáltak meg, sokkal kedvezőtlenebb előfeltételek mellett, ezek a hátsó sorban is kitűnően hallottak, tehát a szabadtéri játékok jövedelme feltétlenül biztosítható!“ A cikk megemlékezik a játékokról és a közönségről is: „mily nagyszerű tisztán művészeti szempontból, amikor annál a képnél, hogy az Isten Anyja Józseffel bevonul a templomba és szemmel a kapukon át követni lehetett, amint odabent haladnak előre. Ennek láttára alig maradt szem szárazon. *Hevesi Sándor* is kiemeli cikkében ezt a jelene- tet: „Mária felmegy a lépcsőkön, megáll egy pillanatig a bejáró alatt, a templom kapuja szélesen kitarul, s sugárzó belső fényben, amelyen át- szűrődik az orgona bugó hangja, megy-megy a főoltár felé és a szél meglibbent a ruháját. Transzcendentális valóság ez, színházon túlmenő kultusz, amelyet kulisszák között vajmi ritkán lehet megvalósítani. Egy pár nézőt olyan erővel kapott meg az áhitat, hogy zokogva borultak a

földre.“ A valóságként hatott a három napkeleti király lóhátas bevonulása és a szereplők szekerén érkezése is. — Visszatérve *Klebelsberg* cikkére, az emliti fel először, hogy *Herczeg Ferenc* és *Dohnányi Ernő* karöltve írnak a szegedi szabadtéri játékok részére *Hunyadiról* egy ünnepi játékot. *Klebelsberg* másik zenei terve, hogy a Liszt centennárium alkalmával pantomimszerűen mutassák be a szabadtéri színpadon *Liszt Ferencnek Szent Erzsébet Legendája* című oratóriumát. *Klebelsberg* öszinte hangon ad kifejezést örömének a nagy siker fölött, mert „egy balsiker csírájában megölte volna a gondolatot“. A cikk végül megemlékezik a a siker három tényezőjéről, a sajtóról, a nemzeti hadseregről és *Kertész K. Róbert*ről. A hadseregről írva „meg kell emlékezni különösen *Shvoy Kálmán* altábornagyról, a szegedi vegyesdandár parancsnokáról, aki a a hadsereg készleteiből anyagot és munkaerőt adott a nézőtér emeléséhez“. Hálás köszönetet mond *Kertész K. Róbert* helyettes államtitkárnak, aki „nagy tudással, finom ízléssel és páratlan odaadással vezette az egész előadás végrehajtó munkálatait“.

A szépen indult mozgalom azonban Szegeden kívül fekvő okok miatt két évi szünetre kényszerült, mely idő alatt főleg hírlapi közlemények tartották ébren a szabadtéri játékok eszméjét és óvták meg az elfeledés veszélyétől. Az előadás eseményeiből és annak nyomán a hírlapokban elhangzott közvélemény-nyilatkozás alapján megállapítható az az általános kívánság, hogy a jövő évben is folytassák a szabadtéri játékokat, Szeged vegye kezébe az irányítást és a vezetést, a nagy siker ellenére más, lehetőleg olyan darabokat adjanak elő, melyek a nemzetközi közönség előtt is vonzóvá teszik *Szeged* szabadtéri színpadát. *Hevesi Sándor* ismertetett felfogásával szemben, a *Szegedi Szemle* (1931. 11. szám.) ismét felveti az eszmét, hogy a jövő évben *Az ember tragédiáját* kell előadni.

A szabadtéri játékok időleges szüneteltetése nem kizárólag gazdasági jelenségeken múlt, hanem egyrészt *Somogyi Szilveszter* dr. polgármesternek és *Klebelsberg Kunó* grófnak, Szeged két vezető nagy férfijának múltónak hitt, de valójában a halál csíráját magában hordó betegségek, melyek megfosztották az indító tevékenységtől és gazdátlaná tették a megvalósulás felé közeledő terveket, másrészt pedig azon, hogy *Klebelsberg Kunó* gróf csak 1931 augusztus 19-ig viselte a kultuszminiszteri tárcát és ezen időpont után már nem támogathatta a szabadtéri eszmét a hivatalos szerkezettel.

Az 1931. évi nagy siker után bizonyára senki sem gondolta, hogy a következő év játékok nélkül fog elmúlni.

A NYOMORÚSÁGOS TENGŐDÉS ÉVE: 1932.

Mintha sohasem lett volna Szegeden szabadtéri játék, úgy aludt az újból való rendezés kérdése, míg végre 1932. április 20-án kipattant a hír, hogy helyszíni szemle lesz a DOM-téren, amelyen meg akarják állapítani, hogy előadható-e a *Jedermann*? A hír nagy meglepetést keltett, mert a közvélemény *Az ember tragédiájának* DOM-téri bemutatását remélte és a városházán elejtett megjegyzések szerint tervbe is vették, de állítólag az előadás ellen az egyházi hatóság tiltakozott. A hír szerint nem egyezhet bele az egyház az előadásba a drámai költemény római jelenete, a Tankréd kép és a párisi Danton jelenet miatt. Meg is kérdezték az egyházi hatóságokat, hogy mi igaz a híresztelésből, amire azt az értesítést kapták, hogy hivatalosan *az egyházat meg sem kérdezték* és ezért az egyház hivatalosan nem is nyilatkozhat. E napon valóban Szegeden járt *Kertész K. Róbert* és *Hevesi Sándor* is s abban csakhamar megegyeztek a szegedi érdekeltségekkel, hogy az esetleges bemutatót pünkösdkor tartsák meg. A megbeszélésnek most nem volt hatósági jellege, csak a belvárosi róm. kat. plébánián folyt le egy szűkebb-körű tanácskozás, melyet *Balogh István* dr. káplán hívott össze és ezen az előadás előkészületeit szerették volna megbeszélni, azonban végeredményben semmiről sem határoztak, csak arról, hogy a további megbeszéléseket a kultuszminisztériumban fogják folytatni. Az *Ipartestület* elnöksége nyomban a kultuszminiszterhez folyamodott és kérte, hogy a játékok idejét egyeztessék össze a *Szegedi Ipari Vásár* idejével, mert a vásár és a játékok kölcsönhatása egymásra áldásos haszonnal járna.

Kertész K. Róbert hamarosan teljesítette az *Ipartestület* kívánságát, s az elnökséggel közölte, hogy ez évben is a *Nemzeti Színház* rendezi meg a szegedi szabadtéri játékokat, melyeknek idejét június 4–5-ben állapította meg „amikor a *Jedermann*, *Kállay Miklós* jeles fordításában magyar középkorba beállítva, korabeli egyházi zenekísérettel kerül két ízben előadásra“. Ezek szerint a szabadtéri játékok zárták volna be a *Szegedi Ipari Vásár* ünnepi hetét. Szükséges e helyen rámutatni arra, hogy e szerencsétlen tervet *Hevesi Sándor* szorgalmazta, nyilvánvalóan *Az ember tragédiája* ellen elfoglalt álláspontjának igazolásául, de ha figyelembe vesszük a szegedi szabadtéri játékokkal szemben tanúsított eddigi

magatartását, könnyen emelhetjük azt a vádat ellene, hogy *Hevesi Sándor* nem viselte szívén a szegedi szabadtéri játékok állandósításának kérdését. Megállapíthatjuk, hogy a multban kijelentette, hogy a szegedi DOM-tér alkalmatlan a játékok megrendezésére és csak *Németh Antal* dr. alapos ellenvetése után, *Klebelsberg* Kunó gróf utasítására vállalkozott a rendezésre. Szükséges rámutatni arra is, hogy *Hevesi Sándor* a *Budapesti Hirlapban Játék után* cím alatt közölt cikkében inkább azt állapította meg, hogy a *Jedermann* nem lenne előadható a DOM-téren, miért is, vagy ezt a véleményét kell elhamarkodottnak tekintenünk, vagy pedig arra gondolnunk, hogy a szegedi szabadtéri játékok rendezése más szempontok miatt nem kerülhetett érdeklődésének körébe. Cikkéből két idézetet közlök. Az első idézet így hangzik: „*Hoffmansthal* egy intim moralitást írt minden ember sorsáról, páros beszélgetésekben, hármás jelenetekben, igen kicsi némaszemélyzettel, s ezt a finom művet *Reinhardt* eredetileg színházban, intim színházi keretek keretek között adta elő. Sokkal később vitték ki a Templom-térre, s nagy örömmel fődözték fel, hogy a napvilág és a szabad levegő, a templom, mint valószínű háttér, nem ártott a mű hatásának, hogy a téren szállongó galambok, a leáldozó napfényben megkonduló harangok, az alkonyba benyúló hosszú árnyékok a valóság színeivel festették alá a régi moralitást, s olyan élő szépséget varázsoltak rája, amely a színházi keretben festéktől és mesterséges világitástól nem is érvényesülhetett.“ A második idézet pedig a következő: „*A salzburgi játék* alig másfél óráig tart, egy ember sorsát tárja fel szimbólikus jelenetekben, egy élet napja áldozik le s hanyatlik a sír homályba. A cselekmény pontosan összévág a nap állásával és lenyugvásával, a természetes világitás úgyszólván zenei kísérlete, szelid harmonizálása a történetnek, mesterséges alátámasztásra, bonyolult apparátusra itt semmi szükség. Egy naív szegedi referens annyira lelkesedett ezért a természetes adottságért, hogy cikket írt a napkorongról, mint egyetlen reflektorral, amellyel semmiféle mesterséges világitás nem versenyezhet. Mint lelkes ember azonban megfedkezett egy csekélységről, hogy a napot Józua óta még senki sem tudta dirigálni, továbbá hogy a középeurópai napsütés könyörtelenül józan és prózai, úgy öli a misztikumot, mint a bacillust, a passiot, vagy misztériumot napvilág mellett előadni reménytelen dilettantizmus.“

Mindenki azt remélte, hogy a mult évi siker nyomán *Hevesi Sándor* áll a szegedi szabadtéri játékok élére és megvalósítja azokat a terveit és elgondolásait, amelyekről az említett cikkében hitvallást tett. Erre utalt *Herczeg Ferenc* is a már idézett cikkében, amikor megállapította, hogy „*Hevesi* igazgató itt megtalálta azt az atmoszférát, amelynek kedvéért *Reinhardt Berlinből Salzburgba* költözött“. Gondolatának további fejtegetéseként pedig mondja: „ha *Szeged* ezzel az ünnepi játékokkal ráakarta a figyelmet terelni a művészeti lehetőségekre, amelyet a tiszparti város átalakult lelkébe ruháztak, akkor elérte a célját“. Amit pedig *Herczeg Ferenc* írt, az már akkor országos közvélemény volt.

Az április 20-iki helyszíni szemle mindent bizonytalanná tett, mert *Az ember tragédiája* előadásának terve sohasem volt a miniszteriális bi-

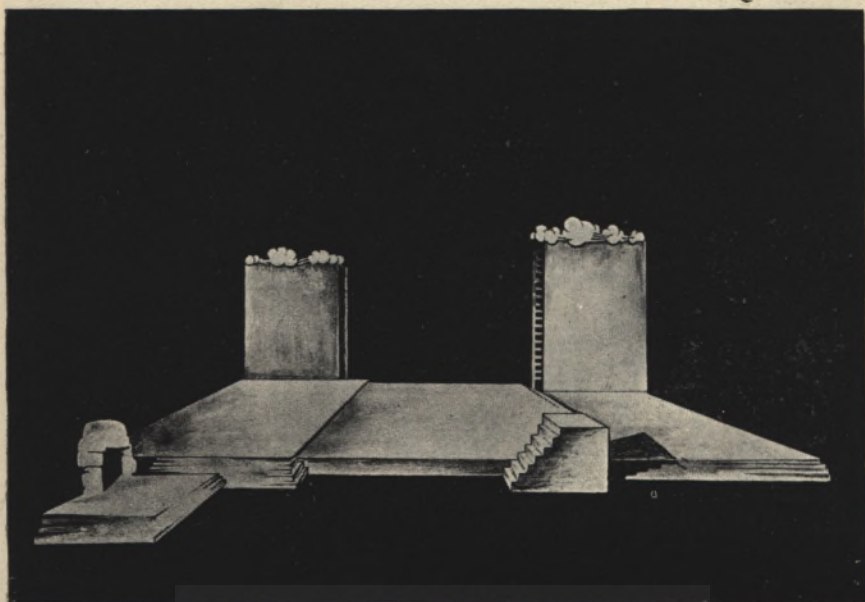
zottságé, s Kertész K. Róbert ki is jelentette, hogy annak előadását a templom előtt el sem tudja képzelni. *Hevesi* Sándor véleménye ugyanaz volt, de mentegetésül, nehogy a *Jedermann salzburgi* előadásának utánzásával vádolják, kijelentette, hogy önálló és új rendezéssel adná azt elő, mert „egyelőre más ide alkalmas darabunk nincsen, de remélem, hogy lesz és akkor majd azt adjuk elő”. Egyebekben végül abban állapodtak meg, hogy a honvédelmi minisztériumtól ismét kérni fogják a hadsereg anyagát és katonai munkaerőt, melyekkel egy, a mult évnél kisebb kétezzer ülőhelyes, de háromezer állóhelyes tribünt emeltetnének. Tehát a mult évi siker után a tribünt nem nagyobbíttatni, hanem kisebbíttetni szándékoztak! Április 23-án a *Délmagyarország* vezércikkében foglalkozott a felvetett tervről. Élesen bírálta a minisztériális bizottság szerencsétlen gondolatát. *Szegeden* mindenki azt hitte a tavalyi kísérletezés után, hogy a játékok állandosulni fognak és nemzetközi értékű magyar *darabbal* gazdagítják a műsort, most pedig egy külföldről behozott *Jedermann*t akarnak előadni. Gúnyosan élcelődik a darabnak magyarosítása ellen és felemlíti, hogy milyen hatást fog előidézni az, amikor a Halál magyarruhában jelenik meg a színen. Őszintén írja: „nem vagyunk elragadtatva a tervtől”. A *Jedermannal* szemben ismét *Az ember tragédiájának* előadásáért száll síkra és felveti a kérdést, hogy akkor egyszerre jó lesz *Madách* Imre műve, ha ezt előbb külföldön *Reinhardt* rendezi? E cikk szerzője *Pásztor* József szerkesztő a cikk megjelenésének napján a *Dugonics Társaságban*, *Szabadtéri játékok* címen előadást is tartott. „Tavaly még a magyar irodalom és a magyar kultúra bástyáját látták a szabadtéri játékok rendezésére annyira alkalmasnak talált szegedi templomtérben” — mondotta, majd nyomban idézte *Klebensberg* szavait: — „nem tudom megérteni, hogy miért gondolnak *Hoffmannsthal* darabjának előadására”? *Pásztor* József alaposan félt az utánzás vádjától, mert hiszen *Szeged* ellenségei amúgy is minduntalan a *salzburgi* példa utánzását vágták a közönség elé. „Nem tudom megérteni, sem *Hevesit*, sem *Kertészt* államtitkár urat, amikor állást foglalnak *Az ember tragédiája* ellen”, — mondotta és kitérve a valószínűleg koholt kifogásokra, felemlítette — „nem tudok róla, hogy a drámai költemény egyetlen gondolatával is sértené az egyház álláspontját”. Ez a nap nagy jelentőségű a szabadtéri játékok történetében, mert ettől kezdve mindenki belátta, hogy a szabadtéri játékokat *Szegeden* kell irányítani és a szegedi közleménnyel szemben állást foglalni annyit jelent, mint *Szeged* ellenségeinek táborába szegődni. Érdekesnek tartjuk felemlíteni, hogy május 1-én ugyancsak a *Délmagyarországban* *Berczeli* A. Károly *Szabadtéri játék* címen elmélkedik *Pásztor* József megállapításairól és végeredményben megállapítja, hogy szabadtéri játék ma egyáltalában nincs és a jövőben irandó daraboknak tömegjátékoknak kell lenni.

A harc tehát megindult a *Jedermann* és *Az ember tragédiája* között és a harcban a magyar remekmű győzött, de a győzelem nem vált sikerre, mert akik a *Jedermannal* buktak, elbukatták a szabadtéri játékokat is. Május 12-ig semmi hír nem érkezett, csupán aznap jelentették be a lapok, hogy a honvédelmi minisztérium nem engedélyezte a katoná-

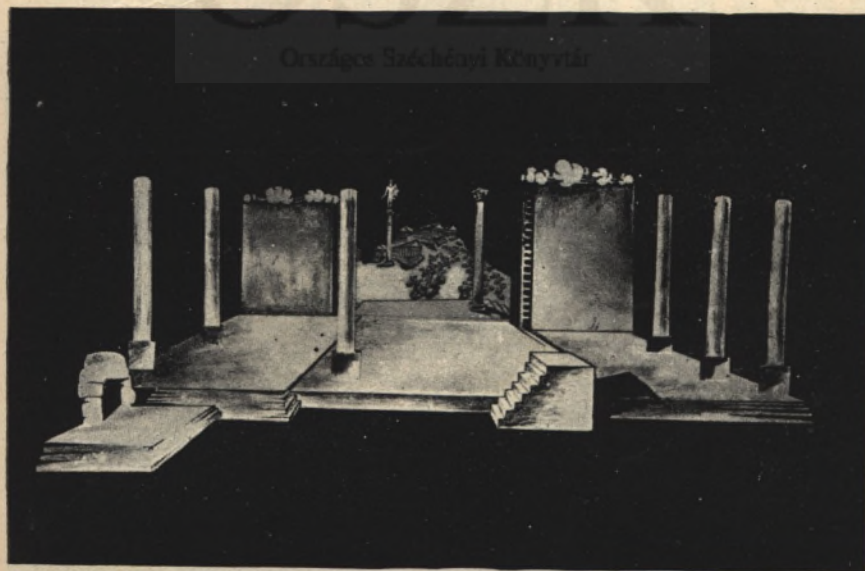
ság munkaerejét, sem anyagot nem adott a tribün építéséhez, mert „Gömbös Gyula honvédelmi miniszter megállapítása szerint a szabadtéri játékok rendezése polgári ügy és a katonaság nem foszthatja meg a nehéz sorban vergődő polgári iparosokat a felkínálkozó munkalehetőségektől“. Ez a *deus ex machina* érkezett miniszteri döntés mindenestre agyonvágta a *Jedermann*t is, de *Az ember tragédiája* egy új mozgalom keretében csakhamar feltámadott, hogy megkezdjé a diadal útját, ha még az igazi diadalra nagyon hosszú ideig várnia is kellett.

Kísérjük figyelemmel, hogy közben mi történik a szegedi városi színházban. A házikézelés nagyobb művészi eseményekre a fokozódó nyári meleg mellett nem készülhetett, de mégis figyelemreméltó, hogy június 10-én a filharmonikus zenekar és dalárdák rendezésében színre került *Liszt* Ferencnek *Szent Erzsébet legendája* című oratóriuma. Sajnos nem színpadra alkalmazva adták elő a nagy zenekölteményt Klebelsberg elgondolása szerint, pedig jó lett volna arra előkészülni, s a tapasztalatokat a szabadtéren alkalmazni. *Hont* Ferenc, aki a színházban több nagyszerű előadást rendezett, mikor látta, hogy sem a város, sem az állam a szabadtéri játék ügyében mit sem tesznek, hirtelen elhatározással megmozdult és, hogy a szabadtéri eszmét ébren tartsa, szinte a lehetetlennel is megküzdve, tervbe vette, hogy a nyár folyamán több előadást fog a szabadban rendezni. Június 21-én meg is jelenik a színház hivatalos híradása: „A nyár nagy eseménye: szabadtéri előadás. *Szép Heléna* a Tiszaparton. Szombat és vasárnap. A színtársulat páratlan művészi eseménnyel kedveskedik a közönségnek, szombaton és vasárnap *Offenbach* remekműve a Tiszaparton a vár előtti térségen felállított szabadtéri színpadon kerül színre. A Stefánia sétányon külön színpadot, kényelmes nézőteret építenek fel, különleges világosító berendezésekkel és kuliszákkal“. A későbbi híradásokból tudjuk, hogy az előadást *Hont* Ferenc rendezte, este 9 órai kezdettel, s az operett előadás főszereplői *Hont* Erzsébet és *Szedő* Miklós voltak. Június 25-én azonban kedvezőtlen esős idő akadályozta meg a szabadtéri előadást, s a színházban mutatták be az új rendezői ötletekkel felékesített *Szép Helénát*. Másnap azonban derült idő volt és a szabadtéren kerülhetett színre az operett. 600 ülő és 400 állóhely várta a közönséget, mely zsúfolásig megtöltötte a nézőteret, úgy, hogy nemcsak erkölcsiekben, hanem anyagiakban is jól sikerült a *Szép Heléna* szabadtéri előadása.

Hont Ferenc másik terve volt, hogy a szegedi színtársulat tagjaival bemutatja *Az ember tragédiáját* szabad téren és ez által igazolja annak szabadtéri létjogosultságát. A szakértők feszült várakozással néztek a tervek elé, melyeket már július 16-án ismertetett *Hont* Ferenc *Somogyi Szilveszter* dr. polgármesterrel. Augusztus közepén akarta színrehozni *Az ember tragédiáját*, mely biztosan jól sikerülne a langyos nyári éjszakában. Bár a nyári szünet alatt a színtársulat nem volt *Szegeden*, azonban az előadások két-három napjára visszajött volna. Részletes terv szerint az előadás színtere (miután nem remélhette, hogy a már említett gáncsoskodások miatt hivatalosan engedélyt kapjon a DOM-téren való játékokra) a Rudolf-tér lett volna, ahol minden katonai segítség nélkül

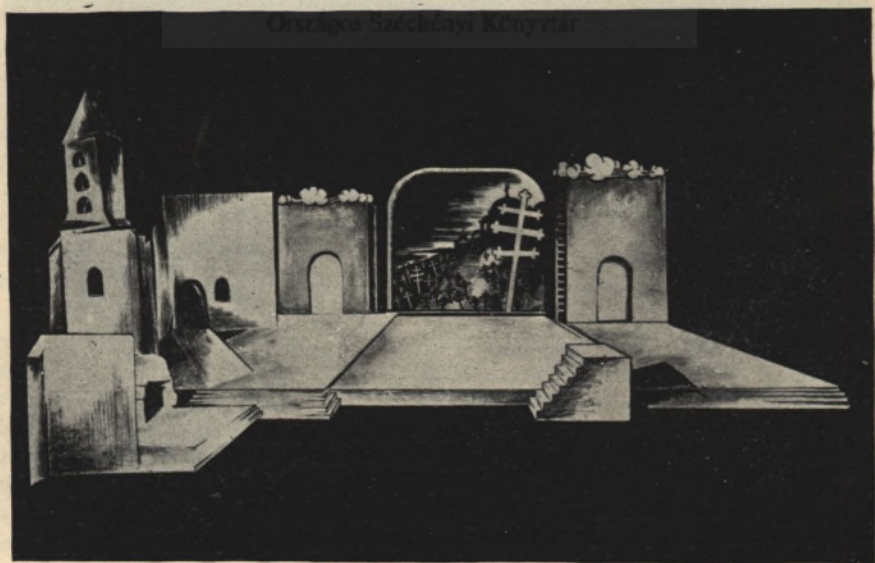
*Buday György színpad-képe. 1933. AZ EMBER TRAGEDIAJA.
Alapszínpad, balra elől az álombarlang.*

Buday. 1933. Athén.

Buday. 1933. Konstantinápoly, részletkép.

Buday. 1933. Konstantinápoly teljes színpadképe.

háromezer nézőt tudott volna egy tribünön elhelyezni. Színpadul a kultúrpalota lépcsőzetét akarta felhasználni, míg a díszleteket és ruhákat, valamint kellékeket a *Nemzeti Színháztól* és a m. kir. *Operaháztól* akarta kölcsön kapni. Elsőrendű szereposztásra gondolt, Adámot Kiss Ferenc, Évát *Tökés* Anna, Lucifert *Táray* Ferenc alakította volna, a tömegjelenteknél leventéket és cserkészeket akart alkalmazni, míg a statisztavezetők a színtársulat kardaljai voltak volna. Kérte a polgármestert, hogy a szabadtéri játékokra adjon engedélyt, engedje át használatra a Rudolf-teret és a Kultúrpalota előterét, továbbá propagandát akart filléres vonatokat indításához, kedvezményes jegyeket az autóbuszokhoz és a kisvasúthoz. Úgy gondolta, hogy az idegenforgalmi hivatal, melynek akkori vezetője *Nyári György* dr. c. tankerületi főigazgató volt, napi programot állítson össze a vidékieknek egy külön bizottság segítségével. Kérte továbbá, hogy azonnal helyezték el a Rudolf-térről a kocsipiacot, amit egyébként is már tervbe vettek. A polgármester örömmel vette tudomásul a szép tervet és „megígérte, hogy minden támogatást meg ad, hogy a szabadtéri előadás minél jobban sikerüljön“. Az erről szóló hírek futótűzként terjedtek el az országban és a levélbeli ajánlkozások özönével árasztották el *Hont* Ferencet. Az ajánlatok közül ki kell emelni *Buttykay* Ákos zeneakadémiai tanárnak *Hont* Ferenchez írt levelét, amelyben ingyen felajánlotta *Az ember tragédiájához* írt kísézőzenéjét, mely bár külföldön nagy sikert aratott, Magyarországon még sehol sem mutatták be. Miután az *Erkel Gyula* által írt kíséző zenét *Hont* elavultnak tartotta, hajlandónak mutatkozott a *Buttykay* szerzemény előadására.

Július végére *Hont* a kultuszminisztériumhoz fordult és kérte annak támogatását, hogy augusztus 14—15-én *Madách* színpadi költeményét a szegedi Rudolf-téren bemutathassa. Kérelmében lerögzítette, hogy csak abban az esetben tudja előadni *Az ember tragédiáját*, ha filléres vonatokat indítanak az előadás napján Szegedre és ha a tervezett jelmez és kellékkölcsönzéshez a minisztérium hozzájárul és ehez a szükséges utasításokat megadja. Augusztus elején *Hont* már tudta, hogy nem a minisztériumon, hanem a *Nemzeti Színházon* fog az előadás megtartása múlni, mert a *Nemzeti Színház* a kultuszminisztérium engedélye ellenére sem adta ki a szükséges jelmezeket, illetve csak *Kiss* Ferencnek és *Tökés* Annának szokott színpadi ruháit volt hajlandó kiadni. Ilyen módon a nagy számú statisztéria részére *Hont*nak semmiféle ruhája nem volt, minthogy azonban még mindig remélte az akadályok elhárítását, illetve azt remélte, hogy 200 jelmezt tud kölcsön kapni egy fővárosi jelmezkölcsönző intézettől, az előadás megtartásának idejét augusztus 27—28-ára halasztotta el. Közben megállapodások jöttek létre a filléres vonatok indítása tárgyában is és a terv szerint a nézőtéri jeggyel együtt P 6.80 kellett volna fizetnie a budapesti utasnak. Bármily végső erőfeszítésekkel küzdött *Hont* az előadás megtartása érdekében, augusztus 11-én bejelentette a hírlapok útján a közönségnek, hogy a szabadtéri előadásokat nem tarthatja meg, mivel a színtársulat konzorciummá alakult át és a színészek augusztus 21-én el fognak széledni. Mindenki remélte azon-

ban, hogy a jövő 1933. esztendőben mégis csak színre fog kerülni *Az ember tragédiája*.

Hont Ferenc tevékenysége új területet talált a szabadtéri ünnep megnyilvánítására. Híre járt, hogy szeptember 4-én a fogadalmi templom fűtőberendezésének céljaira népünnepélyt fognak rendezni a DOM-téren, s itt egy élőkép sorozat beállítását tervezte. *Magyar Szentek* címen valóban be is mutattak szeptember 4-én hét élőképet, s az egyes képek között *N. Czike* Gáborné Lovich Ilona által írt összekötő verseket adott elő egy szavalókórus. Az 1. képben megjelentek az összes magyar szentek; a 2. képben Szent István felajánlja a koronát Boldogasszonynak; a 3. élőkép Szent Erzsébet volt, aki a mai ruhákba öltözött szegények között osztotta ki ajándékait; a 4. képben *Táray* Ferenc ábrázolásában Szent Ferenc prédikált a madaraknak, mely alkalommal a DOM-téri galambok is szerepeltek; az 5. képben Szeged város közönsége fogadalmat tett a templom építésére és ebben a szegedi céhek jelmezeikkel jelentek meg; a 6. képben Krisztus jelent meg a hegyi-beszéd jelenlétében, a mai embereknek beszélve, a mai gyermekek környezetében; végül a 7. képben a magyar feltámadás allegóriáját láthattuk. A rendezés nem túlságosan sikerült, aminek oka talán az, hogy csupán műkedvelők és csak a szegedi színház ruhatára álltak rendelkezésre. Egyes képek azonban ennek ellenére pompásan érvényesültek.

Nyomorúságos tengődés éve volt az 1932. év, amely *Klebensberg* betegsége, *Somogyi* Szilveszter hanyatló állapota és *Hevesi* Sándor elleneszenves magatartása bénították meg a szabadtéri játékok kialakulását és már akkor mindenki rájött arra, hogy a szegedi szabadtéri tömegjátékok csak úgy sikerülhetnek, ha valóban minden tényező összefog és vállvetett munkával és kellő időben megteremtik azt a kedvező légkört, amely az ügyek kifejllesztésének zavartalanságát biztosítja. Kár, hogy *Hevesi* Sándor, ez a nagy rendezőművész Szeged iránt nem érzett hajlandóságot, s talán ha kellő időben ő áll élére a szegedi szabadtéri mozgalomnak az elkövetkezendő időkben, amikor a *Nemzeti Színház* éléről visszavonulni kényszerült, ő lehetett volna az a magyar rendező, aki *Reinhardt salzburgi* példája szerint elhagyva *Budapestet*, *Szegeden* telepedhetett volna le, mint ahogy azt *Herczeg* Ferenc éles elmével kívánságként megírta. *Hevesi* Sándor a *Nemzeti Színházban* mindinkább elveszítette a kapcsolatot a színház tagjaival épúgy, mint felettes hatóságával, a kultuszminisztériummal, úgyhogy idő előtt kénytelen volt visszavonulni.

1932 október 11-én mély gyász köszöntött *Szegedre*, mikor rajongva szeretett képviselője, a szegedi DOM-téri játékok megteremtője, *Klebensberg* Kunó gróf nemes lelkével pihenni tért. Bár e hely nem hivatott arra, hogy *Klebensberg* érdemeit méltassa, még sem haladhatunk el szó nélkül e csapásszámba menő esemény fölött. Városlapítónak nevezi ma Szegeden mindenki, s valóban bölcs meglátással, a gondolatok ezerrétűségével és azoknak megvalósításával újra teremtette ezt a várost, hogy annak külső megjelenését feldíszítve a magyar kultúrának olyan erős bástyáját, oly hatalmas erődjét alapítsa meg, amely a határvárossá kényszerült Szegedet másfélszázezernyi magyarságával, örök időkre meg-

védje az elbalkánosodás veszélyétől. Talán, ha gazdagnak születik, mint csodálatos *Maecenas* hagy nevet maga után, mert minden pénzét elköltötte volna, még kísérletekre is, de így mint az állami gazdálkodás egyik őre, csak azt valósíthatta meg, ami nem járt kockázattal. Évszázadok népei fognak élni *Klebelsberg* Kunó gróf alkotásainak erkölcsi és anyagi hasznából és azt hisszük, hogy *Szeged* város nem lesz haszontalan örökös, hanem gyümölcsöztetni fogja a klebelsbergi örökséget, — a DOM-téri játékokat.

Az év szabadtéri megnyilvánulásainak történetéhez tartozik egy érdekes egyházi ünnepség. *Lugosi Döme* dr. régi okiratokból megállapította ugyanis, hogy *Szeged* városának ősi védőszentje *alexandriai szent Katalin vértanú és szűz*, akinek tiszteletét az egyházi hatóság is felújítani hajlandó volt. Ezen alkalommal november 25-én a város hatósága, testületek, jelmezbe öltözött iparosok és magyarruhás tanuló ifjúság zászlók alatt díszbe vonultak végig a városon, a Széchenyi-tértől az alsóvárosi templomig, ahol *móori Glattfelder Gyula* dr. csanádegyházmegyei püspök fényes papi segédlettel visszaállította a szentnek szegedi tiszteletét.

A jövő év elé mindenki feszült várakozással nézett és mindenki remélte és hitte, hogy 1933-ban megindulnak az állandósítható szabadtéri játékok.

AZ ELSŐ SZEGEDI VÁLLALKOZÁS

SIKERES ÉVEI: 1933—35.

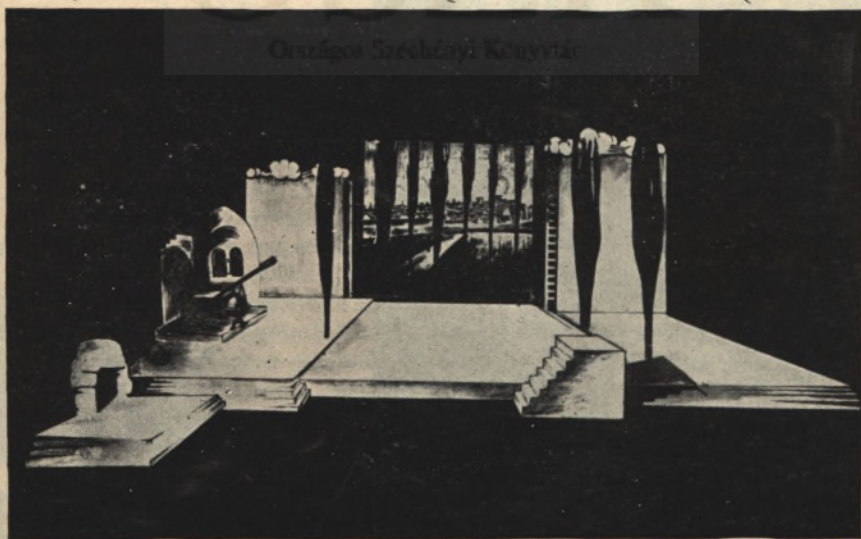
Szeged város közönsége aggodalommal figyelte, hogy milyen nem-törődömséget tanúsít a hatóság a sikerrel bízató szabadtéri játékokkal szemben. A mindinkább követelő és sürgető közvélemény hatása alatt, mikor a tavasz elérkezett és még mindig semmisen történt a szabadtéri játékok ügyében, két lapvállalat: a *Délmagyarország* és a *Szegedi Friss Ujság* elhatározták, hogy saját vállalkozásukban kísérletet tesznek a szabadtéri játékok megrendezésére és állandósítására és megvalósítják *Hont* Ferenc előző évben meghíúsult tervét, *Az ember tragédiája* szabadtéri előadását, még pedig a DOM-téren. Április közepén e lapkiadóvállalatok vezetői megjelentek a városházán, bejelentették szándékukat és a város támogatását kérték. Április 22-én *Pásztor József* a *Délmagyarország* szerkesztője már beadványt is intézett a polgármesterhez e tárgyban és kérte a polgármestert, hogy országos mozgalmat indítson a szegedi szabadtéri játékok állandósítása és Szegednek a szabadtéri játékok kizárólagos magyarországi városává való hivatalos nyilvánítása érdekében. *Somogyi Szilveszter* dr. polgármester már május 2-án közölte a város határozatát: „magas művészi színvonalon álló szabadtéri előadásokat az idegenforgalmi propaganda leghatékonyabb tényezőjének tartom, ezért üdvözlöm a kezdeményezést és megfelelő hatósági támogatásban fogom részesíteni“.

A vállalkozó lapkiadók ezek után megalakították a szabadtéri intézőbizottságot, melynek tagjai: *Balogh István* dr. rk. lelkész, alsóköz-ponti plébános és lapszerkesztő, *Hunyadi-Vas Gergely* dr. ügyvéd lapszerkesztő, utóbb országgyűlési képviselő, *Pásztor József* lapszerkesztő. *Rácz Antal* lapkiadó, utóbb lapszerkesztő. A bizottság elnöke *Pásztor József* lett. Az intézőbizottság mellett a rendezésben résztvettek még: *Buday György* fametsző, *Hámory László* újságíró, *E. Lengyel Vilma* újságíró, *Vér György* újságíró, a színházi szakmunkálatokat *Hont* Ferenc irányította.

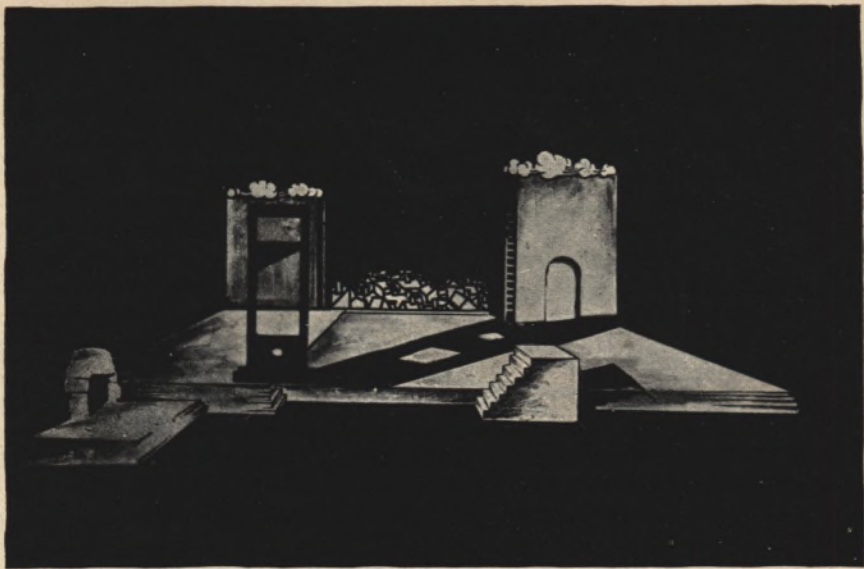
A bizottság első lépése volt, hogy azokat a kedvezményeket biztosítsa magának, melyeket az 1931. évi szabadtéri játékok kaptak és ezért mindenekelőtt vitéz *Svoy Kálmán* dr. vegyesdandárparancsnokhoz for-

Buday. 1933. Konstantinápoly vetített háttere.

Buday. 1933. Prága.

Buday. 1933. Páris.

*Buday. 1933. Falanszter.
Plasztikus diszleteik.*

dultak, akitől a hadsereg anyagát és munkaerejét kérték. Shvoy altábornagy, aki rajongva szerette városát, első szóra megígérte hathatós támogatását, ami által biztosította a játékok megtarthatóságát. Shvoy Kálmán e tényével bebizonyította, hogy a múlt évben is hasonló körülmények között meg lehetett volna rendezni a szabadtéri játékokat, ha kellő időben felvilágosították volna az ügyek állásáról a Honvédelmi Minisztériumot és ez által megakadályozták volna a gáncsoskodásokat, amelyek végeredményben lehetetlenné tették a múlt évi játékokat. Hasonlóként a legnagyobb előzékenységgel találkozott a rendezőbizottság moóri *Glattfelder* Gyula dr. megyéspüspöknél, aki nemcsak engedélyezte *Az ember tragédiájának* a fogadalmi templom előtti előadását, hanem megígérte, hogy a szabadtéri játékokat fel fogja karolni és a katolikus püspöki kar figyelmébe fogja ajánlani. Ez a támogatás is hathatósan bizonyult, mert a játékok tartama alatt szinte tüntető számban jelentek meg a püspökök és a magyar katolikus élet vezető személyei. A bizottság nyomban közölte műsorát, melyben egyetlen színpadi mű: *Az ember tragédiája* szerepelt. Ennek előadása amúgyis időszerű volt, mert ötven év előtt adták először elő Budapesten a *Nemzeti Színházban*, amely bemutatót alig egy év múlva 1884 december 27-én követett a *szegedi* első előadás. A bizottságnak alkalma volt a szegedi városi színházban 1933 március 18-án tartott előadáson a magyar remekmű szépségeiben gyönyörködni és terveit ezen előadás után megalapozni. *Kiss Ferenc* mint *Ádám*, *Táray Ferenc* mint *Lucifer*, és *Könyves Tóth Erzs*i mint *Éva* voltak a szegedi előadás erősségei és az első tervek szerint e szereposztásra gondoltak, amely tulajdonképpen a *Hont Ferenc* által tervezett szabadtéri szereposztás volt. *Az ember tragédiájának* előadásán kívül még zenei eseményeket is terveztek, s mivel az egész ország már ünnepelte *Kodály Zoltán* zeneszerzőt ötven éves születésnapja alkalmából, tervbe vették a *Psalmus Hungaricus* előadását. Az előadások idejének a Havibúcsú hetét hirdették. A rendezéshez valamely világhírű rendezőt is meg akartak nyerni és ezért *Firmin Gémier*, *Karl Heinz Martin* és *Max Reinhardt* címekre leveleket intéztek, hogy melyikük vállalja el a főrendezőiséget. *Az ember tragédiájának* rendezésére *Hont Ferenc*cel kötöttek szerződést, akinek felkérésére *Gémier* hajlandónak mutatkozott a tiszteletbeli főrendezőség elvállalására. Később azonban betegsége miatt lemondott a szegedi utazásról és csupán levélben hagyta jóvá *Hont Ferenc* elgondolásait. A nagy francia rendező, akinek nevéhez fűződött a szegedi szabadtéri játékok gondolatának magja, az egész világ színészetének nagy veszteségére még az év őszén *Párisban* meghalt.

Június havában már a részletkérdésekről is beszámoltak a szegedi újságok. A rendezői elgondolás szerint a DOM-tér elé több síkú színpad építkezését tervezték, a háttér: fehér lepel, melyre a díszletet rávetítik, vagy pedig maga a fogadalmi templom egész homlokzata minden díszítés nélkül. A táncok megrendezésére és kivitelére *Szentpál Olga* mozgásművészeti-tanárnő csoportját szerződtették le, a zenét pedig a 60 tagúra kiegészített katonai zenekarra bízták, melyben ez alkalommal

polgári zenészek is játszottak.

Ugyanekkor egy jelentős mozgalom indult meg *Szegedi Hét* elnevezés alatt, melynek élén vitéz *Shvoy Kálmán* dr. állt és mellette az adminisztrációs elnöki tisztséget *Kogutowitz Károly* dr. egyetemi tanár és vitéz *Kircsfalussy Vilmos* ezredes töltötték be. A *Szeged* társadalmának előkelőségeit magában foglaló nagy intézőbizottság a legnagyobb buzgalommal dolgozott, hogy a kiállítások, látványosságok, kongresszusok és egyéb események tömegét hozza létre a *Szegedi Hét* tartamára, melyet július végére terveztek. Szerencsés elgondolással csakhamar megváltoztak a tervek és elhatározták, hogy a *Szegedi Hétet* és a DOM-téri előadásokat egyidőben rendezik meg. Ettől kezdve a *Szegedi Hét* és a szabadtéri játékok intézőbizottságai a legnagyobb egyetértésben dolgoztak és készítették elő a gazdag és változatos programot. A *Szegedi Hét* is bele kapcsolódott a szabadtéri színpadhoz, előkészítette a zenei eseményeket és felkérte *Szalay József* dr. nyugalmazott főkapitányt, a *Dugonics Társaság* elnökét, hogy egy *Szeged* város történetét tárgyazó előképsorozatot tervezzen a DOM-térre és ennek szcenáriumát írja meg.

A szabadtéri játékok intézőbizottsága közben a városhoz fordult és azt kérte, hogy a város bocsásson az esetleges veszteség fedezetéül 5000 pengőt rendelkezésükre. A polgármester a kérelmet elutasította, híven megmaradva azon régi álláspontja mellett, hogy a szabadtéri játékok rendezéséhez a város anyagi segítséget nem nyújt. Az érdekelt bizottság a polgármester e határozatát megfeleltette és az már július 22-én a kisgyűlés elé került. A kisgyűlés tagjai közül *Kovács József* dr., *Körmedy Mátyás*, *Pap Róbert* dr., *Petrik Antal*, *Rainer Ferenc*, *Széll Gyula* dr., *Szivessy Lehel* dr., *Temesváry József*, *Tonelli Sándor* dr. és *Tóth Imre* dr. már előzetes nyilatkozatokban közölték álláspontjukat, amely szerint az 5000 P. segílyt meg kell szavazni, s valóban a kisgyűlés tagjai közül mindössze egy törvényhatósági bizottsági tag szavazott a segíly megadása ellen. Ez igen serkentőleg hatott a szabadtéri játékok intézőbizottságára és hatalmas iramban folytatták a munkát. Felhívást intéztek a zeneértő gyermekekhez, mert gyermekkorust akartak összehozni *Kodály Zoltán* szerzeményének előadásához. A vallás- és közoktatásügyi miniszter közben hozzájárult a *Nemzeti Színház* és a m. kir. *Operaház* világítási berendezésének, az igényelt kellékek és ruhátári jelmezek kikölcsönzéséhez, egyben elszállásolási célból átengedte a *Horthy Kollegiumot*. Július végére az előadások műszaki és művészeti része készen állt és a próbák megindulhattak. Az intézőbizottság a árbatató idegenforgalomra való tekintettel felhívást intézett a nagyközönséghez is, hogy jelentsék be az igénybe vehető bútorozott szobákat, amelyekről katasztert készítenek. Közben minden nap bővült a szabadtéri játékok műsora és a hatósági intézkedések is nyomon követték a rendezőbizottságok lendületét. A rendőrség szabályozta a tér lezárását, a tűzoltóság beállította a dohányzási tilalmat, a polgármester pedig elrendelte, hogy a *Szegedi Hét* tartama alatt a városban az összes lángok égjenek. A szegedi közönség óriási figyelemmel szemlélte az eseménye-

ket és a reflektorfények mellett tartott esti próbáknak mindig nagy közönsége volt.

Augusztus 26-án megnyílt a *Szegedi Hét*, ünnepélyes keretek között. Erdemesnek tartjuk felemlíteni az egyidőben rendezett kiállításokat: 1. mezőgazdasági, 2. kertészeti, 3. gyümölcs, szőlő, bor, 4. könyv- és rekonstrukciós, 5. földművelésügyi szakoktatási, 6. tanyai, 7. halászati, 8. képzőművészeti, 9. Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiumának grafikai kiállítása, mely utóbbit *Buday György* fametszetű kis plakátja hirdette, ezekhez járult még 10. a lakberendezési vásár. Ugyanaznap este 8 órakor kissé hűvös időben színre került *Az ember tragédiája*. Lélekzetviasszafojtva figyelte a nézőteret zsúfolásig betöltő előkelő közönség a szépen perdülő jeleneteket, melyeknek élén *Lehotay Árpád* *Ádámja*, *Tőkés Anna* *Évája* és *Táray Ferenc* *Luciferje* uralkodtak lenyűgöző hatással. A nagy színpadon, a szabad ég alatt csodálatosan hatottak a játszó nagy tömegek és a 300 főnyi statisztéria. Csodálatos hatása volt az egyes jelenetek jellegében ábrázolt táncszámoknak, s e tekintetben *Hont Ferenc* érdeme, hogy az ő rendezése állította legelőször a táncot *Az ember tragédiája* előadásainak szolgálatába. A táncszámok és a tömegjelenetek miatt a zenekar tevékenysége is kibővült. *Erkel* Gyula eredeti kísérezőzenéjéből csak igen kevés maradt meg, *Beck Miklós* vezénylő karnagy a saját szerzeményeiből is kiegészítve *Bach*, *Berlioz*, *Dohnányi*, *Haendel*, *Musorgszky*, *Saint-Saëns*, *Scarlatti* és *Sciabine* műveiből állította össze a kísérezőzenét. A díszletképek rajza *Buday György* fametsző mesteri munkája volt, míg a táncszámok koreografiáját *Szentpál Olga* készítette. A zenét a 9. honvéd gyalogezred zenekara szolgáltatta, polgári zenészekkel kiegészítve. Az énekkari számokat *Csomák Elemér* karnagy tanította be és vezényelte, annak tagjai a *Szegedi Dalárda és Oratórium Egyesület*, valamint *Szegedi Polgári Dalárda* tagjaiból tevődtek össze. A templom orgonáján *Antos Kálmán* szegedi orgonaművész játszott. A tragédia előadását augusztus 27-én és augusztus 29-én megismételték, s annak valamennyi előadásán a közönség zsúfolásig töltötte meg a nézőteret.

A színpad ez évben két dimenziós, emeletes és két különböző magasságú volt. *Hont* alaktanilag misztériumnak fogta föl *Az ember tragédiáját* és a felső színpadon a mennyországot, az alsóban a paradicsomot ábrázolta. A terrasz lépcsőzete előtt 8 méter szélességben még 3 különböző magasságú színpadot emeltetett. Az előadás két szünettel 8 színhelyen pergett le, s a 160 négyzetméteres vetítőlámpa kocsiszerkezettel tolták be és vonták ki az egyes jelenetek alkalmával, s ugyanígy alkalmazták a díszleteket is. Az egyes képek között az átdíszletezésnél a közönség felé fordított vetítőlámpák káprázata alatt szinte észrevétlenül változtatták meg a színpad képét. *Hont* Ferenc a DOM teljes homlokzatát használta fel háttérként, de néhány plasztikus kiegészítő és jelződíszletet is szerepeltetett. Az 1931. évi színpad külalakját tekintve, megállapíthatjuk, hogy a rendezés átvette a Magyar Passio két oldal-tornyát, amelyet azonban most szürke lepellel és lombfűzerekkel díszít

tettek, s az angyalok a tornyok tetején helyezkedtek el. A templomkapukat is leplekkel takarták és lombfüzérekkel díszítették.

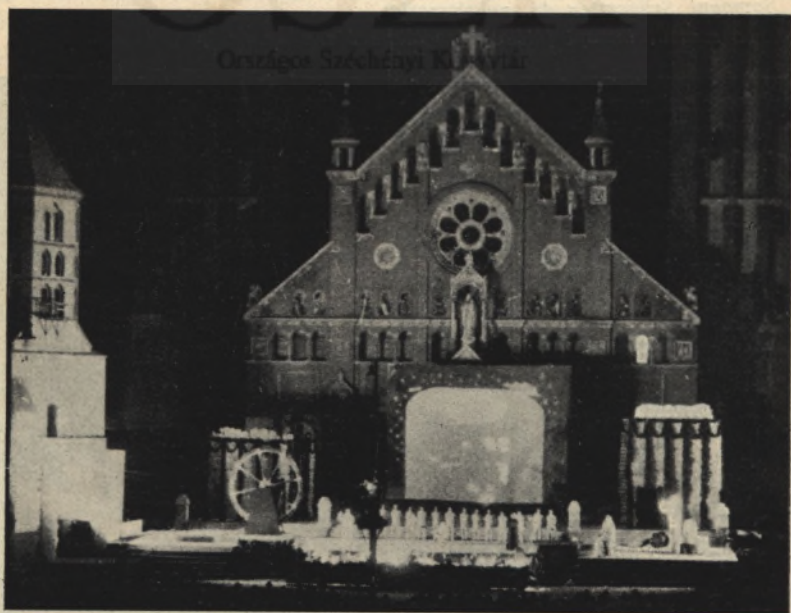
A tribün építését, ahogy vitéz *Shvoy* Kálmán dr. megígérte, katonaság végezte el csodálatos gyorsasággal, pontosan és szakszerűen, e segítség nélkül valóban nem lehetett volna ez évben sem megrendezni a játékokat. A tribünt úgy építették, hogy azon 2500 ülő és 2000 állóhely volt és minden jelenlévő jól láthatott és jól hallhatott. Az 1931. évi tribünhöz hasonló volt, de egységesebben építve, feljárókkal és utakkal, elosztva, a nézőtér közepén pedig magas oszlopszaton nyugvó vetítőkamra volt, amelynek felszerelése azonban sehogyse akart pontosan működni. Külön kell megemlékeznünk a rendezői elgondolásról, amely egy hírlapi tudósítás szerint a következő: „*Hont* elgondolása Lucifert öntudatos játékmesterként állította a misztériumnak felfogott játék fölé. Lucifer démonikus erővel és ötletekkel pergette le a céltudatosan összeválogatott álomképeket az első ember előtt, aki mély, lidérces álomban botorkált sorsa felé.” (*Magyar László* cikke *Pesti Hírlap* 1934 augusztus 5. szám.) A DOM-téri játékok anyagi kockázatát a hivatalos műsor előszava szerint a *Délmagyarország*, *Szegedi Friss Ujság*, *Szegedi Uj Nemzedék*, *Tanyai Ujság* és a *Hétfői Rendkívüli Ujság* viselték. (Ez a közlés azonban nyilvánvalóan téves, mert a *Szegedi Uj Nemzedék* a vállalkozásban anyagilag részt sohasem vett.)

Augusztus 28-án a szabadtéri színpadon a *Szegedi Dalárda és Oratórium Egyesület*, a *Szegedi Polgári Dalárda* és a *Szegedi Filharmonikus Egyesület* részvételével előadták *Liszt* Ferenc *Szent Erzsébet legendája* című oratóriumát, azonban nem *Klebensberg* elképzelése szerint, vagyis nem színpadosítva. Az előadást *Antos* Kálmán vezényelte és azon nagy sikerrel léptek fel a m. kir. Operaház tagjai közül *Báthy* Anna, *Elek* Szidi, *Maleczky* Oszkár és *Tóth* Lajos. Augusztus 30-án a városi színházban folyt le a *Szegedi Hét* második zenei eseménye, amely alkalommal a budapesti filharmonikus zenekar mutatkozott be. Ennek műsójában előadták 1. *Weiner* Leó: Magyar szvit, vezényelte *Dohnányi* Ernő, 2. *Kodály* Zoltán: *Nyári est*, vezényelte a szerző, 3. *Dohnányi* Ernő: *Ruralia Hungarica*, vezényelte a szerző, 4. *Liszt* Ferenc: Les preludes és 5. *Berlioz*: *Rákóczi induló*, *Dohnányi* vezénylésével.

Augusztus 31-én folyt le a *Szegedi Hét* egyik legérdekesebb eseménye a *Stefánia-sétányban* felállított szabadtéri színpadon, amely alkalommal a 30 év előtt elhunyt *Dankó* Pista emlékének áldoztak a szegedi cigányzenekarok. Az ünnepséget *Lugosi* Döme dr. rendezte, aki *Dankó* Pista életéről bevezető előadást tartott. Ez után a 100 tagú cigányzenekar 101 *Dankó*-nótát játszott. Szeptember 1-én toronyzene után *Szeged multja és jelene* címen élőképsorozatot mutattak be műkedvelők a szabadtéri színpadon, melynek szcenáriumát *Szalay* József dr., krónikás verseit *Sz. Szigethy* Vilmos írta, a kísérezetét összeállította és a zenekart vezényelte *Figedy-Fichtner* Sándor, az énekkarokat *Antos* Kálmán vezényelte. A rendezés munkáját *Hont* Ferenc és *Buday* György végezték, azonban a rendelkezésre álló eszközök silánysága miatt kevés sikerrel. Másnap szeptember 2-án este zárultak be az ünnepségek a szabadtéri

Buday—Hont Ferenc, 1933. Athén.

Buday—Hont, 1933. Falanszter.

*Somogyi Szilveszter dr. polgármester,
a szegedi ünnepi játékok megalapozója.*

*Fülöp Zoltán—Oláh Gusztáv. 1934.
Az EMBER TRAGÉDIÁJA. Magyarország.*

színpadon, a 9. honvéd gyalogezred zenekarának lampionos felvonulásával és zenés takarodóval, *Figedy-Fichtner* Sándor törzskarnagy vezényletével. Ezután történelmi hangverseny következett, amely alkalommal a *Shvoy-induló* (*Figedy* szerzeménye) eljátszásakor a teret zsúfolásig megtöltő közönség szünni nem akaró tapssal és éljenzéssel fejezte ki elismerését és háláját vitéz *Shvoy* Kálmán dr. altábornagy iránt, aki hatalmas szervező képességével és fegyelmet parancsoló magatartásával lehetővé tette az idei szabadtéri játékok megrendezését *Szeged* város dicsőségére.

A *Szegedi Hét* és a szabadtéri játékok tartama alatt 12 filléres és Madách-vonat szállította Szegedre az idegeneket, akiknek névsorából a következő előkelőségek neveit jegyezték fel: *Almássy* Dénes gróf, *Bálint* Lajos, *Beliczey* Géza, *Csathó* Kálmán, *Csobán* Péter báró, *Dohnányi* Ernő, *Dressler* X. Ferenc, *Gál* László dr., *Gesztelyi* Nagy László dr., *Gyenes* Kálmán, *Hannauer* István püspök, *Horváth* Árpád, *Horváth* Jenő dr., *Kodály* Zoltán, *Koudela* Géza, *S. Nagy* Bálint György, *Pákozdy* László, *Rott* Nándor püspök, *Stankó* Elemér, *Tábori* Kornél, *Voinovich* Géza, *Wagner* Károly dr., *Waldblatt* Kelemen báró, *Wenkheim* Lipót gróf, *Zichy* Gyula gróf érsek.

Az 1933. évi szabadtéri játékok a legnagyobb siker jegyében folytak le, az egész társadalom karöltve a hatóságokkal, a katonasággal, a papsággal, a rendet példásan fenntartó rendőrséggel és a rendkívül nagy buzgalmat kifejtett bizottságokkal, olyan hangulatot teremtettek, amelyek döntően befolyásolták a szabadtéri játékok állandósítását és azok végleges kialakulását. Erkölcsiek és anyagiak tekintetében egyaránt jól sikerült munka volt ez, bár meg kell állapítani, hogy a rendezőbizottságok tagjai önzetlenül dolgoztak, s legfeljebb anyagi kockázatot vállaltak magukra, anélkül hogy tevékenységükért megfelelő keresetük lett volna. Külön is ki kell emelni a sajtó nagylelkű magatartását, amely Szegeden, vidéken és a fővárosban egyaránt anyagi ellenszolgáltatás nélkül közölte a szegedi szabadtéri játékok és a *Szegedi Hét* híryanagát.

Ilyen biztató hangulattal végződtek a szabadtéri játékok és még mielőtt az év utolsó napja elkövetkezett volna, a szabadtéri játékok intézőbizottsága már is megkezdte a jövő évi programjának megvalósítása érdekében a szervezéseket. A rendezőbizottság figyelme most egy nagynevű magyar rendező, *Bánffy* Miklós gróf felé fordult. *Bánffy* gróf, akit *Kisbán* Miklós néven ismer az irodalom, külügyminiszter és az állami színházak intendánsa is volt, olyan európai művészi tapasztalatokat szerzett, amelyeknek gyümölcsozttetése a szegedi játékoknak csak előnyére szolgálhatott.

A terv az volt, hogy továbbra is az első vállalkozók kezében maradjon a vezetés, azonban a cél az volt, hogy mielőbb olyan hivatalos intézkedések történjenek, amelyek alapján a szabadtéri játékok állandósulhatnak. Az 1934 februárjában már felmerült az a gondolat, hogy egyrészt gyakorlati úton, másrészt hatósági támogatással ériék el a szabadtéri játékok állandósítását. Tekintettel arra, hogy a szabadtéri játékok jövőjét a katonai támogatástól függetleníteni szükségesnek tartották, a

szabadtéri bizottság elhatározta, hogy egy könnyen szétszedhető, vas-
kapcsokkal összeállítható fatribünt fog építtetni és minden évben e tri-
bünt állíttatja fel a DOM-téren. A további terv szerint állandó ének- és
zenekari szerven kívül, állandó statisztériát akartak alapítani, valamint
felkérték *Baranyi Tibor* főispánt, hogy eszközölje ki a kormányható-
ságnál, hogy szabad ég alatt *Az ember tragédiáját* másutt ne, csak *Sze-
geden* adhassák elő. Tervbe vették egy prospektus készítését is, melyet
magyar, angol, francia és német nyelven jelentettek meg és az utazási
irodák útján osztották szét. Az ezévi játékok első napját augusztus 4-re
tervezték, mert a múlt évi játékok idejének hüvössége a közönség és a
szereplők egészségére károsan hatott. A bizottságot kiegészítették *E.
Lengyel* Vilmával és a további gondoskodás arra irányult, hogy a sza-
badtéri játékok idejét összeegyeztessék a többi vidéki városok ünnepi
programjaival.

A *Szegedi Hét* intézőbizottsága március 8-án ülést tartott, átlátva
a szabadtéri játékok rendkívüli értékét, megkereste *Somogyi Szilveszter*
dr. polgármestert, s kifejtve a játékok rendezőségének nagy jelentőség-
gel bíró, hatalmas munkán nyugvó eredményeit, azon véleményének
adott kifejezést, hogy a játékrendező bizottságot nem lehet magára
hagyni, hanem szervezzenek egy országos bizottságot, amelynek *fel-
adata e szegedi közügynek országos népszerűsítése* lesz. Már március-
ban megállapodott a bizottság az *IBUSZ*-szal a Szegedre indítandó fil-
lérus vonatok időpontjában, majd április közepén megjelenik az első
hír a művészi szervezkedésről, amit nyomon követ *Molnár Ferenc* érte-
sítése folytán annak bejelentése, hogy *Darvas Lili* nem vállalhatja egyéb
lekötöttsége miatt *Eva* szerepét.

Május 11-én ismét szomorú nap következett Szeged életében. *Somo-
gyi Szilveszter* dr. polgármester, a szabadtéri játékok lelkes propagálója,
aki rájövge szerette városát és nagy hittel tekintett a szabadtéri játé-
kok jövője elé, meghalt. *Somogyi Szilveszter* dr. a város anyagi érdekeit
félő gonddal őrizte és nem merte kockára tenni a város vagyonát,
amely esetleges veszteségek martaléka lehet, s ezért helyes irányba te-
relte a szabadtéri játékok fejlődését az által, hogy a szabadtéri játéko-
kat magánvállalkozók rendezzék meg, s a város csupán kisebb összeg
erejéig segítsen a végeredményben *Szeged* városának hasznot hajtó vál-
lalkozáson. Még el sem temették Szeged polgármesterét, amikor híre
járt, hogy *Wimmer Fülöp* törvényhatósági bizottsági tag, a színügyi bi-
zottság tagja, a *Szegedi Hét* felszámoló bizottságának elnöke váratlanul
meghalt. *Wimmer Fülöp* nagy hozzáértéssel és túláradó szeretettel
szólalt fel művészeti és különösen színházi ügyekben, egyike volt azok-
nak, akik a szabadtéri játékok kialakulásának lelki alapját a közönség
körében megteremtette.

Még május havában megjelentek az első hírek, amelyek szerint
Adám szerepét *Somlay Artur*, *Évát Tökés Anna*, *Lucifert* pedig *Csontos
Gyula* fogja alakítani, később a terv annyiban módosult, hogy *Adám*
szerepét *Táray Ferenc* vette át. Azt is hírül adták, hogy *Bánffy Miklós*
gróf örömmel vállalta a nagy rendezői feladatot. Júniusban már előnyö-

sen mutatkoztak a külföldi propaganda hatásai és egyre-másra jelentkeztek külföldi csoportok a szabadtéri játékokra. Július 8-án már megkezdtek a DOM-téri színpad és tribün építkezéseit, még pedig ez évben először a katonaság nélkül, kizárólag polgári munkaerők felhasználásával. Júliusban a játékrendező bizottság érdekes tervvel lépett a közönség elé, s csakhamar megteremtette egyik leghathatósabb propaganda eszközét az által, hogy életre hívta a *Szegedi Szabadtéri Játékok Barátság Társaságát*. Ennek célja az, hogy azt a szegedi kezdeményezést, amely országszerte utánczásra talált, amelyet azonban országszerte vallott felfogás szerint elérni senkinek sem sikerült, segítse kifejleszteni, a legtökéletesebbre megérlelni és ezzel Szegeden a mindenki által elismert nagyszerű adottságok mellett új, idegenforgalmi és művelődési erőforrást sikerüljön megnyitni az egész ország részére. Az alakuláskor megválasztották a társaság védnökeit, díszelnökeit és alelnökeit, s ennek díszes névsorát az alábbiakban közöljük: *Antal István, Baranyi Tibor, Bethlen Margit grófnő, Chorin Ferenc, Csath Béla, Csergő Károly, Fabinyi Tihamér dr. díszelnök, Farkas Béla, Fáy István, Fellner Alfréd, Fenyő Miksa, Fuchs Leó, moóri Glattfelder Gyula dr. védnök, budai Goldberger Leó, vitéz Gömbös Gyula védnök, vitéz Haász Aladár, Hatvany Károly báró, Herczeg Ferenc díszelnök, József Ferenc kir. herceg védnök, Kállay Miklós díszelnök, Kertész K. Róbert, özv. Klebelsberg Kunóné grófnő, vitéz Kozma Miklós, Kuncz Ödön, Madarász István, Márkus Miksa, Mészáros János, Paul Pál, Pálffy József dr., Preszly Elemér dr., Preszly Lóránt, Radnay Miklós, Schandl Károly, vitéz Shvoy Kálmán dr., özv. dr. Somogyi Szilveszterné, Sztranyavszky Sándor díszelnök, Thury Béla, Tarnay Gyula, Veress Gábor, Voinovich Géza, Wilhelm Artur, ifj. Wlassits Gyula báró.*

A propagandának még egy további szép és művészi ötlete volt, — levélzáró emlékbélyegeket adtak ki. Egy hírlapi ismertetés szerint a bélyegsorozat három bélyegből állt: 1. DOM-tér a templommal, illetve színpaddal, 2. Ádám és Éva a tudás fájánál, 3. a forradalmi jelenettel. (Lugosi Döme dr. cikke, Szegedi Friss Ujság 1934 júl. 11.) Az emlékbélyegeket magyar, német, francia, angol és olasz nyelven adták ki.

Július 15-én kezdődtek meg a statisztika-próbák. 500 statisztika próbált a színházban, majd a DOM-téri színpad lépcső labirintusán, ifj. Oláh Gusztáv vezetésével. Bánffy Miklós gróf is megérkezett, őt is a Horthy Kollégiumban helyezték el, abban a lakosztályban, amelyet szegedi tartózkodásának idején Klebelsberg Kunó gróf szokott használni. Bánffy Miklós gróf nagy lelkesedéssel irányította a próbákat és nyilatkozata szerint szinte kifejezhetetlen előny, hogy őt különböző magasságú színpadon lehetett dolgozni. A háttért teljes egészében akarta vetíttetni. Külön kiemelte az inségmunkásokból és egyetemi hallgatókból alakított statisztériát, melynek intelligenciája folytán a legtökéletesebb munka elvégzését remélte. Mivel a játékrendező bizottság függetleníteni akarta magát az állami színházaktól is, tervbe vették, hogy a statisztéria részére ruhatárat alapítanak és a *Nemzeti Színház*, meg a m. kir. *Operaház* által kölcsön küldött 2 vagon ruha kiegészítéséül több mint 500 ru-

hát varrattak Szegeden. A főszereplők *Bánffy* Miklós főrendező tervei szerint készített új jelmezeket kaptak. A tribün ezévi felépítését *Tolnay* Pál tervezte és azt „Y” alakra építtette oly módon, hogy az „Y” elágazásánál helyezte el a hatalmas vetítőkamrát, amely így a nézőket nem zavarhatta, valamint ennek tövébe tette a díszpáholyt.

A szabadtéri játékok rendezőbizottsága újabb 5000 P-t kért Szeged városától az előadások céljaira azzal, hogy a kérdéses összeget a játékok mérlegének elkészítése után visszafizetik. *Pálfy* József dr az új polgármester, akinek színházszeretétét és szakismeretét már intendáns korából jól ismerte a szegedi közönség, a kérdést pártoló javaslattal terjesztette a közgyűlés elé, amely a következő határozatot hozta: a mult játékokhoz 5000 P-t megszavaz és a megszavazott összeg fedezetéről póthitel útján gondoskodik. Az összeg felhasználásánál az elszámolást a főszámvevő bevonásával kell végezni. A tiszta haszonból a város által nyújtott segély összege a város pénztárába hasonló szabadtéri előadások javára visszafizetendő. Ezt külön alapként kezelik és csak a város segélyen felüli tiszta haszonnal rendelkezik szabadon a rendező bizottság. Ilyen módon tehát a város megkészszerzte azt az összeget, amely a mult évben felhasználásra nem került.

Augusztus 1-én megérkeztek a m. kir. Operaház világitási szakemberei, az állami színházak legmodernebb világitási berendezésével és azonnal munkába álltak. Augusztus 3-án főpróba volt, amely fényesen sikerült és mindenki feszült várakozással, lelkes izgalommal várta az első szabadtéri sorozatos előadásokat, mely alkalommal hétszer tüzték ki a *Tragédiát* előadásra.

Augusztus 4-én mutatta be az új rendezés ismételten *Az ember tragédiáját* zsúfolt nézőtér előtt. Csupa harmónia minden, ragyogás, pompázó keret, csiszolt munka és emelkedett szellemű ihlet járultak az előadáshoz, melynek fénypontja *Csorfos* Gyula Luciferje volt. Inkább emberi, mint ördögi alakot mutatott be csúfondáros cinizmusával porba sujtva Ádámot. A filmszerű rendezésben Ádám a valóságot harcolta, s Lucifer Ádám ellen vívta fölényes csatáját. Az egyes jeleneteket pompázó külsőségek hangolták. A színpad valóságos szintobzdás volt, a világitási lehetőségek szinte tökéletes kihasználásával. Tankréd lovasbevonulása megkapóan nagyszerű volt, s az orgona megafonon át hatalmas hangerővel töltötte be a teret. *Bánffy* Miklós gróf rendezése a bécsi *Burgtheater Röbbling*-féle rendezésének nyomán haladt, azt sokban tökéletesítette, de nem használta fel sem a DOM-tér adottságait, sem pedig a *Hont* Ferenc által nagy sikerrel megvalósított ötleteket. A rendezés nyolc síkú színpadot állított be, ami által a legnagyobb mozgási lehetőséget biztosította. A tömegek osztott csoportokban, tagolva jelenhettek meg. „Ez volt az első alkalom szabad ég alatti előadáson, ahol nagyarányú vetített háttérrel teljes sikerrel lehetett alkalmazni. A DOM szimbólikusan világitott tornyaival, égbenyúló keresztjeivel úgy állt az egész tragédia mögött, mint maga az *ecclesia triumphans*, a diadalmas egyház.” (ifj. Oláh Gusztáv sorai a propaganda füzetben.) Ez a nyolc síkú színpad kápráztató nyílásaival igen alkalmas

volt a díszletezés gyors lebonyolítására, amelyből épp a kápráztatások miatt a közönség mit sem vett észre. Két potemkin épület is gyarapította a színpadot, a csonkatoronyhoz egy feljáróval rendelkező középkori házat építettek, s ugyancsak a Szentháromság-szobor elé is. Az utóbbiban Izóra zárdáját és London csapszékét, az előbbiben pedig Keppler csillagvizsgáló tornyát helyezték el. Meg kell emlékezni még, hogy a templom elé egy faszerkezetet emeltek, amelyre a vetítővásznat függesztették fel, de ennek alkalmazása lehetetlenné tette a templom kapujának a játékba való bevonását és ezért a római jelenetben a DOM-kaput csak vetített képpel idézték a színpadra.

Augusztus 6-án a rádió is közölte *Az ember tragédiájának* előadását, amely előadás után Mohácsi Jenő németnyelvű felolvasást tartott külföldi propaganda céljaira a szegedi DOM-téri játékokról. Óriási érdeklődés fordult Szeged felé, különösen, amikor híre járt annak, hogy az osztrák kancellár Schuschnigg Kurt feleségével és kíséretével együtt ellátogat Szegedre. Augusztus 9-én érkezett a kancellár repülőgépen Szegedre és tiszteletére a műsorba be nem állított rendkívüli előadást tartottak, mely alkalommal a nézőteret kizárólag a lelkes hangulatú szegedi közönség töltötte meg. 12-én Madách-vonatokat indítottak Budapestről és a vidékről Szeged felé és minden vonatot valósággal megostromolt a közönség, mert mindenki látni akarta *Az ember tragédiájának* szegedi szabadtéri előadását. Mennél nagyobb számban kísérleteztek a vidéki városok szabadtéri előadásokkal, annál inkább kitűnt, hogy Szegeddel a versenyt fel nem vehetik. Külföldi újságok, mint a *Times*, *New-York Herald*, *Tribune* és a *Daily Star*, hasábos cikkekben számoltak be a szegedi eseményekről, melyeknek művészi tökéletességét világszenzációként ismertették. A DOM-téri játékokon megjelent nem szegedi előkelőségek gazdag névsorából közöljük az alábbi neveket: P. Bangha Béla, Barys Aladár, Bálint Lajos, Bethlen Margit grófnő, Bródy Ernő dr., Camiglia Renato, Darányi Kálmán dr., Dobsa Lajos dr., Draskovich Ernő báró, Draskovich Péter báró, Esterházy László herceg, Fekely Géza, Fleissig Nándor, Friedmann Ernő, Gál László dr. miniszteri tanácsos, Goga Oktávián volt román miniszter, v. Haász Aladár dr., Hennes Lipót báró osztrák követ, Herczeg Ferenc, Hóman Bálint dr., Jarovszky Pál, József Ferenc kir. herceg, Kállay Miklós miniszter, Károlyi Viktor gróf, Kuti Sándor dr., Lukács Sándor Szombathely, Márkus Miksa, Nádasy Imre, Nino Guglielmi, Odry Árpád, Ottlik György, Pernetner dr. osztrák államtitkár., Petry Pál államtitkár, Purgly Emil ny. miniszter, Rassay Károly dr., Reményi József, Roóz Ernő, Schuschnigg Kurt osztrák kancellár, Siklóssy Pál, Simoni Renato, Terbócz Miklós, Urbán Gáspár báró, Urbán Péter báró, Voinovich Géza, Widmar Antonio olasz sajtóattasé.

Ez évben a játéknapok a rendkívüli előadással együtt augusztus 4., 5., 6., 9., 11., 12., 14., 15. napjaira estek, úgy, hogy 8 ízben került színre *Az ember tragédiája*. Az ez évi játékokat Bánffy Miklós gróf főrendező mellett ifj. Oláh Gusztáv rendezte, s mellettük nagy ügybuzgalommal dolgozott Sarlay Imre, mint segédrendező. E nagy tehetségű fiatal szí-

nésről külön meg kell emlékezni, mert a maga nemében páratlanul, kívülről betanulta *Az ember tragédiájának* teljes szövegét, még azokat a részeket is, amelyeket ki szoktak hagyni. Díszlettervező és a vetített képek rajzolója *Fülöp* Zoltán volt, aki néhány szép képpel nagy sikert ért el. A műszaki felügyeletet *Tolnay Pál* látta el, a zene és a tánc a mult évi keretek között bonyolódott le.

A szabadtéri játékok ezévi mérlegére is rávezethették a rendezők a teljes terkölcsi és anyagi sikert, melyet *Pálfy József* dr. polgármester is elismert a szeptember 22-én az intézőbizottsághoz intézett levelében. Elismerően állapította meg nemcsak a világsiker erkölcsi részét, hanem azt is, hogy a város által felajánlott 10.000 P-t a bizottság igénybe nem vette és azt a város főpénztárába visszafizette. A város egész lakosságának érzéseit magába foglaló elismerés mellett azonban más hangok is hallatszottak, főleg a rendezésbe be nem vont újságok részéről. Ezek támadólag léptek fel a rendezőbizottság ellen és a nagy külső siker nyomán azt hangoztatták, hogy a rendezőbizottság nem járt el önzetlenül. Ezeknek hatása alatt a rendezőbizottság november 19-én közölte a polgármesterrel, hogy a rendezést többé nem vállalja és nem vállalja különösen a kockázatot sem, mert hiszen a 10.000 P-t meghaladó veszteség kizárólag a rendezőbizottság kára lett volna. A sok gáncs és indokolatlan támadás miatt elkedvetlenedve kérték a polgármestert, hogy vegye kezébe a szabadtéri játékok rendezését, mivel ilyen körülmények között nem hajlandók a további munkára. *Pálfy József* dr. polgármester azonban belátva a rendezőbizottság nagy érdemeit, az immár két évadban országos és világsikert jelentő játékok állandósítási törekvésére alakult rendezőbizottságot rábeszélte, hogy a megkezdett nagyszerű munkát tovább is folytassák és az elért eredményeket állandósítsák. Egyidejűleg pedig a rendezőbizottság által átadott zárszámadásokat átvette és a városi számvevőségnek átvizsgálás céljából kiadta, hogy a rendezőbizottság anyagi felelőségét mielőbb megszüntesse.

1933-ban a szegedi szabadtéri játékok kizárólag a szegedieknek készültek, de már felkeltették az országos érdeklődést, az 1934. évi játékok már az egész ország részére készültek és felkeltették a külföld érdeklődését, a jövő feladata most az volt, hogy 1935-ben az egész világ érdeklődését felkeltve a szabadtéri játékokat a legnagyobb művészi teljesítménnyel minden hasonló külföldi vállalkozás fölé helyezze. Ez már nemcsak szegedi, hanem országos érdek volt. Ezért iparkodott Szeged város polgármestere *Pálfy József* dr. minden akadályt a szabadtéri játékok rendezőbizottsága elé elhárítani és ezért szemlélté aggodalommal azokat a támadásokat, amelyek ok nélkül érték a rendezőbizottságot.

1935 január 1-én újságokból értesült a szegedi közönség arról, hogy a szabadtéri rendezőbizottság megismételte lemondását, illetve a szóbeli lemondást írásban terjesztette elő. Ez a beadvány érdekes adatokat tartalmaz: „Mi abban a hitben voltunk, — írták ebben, — hogy értékes szolgálatot teszünk városunknak, amikor a szabadtéri játékokat kezdeményeztük, amikor vállaltuk nemcsak a rendezés munkáját, hanem a

kockázat veszedelmét is és kiépítettük a sikert. Tévedtünk. Sokan nem bocsájtják meg a sikert, sokan azt, hogy a város 10.000 pengőjét, úgy, ahogy átvettük, visszaadtuk, sokan pedig annak a feltételezésnek a gondoljai alatt roskadoznak, hogy kerestünk. Hát mi most hagyunk másokat keresni. — Mélyen érzett hálánkat tolmácsoljuk ezúttal *Bánffy Miklós* gróffal szemben és köszönjük *Erdélyi* Andrásnak, hogy faanyagot adott a színpad és a tribün építéséhez. Nem lehet soha elfelejteni azokat a meg nem hálálható szolgálatokat, melyekkel a pesti, a vidéki, a külföldi sajtó a siker kiteljesedését teljesen önzetlenül elősegítette. Hálás köszönetünk *Hóman* Bálint kultuszminiszter úrnak a világítási felszerelések és jelmezek átengedéséért, köszönjük Polgármester úr meleg elismerésű szavait, köszönjük *Bach* Lipót (építési munkavezető) serény, találékony és fáradhatatlan munkáját. "A 10.000 P-re vonatkozóan írják: „álláspontunk kezdettől fogva az volt, hogy csak az esetleges deficit fedezésére fogadunk el városi pénzt, mert, ahogy vállaltuk a szabadtéri játékok rendezésével járó nagy munkát, töméredek gondot és idegölő felelőséget, ez nem jelenthetett alkalmat, vagy ürügyet arra, hogy abban az esetben is megtartsuk a város pénzét, ha nincs deficit". Beadványuknak végén kérték a polgármestert, hogy számadásaikat igazoltassa, mert „a mi felfogásunk szerint *munkánk nem volt a kockázat és a felelőség gondját viselő magánügy, bizonyára nem lesz az magánügye az új rendezőbizottságnak sem*". A beadványt azzal végzik, hogy tapasztalataikkal mindenkor rendelkezésére állnak az új bizottságnak. *Pálfy* József dr. polgármester maga sem tudta, hogy mi lenne a leghelyesebb megoldás, el akarta símitani azokat az ellentéteket, amelyek miatt a bizottság lemondott, szeretett volna olyan helyzetet teremteni, melynek alapján a munka ismét megindulhatna. Tényleges megoldás azonban nem volt és az egész kérdésben bizonytalanság és nyugtalan-ság uralkodott, mely lassankint a közfelfogásban is megnyilatkozott.

Igen sokan úgy vélték, hogy a szabadtéri játékok ügye kátyúba került, különösen ha a rendezőbizottság tagjai eddigi értékes tapasztalataikat megvonnák. *Horváth* Ferenc vendéglős, törvényhatósági bizottsági tag február 6-án indítványt terjesztett elő a polgármesternél, amelyben mindenekelőtt megállapítja, hogy az országos szegedi kiállítás óta nem idézett elő semmi sem oly állandó idegenforgalmat, mint a szabadtéri játékok. E forgalmat megérezte a kereskedelem és az ipar, sőt az egész polgárság. Aggudalommal szemlélte azokat a kifogásokat, amelyeket a rendezőbizottság munkájával szemben felhoztak, mert nagy veszteség lenne, ha a rendezőbizottság kipróbált munkásságát és tapasztalatait a városnak nélkülöznie kellene. Indítványozta, mondja ki a közgyűlés, hogy: „a szegedi szabadtéri játékok folytatólagos megrendezése Szegednek nagy érdeke és, hogy evégből a város hatósága minden rendelkezésére álló eszközzel támogatja azt a rendezőbizottságot, amely már két év óta érdemeket szerzett *Az ember tragédiájának* előadásával". Ez a beadvány megmozdította a város hivatalos szerkezetét és a polgármester már másnap összehívta a rendezőbizottságot, azokkal letárgyalta a függő kérdéseket és minthogy a támadások éle *Pásztor* József

lapszerkesztő ellen irányult, helyette ő vállalta el a bizottság felkérésére annak elnöki tisztségét. Ez a megnyugtató mozzanat azonban ismét újabb ellentéteket váltott ki, mert már az ellenfelek álláspontjaiknak diadalrajutását látták a rendezőbizottság lemondásával, miért is most a harcot újból megkezdték. Két szegedi lap támadása folytán a rendezőbizottság február 12-én ismét lemondott. Lemondó levelükben, melyet a polgármesterhez intéztek, arra hivatkoztak, miszerint a polgármester tudja leginkább, hogy ők semmi szín alatt sem akarták újból elvállalni a rendezést, s a tárgyalások során előterjesztett feltételeik kizárólag erkölcsi tartalmúak voltak, „a kemény munkára teljesen alkalmatlan légkörben nem vállalhatják tovább a rendezés munkáját“. A rendezőbizottság lemondása a február 15-iki közigazgatási bizottsági ülésen is szóba került, ahol *Pap Róbert dr.* a szabadtéri játékok megrendezésének szükségét hangoztatta és arra az esetre, ha a rendezőbizottság lemondását fenntartaná, indítványozta, hogy a város alakítson egy idegenforgalmi bizottságot, amely a játékok irányításának sorsát a kezébe venné. *Hunyadi-Vas Gergely dr.*, aki a rendezőbizottságnak is tagja volt, válaszolt a felvetett kérdésekre és főleg a beadványban foglaltakat ismertette: „a szabadtéri játékok sikerét csak a sajtó, a hatóságok és a város közönségének együttes támogatása biztosíthatják, ha ez nincs, úgy a siker veszélyben forog“. *Pálffy József* polgármester bejelentette, hogy mindent el fog követni, hogy a rendezőbizottság megmaradjon a helyén, mert a város zsebére nem lehet megrendezni a játékokat. Valóban ez a felfogás uralkodott a hatóságnál, már *Somogyi Szilveszter dr.* is hasonló kijelentéseket tett. Február vége felé a polgármester *Budapestre* utazott, ahol *Voinovich Gézával*, a *Nemzeti Színház* akkori igazgatójával tanácskozott és megkérdezte, hajlandó volna-e a szabadtéri játékokat a *Nemzeti Színház* vállalkozásában megrendezni? *Voinovich* gondolkozási időt kért, mely alatt levelet írt *Pálffy József*hez és tőle adatokat kért, hogy a kérdés felett mielőbb dönthessen. *Voinovich* azonban csakhamar elutasító választ adott, mire a polgármester a kisgyűléshez fordult és indítványozta, hogy az kérje fel a rendezőbizottságot a további működésre. Március 30-án a kisgyűlés nagy figyelmet szentelt a szabadtéri játékok kérdésének, elfogadta a polgármester indítványát, sőt a 10.000 pengős múlt évi támogatást hasonló keretek között fenntartotta és a szabadtéri rendezőbizottságba a város részéről *Pálffy József dr.* polgármestert választotta meg elnökéül.

A kisgyűlés határozatával, még elég kedvező időben, nyugvópontra jutott a szabadtéri játékok ügye. A rendezőbizottság már másnap nyilatkozatot adott ki, melyben a kisgyűlés határozatát nemcsak köszönettel, de elégtételül is elfogadták. E nyilatkozat szerint a rendezőbizottság viszonyaink mellett egészen új művészi, pénzügyi és adminisztrációs elgondolás veszedelmeit vállalta ezzel magára. Céljuk volt hozzájárulni *Szeged* naggyáfejléséhez, siralmas állapotaink lényeges megjavításához. Mindenkit felkértek emelkedett szellemű segítségre „kizárólag a szabadtéri játékok jövőjének biztosítása érdekében“. Néhány nap múlva visszhangja kél a kisgyűlési határozatnak, április 10-én az *Ipartestület*

Fülöp—Oláh. 1934. Róma.

Fülöp—Oláh. 1934. Konstantinápoly.

Fülöp—Oláh, 1934. Páris.

Fülöp—Oláh, 1934. London.

előjárásági ülésén Vörös József a szabadtéri játékok megrendezése mellett szólalt fel és javasolta, hassanak oda az ideai játékok érdekében, mert ehhez a város közönségének, iparának és kereskedelmének fontos érdeke fűződik. Elhatározták, hogy felíratot intéznek e tárgyban a polgármesterhez és körlevéllel fordulnak a törvényhatósági bizottság iparos tagjaihoz.

A képviselőválasztások alkalmával Szegeden járt Gömbös Gyula miniszterelnök is, akit a NEP léptetett fel a lista első helyén. Szegedi tartózkodása alatt kihallgatáson fogadta a rendezőbizottság egyik tagját, Balogh István dr. plébánost, aki ismertette a miniszterelnökkel a szabadtéri játékok eddigi eredményeit és bejelentette, hogy az olasz-magyar kulturális együttműködés bizonyosságára olasz vendégművészeket óhajt a bizottság ez évben szerepeltetni és műsorában e nagy kapcsolatot kifejezésre akarja juttatni. Gömbös Gyula kívánatosnak tartotta a játékok állandósítását, valamint az olasz kapcsolatok kimélyítését és kijelentette, hogy, „ha ennek az idén egyik előfeltétele az volna, hogy anyagi támogatásban is részesítsem a szegedi szabadtéri játékokat, az elől sem zárkozom el“. A miniszterelnök e megnyugtató kijelentései után csakhamar megindultak az előtanácskozások a kultuszminisztérium bevonásával, mely az olasz követséggel karöltve lehetővé kívánta tenni a nagyszabású program teljes keresztülvitelét.

Közben lezajlottak a képviselőválasztások s a rendezőbizottság egyik tagja, Hunyadi-Vas Gergely dr., aki a NEP-listán harmadik helyen állt, Gömbös Gyulának mandátumválasztása következtében Szeged város képviselőjévé igazoltatott, melynek okából a szabadtéri játékok rendezőbizottságából kilépett.

Május elsején a Szegedi Napló kipattantotta a hírt, hogy a szabadtéri játékok alkalmával elő fogják adni Mascagni: *Parasztbecsület* című egyfelvonásos operáját s a világhírű zeneszerzőt is meghívták, hogy ő vezényelje az előadást. Ezt írta a lap tudósítója: „ha a nagy mester a meghívást elfogadja, akkor az ideai játékok világhírré tehetnek szert és maradandó sikerük végleg biztosítva lenne“. Néhány nap múlva már tudni vélik, hogy a milanoi Scala tagjai fognak fellépni a *Parasztbecsületben*, — Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter már írásbeli érintkezésbe is lépett az olasz kultuszminiszterrel, akinek útján meghívta Szegedre az együttest. — Az előadásokat a rendezőbizottság augusztus 3—17 közötti időre tervezte, de azt remélte, hogy nemcsak a művészi események lesznek ünnepi jelentőségűek. Bánffy Miklós gróf rendezésével hat ízben óhajtották előadni a *Tragédiát* és tárgyalásokat folytattak, hogy a Scala előadása mellett még milyen magyar operát adjanak elő. Abban már megállapodtak, hogy a *Parasztbecsület* előadásán az olasz együttest magyar énekesekkel egészítik ki, a zenekart és az énekkart pedig a m. kir. Operaház fogja adni.

Május közepén számolócédulákat készíttetett a rendezőbizottság, részben propaganda céljaira, részben csekélyebb bevételi lehetőségül. A számolócédulákat kezelés végett a városi javadalmi hivatalnál helyezték el, mely azt adminisztrálta, terjesztette és elszámolta. Június 4-én

összeírták a statisztériát és elhatározták, hogy a *Glaukos* című olasz mesejátékot is be fogják mutatni a SzUE uszodájában, tutajra épített színpadon.

Május 26-án a városi közgyűlésen került újból szó a szabadtéri játékokról. Napirend előtt *Meskó Zoltán* dr. tábornok-orvos, törvényhatósági bizottsági tag bejelentette, hogy mivel a rendezőbizottság szerint a 10.000 P-s városi jótállás igen csekély az idei játékok költségvetése mellett, a szegedi társadalomból 42-en még további 10.000 P-re veszteség jótállást adnak, amit a közgyűlés nagy megértéssel vett tudomásul. Ekkor igen érdekesen kezdett kialakulni a DOM-téri játékok irányítása, mert a város hatósága áldozatkészsége mellett ellenőrzésül betekintést óhajtott gyakorolni a rendezőbizottság munkájába. Kár, hogy nem haladt tovább a város ezen az úton, ami bizonyára a szabadtéri játékok zökkenésmentes fejlődését biztosíthatta volna. A közgyűlés a szabadtéri játékok rendezőbizottságába *Back Bernát* felsőházi tagot és vitéz *Shvoy Kálmán* dr. országgyűlési képviselőt delegálta. Ilyen módon a szabadtéri játékok rendezőbizottsága a következőként alakult: *Back Bernát*, *Balogh István* dr., *E. Lengyel Vilma* dr., *Pálffy József* dr., *Rácz Antal* és vitéz *Shvoy Kálmán* dr. Tekintettel azonban arra, hogy *Shvoy Kálmán* dr. az ezidei szabadtéri játékok tartama alatt nem tudott *Szegeden* tartózkodni, bár támogatását kilátásba helyezte, a rendezőbizottsági tagságról augusztus 6-án lemondott. A város részéről kiküldött bizottsági tagokat anyagi felelőség nem terhelte.

Az adminisztrációs munka közben előrehaladt. Az alkalmi lakáshivatal ismét munkába lépett és néhány nap alatt ezer felajánlott lakást vétettek nyilvántartásba. A város hatósága közbenjárására a közlekedési vállalatok féláru jegyek kibocsátását engedélyezték a szegedi szabadtéri játékok tartamára és megállapították az indítandó filléres vonatok menetrendjét is. — Figyelemreméltó a városnak július 15-én hozott határozata, amelyben úgy döntött, hogy augusztus 1—15. közötti időben nem enged be cirkuszt a város területére. Ez igen helyes intézkedés, valamikor *Andor Zsigmond* volt szegedi színigazgató is hasonló kérelemmel fordult a városhoz, de megértésre nem talált. A művészeti részben is amerikai irammal folytak az előkészületek. Július végén már három színpadon próbáltak a Városi Színházban és a próbákat *Bánffy Miklós* gróf főrendező, *ifj. Oláh Gusztáv* és *Nádasdy Kálmán* rendezők vezették, augusztus 1-én már jelmezes próbákat tartottak, 2-án a főpróba, illetve sajtóbemutató volt, míg végre elérkezett a előadás napja.

Augusztus 3-án este 8 óra után a pazarul díszített térre sötétség borult, megszólaltak a harsonák, majd a templomból kiszűrődő orgona hangjai a *credo in unum Deum* dallamán szólaltak meg és az utolsó ütem elhangzása után megkezdődött *Az ember tragédiájának* ragyogó előadása. Erről a *Szegedi Napló* ismertetését közlöm, mert ez a lap támadta leginkább a szabadtéri bizottságot. „Lehetetlen, — írja — hogy ez a nagy munka, amit a város érdekében végeznek, meddő és gyümölcs-telen maradjon. — A szegedi szabadtéri játékok európai mértékkel mér-

hetők. — A rendezőseget nem dicsérjük, az más lapra tartozik, de igenis meg kell állapítani, túl minden üzleti érdeken és célon, hogy a játékok elgondolása helyes, a szervezés jó munkát végzett.“

A nézőtér semmi lényegeset nem változott, a mult évihez képest valamivel nagyobb lett, a II. számú kémiai intézet előtt ruhatárat rendeztek be és általában kényelmesebbé akartak tenni a közönség részére mindent. A tribünt 6000 személy befogadására nagyobbították meg. Ehhez Vér György tudósítása a *Pesti Naplóban* (1935 augusztus 25. szám), azt a megjegyzést fűzi, hogy „egy alkalom se volt, amikor teljesen megteltek volna a pad- és széksorok, hogyne, hiszen 2000 ülőhellyel több mint 1934-ben“. Véleménye szerint körülbelül 5000 ülőhelyre „tehető az a méret, amely elegendő lett volna“. Megemlíti, hogy csak a biztosító intézetek kerestek, mert mintegy 20.000 P-t fizettek ki biztosítási díjak fejében, mert egy-egy operaelőadást 40.000 P-re biztosítottak az időjárás szeszélye ellen. Megemlíti a cikk a költségvetést is, amely szerint 130—140.000 P körüli összeg az, ami kiadási tételként szerepel és bizonyos, hogy sor fog kerülni a város és a közoktatásügyi minisztérium által veszteségek esetére biztosított segélyösszegre, melyet a kulturális és idegenforgalmi értékek emelése céljából szántak a hatóságok. A szegedi játékok túlnőttek egy vezető vidéki város falain és erre a megmozdulásra már felfigyelt az egész nemzetközi kulturális világ. Ez csak úgy volt lehetséges, hogy a játékok tartama alatt megszűntek a személyi kicsinyeskedések és a helyi torzsalkodások. A *Tragédia* iránti érdeklődés előadásról-előadásra fokozódott, de az a tapasztalat levonható volt, hogy a szabadtéri játékok gerincét képező *Tragédia* elődása mellé, megfelelő zenei és drámai programot kell a jövőben beiktatni.

1935-ben immár nemcsak *Az ember tragédiája*, hanem kivülről még három más darab is szerepelt a műsoron, miért is ezek előadását külön-külön ismertetjük:

I. Az ember tragédiája. A három főszereplő: Adám—Lehotay Árpád, Lucifer—Csortos Gyula, Éva—Tőkés Anna volt. Adámot a bemutató után augusztus 4-én Beregi Oszkár is játszotta s az az érdekessége volt most a szabadtéri játékoknak, hogy a közönség két Adámban is gyönyörködhetett. A rendezés sokban változott. A táncokat Harangozó Gyula tanította be az Operaház balletkarával, általában Bánffy rendezése a külsőségekre irányult. Legnagyobb hatása volt a római képnek, mely bizarr, színpompás, tobzódó elevevenségével magával ragadta a közönséget s ellentétként a falanszter vízióként jelent meg fagyos ridegségével, merev statisztá tömegével és misztikus színeivel lenyűgöző hatást gyakorolva. Általában a statisztéria pontosabban és fegyelmélettebben dolgozott és az előadás minden vonatkozásában a mult évi előadást nemcsak méreteiben, hanem hatásaiban is túlszárnyalta. A zenei részt ezúttal is Beck Miklós vezette és vezényelte, a DOM orgonáját Antos Kálmán szólaltatta meg.

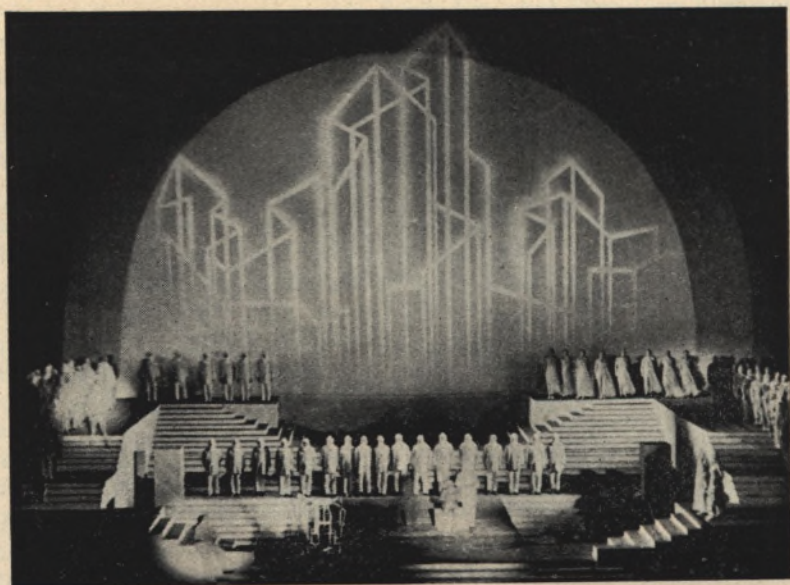
A *Tragédia* nagyhírű előadásai során augusztus 17-én Horthy Miklósné is megjelent kíséretével, s jelenlétével áldozott Madách szellemének.

Az ember tragédiája 1935-ben augusztus 3, 4, 11, 14, 17 és 18-án került színre.

II. *Glaukos*. Ez a színjáték az olasz-magyar barátság és kultúrális együttműködés jegyében került színre. A darab szerzője: Luigi Ercole *Morselli*, a nemrégiben elhunyt olasz költő, meseszerűen írta meg háromfelvonásos színjátékát, melyet a magyar rendezés víziszínpadon mutatott be. Sok baj volt az előadás körül, amelynek bemutatóját augusztus 9-re hirdették. Mint különleges látványosságot és nem mint szabadtéri játékot fogadta a nagyközönség, de az előzetes hírverés is „szirének, tritonok, artisták víziprodukcói” keretében csalogatta a közönséget. Ennek színpada az újszegedi hídfő melletti *SzUE-uszoda* volt, ahol részben a partra, részben tutajra szerelt színpadon folyt le az előadás. A *Vígszínház* kiváló rendezője, *Hegedűs* Tibor vállalkozott a rendezés súlyos feladatára és augusztus 5-én állt is már a színpad, melyet *Vörös* Pál hatásos díszletei ékesítettek. A darabhoz *Andor* Zsigmond írt és állított össze zenei kíséretet. Az összes eddigi szabadtéri játékok közül e darab előadása mult el minden nyom nélkül, hatástalanul. *Beregi* Oszkár, *Tolnay* Klári, *Könyves Tóth* Erzs, *Zátony* Kálmán, *Sarlay* Imre és más jeles színészek akarták megmenteni a teljes bukástól a darabot, melyet a közönség csak gyéren látogatott. Augusztus 16-án *József Ferenc kir. herceg* és felesége *Anna kir. hercegasszony* is megtekintették az előadást, de már az utóbb meghirdetett augusztus 19-iki előadás részvétlenség okából elmaradt. A *Glaukos* bukása összefügg a szabadtéri játékok első rendezőbizottságának bukásával is, miért is még visszatérünk a *Glaukossal* kapcsolatos dolgokra.

A *Glaukos* augusztus 13-án és 16-án került színre.

III *Parasztbecsület*. *Mascagni* egyfelvonásos operájának szegedi szabadtéri előadása valóban világgizgalmat keltett. Nemcsak azért, mert a *Scala* tagjai vendégszerepeltek *Szegeden* a DOM-téri előadásokon, hanem mert a zeneköltőnek magyarországi tartózkodása, fogadtatása fejlődmi keretek között történt. *Mascagni* augusztus 4-én ért *Budapestre*, ahol a hivatalos fogadtatás alkalmával már szegedi küldöttség várta. *Budapesten* az olasz követ szűkkörű ebédet adott tiszteletére, melyre a szegedi küldöttség tagjait is meghívta. Aznap este 10 órakor érkezett *Szegedre* a világhírű mester, akit a *Szeged* személypályaudvaron *Pálffy* József dr. polgármester üdvözölt, s akinek szavait *Salvo* Hugó olasz származású szegedi kereskedő tolmácsolta. A mester részére a legelőkelőbb szegedi szállodában biztosítottak lakosztályt és egész szegedi tartózkodása alatt rendelkezésére állt a város egyik fogata. *Mascagni* 6-án átvette a próbák vezetését, melyet azideig *Fleischer* Antal a m. kir. Operaház kiváló karnagya vezetett. Az első próbák a színházban folytak le, de a szerző nem sok igazítani valót talált az eddigi munkában, amelynél *Andor* Zsigmond betanítása mellett a zenekari részt a 100 tagú *Budapesti Hangversenyzenekar*, az énekari részeket az operaházi kórus látta el. Az ősz mester a nyári meleg miatt nem is akart *Szegedre* jönni, de *Ciano* gróf olasz külügyminiszter, az olasz-magyar barátság nagy horderejére hivatkozva, rábeszélte a fontos szerep elvállalására.

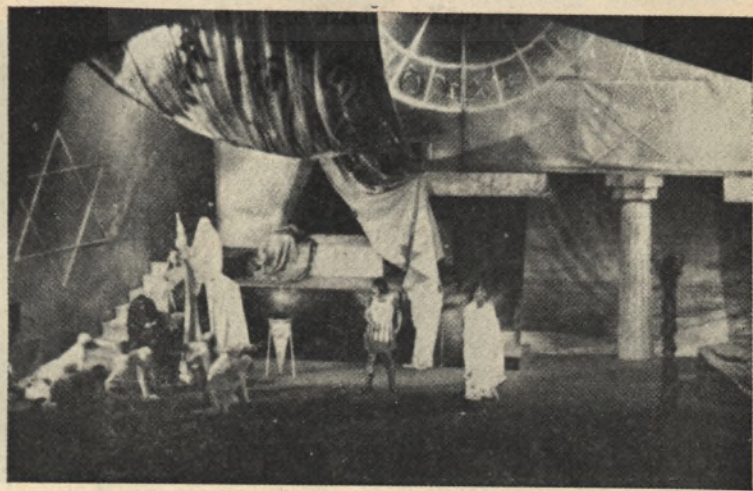
Fülöp—Oláh. 1934. Falanszter.

Fülöp—Oláh. 1935. PARASZTBECSÜLET.

Fülöp—Oláh, 1935. A CREMONAI HEGEDŰS.

Vörös Pál—Hegedűs Tibor, 1935.
GLAUKOS. Előadás az újszegedi SZUE-uszodában.

Mascagni otthonosan érezte magát *Szegeden*, ahol állandóan hírnevéhez méltóan ünnepelték. Tiszteletére a szegedi gyufagyár *Mascagni* és a polgármester arcképével ellátott alkalmi gyufásdobozokat hozott forgalomba. A kiváló zeneköltő lelkes szegedi tartózkodására jellemző, hogy egy délelőtt megkoszorúzta *Dankó Pista* márványszobrát.

Az előadásra kibővítették a nézőteret és átdolgozták a színpadot is. *Iffy Oláh* Gusztáv valóságos szicíliai falut varázsolt a színpadra, a főrendezést *Ansaldó Pericle* a római kir. Operaház scenikai igazgatója és főrendezője vállalta, aki *Mascagnival* együtt érkezett *Szegedre*. Az előadáson a *milanoi Scala* Operaház három magánénekesre lépett fel. *Bertelli Nino*—*Turidu*, *Cobelli* Giuseppina—*Santuzza*, *Granforte* Apollo—*Alfio* szerepében. Kiegészítésül magyar szereplők is résztvettek az előadásban, *Falus Edit*—*Lola*, *Bárony Dóra* pedig az anya szerepét énekelte. Az előadásnak világraszóló sikere volt, bár megállapították, hogy a szereplő olasz énekesek nem vehették fel a versenyt a m. kir. Operaház első együttesével. A kórus és zenekar tökéletes, művészi munkát nyújtott.

Augusztus 10-én mutatták be az operát, melynek híre nyomán 12-én *Horthy Miklós* kormányzó feleségével és nagyszámú kíséretével *Szegedre* jött s megtekintette a *Parasztbecsület* DOM-téri előadását. Augusztus 15-én *Szeged* város díszbédet adott a nagy olasz mester tiszteletére, az esti előadásban pedig *József Ferenc kir. herceg* és *Anna kir. hercegaszony* is megjelentek. 16-án reggel *Mascagni*, a legjobb hangulatban, a legszebb emlékekkel és emléktárgyakkal hagyta el *Szegedet*.

A *Parasztbecsület* színrekerült augusztus 10., 12. és 15-én.

IV. A *cremonai hegedűs*. *Hubay Jenő* egyfelvonásos, két képes operáját a *Parasztbecsület* előadása után, azzal egy színházi est keretében adták elő. Eredetileg *Hubay Jenő* személyét is tervbevették az előadásokkal kapcsolatban és ő játszotta volna el operájának tüneményes hegedűverseny számát a színpalak mögött, azonban félreértés következtében *Hubay Jenő* nem jött *Szegedre*. Augusztus 6-án *Fleischer Antal* a szegedi származású kiváló operaházi karnagy átvette a próbákat és operaházi rendezéssel adta elő vezényletével *A cremonai hegedűst*, melynek hegedűhangversenyét az azóta elhunyt *Hannover György* játszotta el. *Halász Gitta*, *Laurisin Lajos* és *Losonczy György*, valamint *Komáromi Pál* és *Érdy Pál*, a m. kir. Operaház tagjai léptek fel a darabban, melynek azonban a várt sikere elmaradt, mert a darab a szegedi DOM-térre alkalmatlannak bizonyult.

A helyárat a két operaelőadásra erősen felemelték és míg *Az ember tragédiájának* előadásakor a helyárat P 6.10-től P 1.50-ig, a *Glaukos* előadásokon P 7.80—1.50, addig az operai előadások helyárai 24 P-től 1.50 P-ig terjedtek. Ilyen körülmények között a bevétel is a várakozáson alul maradt.

A *cremonai hegedűs* augusztus 10., 12. és 15-én került színre.

Horthy Miklós, Magyarország kormányzója, a legnagyobb figyelemmel fordult a szegedi szabadtéri játékok felé s az előadásban való meg-

jelenése alkalmával a szegedi szabadtéri játékokat rendező bizottság is bemutatta hódolatát. *Horthy Miklós* kormányzó kijelentette ezen alkalmával, hogy a szegedi játékok művészi színvonalát a *salzburgi* játékok fölé emeli és nemcsak helyi érdekből, hanem országos szempontok miatt is a *szegedi szabadtéri játékok állandósítását szükségesnek tartja*. — A szabadtéri játékok előadásain megjelent előkelőségek névsorából közöljük az alábbi neveket: *Colonna herceg* olasz követ, *vitész Endre Miklós*, *Gál László dr.*, *Gerlóczy Zsigmond*, *ifj. Horthy Miklós*, *vitész Haász Aladár*, *vitész Igmándy-Hegyessy Géza*, *Imrédy Béla*, *József Ferenc kir. herceg*, *Kasak Ernst dr.*, az osztrák állami színházak főfelügyelője, *Károlyi Gyula gróf*, *Kelemen Kornél dr.*, *vitész Keresztes-Fischer Lajos*, *vitész Koós Miklós*, *Kozek Ferenc dr.*, *Kun Béla*, *Marjai Sándor*, *vitész Ráday Gedeon gróf*, *Sziller Antal*, *Tasnády Nagy András dr.*, *Vértesy Sándor dr.*, *Wagner Károly dr.*

Meg kell emlékeznünk még arról is, hogy augusztus 13-án délután a *Budapesti Hangverseny Zenekar Serly Tibor* vezényletével szabadtéri hangversenyt adott, melynek műsorában előadták *Bartók* két képét, *Kodály Zoltán* galantai táncát, *Serly Tibor* táncvázatait, *Mozart*: fantázia és fuga, *Berlioz*: Rákóczi indulóját. A hangversenyen fellépett *G. Baranyi Lili* zongoraművésznő, aki *Liszt Ferenc* Esz-dur hangversenyét adta elő.

A szegedi szabadtéri játékok ez évben is óriási kiadással jártak. *Személyzeti létszámuk* 1244 volt, mégpedig részletezve: 76 művész, 83 énekkari, 20 balettkari tag, 125 tagú zenekar (melyből 89 volt budapesti és csak 36 szegedi), 39 műszaki munkás, 695 statisztá, 40 színpadi munkás, 6 pénztáros, 148 jegyszedő és ellenőr, továbbá 12 irodai alkalmazott.

A szabadtéri játékok látszólagos világsikere ellenére olyan események következtek a játékok befejezése után, amelyek alapján ingatták meg a szabadtéri játékok sok gonddal, szeretettel, leleményességgel, ötlettel és fürgeséggel felépített, megingathatatlanak hitt épületét. Augusztus 18-án fejeződtek be az előadások és 20-án már mintegy 100 főnyi statisztá felvonulást rendezett a városban és a szabadtéri irodától követelte hátralékos fizetésének kifizetését. A rendezőbizottság a súlyos kötelezettségek terhe alatt kimerült, nem kapta még meg a beígért állami támogatást, sem pedig a társadalmi segínyt, valamint az IBUSz sem számolt még le, úgy, hogy tetemes kintlévőségei voltak, amelyek fölött, ha idejében rendelkezik, a botrányok be nem következhetnek. A *Pesti Napló* augusztus végén éles támadást intézett a rendezőbizottság ellen és fölvetette a gondolatot, hogy *a rendezést a városnak kell átvennie, mert ezt kívánja a szabadtéri játékok jövője*. Sok kifogást emelt, részletkérdésekkel hozakodott elő. A támadásra *Balogh István dr.*, a rendezőbizottság egyik tagja, válaszolt s iparkodott minden vádat megcáfolni. A idegenrohamért a felelőséget elhárítva, reflektál azokra a kérdésekre, hogy a kertünnepélyen törtétekért nem a rendezőbizottság a felelős, mert azt nem ő rendezte meg. A sorozatosan elhangzott támadások nyomán a rendezőbizottság utólag elismerte, hogy némi hibák történtek, különösen a *Glaukos* rendezése körül, de a rendezőbizottság

úgy találta, hogy 42 próba után egy színjáték előadható. Egyébként is a rendezőbizottságnak sok irányban kötve volt a keze és nem térhetett ki bizonyos követelmények elől. A védekezésekre Vörös Pál, a *Glaukos* diszlettervezője, foglalkozott éles hangon az esettel *Az Estben*: „ami a 42 próbát illeti, — írta — lehet, hogy ennyi próbát írtunk ki, de kimutatjuk, hogy összesen 10 olyan próba sem volt, amelyen a gázsidifferenciák miatt nem egyszer sztrájkoló szereplők, zenekar, más darabba beosztott színészek, megjelentek volna, — ha Szeged városa veszi át az ügyek intézését, az ünnepi játék jövőre sokkal szebb lesz, mint az idén volt“. Szeptember 1-én *Baranyi Tibor* főispán nyilatkozatában már be is jelentette, hogy a rendezést 1936-ban Szeged város átveszi. Ugyanekkor a *Pesti Hirlap* is utólag elmondta komoly véleményét annak keretében, hogy közügyvé kívánja tenni a szegedi szabadtéri játékokat. Megállapította, hogy Szeged nem készült fel a nagy idegenforgalomra.

Pálffy József dr. polgármester a szabadtéri játékok ügyét tisztázni óhajtott és megbeszéléseket folytatott a kultuszminisztériumban, ahol tudomására adták, hogy a kormánynak határozott kívánsága országos érdekből a játékok állandósítása. Nem lehet egy magánvállalkozó társaságtól kívánni ilyen hatalmas kockázat vállalását, — mondotta *Pálffy* nyilatkozata — miért is Szeged város rendezi meg ezentúl a játékokat és a város jövő évi költségvetésébe már most fel kell venni 100.000 P-t a játékok kiadására, de ugyanilyen összeget kell szerepeltetni várható bevételként is. Amennyiben e játékok deficitell végződnének, úgy a különbözetet a kultuszminisztérium fogja megtéríteni.

A rendezőbizottság helyzete most még súlyosabb volt, mint egy évvel ezelőtt, minden oldalról támadták, s az anyagiak tekintetében emelték a legsúlyosabb kifogásokat. Novemberben a rendezőbizottság betervezte felülvizsgálás céljából a számadásokat és a deficit megállapítását kérte, mert ez évben 38.000 P veszteséggel zárták a szabadtéri játékokat. Ezen összeget kérték a várostól, hogy térítse meg és ennek ellenében az annál sokkal értékesebb felszerelést hajlandóak voltak a városnak eladni. A polgármester azonban mindössze 25.000 P-ben akarta a felszerelést megvásárolni, miért is a rendezőbizottság még a decemberi kisgyűlés megtartása előtt ajánlatát visszavonta. A december 17-én tartott kisgyűlésen a számadásokat felülvizsgálták és azon véleményben voltak, hogy vegyék meg a felszerelést, de szakértő bizottság állapítsa meg annak vételi értékét.

Közben híre járt, hogy *Pálffy József* dr. a jövő évi játékok miatt *Márkus László*val, az *Operaház* igazgatójával tárgyalt, azonban még semmit sem véglegezett. *Pálffy József* dr. nemcsak *Márkussal*, hanem *Németh Antal* dr.-ral, a *Nemzeti Színház* igazgatójával, is tárgyalt. *Németh Antal* dr. pedig ekkor tervezte a színészettörténetben szinte páratlan érdekességű forgó nézőterét, amely a forgószínpad elvéből kiindulva azt szándékozott elérni, hogy a DOM-téren 350 méter körzetben legyen a színpad felállítva és a nézőtér mindig arra legyen forgatható, amelyen a játék folyik.

Németh Antal dr. forgó nézőtéri elgondolása szakkörökben különösen nagy figyelmet és érdeklődést keltett fel, különösen, amikor bemutatta annak plasztikus modelljét. A *Nemzeti Színház* díszlettervezője, Varga Mátyás festőművész, előbb terveket készített, majd megcsinálta a plasztikus modellt. Az elgondolás szerint a játék a DOM előtti teraszról indul ki, itt lenne *Az ember tragédiájának* mennyországa, illetve paradicsoma. A kiüzetés után Ádám, Éva és Lucifer levonulnak és megkezdik vándorlásukat a téren körül épített színpadokon. Kezdenék az egyetemi Közegészségtani Intézetnél s mennének sorba a Kísérleti Fizikai, II. és I. sz. Chemiai Intézet, a püspöki palota, szeminárium és Szent Imre épületek homlokzata elé épített színpadokon, ahol sorrendben következnének Athén, Róma, Bizánc, Prága, Páris, London, a falanszter és a jégvidék szimultán plasztikus díszletei, az előadás időrendbeni adottságai szerint. A forgó nézőteret mindössze egy 40 lóerős elektromozdony ereje forgatta volna. Előállítási ára mintegy 120.000 P-be kerülne. A forgó nézőtér modelljét még 1935 decemberben *Budapestben* kiállították az Iparművészeti Múzeumban rendezett Színpadművészeti Kiállításon, s azóta minden jelentősebb európai hasonló célú kiállításon is bemutatják. Azóta a modellt a bécsi Nemzetközi Színpadművészeti Kiállításon, annak bezárulása után *Münchenben*, majd *Hamburgban* lett kiállítva, ahonnan 1937-ben *Frankfurt a M.-ba* került, az ottani Színpadművészeti Világkiállításra.

Pály József dr.-nak december végén újabb nyilatkozata jelent meg a *Szegedi Naplóban*, amelyben mindenekelőtt arra hivatkozott, hogy a decemberi közgyűlés csupán abban határozott, hogy a szabadtéri játékokat fenntartja, mert arra szükség van. Tervei kapcsán elmondotta, hogy azt szeretné, ha „a vállalkozó Márkus László lenne s az adminisztrációs munkáknál segítségére lenne a város tisztviselő személyzete is. A deficit veszélyét Márkus László viselné, a haszonról pedig megkötendő megállapodás fog intézkedni“.

A szabadtéri mozgalom kapcsán meg kell említenünk még Hont Ferencnek a *Szegedi Napló* karácsonyi számában *Cenodoxus* című szabadtéri játékról írt cikkét, mely tárgyról azóta *A Színpad* is közölt ismertetést.

Az 1935. évvel megszűnt a szegedi szabadtéri játékok első korszaka, melyet „az első szegedi vállalkozás idejének“ neveztem. Minden indulattól és befolyástól menten meg kell állapítani a történetírónak, hogy a szabadtéri rendezőbizottságnak, mint magánvállalkozónak, hervasztatlan érdemei vannak a játékok állandósítása és a játékok művészi színvonalának megteremtése körül és tagadhatatlan, hogy megsabták a jövő irányát. Vállalkozásuk azonban túlhaladta az egyéni vállalkozás mértékét s elég kár, hogy alkalmas időben nem lehetett összekapcsolni a bizottság működését egy olyan hatósági támogatással, amely egyedül a maga nehézségével a jövőben könnyen veszélybe sodorhatja a játékok jövőjét. A szabadtéri játékok rendezése sokkal bonyolultabb, mint egy színigazgatói tevékenység. Magában foglalja az idegenforgalmat,

épügy, mint a szervezkedési kérdéseket és elsősorban a művészi megoldásokat. A fejlődés helyes útja az lett volna, hogy a város ott segítsen, ahol a szabadtéri bizottság önerejéből már nem tudott saját magán segíteni. Jól ismerjük azt a felfogást, amely a szabadtéri játékok keletkezése előtt Somogyi Szilveszter dr. szavaiban jutott kifejezésre, amely közigazgatási elv mindig meg fogja buktatni a város művészi vállalkozásait, ha azok veszteséggel zárulnak, mint ahogy a színházi házikézellel is felhagyott a város, amikor a veszteségek miatt ott nagy különbözetek álltak elő.

JATEKOK VÁROSI VALLALKOZASBAN: 1936—1937.

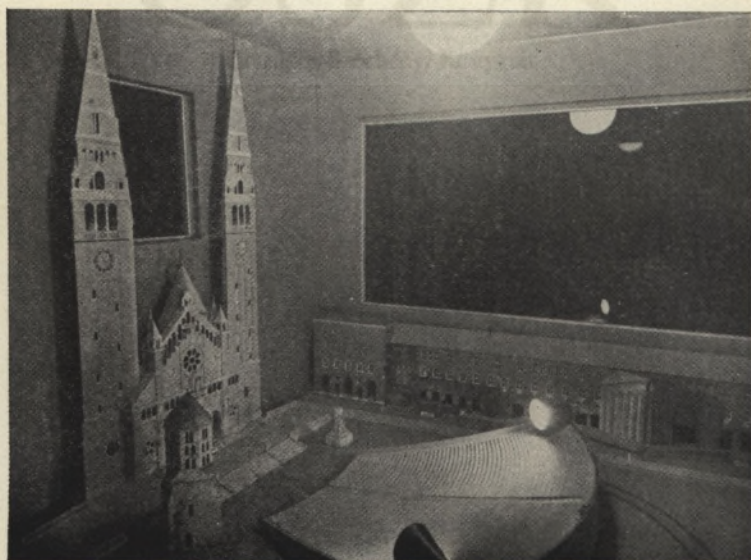
Mindazok az eredmények, melyek ezideig összehalmozódtak és külszínre biztosították is a szabadtéri játékok jövőjét, kártyavárként omlottak össze az anyagi sikertelenség miatt. Akik ezideig is azt kívánták, hogy a hatóság vegye át a vezetést, most halálos dőféseket mértek az ezer sebből vérző rendezőbizottság testébe és már-már úgy látszott, hogy minden eredmény semmivé oszlik, amikor szinte egyik napról a másikra megoldódott a helyzet, s amikor a város hatósága is felhagyva eddigi nyugalmát és az áldozatkészséget elutasító elvi álláspontját, Janovics Jenő dr. személyének bevonásával ismét lehetővé tette az ügyek síma lebonyolítását és előbbrevitelét. Amíg a huzavonák ideje növelte a lejáráó idő terhét, sok magyar város és sok színigazgató utánozta le a szegedi játékok ötletét, különböző „hetek“, „ünnepek“ és „napok“ palástja alatt látványosságokat, gyöngyösbokrétákat, szabadtéri ünnepeket, zenei eseményeket és színházi szenzációkat ígérgetve, amelyek valamennyien a megkezdett szegedi munka életére törtek és ha nem is a külföldi, de legalább is a hazai idegenforgalmat Szeged rovására maguk felé iparkodtak terelni. Janovics Jenő dr. legelőször is e vadhajtásokkal szemben sürgette, hogy az államhatalom védje meg Szegedet és a szegedi szabadtéri ünnepi játékokat a lejáratás veszedelmétől, mely, ahogy Hont Ferenc megjósolta, járványszerűen lepte el nemcsak Magyarország, de egész Európa testét. Janovics Jenő dr., aki már akkor mélyen bent járt *Az ember tragédiája* szabadtéri rendezésének lehetőségeiben, rámutatott arra, hogy ez a remekmű mit jelent Szegednek. „Nem akarok beleszólni — írta egyik cikkében (Szegedi Napló 1936 július 26. sz.) — az érdekes vitába, hogy a szegedi specialitás, *Az ember tragédiája*, alkalmas-e a szabadtéren való előadásra, — de Szegednek továbbra is ragaszkodni kell *Az ember tragédiájához*, amely kiaknázatlan bányája a rendezői elgondolásnak és épen ezért mindig újszerű érdekességet nyújt a nézőnek.“ A jövőre vonatkozólag olyan darabot ajánl, „ami szervesen a templomhoz és a térhez illik, valami amivel a templom és a tér épen olyan főszereplője a darabnak, mint a prominens színeszek, — ezért pályázatot kellene kiírni minden évben a szegedi DOM-téren előadandó darabokra“. Végül megnyilatkozik benne a gyakorlati

*Hont Ferenc 1933 és 1937.
AZ EMBER TRAGÉDIÁJÁNAK
DOM-téri rendezője.*

*Hegedűs Tibor, 1935, a GLAUKOS
rendezője.*

*Német Antal dr., a Nemzeti Színház igazgatója
forgó nézőtéri tervének modellje. 1936. Varga Mátyás műve.*

OSZEK

Örmények Székelyek Németek

ember, a volt színingazgató és ajánlja, hogy „amint lezajlottak az idei nyári játékok, a következő napon már hozzá kell fogni a jövő évi program megalapozásához“.

Az év eleje tárgyalásokkal múlik el, s míg *Pálffy József Budapestben Márkus Lászlóval* tárgyalta, a *Szegedi Napló* (január 5.) érdekes gondolatokkal szolgálja a szabadtéri játékok ügyét. Szerinte a szabadtéri játékok rendezése nem oldható meg azzal, hogy egy budapesti színészcsoporthoz megbízzanak a játékok előkészítésével, sem azzal, hogy teljhatalommal *Budapestnek* adják át a rendezést, mert *Szegedről* kell kiindulni minden művészi és szervezési elgondolásnak. Az, aki nem szegedi, az idegen marad a város belső életétől, annak fejlődésével pedig semmiféle összeköttetésben nincs. Kétségtelen, hogy *Szeged* szempontjából igen helyesen fogta meg a kérdést a cikk írója, azonban a szegedi szabadtéri játékok ügye akkor már országos üggyé volt avatva, s túl nőtt a szegedi kereteken, tehát a szervezésnek és a rendezésnek is túl kellett nőnie a lokálpatriotizmus határain.

A rendezőbizottság számadásai még mindig nem kerültek a közgyűlés elé, s emiatt egy körülmény ismét felszította a harcot. A számadásokban ugyanis egy 14.000 P-s tétel a szabadjegyekről szólt, s egy kisebb részében 2000 P úgy szerepelt, mintha azt a városi tisztviselők vették volna igénybe. *Pálffy József* dr. polgármester, mielőtt még a harc elfajult volna, kijelentette, hogy ez nyilvánvaló tévedés, mert senki sem vett igénybe a városi tisztviselők közül szabadjegyet. Néhány nap múlva a kisgyűlés vita után megvette a bizottságtól a leltárban szereplő felszerelési tárgyakat 25.000 P-ért. Az erre vonatkozó határozatot ketten is megfélembtezték, egyik oldalról azért, mert egyáltalában megvették, másik oldalról pedig azért, mert nem azon az áron vették meg, mint amelyet a rendezőbizottság kért. A polgármester terve az volt, hogy 1936-ban az állami színházak saját kockázatukra rendezzék meg az előadásokat, mert a múlt évi súlyos veszteség miatt a régi bizottság semmi körülmények között sem volt hajlandó a további működésre. Abban, hogy a játékokat folytatni kell, egyetértett a város vezetősége és a város közönsége egyaránt, csak a megoldási módokat még nem találták meg. A város állandó érintkezést tartott fenn a kultuszminiszterrel, ahol a művészeti osztály vezetője, *vitész Haász Aladár* folytatott tanácskozásokat *Márkus Lászlóval* és *Németh Antallal*. *Márkus László* zenei terve volt a *Liszt* centennárium alatt *Szent Erzsébet legendáját* szcenírozva bemutatni a m. kir. Operaház művészeivel, míg *Németh Antal* dr. a *Nemzeti Színház* tagjaival akarta bemutatni *Az ember tragédiáját*. *Németh Antal* dr. nagy hatást várt a *forgó nézőtér* tervétől. A két igazgatón kívül beható tanácskozást folytatott *Pálffy* még *ifj. Oláh Gusztávval* és *Tolnay Pállal*, akik szintén terveken és költségvetéseken dolgoztak. Február közepe után sem volt még semmiféle kialakult terv s *Pálffy* még senkitől sem kapott végleges választ. Az egyedüli megnyugtató nyilatkozatot *Hóman Bálint* dr. vallás- és közoktatásügyi miniszter tette, aki kijelentette, hogy „a magyar szabadtéri játékokat két helyre: Szegedre és Tatatóvárosra kell legitimizálni“. A polgármester elhatá-

rozta, hogy ha senkitől sem kap érdemleges választ, vagy pedig eredményre nem jut, értekezletet fog összehívni és arra mindenkit meghív, akitől ötletet remélni lehet. Azt mondotta: „arra a megoldásra, hogy a város hatóságának vállalkozásában valósítsák meg az ideai játékokat, csak a legvégső esetben gondolok”. Ismét felmerült a szegedi színészet állandósításának kérdése, mert Pálffy polgármester nagy tetszéssel gondolt arra a lehetőségre, hogy végszükségben majd sikerül Sziklai Jenő szegedi színingazgatóval megállapodni. A közvélemény állandóan sürgette a kérdés eldöntését, a lapok ébren tartották a kérdést. „A túlméretezett dimenziók roppantották össze a múlt évi mű egész épületét és, hogy organizációs hiba volt hatósági jelleg nélkül működő magántársaság ellenőrzés nélküli magánvállalkozására bízni a szabadtéri játékokat“, — írta az egyik szegedi napilap (Szegedi Napló, február 19.) — majd megemlítette, hogy a számadásokat felülvizsgáló bizottság megállapította, hogy 133.000 P bevétellel szemben 184.000 P kiadás szerepelt a rendezőbizottság mérlegében.

Február 20-án az IBUSZ megbízottja Lehfeld Béla igazgató kezdett tárgyalásokat Pálffyval és kifejezte vállalatának azon óhaját, hogy Szegeden ez évben is rendezzék meg a szabadtéri játékokat s hajlandónak mutatkozott, hogy a szegedi idegenforgalom emelésének érdekében három évi szerződést kössön, amelyben nemcsak megállapítják a szabadtéri játékok propagandáját, hanem a MÁV, MAVART és IBUSZ részéről támogatást és hozzájárulást ígért a rendezés költségeihez. Az események most már elég gyors egymásutánban következtek s egy hónapon belül már minden kérdés meg is oldódott. Közben a polgármester értesítést kapott az állami színházaktól, hogy azok nem vesznek részt a szabadtéri játékok üzleti vállalkozásában, miért is a kultuszminisztérium egy értekezlet összehívását találta szükségesnek. Február 28-án Szegeden járt Németh Antal dr. a Nemzeti Színház igazgatója, aki nyilatkozott a lapoknak és elmondotta, hogy a kultuszminiszter felhívására Márkus is, ő is terveiket beadták, mindkét intézet előadása egyenként 60.000 P, tehát összesen 120.000 P-t tettek volna ki. Ennek biztosítása nélkül az állami színházak nem vállalkozhatnak a rendezésre. „Helyesnek tartom — mondotta — *Az ember tragédiájának* további műsoron tartását. A tavalyi előadás plafon nélküli színház volt, színpadi díszletekkel, vetített háttérrel, nem pedig szabadtéri játék. Figyelmen kívül hagyták a szabad tér lehetőségeit és hatását. Újszerűt kell adni a szabadtéri színpadon. Én a játékot plasztikus, szimultán színpadra terveztem, a közép-kori misztériumok műfajára, körbefutó 350 méter hosszúságú színpadon, középen forgatható nézőtérrel. Ennek modelljét el is készítettem és a modell most ki volt állítva *Budapesten*.” Egyebekben kijelentette, hogy a szegedi szabadtéri játékokban elfoglaltsága miatt egyénileg nem vehet részt.

Vitéz Shvoy Kálmán dr. látva a sürgető hangulatot, szorgalmazta, hogy a város kezdjen tárgyalni Sziklai Jenővel. Ekkor meg Márkus László jelentette be, hogy hajlandó a rendezés munkáját egyedül is elvállalni, hozzájárul a zenei részek kikapcsolásához, mert a *Szent Erzsé-*

bet legendájának előadása egymagában 90.000 P-t emésztene fel. Eleendőnek tartotta *Az ember tragédiájának* és a *Magyar passionak* előadását. — Általában örömmel fogadták Márkus László tervét, de azonnal felmerült a kérdés, hogy ki lesz a vállalkozó rendező: a város, az állam, a színigazgató vagy magánosok? Ki veszi át a rendezőbizottság mult évi szerepét? Meg lehet állapítani, hogy Pálffy nem kívánta a város beavatkozását. A kultuszminisztérium szerint az állam szintén legfeljebb csak kisebb támogatást ad, a mult évi rendezőbizottság immár hatóságilag felszámolt, tehát a kérdés megoldása azon mult, hogy a színigazgató, vagy magánvállalkozók hajlandók-e anyagi kockázatra? A mult évi kudarc után a tőke óvatosan visszahúzódott, tehát a magánvállalkozást nem remélhették, így egyedüli megoldásnak Sziklai Jenő vállalkozása maradt volna, őt azonban senki fel nem kérte és talán fel sem akarta kérni. Így mult az idő és mindenki megfélemedezett arról, hogy vállalkozó nélkül szabadtéri játékot megrendezni nem lehet. (Szegedi Napló, március 8.)

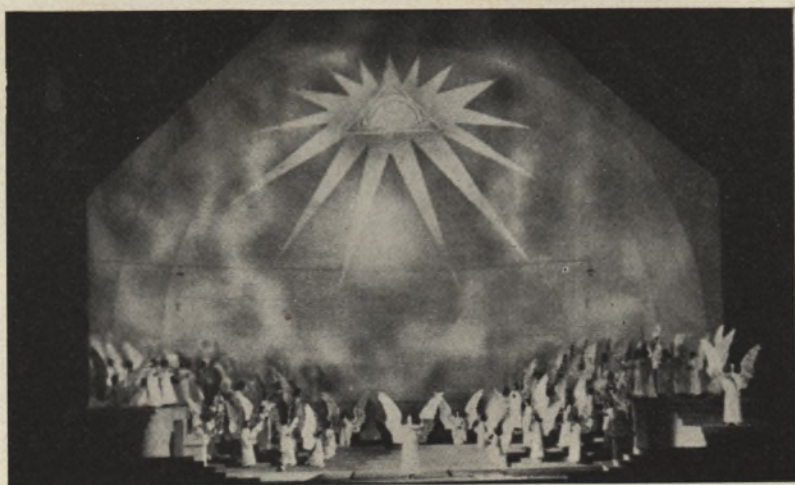
Március 10-én újabb fordulóponthoz érkezett a DOM-téri játékok sorsa. Janovics Jenő dr., aki valaha mint színigazgató Szegeden kezdte pályáját, majd a kolozsvári Nemzeti Színháznak lett évtizedeken át igazgatója, akinek igazgatói és rendezői nevét a külföldön épp oly jól ismerik, mint a hazában, Kolozsvárról levelet írt Pálffy József dr. polgármesterhez, amelyben bejelentette, hogy a szegedi szabadtéri játékok dolga érdeklő és ez ügyben szeretne tárgyalásokat folytatni a várossal. Március 10-én érkezett meg a levél és a polgármester nyomban kijelentette, hogy szívesen látja Janovics Jenő ajánlközését. Közben a rendezőbizottság dolgaival ismét foglalkoztak a sajtóban. A rendezőbizottság ugyanis az elhangzott vádak ellen beadvánnyal fordult a polgármesterhez és kérte, hogy annak tartalmát ismertesse meg a *Budapesti Színigazgatók Szövetségével*, a kultuszminiszterrel és az *Országos Színész Egyesülettel*. E beadványban arra hivatkoztak, hogy 46.000 P fizetést adtak budapesti művészeknek. Minden újság ingyen hirdette a szabadtéri játékokat. A beadványnak az volt a célja, hogy az elhangzott és helyt nem álló tényállításokat megcáfolja, mert azok alkalmasak arra, hogy ártsanak a szegedi játékoknak. A márciusi közgyűlés véglegesen letárgyalta a rendezőbizottság által felkínált felszerelés megvételének kérdését, s a bejelentett felebbezéseket elutasította, 25.000 P-ért megvette a leltár szerinti felszereléseket, de levonta azt a 8000 P-t, amelyet már erre előlegül adtak, úgy, hogy mindössze 17.000 P-t fizetnek ki. „A szabadtéri játékok vállalkozóinak a jövőben a város kőszpénztámogatást nem ad, hanem ehelyett díjtalanul rendelkezésére bocsátja a most megvásárolt felszerelési tárgyakat.” Ilyen hasonló határozatot hozott már a város, amikor Faragó Ödöntől megvásárolta annak színházi felszerelését, bár annak ellenére továbbra is készpénzzel támogatta a színtársulatokat.

Április 6-án Németh Antal dr telefonon lépett érintkezésbe a várossal, s érdeklődött, hogy előadnák-e a *Nemzeti Színház* ujdonságát a *Missa Solemnist*, mert ha előadnák, akkor ő lemondaná annak pécsi előadását. A teljes bizonytalanság mellett a polgármester végleges vá-

laszt adni nem tudott. *Pálffy József* dr az idő előrehaladása miatt április 7-én értekezletet hívott össze, amelyen végleg el akarta dönteni a szabadtéri játékok kérdését. Az ülésen vitéz *Imecs György* dr. főispán elnökölt és azon megjelentek *Csekey István* dr., *Ditrói Gábor* dr., *Grüner István* dr., *Hunyady-Vas Gergely* dr., vitéz *Shvoy Kálmán* dr., *Szalay József* dr., *Szivessy Lehel* dr., *Tonelli Sándor* dr., *Vértes Miksa*. Az értekezleten *Hunyady-Vas Gergely* a *Sziklai Jenő*vel való tárgyalásokat kívánta, *Szivessy Lehel* dr. ifj. *Oláh Gusztávnak* szánta a szabadtéri színpadot, *Szalay József* dr. azt kívánta, hogy a város irasson egy szabadtéri játékot *Sik Sándor* papköltővel. Végül vitéz *Shvoy Kálmán* figyelembe véve *Janovics* ajánlkozását, *Janovics Jenő* dr.-t ajánlotta meghívni és indítványára az értekezlet felhatalmazta *Pálffy József* dr polgármestert, hogy *Janovics Jenő*vel tárgyaljon és kezdje meg az ezévi szabadtéri játékok előkészületeit. *Janovics Jenő* már másnap *Kolozsvárról* távbeszélőn felhívta a polgármestert, megköszönte az értekezlet megértő magatartását, a bizalmat, s bejelentette, hogy azonnal útnak indul, 10-én *Szegedre* érkezik, s kérte, hogy e napra a polgármester hívja össze ismét az értekezletet. Közölte a tervét, hogy *Az ember tragédiáját*, a *Bizáncot*, a *Missa Solemist* és *Ujházy Györgynek Kelet népe* című, a szegedi DOM-térre írandó darabját óhajtja előadatni. *Janovics Jenő* valóban megjelent április 10-én *Szegeden* és részt vett a bizalmas jellegű megbeszélésen, melyen nagy vonalban letárgyalták a műsortervezetet, a művészi és anyagi lehetőségeket és kívánságokat. A jelenlévők megválasztották az ad hoc szabadtéri bizottságot és felkérték *Janovics Jenő*t, hogy készítse el a költségvetést. A bizottság tagjai lettek: *Back Bernát*, *Csekey István* dr., *Ditrói Gábor* dr., *Hunyady-Vas Gergely* dr., *Janovics Jenő* dr., *Pálffy József* dr., *Raskó Sándor*, vitéz *Shvoy Kálmán* dr., *Skultéty Sándor Szalay József* dr. és *Tóth Béla* dr. Az értekezleten a műsor úgy alakult, hogy a *Missa Solemist* azonnal elejtették. Megállapították, hogy a város házikezelésben, saját költségén rendeztetni meg a szabadtéri játékokat és az adminisztrációs iroda megszervezését és vezetését *Szalay József* dr.-ra bízták. Tehát amíg *Janovics Jenő* kizárólag a művészi, addig *Szalay József* dr. kizárólag az adminisztrációs ügyeket tartozott elintézni, s a bizottság azonnal felkérte őket, hogy költségvetéseket készítsenek. A bizottsági ülésen bejelentették, hogy bár *Sziklai Jenő*t nem kérték fel, de ne is vegyék tervbe, mert elfoglaltsága miatt a rendezésben részt nem vehetne. Az ülés után *Janovics Jenő* dr. elutazott a szervezési munkálatok megejtése végett. Április 21-én a bizottsági ülés azal foglalkozott, hogy a *Kelet népe* színre kerülhet-e vagy sem, mert hiszen a darab még meg írva.

Az ideiglenes bizottság a műsort három színpadi műből akarta összeállítani, közte a *Kelet népe* című darabbal, melyet állítólag kifejezetten a szegedi szabadtéri előadás számára fog megírni szerzője. E hírre nyomban megjelent a tiltakozás, *Óvás!* címen az egyik szegedi napilap (*Szegedi Napló*, április 24.) tiltakozott és azon aggodalmának adott kifejezést, hogy „ezzel a műsorról megbukunk“. A tervezet nagy visszahívást jelent, „a darab, amit még nem is írtak meg, amit senki sem ismer,

Varga—Janovics, 1936. Mennycország.

OSZK

Varga—Janovics 1936. Róma.

három hónap múlva már a szabadtéren kerüljön előadásra? Ez kissé merész játék a szegedi játékok művészi hírnevével". Megvitatandó lenne egy zenés előadás. Az elmúlt évben az volt a baj, hogy a *Budapesti Hangverszenyzenekar* sokba került, holott a *Szegedi Filharmonikusokról* még *Fleischer Antal* operai karnagy is úgy nyilatkozott, hogy „egy nívón állanak a híres nagy zenekarokkal”. Felemlíti azt is a cikk, hogy a magyar szereplők sokkal jobbak lettek volna az olaszoknál. Néhány nap múlva ugyan e lap felveti *Beethoven IX.* szimfóniája előadásának eszméjét, mert az nem kerülne többre 10—12.000 pengőnél. A múlt évi játékok epilógusaként április végén Budapesten a büntető törvényszéken főtárgyalás volt, mely abból keletkezett, hogy *Vörös Pál* hírlapi támadást intézett *Pásztor József*, mint a DOM-téri játékok intézőbizottságának vezetője ellen. A hírlapi nyilatkozatok egyikét *Vörös Pál* magára nézve sértőnek találta, miért is feljelentette *Pásztort*, és a bíróság a valódiság bizonyításának foganatosítása után *Pásztor Józsefet* enyhe pénzbüntetésre ítélte.

Május 7-én és 9-én közgyűlés volt, amely nem csak behatóan tárgyalta a szabadtéri játékok ügyét, hanem nagy lépésben elősegítette a megoldásokat. A közgyűlésen mindenek előtt *Dettre János dr.* tiltakozott a még megíratlan *Kelet népe* című darab előadása és a költségvetés ellen is, amelyre 90.000 P-t irányoztak elő, de amely az ő számítása szerint legalább 140.000 P-re fog rúgni. Hibáztatta a kalkulációt, mert *Janovics Jenő* napi 7500 P átlagos bevételt gondolt. Visszatért a *Kelet népe* előadásának tervére és megkérdezte, ki tud biztosítékot nyújtani, hogy a *Kelet népe* egyáltalában alkalmas lesz a bemutatásra? Kifogásolta az alkalmi bizottság összetételét, mert abból a színházi szakértők hiányoznak, laikusokkal csak veszedelmet lehet előidézni. *Grüner István dr.* egy zenés előadás beiktatását óhajtotta, hogy egy olyan darab legyen az előadások attrakciója, amelyet még meg sem írtak. *Pap Róbert dr.* az előadások gazdasági megoldását szerette volna biztosítani és ezért javasolta, írjon fel a közgyűlés a kultuszminisztériumhoz és kérje az állami támogatásnak 10.000 P-re való felemelését. Ezek után *Pálffy József dr.* polgármester megállapította, hogy a közgyűlés tárgyalásainak eddigi eredményei a következők: a folyó évben is megrendezik a DOM-téri játékokat, még pedig házikézelésben, melynek művészi munkálatait *Janovics Jenőre*, szervezési teendőit *Szalay József*re bízzák, elő fogják adni *Az ember tragédiáját* és *Herczeg Ferenc Bizáncát*. Egyben tájékoztatta a törvényhatósági bizottságot az előzetes kalkulációról. Várható:

jegy bevételéből	P	48.000.—
állami támogatásból	„	5.000.—
társadalmi támogatásból	„	4.000.—
büffébérlet bevételéből	„	3.000.—
IBUSz hozzájárulásából	„	5.000.—
esetleges deficitért	„	25.000.—
tehát összesen	P	90.000.—

melynek keretében meg lehet valósítani az idei játékokat. A közgyűlés

második szakaszában vitéz *Shvoy Kálmán* dr. fejtegette a játékok szükségességét és hangoztatta: azokat úgy kell megrendezni, hogy a költségek 90.000 pengőn túl ne menjenek. A műsorra vonatkozólag javasolta, hogy a közgyűlés kérje ki *Herczeg Ferenc*, *Sik Sándor* dr. és *Szalay József* dr. véleményét, addig ne ejtsék el a *Kelet népe* előadásának tervét sem. *Eisner Manó* dr. volt a közgyűlés következő szónoka. Bizalmatlanságot nyilvánított a rendezéssel szemben, amely egy meg nem írt darab előadását tűzte műsorra és még a *Bizánc* előadását is kifogásolta, véleménye szerint csupán *Az ember tragédiáját* és mellette a *Missa Solemnist* szabad előadni, *Ernyey István* dr. a bizottság összetételét kifogásolta, mely szerinte külső megjelenésében inkább valamely jogügyi kongresszus bizottságának, mint a szabadtéri játékok bizottságának tűnik fel. *Pick Jenő* azt indítványozta, hogy mivel a társadalmi hozzájárulást kevésnek tartja a polgármester, a kereskedőktől gyűjtsön össze 10.000 P-t, amely gyűjtés, ha nem sikerülne, úgy 5—6% pótdátó kellene kivetni *szabadtéri pótdátó* címen. Ezt azonban mivel nagy megterhelést jelentene a város szegényebb sorsú adózóira, elvetették. Végül *Szalay József* dr. emelkedett szólásra, s minden tekintetben megvilágította a szabadtéri játékok kérdését, s kifejtette nézetét, mely szerint egyedül csak a város lehet a szabadtéri játékok vállalkozó rendezője. Felszólalása után a közgyűlés egyhangúlag úgy határozott, hogy a műsor kérdését levéve a napirendről, a szabadtéri játékok megrendezése mellett döntöttek és ezt 90.000 P. költségvetési kereten belül kívánták megvalósítani. A közgyűlés után két nap múlva *Szalay József* dr. a polgármesternek visszaadta megbízatását, kijelentve, hogy egészségi állapotára való tekintettel a szervezési munkálatokban nem kíván részt venni, egyébként is a játékokkal kapcsolatosan keletkezett barátságtalan légkört nem tartja alkalmasnak teljes sikerű és eredményű munka végzésére. Vitéz *Shvoy Kálmán* külföldi útjára való tekintettel szintén beterjesztette lemondását, *Pálffy József* dr. polgármester azonban érvelésével mindkettőjüket marasztalásra bírta. A rendezőbizottság május 22-én ülésezett, tudomásul vették, hogy *Herczeg Ferenc* a *Bizánc*hoz új befejezést írt és egyben elhatározták, hogy *Janovics Jenő* dr. tanácsára előadják még a *János vitézt* a *Buttykay Ákos*-féle, operaházi partitúra alapján. Az elgondolás szerint mindhárom darab háromszor került volna színre, tehát összesen 9 előadást terveztek augusztus 1—16. között.

Janovics Jenő nagy buzgalommal fogott a munkához és már június elejére befejezte a szervezési munkálatokat. A *János vitéz* címszerepére *Palló Imre* dr., *Iluska* szerepére *Réthy Eszter*, a királyleány szerepére *Halász Gitta* operaházi tagokat szerződtette le, *Bagó* szerepét *Kiss Ferenc* a *Nemzeti Színház Szegeden* rajongva szeretett művésze vállalta, a zenekar vezényleését pedig *Fricsay Ferencre* a *Szegedi Filharmónikus Egyesület* és a *szegedi 9. honvédgyalozegred zenekarának* fiatal, de nagytehetségű karnagyára bízták. Június 16-án a *Korzó Mozi* előcsarnokából elkülönített helységben *Széchenyi-tér 9.* szám alatt megnyílt a *szabadtéri iroda*. *Pálffy József* dr. polgármester felkérte *Herczeg Ferencet*, hogy engedje át a *Bizáncot* a szegedi előadásra, mire a nagy ma-

gyar író levelet intézett a polgármesterhez, s ebben írta: „jogdíjat a darab után nem kívánok és nem is fogadok el. A magyar nyelvet annyira, hogy megtudtam írni ezt a munkámat, Szegeden tanultam meg és boldog vagyok, ha most hálám és szeretetem szerény szimbólumaként felajánlhatom a nemes város közönségének színművemet.“

Szalay József dr. vezetésével megkezdték a DOM-téri építkezéseket, s megállapította, hogy az ülőhelyek legmagasabb ára 5 P. lesz. A tribün alsó részét a helyárák szempontjából három felé osztotta, a közép rész volt az 5 pengős zsölye, a jobb és baloldali zártszékek ára 4 P volt. Általában véve igen szerencsétlen elgondolás volt ez és a helyárák megállapítása minden gyakorlati tapasztalatot mellőzött, s így a vetítőtornyon túl is ugyanannyit fizettek, mint a legelső sorban. E miatt igen sok helybéli maradt távol a játékoktól. Pálffy József dr. polgármester és vitéz Imecs György dr. főispán június végén Budapestre utaztak, hogy az államsegély kérdésében tárgyaljanak, Hóman Bálint kultuszminiszter kijelentette előttük, hogy „beállítja évenként az 5000 P államsegélyt a szegedi játékokra és engedélyezi az állami színházak modern technikai világítási berendezését“. Nagyobb aggodalom keletkezett a zenekar miatt, többen kifogásolták, hogy Fricsay Ferenc a kivitelbe csupán a filharmónikusokkal felerősített katonai zenekarra támaszkodik. „Ha egy kevésbé képzett és szervezett katonazenekarral akarja diadalra vinni a János vitéz örökbecsű zenéjét, egész bizonyos, hogy kudarcot ér el.“ A tervezett zenekar sem összetételénél, sem „magasabb zenei képesítésénél“ fogva a múlt évben szerepelt zenekarral szemben nem állhatja meg a helyét, miért is azt ki kell egészíteni“. (Szegedi Friss Ujság, június 28.) Lasankint megjelentek a szereposztás hírei, s közfeltűnést keltett, hogy Lucifer szerepére Csontos helyett Törzs Jenőt szerződtették, akinek szereplése elé nagy várakozással tekintett a szegedi közönség. A Kereskedelmi és Iparkamara közben eljárta, hogy a játékok idejének tartama alatt az üzletek zárórája este 7 óra legyen.

Az alkalmi bizottság július 1-én a folyó kérdéseket letárgyalta és jóváhagyta a szerződéseket. E napon kezdték meg a DOM-téri építkezéseket is. Először a színpadra, utána a 7000 főnyi közönségre váró tribünre került a sor. Helybenhagyták a helyárákat is és megállapították, hogy az állóhelyek ára 50 fillér legyen. A zenekar kérdését úgy oldották meg, hogy a 9. honvéd gyalogezred különböző zászlóaljainál lévő zenekari részlegeket is berendeltették, valamint leszerződtették a szegedi Filharmónikus Egyesület kötelékébe tartozó polgári zenészeket, s véglegezték, hogy a DOM-téri előadások zenei vezetője és vezénylője a Bizánc kivételével Fricsay Ferenc legyen. A táncszámok kivételét Harangozó Gyula vezetésével az operaházi balletkarra bízták, s a némaszemélyzet számát lényegesen növelték. E hónap elején megjelent Törzs Jenő nyilatkozata, mely szerint a szereplést nem vállalja, miért is helyette Janovics Jenő Táray Ferenc kipróbált művészi Luciferjét hívta segítségül, aki mellett Kiss Ferenc is vállalkozott a szerep bemutatására. A rendezés tekintetében Janovics Jenő dr. a Bánffy-féle rendezést főbb vonalaiban és lényegében, vagyis annak művészi szellemében elfogadta,

lényegileg az előadás keretét nem változtatta meg. Beállította azonban igen hatásosan az „Úr“ jelenetét és *Erkel* Gyula eredeti kísérőzenéje mellett csupán egy *Fricsay* Ferenc szerzeménynek (*Cluvia* dala) adott helyet. A hónap közepére a vendégszereplő művészek is megérkeztek és azonnal megkezdték az összes darabok próbáit. Lázasan munkát és lelkes izgalom vett erőt a szereplőkön, akik mindegyike tehetségének legjavával kívánta szolgálni a szegedi DOM-téri játékokat.

Figyelémmre méltó, hogy a szabadtéri alkalmi bizottságba a régi rendezőbizottság tagjai közül senkit se választottak be, annak ellenére hogy a lelépő magánvállalkozó rendezőbizottság szolgálatait a városnak felajánlotta. Éppen ezért az előző rendezésben részt vett két lapvállalat aggodalommal szemlélte, hogy milyen hibák azok, amelyek az ezévi játékokat veszélyeztetik. A *Délmagyarország* (július 22. sz.) kifogásolta, hogy míg eddig a filléres vonatok utasai 1 P-t fizettek pótlékkul és ezért állóhelyet kaptak, most az állóhely árát 50 fillérben állapították meg, de a pótléket P. 1.50-re emelték fel. A *Szegedi Friss Ujság* (július 24.) a panaszok kapcsán írta: „súlyos, vétkes hátrány az, hogy a szereplők megválasztásánál művészi szempontból hiányosságok jelentkeznek“. Az adminisztráció lassúságát, hiányosságát is helyteleníti „az előadások adminisztratív vezetője, aki teljes jogkörrel rendelkezik, ügylátszik nem *Szeged* város közönségének akarja rendezni a szabadtéri előadásokat, sőt a szegedi propagandából ítélve arra lehetne következtetni, hogy az anyagi ügyek intézője nem is számít a szegedi közönségre“. Következőekben ismét a *Délmagyarország* kifogásolta, hogy *Szalay* József dr. jegyszédőknek és ellenőröknek a városi javadalmi hivatal 70 alkalmazottját szerződtette le, holott azoknak van rendes fizetésük és az eddigi elgondolás szerint a játékoknál munkanélkülieket kellett volna alkalmazni. Azután megint a *Szegedi Friss Ujság* (július 26. sz.) panaszolta az adminisztráció bürokratikus nehézségeit és annak lassúságát ostorozta. Nagyhatású, ötletes és állandó propagandát sürgetett, követelte a mulasztások pótlását, rámutatott arra, hogy a munkabeosztásban hiba történt és azt csak fokozott munkával lehet kiküszöbölni a siker érdekében. Egyben felpanaszolta, hogy a város a régi rendezőbizottság tapasztalatait nem vette igénybe. Tagadhatatlan, hogy a szervezés körül hibák voltak, mert *Szalay* József dr. sohasem volt színházi szakember, de nagyszerű szervező képességét minden alkalommal bemutatta. Nem is az ő személyében volt a hiba, hanem abban, hogy a legkisebb kérdést is közigazgatásilag kellett megoldani, mindenről iratok készültek, mindent határozathoz fűztek és ez alatt az idő mult, ahelyett, hogy gyorsan és lendületesen cselekedtek volna. Épp ez az a pont, amelyre a jövőben örködni kell, mert ha a szervezés rossz, hiába jók a művészeti megoldások! *Szalay* József dr. teljesen önzetlenül, éjjel-nappallá téve dolgozott, de vajjon még ha életben marad is, végleges megoldás lett volna-e, hogy minden évben erőtkimerítő, idegfeszítő ingyen munkát kívánjanak tőle? Az ingyen munkák ideje már elmúlt és olyan erkölcsi testületek, mint amilyen *Szeged* város hatósága, illetve a város közönsége, még kérni sem szabad senkitől ingyen munkát. Különösen olyan

ingyen munkát, amelynek eredményétől anyagi sikert várnak.

A hatóság egyébként megismételte múlt évi határozatait, felállították az alkalmi lakáshivatalt, elrendelték a város teljes kivilágítását, az épületek felzászlózását, július utolsó napján pedig helyszíni szemlét tartottak és megállapították sikeres teherpróba után, hogy a 30 méteres színpad és 7000 személyes tribün a közönség befogadására alkalmas. Július 31-én este főpróba volt, amelyen megjelent a hagyományos eső, de különösebb bonyodalmat nem okozott. Ugyanaznap este vitéz *Imecs György* dr főispán a rádióban előadást tartott a szegedi DOM-téri játékokról. E napon jelent meg a *Délmagyarország* mellékleteként *A Szegedi DOM-tér* című prospektus, mint a lapnak alkalmi melléklete.

Augusztus 1-én *Az ember tragédiája* előadásával kezdődtek meg a szabadtéri játékok. A könnyebb áttekinthetés végett külön-külön ismertetem az egyes darabok előadását.

I. *Az ember tragédiája*. Augusztus 1-én nagy és előkelő közönség előtt került ez évben először színre *Madách* Imre remekműve. Az előadás előtt megszólaltak a harsonák, a reflektorok megvilágították a fogadalmi templom tornyain lévő keresztek, a színpadra helyezett két triposz lángjai felgyultak, a színpad kivilágosodott, s *Pálffy* József dr a közönség elé lépve egy perces emlékbeszédrel hódolt *Klebsberg* Kunó gróf, a DOM-téri játékok megteremtője emlékének. Ezután kezdetét vette az előadás. A bemutatón *Kiss* Ferenc játszotta *Lucifer* szerepét, másnap szintén, míg 4-én *Táray* Ferenc alakította a *Tragédia* e legnehezebb szerepét. Ez évben új *Eva* mutatkozott be *Lánczy* Margit személyében, míg *Ádám* szerepét ismételen *Lehotay* Árpád vállalta. A rendezés a mult sikeres elgondolásait elfogadta, csupán lényegtelen módosításokat és változtatásokat eszközölt. *Janovics* Jenő rendezése is revüszerű, filmre emlékeztető külsőségekkel állította be az egyes jeleneteket, legnagyobb hatást ért el a londoni kép temetői jelenetével, melynek költői hangulata új távlatokat nyitott meg a *Tragédia* közönsége előtt. Az itt alkalmazott csodálatos világitási hatásokkal költőibb tette a jelenetet az eddigi elképzeléseknél és valósággal a közönség szeme előtt tűntek el az egyes alakok a temető kék fényű ködében.

Az ember tragédiája 1936-ban augusztus 1. 2. és 4-én került színre.

II. *Bizánc*. *Herczeg* Ferenc történelmi színműve a magyar örökbecsű remekművek közé tartozik. Némely vonatkozás és a befejezést a szabadtér kívánalmai szerint *Herczeg* Ferenc megváltoztatta, ami által a szabadtérre alkalmassá tette. Tudni vélték, hogy a *Bizánc* előadásának ötletét *Horthy Miklós Magyarország kormányzója* vetette fel, Bizonyos, hogy a *Bizánc* soha nem múló hatással került színre és, hogy valószínűleg állandó darabja lesz a DOM-téri előadásoknak. Ezen alkalomra az egész színpadot átépítették és a színpad stílusával nemcsak visszaadta a bizánci kor hangulatát, hanem teljes összhangba került a DOM-tér boltíveivel és a templom stílusával. *Janovics* Jenő a rendezésnél belevonta a DOM-tér különböző pontjait is. A meteorológiai toronyban és a kémiai intézet tetőtérásán harci jelenetek zajlottak le fáklyafény mellett a reflektorok pergő tűzében a valóság látszatát keltve, majd

a Gellért-kapun dübörögve vonult be a nagyszámú jelmezes lovascsapat. A DOM-téri játékokhoz *Ránky* György kísérezését szerzett, s az előadásokon a zenekart is vezényelte. A darab szereplői közül ki kell emelni *Táray* Ferenc Constantinját, *Tökés* Anna színes Iréne császárnőjét, *Kiss* Ferenc felejthetetlenül erőteljes, a viharok zúgására emlékeztető *Giovanniját*, kinek gyűjtőhatású szavai a velőig hatottak, *Kürti* József Lalla *Kalilját* és *Földényi* László hetyke, fanatikus *Ahmed* khánját.

A *Bizánc* színre került augusztus 8, 9. és 11-én.

III. *János vitéz*. *Kacsóh* Pongrác búbajos zenéjű operettje elevenedett meg a DOM-téren, mely alkalomra a színpadot átépítették, a játszóteret egységbe hangolva. A *János vitéz* vetített hátterekkel, de plasztikus díszletekkel került színre. *Palló* Imre dr. címszereplése már előre biztosította a sikert, amit a többi szereplők még inkább fokoztak. *Réthy* Eszter bájos Iluskája, *Kiss* Ferenc remekművészi kedélyes és hangulatos Bagója mellett ki kell emelni *Orbán* Viola művészi felfogásban páratlan gonosz mostoháját. A zenekar nemcsak kifogástalanul dolgozott, hanem nagyszerű teljesítménnyel segítette elő a *János vitéz* hallatlan sikerét. Meg kell emlékeznünk azonban arról, hogy az elnyújtott kórusok megakasztották a cselekményt, s itt is beigazolódott, hogy a szabad térre oly tömeg szerepeltetése kell, amely mozog és játszik, nem pedig az operettek régi, mozdulatlan kórusa, mely érdektelenné teszi az egész színpadi mutatványt. A *János vitéz* sikere dacára felhangzottak az ország legtekintélyesebb lapjaiban az ellenvélemények, amelyek szerint az előadást nem fogadta a közönség zavartalan hangulattal, mert a környezet már előre determinálja itt a hangulatot. (Uj Magyarország 1937 augusztus 15.) A rendezés pedig mindent elkövetett a darab sikere érdekében, valóságos nagy birkanyáját számmal tereltek a színpadra, valóságos puli kutyákkal, s nyomukban ott ballagtak az igazi pásztorok. A francia királyi udvar jelenetében is valóságos huszárattakot vittek a közönség elé.

A *János vitéz* augusztus 14., 15. és 16-án került színre a DOM-téren.

A játékok alatt megjelent előkelőségek névsorából az alábbi neveket közöljük: *Arkay* Ferenc, *Baranyai* Zoltán dr., *Berecz* Sándor dr., *Bornemisza* Géza miniszter, *Dajkovics* István, *Darányi* Kálmán miniszterelnök, *Dessewffy* Arisztid gróf, *Dobsa* Lajos dr Makó, *Draskovics* János gróf, *Farkas* Imre, *Fóthy* János, *Gál* Franciska, *Gál* László dr., *Herczeg* Ferenc, *Hóman* Bálint dr., *Kacsóh* Bálint dr., *Károlyi* Viktor gróf, *Lukács* Sándor Szombathely, *Mackensen* német követ, *Márkus* Emilia, *Salusinszky* Gyula dr., *Salusinszky* Imre, *Sebestyén* Károly dr., *Stella* Gyula, *Tihaméry* Lajos, *Tóbiás* Kornél dr., *Wagner* Károly dr., *Wolasinszky* Gyuláné grófnő, *Wolfner* Györgyné.

A játékok ideje alatt is történtek kisebb események. Igy augusztus 4-én *Pálffy* József a játékok biztosítására értekezletet hívott össze, melynek alapja a városi közgyűlésen *Pick* Jenő indítványa volt. Az értekezlettől azt kérte a polgármester, hogy a kereskedők gyűjtsenek össze 10.000 P-t a szabadtéri játékok céljaira és főleg azok járuljanak ehez,

Varga—Janovics. 1936. Páris.

Varga—Janovics. 1936. BIZÁNC.

Varga—Janovics, 1936. JÁNOS VITÉZ. II. felvonás.

A DOM-téri tribün. 1935—6—7.

akiknek a szabadtéri játékokból valóságos hasznuk van. Ugyanezen alkalommal felmerült az az ötlet is, hogy a város a szabadtéri játékok jövőjét azzal biztosítsa, hogy kiróvás útján szabadtéri pótadót vessenek ki. Ezt az indítványt azonban nagy ellenszenvvel fogadták annak anti-szociális tartalma miatt. Az utolsó játéknap után *Pálfy József* nyilatkozatot tett közzé, melyben megállapítja, hogy a teljes erkölcsi és anyagi siker végleg eldöntötte a DOM-téri játékok sorsát, ez ma már nemzeti ügy, mely mindenki részéről támogatást érdemel. Az anyagi és erkölcsi sikert *Szalay József dr.* és *Janovics Jenő dr.* működésének lehet köszönni és ezentúl a város saját erejéből fogja a játékokat megrendezni. Az *ember tragédiáját* immár tradíciónak kell tekinteni és minden évben elő kell adni újabb és újabb rendezői ötletekkel gazdagítva. Arra gondol, hogy pályázatot írjanak ki egy szabadtéri színjátékra s határozottan állást foglal, hogy a *DOM-téri színpadon ezentúl, kizárólag csak magyar szerzők munkáját mutassák be!* Ez kétségtől helyes elgondolás, mert sem a *Jedermann*, sem a *Glaukos* nem magyar talajból fakadó és nem a szegedi égbolt alá kívánckozó szindarabok. A város augusztus végével megkezdte a magánosok által felajánlott hozzájárulás beszédését.

Szeged város hálásan gondolt mindazokra, akik a DOM-téri játékok sikerét biztosították, s különösen jólesően gondolt *Herczeg Ferenc-re*, a magyar írófejedelemre, akinek *Pálfy József dr.* polgármester az egész város hálás köszönetét levélben tolmácsolta.

A város polgársága nagy megnyugvással fogadta az 1936. évi játékokat, mindenki azt remélte, hogy a szegedi szabadtéri játékok most már állandósulnak, s csupán az adminisztrációs hibák kiküszöbölését tűzték ki a jövő feladatául. A sajtó hasonlóan gondolkozott, általános megnyugvás váltotta fel az izgalmakat és lassankint olyan eszmekör fejlődött ki, amely a legkedvezőbb körülményeket teremtette meg a szabadtéri játékok jövőjéhez.

A szabadtéri játékok fejlődésében nyugalmi korszak következett ezután, hiszen a játékok sorsa immár függetlenül az anyagi körülményektől és a jövőben tovább lehetett fejleszteni a szabadtéri játékok művészi színvonalát, csupán a szervezés képezett további gondot. Ez a gond pedig 1937 januárjában már felbukkant, mert dacára *Hóman Bálint* kultuszminiszter régebbi ígéretének és biztatásának, komoly tervek merültek fel arról, hogy a már fürdővárosnak nyilvánított *Budapest* a Gellérthegy oldalába tervezett szabadtéri színjátszó hellyel a székesfővárosban állandósíttatni fogja a szabadtéri színjátékokat. Az elgondolás szerint *Budapesten* csak operaelőadásokat terveztek, ezeket összhangban tartva a *szegedi* és *tatai* szabadtéri játékok idejével és irányával.

Az 1936. évi alkalmi bizottság helyett új alkalmi bizottságot alakított a város, mert a szabadtéri játékok megrendezését már bizonyosra vették és a polgármester a közgyűlés jóváhagyásával 100.000 P-s költségvetés keretében akarta azokat 1937-ben megvalósítani. A bizottság tagjai voltak hivatalból *vitész Imecs György dr.* főispán, *Pálfy József dr.* polgármester, *Tóth Béla dr.* helyettes polgármester elnöklési joggal, a

jogügyi vonatkozások szakértőjeként a tiszti főügyészség képviselői *Simkó Elemér dr.*, vagy *Szekerke Lajos dr.* és *vitész Szabó Géza* a város pénzügyi tanácsnoka. Tagjai lettek még *Antos Kálmán* zenetanár orgonaművész, *Back Bernát* felsőlőházi tag, *Balogh István dr.* plébános, *Belle Ferenc dr.* hegedűművész, zenedeigazgató, *Csekey István dr.* egyetemi tanár, *Hunyadi-Vas Gergely dr.* ügyvéd országgyűlési képviselő, *Janovics Jenő dr.* a játékok művészi vezetője, *Pálffy György dr.* tb. tanácsnok a közművelődési ügyosztály vezetője, *Pásztor József* lapszerkesztő, *Raskó Sándor* főesperes-plébános, *vitész Shvoy Kálmán ny.* altábornagy, országgyűlési képviselő, *Sik Sándor dr.* papköltő egyetemi tanár, *Szalay József dr.* ny. főkapitány a Dugonics Társaság elnöke, *Tonelli Sándor dr.* a Kereskedelmi és Iparkamara elnöke, *Tóth Imre dr.* ügyvéd kormányfőtanácsos. A bizottság összeállítása nem volt a legszerencsésebb, mert színházi szakértő az egy *Janovics Jenőn* kívül abban nem található. Igaz, hogy *Hunyadi-Vas Gergely*, *Pásztor József* és *Balogh István dr.* résztvettek a magánvállalkozásban, s módjuk lett volna értékes tapasztalataikat az ideai bizottságban érvényesíteni, de a volt bizottság negyedik tagját, *Rácz Antalt* indokolatlanul mellőzték. A bizottsági tagok közül *Sik Sándor dr.* mint drámaíró kapott helyet, a bizottságnak több tagja pedig egyben a színügyi bizottságnak is tagja volt. Február 11-én a közgyűlésen szóba kerültek a szabadtéri játékok, a közgyűlés megerősítette a bizottság kinevezését és hozzájárult a pénzügyi tervekhez. Igen különös, hogy akkor, amikor ismételten csak késve kezdhették meg a szervezkedési munkálatokat, a város közgyűlésén nem is a folyó évi, hanem az 1938. évi előadások sorsával törődtek és mint gátló akadályt említették az 1938. évi eucharisztikát. A közgyűlés további határozata az volt, hogy a közgyűlés írjon fel a kultuszminiszterhez a szegedi játékok védelme tárgyában. Az általános nézet szerint e szellemi tőkére vigyázni kell, sőt azt tovább kell gyarapítani, fejleszteni, a polgármester helyes érzékkel vigyázzon a város érdekeire és törekedjen a játékok sikerének állandósítására. Az alkalmi bizottság feladata elsősorban az, hogy kit is bízjon meg a játékok művészi vezetésével? E kérdés már talán meg is oldódott azáltal, hogy *Janovics Jenőt* beválasztották a bizottságba. A kívánság azonban az is volt, hogy a *János vitész* sikere nyomán a zenés előadásokat is állandósítsák. Ép ezért nagyon sokan gondoltak *Sziklai Jenőre*, meg a szegedi társulatra, mert a szegedi „színelőadások nívója legalább ott halad, amelyet a házikezeléses színház kultúrvonala elért, lehetetlen *Sziklait* a háttérbe szorítani”. (Szegedi Friss Ujság 1937 február 16.) Épen ezért többféle alakban felmerült a terv, hogy *Sziklai Jenő* színigazgatót hogyan lehetne a szabadtéri játékok rendezésébe bevonni. Voltak, akik *Nádasdy Kálmán* ismételt szerződtetését óhajtották. Közben *Janovics Jenő* Szegedre érkezett és előadást tartott a régi erdélyi színészekről. Előadásának komoly nagy sikere volt, de mégis mindenki szívesebben hallotta volna tőle a szabadtéri játékokra vonatkozó és az 1937-re tervezett elgondolásait.

Az első szegedi vállalkozás rendező bizottságának ügye még egyszer foglalkoztatta a közönséget. A társadalmi hozzájárulás megfizetését

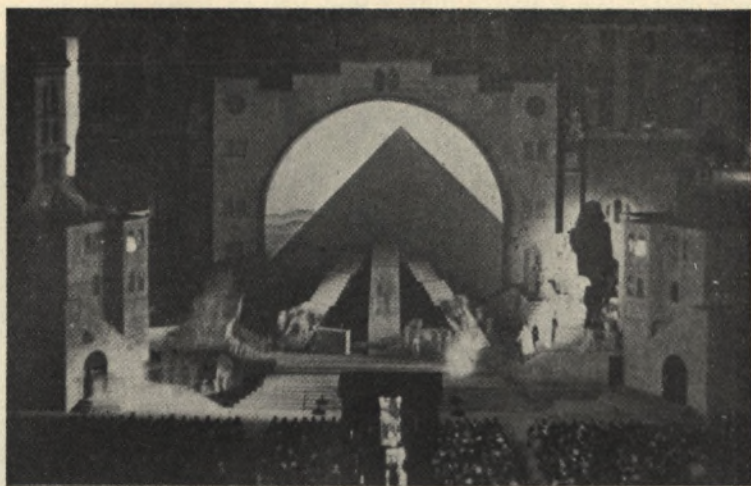
ugyanis sokan megtagadták, miért is a régi rendezőbizottság próbapereket indított a szegedi kir. járásbírósnál, s e perekben a bíróság elmarasztalta a késedelmes adósokat. Az ítéletek igazolták, hogy a régi rendező bizottságnak igen nagy anyagi küzdelmeket kellett folytatnia, hogy a szabadtéri játékokat fenntarthassa.

Február végén *vitész Shvoy Kálmán dr.* országgyűlési képviselő járt el a kultuszminisztériumban a szegedi szabadtéri játékok ügyében és iparkodott a közgyűlés kérelmének érvényt szerezni a kormányhatóságnál. *Hóman Bálint* azonban kijelentette: bár továbbra is fenntartja, hogy csak a *szegedi és tatatóvárosi* szabadtéri játékokat lehet hivatalos idegenforgalmi, művészi eseményeknek tekinteni, azonban a székesfőváros önkormányzati jogát meg nem sértheti, s a játékok megtartása elé akadályokat nem gördíthet. E kérdés másképpen el nem intézhető, hanem kizárólag csak törvényhozási úton. Kijelentette azonban a miniszter azt is, hogy a budapesti 1937. évi szabadtéri játékok nem fogják rontani a szegedi szabadtéri játékokat, mert nagy időbeli távolság fogja ezeket elválasztani, továbbá a budapesti előadások csak operaelőadások lesznek, melyeket a *tatatóvárosi* játékok folytatásának kell tekinteni, ahol ez évben a játékok el is maradnak.

Az alkalmi bizottság március 1-én ülésezett és ezen elkésve bár, de lehetőleg gyorsan óhajtották a kérdéseket megoldani. Azt tervezték, hogy *Az ember tragédiáját*, a *Bizáncot*, továbbá *Hunyady László* operát kétszer-kétszer, a *János vitézt* háromszor adnák elő. Szóba került még egy ötödik darab is. *Berczeli A. Károly dr.* szegedi író *Fekete Mária* címen 7 képből misztériumot írt a DOM-téri színpadra. E darabot azonban a bizottság nem óhajtotta 1937-ben előadni, hanem úgy határoztak, hogy az csak 1938-ban kerüljön színre. Megállapították ugyan, hogy a *Fekete Mária* csodálatosan szép költői mű, de úgy vélték, hogy az eucharisztika évében a közönség nagyobb lelki felkészültséggel látogatta volna a vallásos tárgyú misztérium előadásait. A bizottság később a szegedi sajtó nyomására megváltoztatta álláspontját, mely tény ismét azt mutatja, hogy a bizottság tagjai talán külön-külön elegendő képességgel rendelkeztek ily nagy horderejű kérdések megoldására, azonban a maguk összességében képtelenek voltak jelentősebb kérdésben önállóan dönteni. Göröcsöden belekapaszkodtak a szabadtérre egyáltalában nem kivihető *Hunyady László* opera előadásába, le akarták szerződtetni *iff. Oláh Gusztávot*, vagy *Nádasdy Kálmánt* annak rendezésére és azt is tervezték, hogy valamelyik nagy budapesti zenekart szerződtetik le az opera előadására. A bizottsági ülésen *Szalay József dr.* bejelentette, hogy beteges állapotára való tekintettel semmi esetre sem vállalja a további szervezési munkálatok vezetését, kérte, hogy a bizottság mentse fel súlyos kötelezettségei alól és jelölje ki az utódját. Az ülés után a polgármester további gondja volt, hogy *Szalay József* utódját megtalálja. Először arra gondolt, hogy *Szekerke Lajos dr.* városi ügyészt az *Idegenforgalmi Hivatal* vezetőjét bízta meg a játékok vezetésével, azonban *Szekerke Lajos dr.* a megbízás elől kitért, mert hivatali elfoglaltsága mellett amúgy is rendkívüli terheket jelentett ránézve a város ide-

genforgalmának irányítása. A polgármester ekkor úgy döntött, hogy *vitéz Szabó Géza dr.* adóügyi tanácsnokot rendelte ki a szervezés élére, továbbá a közművelődési ügyosztály vezetőjét *Pálffy György dr.* tb. tanácsnokot pontosan körülhatárolt működési körrel csak egyes teendő elvégzésével bízta meg. Február 23-án ismét üléseztek, tudomásul vették, hogy a játéknapokat július 31. és augusztus 15. közötti időre tűzik ki, noha még végleges műsort nem tudtak. Elhatározták meghívtak közreműködésével egy plakátpályázat kiírását is. Közben mindinkább erélyesebb nyilatkozatok követelték a *Fekete Mária* műsorra tűzését, a misztérium gépirásos példánya úgyszólván kézről-kézre járt az érdeklődők között. Végre az április 2-án tartott ülésen az alkalmi bizottság úgy döntött, hogy a *Hunyadi László* költséges előadásától eltekint, azonban előadatja *Berczeli A. Károly: Fekete Mária* című misztériumát, melynek zenéjét *Antos Kálmán* bizottsági tag szerezte. Ugy vélték, hogy ép a kisérőzenére való tekintettel a *Fekete Mária* előadása is nagyobb zenei eseménynek tekinthető. Elhatározták, hogy ennek rendezésére *Táray Ferencet* a *Nemzeti Színház* művésztét kérik fel, az előadás napjaul augusztus 4. és 5. napját jelölték meg, arra is gondolva, hogy a várt nagyobb siker esetén még harmadszor is műsorra tűzik. Ilyen módon a műsor 11 előadással *Az ember tragédiája*, a *Bizánc*, a *Fekete Mária* és a *János vitéz* előadásaiból tevődött össze. Lassankint április következett és április közepén még mindig nem történt semmi, illetve sehonnán sem tájékoztatták a sajtót a szabadtéri játékok előkészületeiről. A *Szegedi Friss Ujság* (április 17.) erőteljesen kifakadt, hogy ilyen lassú iramban nem lehet fejleszteni a DOM-téri játékokat, hiszen minden akadozik és semmisen mozdul előre. Nyolc hónap telt el a mult évi játékok óta és ezalatt csupán a műsor terve születt meg, s az uccákon, más városokban, valamint a külföldön még semmi nem hirdeti a DOM-téri játékokat. Április 25-én a DOM-téri játékokra ismét gyászlepel borult. Meghalt *Szalay József dr.*, aki 1936. évben vezette a DOM-téri játékok szervezetét. *Szalay József dr.* csodálatos akaraterevével és szervező erővel a legrövidebb idő alatt a legnagyobb eredményeket érte el, kár, hogy nem fiatalabb éveiben érte a megbízás, amikor is minden kulturális megmozdulásra érzékenyen visszaható lelkiülete mellett testileg is megbirkózhattott volna a szabadtéri játékok szervezkedésének további vezetésével. Nagy vesztesége volt az 1937. évi szervezkedésnek az ő betegsége, s halála még azt a lehetőséget is kizárta, hogy tapasztalatait utasításokba foglalva segítse elő a szervezkedéseket.

Május elején *vitéz Shvoy Kálmán dr.* bejelentette a polgármesternek, hogy bizottsági tagságáról lemond, mert a bizottság igen lassú munkáját nagy aggodalommal szemléli, túl lassúnak találja az iramot, a propagandával le fognak maradni. Egy nyilatkozatában, melyet magánlevél alakjában intézett a polgármesterhez, azt is felemlítette, hogy „a játékokat nem lehet az ország határain túlról rendezni“, mert elgondolása szerint a bizottság lassú munkájának az is oka volt, hogy *Janovics Jenő* nem mindig állhatott a város rendelkezésére, a bizottsági üléseken sem jelenhetett meg mindig, s általában elvi álláspontja az volt a szer-

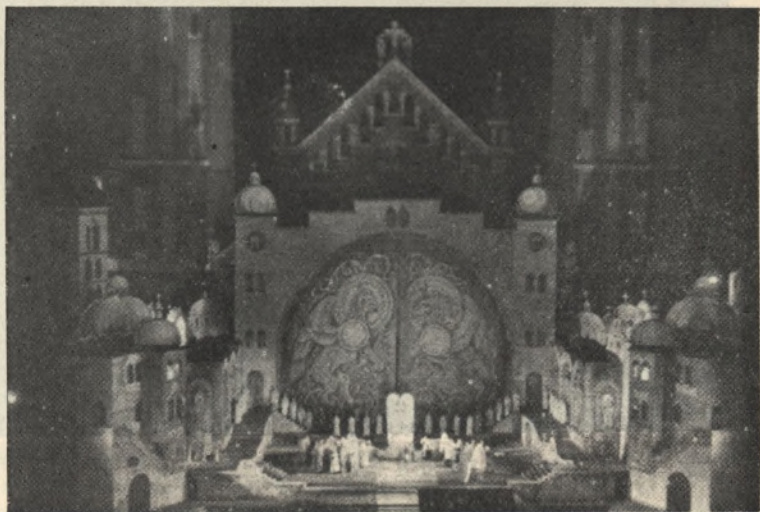

Varga—Hont, 1937. AZ EMBER TRAGÉDIÁJA. Egyptom.

OSZK
Digitális archívum

Varga—Hont, 1937. Páris.

Varga—Janovics. 1937. BIZÁNC.

OSZK

Varga—Táray Ferenc. 1937. FEKETE MÁRIA.

vezésre vonatkozólag, hogy, ép úgy mint a mult évben, a szervezési munkálatokhoz munkanélkülieket alkalmazzanak, nem pedig nyugdíjasokat, akiknek megélhetésük már amúgy is biztosítva van.

Május 7-én ismét bizottsági ülés volt, s ezen már *Janovics Jenő dr.* szervezkedéseit hagyta jóvá az alkalmi bizottság. Az ember tragédiájának három főszereplőjét és rendezését a következőkben állapították meg: Ádámot *Kiss Ferenc*, Lucifert *Törzs Jenő*, Évát *Tökés Anna* alakítja. A rendezést teljesen új felfogással *Hont Ferenc* a szegedi származású kiváló rendező vállalta, — *Bizánc* szereposztása a multévi maradt, a *János vitéznél* szintén, de *Iluska* szerepére *Eggerth Márta* valószínű szerződéséről számoltak be. A *Fekete Mária* szereposztásánál a terv szerint *Kiss Ferenc* (András), *Somogyi Erzsi* (Piroska), *Toronyi Imre* (Musztafa) szereplésére gondoltak. Ismertté lett a plakátpályázat eredménye is, az első díjat 300 P-t *Szathmáry István* és *Jantschy Béla* közös terve, a második díjat 150 P-t pedig *Kopasz Márta* szegedi iparművész nő nyerte el. Ugyancsak *Kopasz Mártától* a bizottság megvásárolta *Az ember tragédiájához* szolgáló kis plakátját is és elhatározták, hogy 10.000 plakátot nyomtatnak. Szóba került a bizottsági ülésen a zenekar és karmester kérdése is. A bizottság elhatározta, hogy leszerződtetni a *Szegedi Filharmónikus Egyesület* zenekarát a 9. honvéd gyalogezred zenekarával együtt és vezénylésre azoknak karnagyát *Fricsay Ferencet*. *Janovics Jenő* véleménye szerint okvetlenül a szegedi zenekart kellett leszerződtetni, mivel a mult évi tapasztalatok szerint a zenekar kifogástalan nagy teljesítményű művészi munkája az elismerést megérdemelte. A szegedi zenészek kiegészítésül mintegy 30 budapesti zenész leszerződtesét vették tervbe.

A szabadtéri játékok ügye május közepén ismét kellemetlen helyzetbe jutott. A városban híre járt, hogy: *vitéz Shvoy Kálmán dr.* azért mondott le, mivel elvileg kifogásolta a szegedi zenészek alkalmazását, a bizottság többi tagjai pedig 10.000 P-t meg akartak takarítani a játékokon a zenekari kérdés megoldásával, s ez már az alkalmi bizottság ülése előtt is tisztázódott. *Shvoy* nem várta be a bizottság döntését, hanem elvi okokra hivatkozva, lemondott. *Janovics Jenő dr.* a *vitéz Shvoy Kálmán* által a polgármesterhez intézett levélben foglaltakat magára nézve bántónak tekintette, miért is *Pálfy József dr.* és *vitéz Imecs György dr.* főispánhoz intézett leveleiben bejelentette, hogy a szabadtéri játékok megrendezésére a történetek után nem vállalkozik. Levelében hivatkozott arra is, hogy nemrégiben felkereste *vitéz Shvoy Kálmánt* és a személyét érintő kifogások után érdeklődött, azonban *Shvoy Kálmán dr.* akkor kijelentette, hogy ellene semmi kifogása nincs, sőt örömmel látja őt, mint a DOM-téri játékok vezetőjét. Miután e nyilatkozatot nem tudta összeegyeztetni *Shvoy* levelével, belekényszerült a lemondásba. *Pálfy József dr.* polgármester azonban haladéktalanul érintkezésbe lépett *Janovics Jenővel* és a vele való tárgyalások során sikerült az ellentéteket elsímítani és a félreértéseket tisztázni, mert az említtett levél nem szólt a nyilvánosságnak. *Janovics Jenő dr.* e felvilágosí-

tások után lemondását visszavonta. (Pesti Hirlap 1937 május 15. és Szegedi Friss Ujság május 19.)

Június 3-án ismét összeült a szabadtéri bizottság, s mivel *Pálffy József dr.* szabadságon volt, azon *Tóth Béla dr.* elnökölt. Az ülésen pontosabban meghatározták a DOM-téri játékok zenei vonatkozásait, mindenekelőtt elhatározták, hogy a szegedi és szegedkörnyéki katonai zenekarokat, mint törzsöt szerződtek le, ezeket kiegészítik a *Szegedi Filharmónikus Egyesület* zenekarával, valamint a *Budapesti Magyar Zenekar* 20 tagjával és ilyen módon a zenét 91 tagú zenekar fogja szolgáltatni az előadások minden estéjén, mert hiszen minden darabnak meg van a maga kísérezeneje. Az összes előadásokat *Fricsay Ferenc* vezényli, kivéve a *Fekete Mária* előadásait, amelyeknél a kísérezene szerzője *Antos Kálmán* vezényel. — Június közepén ismét megkezdték a múlt évi nézőtér felépítését, s csekély módosítással közelebb hozták a színpadhoz a nézőtér első sorait. A különböző rendezői elgondolásokról a színpadot a múlt évihez képest átalakították, úgy, hogy az valamennyi darab előadásának megfelelően. Közvetlenül a templom homlokzata elé két potemkin tornyot emeltek, összekötő hatalmas boltívvvel, ami összhangban állt a DOM-tér és a templom stílusával. Ugyanekkor az Eötvös-utcai *Iparostanonciskolában* megnyílt a *szabadtéri játékok központi irodája*, ahol a sajtó, propaganda, számvevőségi, főpénztári és lakásnivatali irodákat helyezték el, míg a játékvezetői *művészeti irodát* a színház épületében, a nappali pénztár helyiségében helyezték el.

A *János vitéz* előadásainak rendezésére *Sziklai Jenőt* a városi színház igazgatóját kérték fel, aki eredeti és új elgondolással akarta a szabadtérre alkalmasbba tenni a mesejátékot. *Sziklai Jenő* rendezői terve kiküszöbölt minden naturalisztikus megoldást, stilizáltan a mesevilágnak megfelelően forgó szerkezetű színpaddal akart mindent megoldani. Iluska szerepére *Orosz Juliát*, a francia királylány szerepére *Szabó Ilonkát* a m. kir. *Operaház* tagjait szerződtek le. A *Fekete Mária* szereposztásán is változtattak, s a főszerepeket *Somogyi Erzsire*, *Timár Józsefre*, *Táray Ferencre* és *Toronyi Imrére* bízták. *Milos Aurélt* mozgásművészeti, *Ascher Oszkárt* szavalókórus rendezőnek szerződtek le. A darabokban előforduló táncok bemutatására *R. Szentpál Olgát* és a vezetése alatti táncosnő csoportot szerződtek le.

Kissé elkésve, június vége felé jelentek meg a szabadtéri előadások első propaganda eszközei, a plakátok. Két nagy és egy kis plakát, július elején egy harmadik nagy plakát, majd a hónap közepén a *Fekete Mária* kis plakátja (*Bordás Ferenc* rajza) jelent meg. A hivatalos műsor összeállítását ismét *Osváth Tibor Ottó dr.* újságíróra bízták, kieszközölték az 50%-os vasúti kedvezményt, külföldiek részére a vizummentességet, s megállapodtak a filléres vonatok indításában. Július elején megérkezett *Janovics Jenő* játékigazgató is és csakhamar megtartották a statisztika sorozást, melyen 600 főnyi, lehetőleg szellemi inségmunkásokból álló intelligens statisztát szerződtek le. A műszaki berendezések munkálatait is megkezdték *Tolnay Pál*, az állami színházak műszaki főfelügyelőjének tervei szerint. A szegedi társadalmi és irodalmi egye-

sületek teljes részvétlenséggel néztek a szabadtéri játékok rendezése elé, mert hiszen az elmúlt évben is, a folyó évben is a szervezés keveset törődött a szegedi közönséggel, hiába állapította meg *Klebensberg Kunó gróf*, hogy a szegedi szabadtéri játékokat nem az idegenforgalom, hanem a szegedi közönség teremtette meg. Csupán a *Tömörkény Társaság* fejtett ki mozgalmat a szabadtéri játékok érdekében, július 3-án felolvasó ülés keretében *Lugosi Döme dr.* a társaság elnöke tartott másfél órás szabadelőadást a szabadtéri játékokról, mint tömegjátékokról, a szegedi szabadtéri játékok adminisztrációjáról és végül ismertette a Társaság rendes tagjának *Berczeli A. Károlynak* drámai költeményét, a *Fekete Máriát*. — Július 10-én egy kisebb füzetet adtak ki, amelyben magyarul, németül, franciául és angolul közölték az idejé játékok tervét. Ez igen alkalmatlan propaganda eszköz, a négy nyelvnek megfelelően négy külön-külön füzetet kellett volna kibocsájtani. Egyidejűleg megkeresték a szegedi egyesületeket is megfelelő támogatásra és az előadások látogatására. — A propagandába belekapcsolódott a szegedi székhelyű *Délvidéki Automobil Club* is, amely a játékok idejének tartamára *emlékjelvény túrát* rendezett. Július 15-én a szegedi Ferencrendiek kiadásában jelent meg a *Fekete Máriáról* egy kisebb, de szellemesen megszerkesztett propaganda füzet, s egyidejűleg került kiadásra a *Szeged a szabadtéri játékok városa* című propaganda album, amelynek mélynyomású képekkel díszített oldalai valóban méltóak a DOM-téri játékok színvonalához. Igaz, hogy az album sok téves adatot és elavult fényképet is tartalmaz, de azért igen alkalmas az általános érdeklődés felkeltésére. Kár, hogy csupán magyar nyelvű szöveggel jelent meg, s így a külföld előtt érthetetlen maradt. Az elkészített propagandát egyébként a külföld is nehézményelte. Az USA magyar követsége is megírta, hogy az amerikai propaganda miatt a szükséges tájékoztatásokat minden évben kora tavasszal, minél előbb „kellene megküldeni, hogy ennek alapján tájékoztathassák az amerikai közönséget“. (Hivatalos hír, melyet a július 18-iki napilapok közöltek.) A szemmel látható késedelmet azonban a belső, nem hivatalos propaganda mégis jelentékenyen helyreállította. Július 18-án *Herczeg Ferenc* a *Pesti Hírlap* vezércikkében *Szabadtéri játékok* címmel írt vezércikkével fel nem becsülhető szolgálatokat tett Szegednek, s felkeltette az országos érdeklődést a szegedi játékok iránt. Megállapítja e cikk, hogy az ország városai közül Szeged szerzett legnagyobb érdemet és hírt szabadtéri játékaival. „A város vezetői nagyszabású áldozatkészséggel és mélyes művészeti odaadással kaptak bele a munkába. — A játék háttérére a hatalmas fogadalmi templom, mely a csillagos éjszakába nyúló lenyüggő körvonaláival, orgonazenéjével és misztikus világítási effektusaival megrendítő és fölemelő erővel szól bele az ünnepi játékokba. — A szabadtéri játéknak ma már hagyományai vannak Szegeden.“ Megemlékezett arról is, hogy a *Pesti Hírlap* már régebben felhívta a szegedieket, hogy írassanak helyi vonatkozású ünnepi játékot, s ez valósul meg most a *Fekete Mária* előadásával. A cikket így fejezi be: „örülünk, hogy kívánságunk teljesült“. A *Pesti Hírlap Vasárnapja* is állandóan szolgálta a szegedi játékokat, s az időszere-

ség alkalmával majdnem minden számban írt *Tamás Ernő* cikkeket, hangulatos képek közlése mellett. Közleményeiben, — *Lugosi Döme* kutatásaira való hivatkozás mellett, — visszamegy a szegedi színházat bőlcsokoráig, s megállapítja, hogy már *Kelemen László* is templomban játszott Szegeden társulatával, „ímhó a rejtélyes kapcsolat — templomból átalakított játékszínen“, amely tizenhárom évtized múlva megismétlődik Szegeden.

A szabadtéri játékok központi irodája közben lázas sietséggel pótolta az idővesztéséget. Az adminisztratív vezető *vitéz Szabó Géza dr.* tanácsnok naponta több száz levelet küldetett szét az ország minden ujságjának, minden község vezetőjének. Az iroda pénzügyi lebonyolításait *Mayer Antal ny.* OTI főtanácsos igen nagy szakértelemmel vezette, a sajtó propagandát pedig négy kipróbált munkaerő: *Vér György, Hármory László, Erdős Árpád* és *Puskás Jenő* hírlapírók munkássága töltötte be.

Július közepe után már a magánszereplők is Szegedre érkeztek, s résztvettek a napi próbákon, melyek reggel kilenckor kezdődtek és legtöbbször hajnali három óra tájban végződtek. Nappal főleg a tömegjelenteket gyakorolták, de ezekből sok jutott éjjél utánra, sőt egyszerre folytak a próbák a DOM-téren és a Városi Színház színpadán.

Ezalatt a Városi Múzeumban is szorgalmasan készültek az első magyar szabadtéri játékiállításra. *Lugosi Döme dr.* szegedi ügyvéd vetette fel az eszmét, melyet *Pálffy József dr.* polgármester és *Pálffy György dr.* a kultúrügyosztály vezetője a legnagyobb megértéssel fogadtak. — *Csallány Dezső dr.* múzeumvezető pedig az első perctől kezdve iparkodott egyengetni a kiállítás sikerének útját és előre elhárítani minden akadályt. A kiállítást *Lugosi Döme dr.* rendezte, akinek felkérésére *Cserzy Béla* könyvtártiszt összeállította a Somogyi Könyvtár és magánosok anyagából a kiállítás egy kis részét képező *Madách Imrére* és *Az ember tragédiájára* vonatkozó emlékkiállítást.

A próbák megkezdéséig felépült az új színpad és a régi tervek szerinti nézőtér. A színpad lényegesen változott. Első sorban is a csonkatoronyhoz épített vetítőházat kétemeletesre magosították, ami nagyban növelte a színpadi kép nagyságát, s ugyanezt az épületet tükörképszerűen, teljesen szimmetrikusan felépítették a Szentháromság-szobor elé is. Bár a vetítések szempontjából szükséges volt itt is a magosítás, de teljesen szükségtelen volt az eddigi enyhe aszimmetriát tükörképpé alakítani, mert ezzel az egyszerű mesterkedéssel most már színházszerűvé vált az egész DOM-téri színpad. Még jobban növelte ezt a színházszerű hatást a templom elé épített hatalmas boltíves kapu, amely azonban lehetővé tette a vetítévászon eddigi állványzatának kiküszöbölését és főleg azt, hogy a DOM homlokzata szükséges alkalommal szabadon volt látható és belezárlhatott az előadásokba.

A rádió ismét bekapcsolódott a DOM-téri játékokba, s július 26-án *Pálffy József dr.* polgármester a rádió stúdiójában előadást tartott a DOM-téri játékokról, melyben megemlékezett a játékok multjáról, s megemlítette, hogy az elmúlt évben több mint 160.000 ember nézte és

gyönyörködte végig a szegedi ünnepi előadásokat. „A játékokat Szeged város hatósága csak megrendezi, — mondotta, — de a színtér, a színpad, amit *Klebelsberg Kunó* felépített, az országé, és azt, amit ezen a színpadon bemutatunk az ország népének és külföldi vendégeinknek, a magyar nemzeti kultúra kardvillanása. Annak a rozsdát nem fogó acél-nak, az ezeréves nemzeti kultúra kardjának villanása, amellyel mai küzdelmeinket vívjuk a népek és nemzetek vértelen élet-halál harcában.“ A főpróbák július 29-én kezdődtek, s azóta Szeged város zászlóköntösbe öltözött képe ünnepi alakban jelent meg a tömegesen érkező idegenek előtt. Az első játéknap július 31-ére esett. Az előadásokat az előadott művek szerint csoportosítva a következőkben ismertetjük.

I. *Az ember tragédiája.* A remekmű 1937-ben *Hont Ferenc* rendezésével került színre. *Hont* már 1933-ban is rendezte a *Tragédiát*, őt kell a *Tragédia* első szabadtéri rendezőjének tekintenünk, bár még akkor kezdetleges eszközökkel, fiatalos tapasztalatlansággal, de helyes érzéssel, legfőképpen pedig tökéletlenül állt a közönség elé, — míg most kiforrott művészi gondolatokkal és elképzelésekkel vitte diadalra ismételt *Madách* megjelenített gondolatait. *Hont* szakított az eddigi rendezésekkel, s visszatért az eredeti drámai költeményhez. Rendezésére vonatkozóan *Thury Lajos ezt írja* (Új Magyarország 1937. aug. 1.): a rendezés“ vezető gondolata egy mondatban foglalható össze: vissza *Madách-hoz*, elszakadva azoktól, akik *Madáchot* színpadra rendezték, magyarázták és kommentálták. Felkutatta *Madách* eredeti szerzői utasításait, amelyek közül *Paulay Ede* annak idején kihagyott sokat, olyanokat, amelyek az ő színpadi lehetőségeinek és eszközeinek nem feleltek meg. Ezeknek értelmét abban hangsúlyozza, hogy a *Tragédia* képsorozatának távolról sincs reális történelmi jellege. *Madách Imre* a misztikus-szimbólikus keretbe nem akart valóságot, történelmi eseményeket ábrázoló jeleneteket beállítani, minden kép történelmi kritika, az ember reménytelen küzdelmének egy-egy oldalról való megmutatása; az irányító szempont nem a történelem, hanem a poezis, a filozófia. Az elgondolás az, hogy Lucifer csak bizonyos fokig marad rontó szellem, az emberi nem örök ellensége a színpadon, ehelyett inkább a játék rendezőjének szerepét kapja, aki egyszerűen megmutatja, hogyan küzd az ember minden történelmi koron át és hova vezet ez a küzdelem. Ezt egyébként a szöveg is megmondja, nemcsak a szerző utasításai. A *Tragédia* mozgalmas, kavargó lidércnyomásos álom és a rendező célja, hogy ezt a jellegét minden módon hangsúlyozza. *Hont Ferenc* hatalmas munkát végzett, azért, hogy ezt az elgondolást érvényre juttassa.“ Felemlíti azonban a közlemény, hogy a szabadtéren sok finomság elenyészett és minduntalan pótolni kellett a szabadtér előnyeit. „A végeredmény az, hogy teljesen előtérbe kerülnek a felvonulások, ki és betóduló tömegek, a *Tragédiát* az első képtől az utolsóig zenekísérettel kapjuk és jóformán minden képben táncos csoportok jelennek meg a színpadon.“ Leginkább hibáztatja, hogy különböző stílusú és műfajú színészeket próbál a rendezés összekeverni egy előadásban. Kiemeli *Kiss Ferenc* „hatalmas arányokban érebeöntött“ *Ádámját Tökés Anna* „sokszínű, átfűtött,

poetikus örök asszonyát', *Törzs Jenő* Luciferje azonban „olyan kísérlet, amely érdekesnek látszott, de nem vált be. Elsősorban éppen az hiányzik belőle, amit a rendező szeretett volna: nem játékrendező, nem irányítja az eseményeket, nem központja a színpadnak, hanem legtöbbször belevész a szereplők tömegébe, — hiába, ez a szerep nem az ő egyénisége és nem az ő 'hatásköre'. Igen érdekes *Vér György* ismertetése is az előadásról (Pesti Napló 1937. aug. 1.), szerinte „ami most elsősorban lényeges *Hont Ferenc* rendezésében, az kétségtelenül a tömegek játéka, a még jobban felfokozott, felnagyított méretek és a szociális vetületek, amelyek mindig kísérő árnyként húzódnak meg az egyes képek alatt“. Ugyanis a színpad külső-alsó két szegletében, a vetítőépületek aljában, az egyes képek közeiben dolgozó, munkás csapatok jelennek meg, a földművelés, a kézművesség és gyáripár jegyében, s hol mint rabszolgák, hol mint jobbágyok, máskor mint gyári munkások szimbólizálják a következő képeket. Régi terv az, hogy a *Tragédia* egyes képeit össze akarja kötni a rendezés, — így születtek meg *Németh Antal dr.* elgondolása szerint a rádió *Az ember tragédiája* előadásához *Szabó Lőrinc* összekötő versei. *Hont Ferenc* a szabad-tér kívánalmaihoz képest a kísérőzenével hanghatásokat, a ritmikus mozgó tömegekkel pedig vizuális hatásokat ért el. *Vér György* említett ismertetése szerint „a tömegek hangja és a méretek nagysága jelzi ezt az előadást. A legmegkapóbb és a képzelet legjobb játékát mégis a *menyország* színpadi képe hozza. A rendező itt eltekintett az eddigi festői hatású vonalharmonias megoldástól, ahol a színpadi lépcsőrendszer síkjain helyezkedett el az égi kar tündöklő szárnyaival — és helyébe a maga képzelete szerint hármastagozású *Jákob lajtorját* építettett egy roppant lépcső-háromszöget, amely tömegével betölti a színpad középső terét és amely a templom keresztjei fölött csillogó felhők felé vezet. — Az égi lajtorja legmagasabb platóján Lucifer áll, azonban Lucifernek csak akkor kell leszállani a *második hely* magasságából, amikor a kiüzetés megtörténik és az égi ítélet elhangzott. Nagyszerű kép, ahogy a Tagadás szelleme dinamikus erejével örök bukásra rendeltetik, lejjebb és lejjebb száll az égi lépcsőn, a felhők közül a föld felé, ugyanakkor az angyalok feljebb és feljebb emelkednek az Úr dicsősége felé. Ez a háromszögű hatalmas építmény nem csak új, de nagyszabású képet is hoz. Távolabb így folytatja: „A vetítést a rendező most már nemcsak a kor és a történelmi hely hangulatának összeállítására használja, hanem minden kép előtt megjelenik a forgó földtömeg és a földgömbön *zászlócskával* megjelölve a város, az ország, ahol a következő jelenet játszódik. Térképet is vetít a színpad fölé, még jobban magyaráz az élményt váró tömegnek, holott nem a *felírás*, de a képek hangulata magyaráz meg mindent ebben a nagyszabású világműtényben. A *film felírata* kapott itt helyet, felvonásokat jelezve a színpad költészete fölött.“

E néhány idézet tünteti fel leginkább a közvéleményt, s kétségtelenül megállapítható, hogy a közönség valóban ünnepi játéknak tekintette a *Tragédia* összes előadásait. Az ünnepiséghez az első előadás

adta meg az alaphangulatot, melynek külsőségei minden szívet átöleltek. Esti nyolc óraker a színpad közepén kigyúlt két triposz, közöttük megjelent *Pálffy József dr.* polgármester tekintélyteltő alakja, mögötte a város két díszruhás hajdúja, — jelképezve a város hivatalos részvételét. *Pálffy József* rövid néhány perces beszédet mondott. „Ünnepi fény ez. — mondotta, — de nem hivalgó, nem léha szórakozások fényes, hanem a nemzeti kultúra józan, tiszta világa, melynél látunk és láttatunk, ahogyan a sorsközösségben, mint egyetlen család a jelen fájdmában és jobb jövő reményében egybeforradunk.“ Hálás kegyelettel emlékezett meg *Klebelsberg Kunó grófról*, aki „nem Szegednek, hanem az egész országnak építette ezt a grandiózus színpadot. Mi csak a végrendelet végrehajtói vagyunk, amikor az ő elgondolása és akarata szerint egy évben egyszer találkozára hívjuk ide az ország minden részéből magyar testvéreinket, hogy hitet, erőt, önbizalmat merítsünk egymás tekintetéből, kézfogásából, a magunk erejének mérlegeléséből“. A zsúfolt tribün hétezer főnyi közönsége állva hallgatta az emlékezés meghatottságában a kegyeletes szavakat, — s a beszéd végén a vetítővászon szivárványszínek között megjelent a koronás angyalok tartotta színes magyar címer képe, s a láthatatlan énekkar az orgona hatalmasan zúgó hangjai mellett rázendített a Himnusra.

Ez alkalommal új kísérőzenével került színre *Az ember tragédiája*, melynek zeneszerzője és egyben vezénylő karnagya *Fricsay Ferenc*, a 9-ik honvéddalozegred és a *Szegedi Filharmónikus Egyesület* zenekarának karnagya volt. A kísérőzenéről az egyik ismertetés így emlékezik meg: „A modern szellem ízét kapjuk benne félreismerhetetlenül; frappáns hangulatok érzékeltetésében, olykor lágy melódiák, majd keményen az idegekbe hasít, robotol a géppel és felsír az emberrel.“ (Lengyel Vilma cikke. *Szegedi Napló* 1937. aug. 1.) A kísérőzenén, rendezésén és a szereplőkön kívül *Varga Mátyás* festőművészről, a Nemzeti Színház díszlettervezőjéről, aki 1937-ben is a DOM-téri játékok díszleteit tervezte és festette, emlékeztek meg nagy elismeréssel a napilapok hasábjai. *Varga Mátyás* színpadképei egyeztették össze a szerző és a rendező elgondolásait, figyelemmel a szabadtér adottságaira, a festőművészet segítségével és a közönség ízlésével. E sokrétű feladatot *Varga Mátyás* hiánytalanul oldotta meg.

Az ember tragédiája 1937-ben színre került július 31., augusztus 8. és 14-én, mindannyiszor zsúfolt nézőtér előtt.

II. *János vitéz*. A szépséges magyar daljátékot 1937-ben *Sziklai Jenő*, a szegedi színház igazgatója rendezte. Ennek nagy külső sikerére jellemző, hogy valamennyi előadására már elővételben eladták az összes jegyeket. A rendezés gazdagabb, pompázóbb eszközökkel dolgozott, mint a múlt évben, s emellett iparkodott néhány változtatással a szabadtérre alkalmasabbá tenni a darabot. Dacára az első előadáson ki-ki-újuló zápornak, a közönség fegyelmezetten nézte végig és hatalmas tapsorkánokkal ünnepelte a szereplőket. *Palló Imre dr.* Kukorica Jánosát és *Kiss Ferenc* Bagóját, már a múlt évből ismerte a közönség,

Iluska szerepében *Orosz Júlia*, leginkább szép énekszámáival ragadta magával a közönséget. A zenekart *Fricsay Ferenc* vezényelte.

Sziklai Jenő rendezése színesebb, dúsabb, elevenebb volt a multévi rendezésnél. A nyitány után aratók vonultak fel a színpadra, s az énekar zenekíséret nélkül énekelt a „Cserebogár, sárga cserebogár“ kezdetű népdalt. (Talán helyesebb lett volna egy *Kacsóh* dalt beilleszteni.) Sziklai megváltoztatta az első felvonás végét is pantomimikus játékkal, s a huszárok bevonulásához egy toborzót állított be. A színpadi kép csak az első felvonásban követte a mult évi előadást, a második felvonás trónterem képe zárt színpaddá tökéletesült, s roskadozott az aranytól és brokáltól. Különösen szép és mesébe illő volt a Tündérország festett háttere, mely *Varga Mátyás* festőművész képességeit dicsérte. Az első felvonásban valóságos juhnyáj, igazi pásztorokkal, pulikkal és csacsival, a második felvonás huszártakkja remek szabadtéri érvényesüléssel hatottak, akár a Tündérországbeli ballet.

A *János vitéz* színre került 1937-ben augusztus 1., 9. és 12-én. A 9-iki előadást a rádió is közvetítette.

III. *Fekete Mária* misztérium 7 képben, írta *Berczeli A Károly*, zenéjét szerzette és az előadásokat vezényelte *Antos Kálmán*, rendezte *Táray Ferenc*. Nagy érdeklődés előzte meg a *Fekete Mária* előadását, melynek bemutatóját augusztus 4-ére, a *Havi búcsú* előestéjére tűzték ki. A figyelem nemcsak azért előzte meg az előadást, mert ez lett volna az első magyar szabadtéri eredeti bemutató, hanem azért is, mert annak elismert, sokoldalú szerzője már évekkal előbb hirdette, hogy a szabadtéri színdarab még megíratlan, s annak valósággal tömegjátéknak kell lennie. A kitűzött célt azonban csak megközelítette, s az ismeretlennek jelzett út, továbbra is taposatlan maradt.

Allásfoglalásunk ismertetése előtt bemutatunk néhány idézetet, mely a főpróba és az előadás után jelent meg. A *Szegedi Ujnműzedékben* (1937. aug. 5.) *Kapossy Gyula* így összegezi mondanivalóját: „A *Fekete Mária* kiválóan tehetséges költő munkája, melyet kongeniálisan egészít ki a kitűnő kísérőzene.“ Felemlíti azonban, hogy „egyik-másik nézőnek lelkében a mű előadása nem kelti a hiánytalan, s minden vonatkozásban kielégítő élmény érzését. Ennek okát nem a darab benső értékeinek hiányában, hanem a színpadi feldolgozásban kell keresnünk. A harmadik felvonás — András vándorlása — telve van ugyan szebbnél-szebb népmesei motívumokkal, költői szépségekkel, mélyenjáró gondolatokkal, olvasásban ez élmény, de cselekményben szegény lévén, szimbolizmusával a drámai lendületet — pedig a szabadtéri színpadra elsősorban ez kell, — lelassítja, az előadót és nézőt egyaránt kifárasztja, úgyhogy a darab legszebb, legdrámaibb jelenetei — Piroska halála, a kegykép feltalálása — a megfelelő fokozás hiányában a megérdemelt, s a mű értékei által indokolt sikert teljes mértékben kiváltani nem tudják“. — Egy másik szegedi bíráló, *Mandola Aladár dr.* (Szegedi Friss Újság, 1937. aug. 5.) így fejezi be ismertetését: „A németek a józanság és a szorgalom himnuszát éneklék irodalmukban, de mi előbbre jutottunk, mert *Berczeli* a hit zsolozsmáját zengi. Művében a hit láthatatlan

Varga—Sziklai Jenő. 1937. JÁNOS VITÉZ. II. felvonás.

Varga—Sziklai. 1937. JÁNOS VITÉZ. III. felvonás.

A nézőtér közönsége, 1937.

*Sziklai Jenő, a Szegedi Színház
igazgatója, 1937.*

A JÁNOS VITÉZ rendezője.

*Lehotay Árpád, a Nemzeti Színház
tagja, az ünnepi játékok
állandó szereplője.*

virágai szórták tele illatukkal a felejthetetlen csillagos éjszakát.” — *Dallos Sándor* (Új Magyarság, 1937. aug. 5.) szerint: „Szegeden, *Berczeli A. Károly* kezéből megszületett az első magyar népi misztérium. Hiszen lehet, hogy vannak a darabnak a mostani dráma szabályai szerint hiányosságai, de még mindig kérdés, be lehet-e takarni ezt a most születő magyar misztériumot a szigorú naturalista dráma kereteivel. S túl ezen is minden hiányosságot fölülmúl az a kétségtelenül hatalmas érdem, hogy *Berczeli* művével egészen új műfajt teremtett a magyar irodalomban, új területet tárt fel, s olyan útra lépett rá, amelyen előtte magyar író, magyar költő még nem járt. — *Sírva* hallgatta végig *Berczeli* darabját a közönség. Külön kell szólni még *Berczeli* nagyszerű magyar nyelvezetéről, pompás verskézségéről.”

A *Fekete Mária* műfaji meghatározását illetőleg legelső sorban azt kell megállapítanunk, hogy ez nem misztérium, még kevésbé népi misztérium, mert hiszen semmi köze sincs a biblikus szöveghez, sem a valláshoz, s épp azért azt sem lehet mondani, hogy ez a nép által kialakított misztérium. A középkori drámai műfajokat tekintve, inkább mirákulumnak lehetne a darabot nevezni, mert hitből fakadó (és vitathatóan) népies legendának színpadi feldolgozásával állunk szemben. Helyesen azonban még mirákulumnak sem nevezhetjük, mert e műfaj legnagyobb követelménye a csoda, színpadon itt nem történik. Szabadtéri játéknak azonban szintén nem tekinthető, amely megállapítás azonban nem von le semmit zártszínpadra való alkalmasságából. Tömegjátéknak pedig a *Fekete Máriát* éppenséggel nem lehet tekinteni, mert egyes képekben a tömeg fel sem lép, s ahol fellép, ott sohasem a tömeggel történik valami, illetve a tömegcselekedet sehohsem döntő befolyású a darab sorsára. Ez a megállapítás sem von le azonban semmit sem a darab értékéből, azt nem kisebbíti. A *Fekete Mária* tartalmi felépítése a drámai törvények szerint és a szerelem bevonásával történt. Ime:

1570 táján a szegedi nép elfordult Istentől, s az égi büntetés eltünteti a csodatévő Mária képet. András is ellenszegül a törököknek, el is viszik a martalócok a barátokkal együtt. Arája, a szépséges Piroska csodát kér Máriától, hogy András megszabadulhasson. A csoda meg is történik, s András visszatérhet. Márton barát azonban önkéntes fogsággal dacol az égi akarat ellen. Piroska hálából, hogy Mária csodát tett és visszaadta vőlegényét, most viszonzásul felajánlja szerelmét Máriának s megfogadja, hogy csak akkor lesz Andrásé, ha András előteremti a Szűzanya elveszett képét. Musztafa szegedi pasa leütteti Márton atya fejét, s megóhajtja Piroskát, kinek elfogatására szívesen vállalkoznak pribékjei. — András vándorútra megy, s vízióképekkel küzdve sehohsem találja meg a képet és lelke nyugalma, elindul haza. — Az alsóvárosi búcsún Piroskát a törökök csellel törbe ejtik és a pasához hurcolják. Itt a varázsló elaltatja, s pasa iránti szerelmet sugallja neki, de hiába, Piroskának nem kell a török, aki erre mérgében ledobhatja a sáncárokba, — András hazaér, sorra érik a csapások, meghalt az anyja, Piroskát pedig haldokolva hozzák a templom elé. A tisztaszívű leány

agóniájában látja, hogy a szentkép a csöpörke, — egy kis esővíz tó, — fenekén van, ott, ahol egy török lova iszik éppen. András az útmutatás nyomán megtalálja a helyet, kihozza a tóból a képet és a nép örömujjongása közben azt visszaviszi a templomba. Piroska most már boldogan térhet pihenni Mária ölébe.

A darab ellenmondásait a rendezés, mely *Táray Ferenc* fáradtságos és művészi, de nem megértő és nem gondos munkája volt, eltüntetni nem tudta. A színpadkép zsúfoltságát és levegőtlenységét szóvá kell tenni, mert ezek akadályozták meg a tömegek mozgását és felvonulási lehetőségeit, ezek rontották elsősorban a külső hatást, mely sehogysem tudta a középkori Szeged hangulatát a színpadra varázsolni. Szerző 1570-ben játszatja a darabot, s mégis a templom elé állították a barokk Mária-szobrot és a napsugaras szegedi prasztházakat. A rendezés a kómikus elemeket valósággal operetté süllyesztette (szakácsok felvonulása, bűcsű mutatóványosai, stb.) és inkább a látványosságok kiemelésével a szemnek, mintsem elmélyüléssel a léleknek kívánt szolgálni. A darab lényege, hogy a züllöttlelkű Szegedről büntetésből tűnik el a kép, s akkor kerül vissza az, amikor a lelkek megtisztultak. Ezzel szemben az előadás elején hitbuzgó vallásos népet találtunk, ellenben közvetlenül a kép visszakerülése előtti jelenetben templomkerülő, varázslót, tenyérjóst és más istentelen sátrakat bújó népet!

A *Fekete Mária* egyik legszebben megírt magyar drámai költemény, mely megérdemelte volna a nagyobb áldozatkészséget és gondosabb rendezést. A szereplők, akik csak július 15-dike után érkeztek Szegedre, több darabból is próbáztak állandóan, sem nekik, sem a rendezőnek nem jutott elég idő arra, hogy a gondolatok kiérthetők volna. Hitről beszéltek, de nem a hit hangján, s a legértékesebb gondolatok belesüppedtek a meg nem értés kútjába. Más a költemény és más a színpadi mű. Aki sikert akar a színpadon, annak fel kell áldoznia a virtuóz rímeket és a cselekményt megállító bölcselkedéseket, illetve ezeket csak arányos adagolással lehet beteg lelkek gyógyszeréül beadni, — s főleg a színpadon a cselekményről nem beszélni, hanem azokat megtenni kell. E szempontokból az előadás adósunk maradt. András stációzását mutató felvonás az érdeklődést egészen megakasztotta, Andrásnak olvasva hősiiesen szép küzdelme ödöngéssé súlyyodt a helytelenül díszletezett és arányosan el nem osztott színpadon. Igaz, hogy a darabnak, a színpadot tekintve, szerkezeti hibája is van, mert nem tudja kellően foglalkoztatni főszereplőit. Mire Piroska ismét a színpadra kerül, addig már csak elmosódott emléke él a néző lelkében. A darab meseszövése is sok helyen laza, a főszereplők sohasem tudnak összekerülni egymással, s ezért igazi drámai kifejtett, s a sikert jelentő nagy színpadi jelenet hiányzik is a darabból. Ötezer csodaszép ősi nyolcas sor vesztette el a csatát a szabadtéren, hogy talán kedvezőbb zártszínpadi körülmények között kezdje meg sikeres pályafutását. Mindenesetre a szegedi városi színpadnak meg kellene előznie az ország bármely színpadát. Az értékes költői mű megérdemelné a színpadra való helyes alkalmazást és főleg a lelkiismeretes, gondos, és körültekintő, áldozatkész rendezést.

A *Fekete Mária* kísérőzenéjét *Antos Kálmán* orgonaművész, a szegedi zenede tanára, a DOM orgonistája szerezte. A darab zenéje, ahogy *Kapossy Gyula* (i. h.) írta: „önmagában is komoly, értékes munka. — A vezérmotívumokra felépített zene mindvégig híven követi a cselekmény menetét, annak lüktetését, életteljességét állandóan fokozza.” Meg kell azonban állapítani, hogy bár a török színek festése jellegzetesen sikerült, a zene inkább egyházi jellegű, s nélkülözi a népszerűsége törekvő magyar hatásokat. E szerzemény azonban mint önálló mű (szvit) maradandó becsű, mert némes veretű, költői és kifejező erejű. A szereplők közül kiemelkedtek *Somogyi Erzs* (Piroska), *Timár József* (Adrás), *Toronyi Imre* (Musztafa) és *Várkonyi Zoltán* (várászló). A tömegjeleneteket *Sarlay Imre*, a szabad téren nem igen érvényesülő szavalókart *Ascher Oszkár*, a táncszámokat és tömegmozgásokat *Milos Aurél* tanította be. A szép klasszikus tánc-számoknak, melyekben *Carina Lya* orosz táncművész nő is fellépett, célbaérő hatásuk volt. Ezekkel éppen csak az a baj volt, hogy sehogysem illettek a hitgerjesztő hatásba. Mindamellettt vesztesség lett volna ezeket nélkülözni.

A *Fekete Mária* színrekerült 1937. augusztus 4. és 5-én. Az 5-iki előadást félbeszakította az eső, rögtönzött rövidítésekkel gyorsították a darab befejezését, így a táncszámokat is elhagyták, de fél 11 órakor, a búcsús jelenetnél a zápor miatt abba kellett hagyni az előadást. Első ízben történt, hogy az eső így megzavarta az előadást. Mivel a kései eső miatt az esőbiztosítás hatályát kiterjeszteni nem lehetett, a rendezőség azzal kárpótolta a nézőket, hogy ezen előadás közönsége részére a *Bizánc*, vagy *Az ember tragédiája* legközelebbi előadására félárú jegyet adott.

IV. *Bizánc*. *Herczeg Ferenc* remekművéről már az elmúlt évben megállapították, hogy a DOM-téri színpadnak nagy nyeresége és dacára annak, hogy szerzője azt zárt színpadra írta, a néhány jelenet sikerült átírása és a rendezés, — állandó szabadtéri darabot alakítottak belőle. „A szabadtéri *Bizánc*, — írja *Magyar László* (Pesti Hírlap, 1937. augusztus 6), — nem végződik tömegmészárlással, a szultán hóhérai nem ölik halomra Konstantin császár elpuhult, elkorcsosult, kereszténységéből kivetkőzött népét, amely feleszmélt a szörnyű tragédia halálos súlya alatt. A szultán szívét — a dráma szabadtéri változatában — megnyíthi ez a feleszmélés és kegyelemképen megengedi, hogy a halálra ítélt tömeg a szörnyűséges vég előtt a templomba vonuljon imádkozni, vezetelni. A templom kapuja feltárul, hogy magába fogadja az imára, engesztelésre szomjazó tömeget...” 1937-ben a multévi siker csak fokozódott. A templom elé épített portáléra aranybrokát festett leplet akasztottak, mely az utolsó képben szétnyílt és így valósággal belejátszott a templom az utolsó jelenetbe, mint már az előbb is félelmetesen kongó harangszavával. Rendező *Janovics Jenő dr.* volt.

Az előadás élén *Táray Ferenc*, *Tökés Anna* és *Kiss Ferenc* álltak. Alakításaikat már a mult évből ismerte a közönség. *Fekete Mihály*. Demeter herceg szerepében ezúttal nemesebb drámai eszközökkel maradandóbb sikert aratott. *Törzs Jenő*, mint *Lalla Kalil*, döbbenetesen

ábrázolta a fiaként szeretett Ahmed herceg iránti mélységes hódolatát. *Timár József* „Isten ostorának“, amellet lovagnak és fanatikus muzulmánknak rajzolta Ahmet félelmetes alakját. A színpadképet a múlt évből, mely egyébként szintén nagyszerűen sikerült saját tervezése, fejlesztett ki az új színpadi keret figyelembe vételével *Varga Mátyás* festőművész.

A szabadtéri eseményekkel együtt kell említést tennünk a már érintett kiállításról. Ez július 31-től augusztus 16-ig állt a közönség rendelkezésére, a Városi Múzeum dísztermében, s a SZEGEDI DOMTÉRI JÁTEKOK KIÁLLÍTÁSA megjelöléssel szerepelt. E kiállítás volt az első szabadtéri játékokra vonatkozó magyarországi kiállítás, s már csak azért is figyelmet érdemel. A kiállítás e könyv írójának ötletéből valósult meg, s nagy magángyűjteménye mellé ő gyűjtötte össze a kiállított anyagot és azt el is rendezte. A kiállítási anyagot hat tárlóban, kilenc paravánon és két ablakban helyezte el, évek szerinti sorrendben, tárgykörök szerint csoportosítva. A megnyitás alkalmával július 31-én *Oláh Ferenc* színművész elszavalta *Márky Imre* szegedi költőnek szabadtéri szonettjét, majd *Lugosi Döme*, a kiállítás vezetője szemléltető magyarázattal mutatta be a kiállított tárgyakat. A kiállítás kiegészítő részét képezte az egyik tárlóban meghúzódó *Madách-kiállítás*, melynek rendezője *Cserzy Béla* mutatta be *Az ember tragédiája* számtalan kiadását. Az első magyar szabadtéri játék-kiállítás nagy sikerét mutatja, hogy több mint ötezer látogató tekintette azt meg, holott egy év alatt csupán kétezeren látogatták a gyűjteményeket.

A kiállításon résztvett kiállítók névsora: *Antos Kálmán*, *Buday György*, ifj. *Csathó József*, *Csekey István dr.*, *Diósi Géza dr.*, *Dugonics András városi kegyesrendi főgimnázium*, *Fricsay Ferenc*, *Hont Ferenc*, *Janovics Jenő dr.*, *Liebmann Béla*, *Lugosi Döme dr.*, *Pásztor József*, *Piarista rendház*, *Sátor József dr.*, *Somogyi könyvtár*, *Szabadtéri Játékok Központi Irodája*, *Szeged város Idegenforgalmi hivatala*, *Szukits Testvérek*, *Varga Mátyás*, *Városi Múzeum*.

A rádió évről-évre hivatásához méltó súllyal vesz részt a szegedi DOM-téri játékok hírnevének megalapozásában és magában a propagandában is. *Pálfy József* rádióbeszédén kívül augusztus 9-én közvetített szegedi érdeket a rádió, amikor is a *János vitéz* előadását sugározta a magyar- és a világközönségnek. Ez alkalommal *Turcsányi István* a rádió népszerű helyszíni riportere nyilatkozatra kérte fel *Janovics Jenőt*, aki többek között a következőket mondotta: „tiltakozni szeretnék egy megállapítás ellen, *Szeged* nem a magyar *Salzburg* és ne is törekedjék az lenni. *Salzburg* az internacionális művészet gócpontja. *Szegednek* egészen más a hivatása. — *Szeged* testesítse meg a magyar gondolatot, legyen tolmácsa a magyar szellemi életnek, tolmácsolói pedig magyar rendezők és magyar művészek legyenek. Itt magyar költők szólaljanak meg magyar művészek ajkain, magyar rendezők elgondolása szerint. — Amit *Szeged* a DOM-téren alkot, az lélekidomítás és lélekhódolás“. (Szegedi Újnemzedék 1937. aug. 14.) Ugyanekkor nyilatkozott a rádióban *Sziklai Jenő* is.

1937-ben rendkívül sok hazai és külföldi idegen fordult meg Szegeden, akiknek változatos és előkelő névsorából az alábbi szemelvényt közöljük: Cs. *Aczél Ilona*, *Baranyi Zoltán dr.*, *Batka László dr.* Ujkécske, *Bánáss László dr.* nagyvárad kanonok, *Bárdos Artur* színigazgató, *ifj. vitéz Benkő Pál* Orosháza, *Berger Leonhard* Wien, *Berkes Róbert* kormányfőtanácsos, *Bernáth Pál* Székesfehérvár, *Béndek Zoltán*, *Blédy Lajos* Temesvár, *Bodnár Mihály dr.* Nagykanizsa, *Bolgár András* Szolnok, *Bornemisza Gyula báró*, *Bortnyik Lajos dr.* Miskolc, *Bródy Pál* színigazgató, *Csajkás Antal* áldozópap Subotica, *Csathó Kálmán* író, *Déry Imre* Miskolc, *Déry János*, *Dóda Pál* Jászberény, *Fábián Béla* Nagyenyed, *Fáy Istvonné* Kecskemét, *Firouschek József* őrnagy Wien, *Fricsay Richard*, *Fussock dr.* Libéria egészségügyi minisztere, *Gebhardt Pálné* Szombathely, *Görgey László dr.* felsőházi tag, *György Kálmán* Özd, *vitéz Haász Aladár dr.*, *Hézer Béla* Orosháza, *Holló Miklós* Kecskemét, *Jancsó Elemér dr.* Kolozsvár, *Jármai Vilmos* Körmöcbánya, *Jób Dániel* színigazgató, *Járosi Jenő dr.* dalszerző, *Kis Zoltán* Nyiregyháza, *Ko ujságró Kína*, *vitéz Kókay István* dalköltő, *Kókai János* Pécel, *Koroncsay József dr.* Székesfehérvár, *Sikari Kovács József* Kecskemét, *Lányi Zsigmond*, *Lukács Dezső* Zenta, *Lukács Sándorné* Szombathely, *Matzhold A. Louis* USA, *Mayer Géza dr.* Pécs, *Mánderné gelléri Takács Gizella*, *Meskó Tibor dr.*, *Mindel Alfonz dr.* Sopron, *Mohácsi Jenő dr.* író, *Molnár András* kormányfőtanácsos, *Molnár Károly dr.* Pécs, *Molnár László* Balassagyarmat, *Murgács Kálmán* nótaszerző, *Nelky Jenő*, *Perényi Aladár* Zalaszentlászló, *Pénzes Artur*, *Porgányi Ferenc*, *Rendy Péter* Arad, *Répássy Albert* Diósgyőr, *Roboz Imre* színigazgató, *Saternus Artur*, *Simon Minnie* USA, *Spitzer István dr.* Sombor, *Sulyok Dezső dr.* országgyűlési képviselő, *Surányi Mihály* Arad, *Szabó János dr.* Debrecen, *Szabó Lili* Wien, *Szász Lajos* Békés, *Szendy Károly dr.* polgármester, *Szilágyi Károly dr.* Székesfehérvár, *Tarján Tibor dr.* Békéscsaba, *Tarnay Kálmán dr.* Debrecen, *Tasnádi Nagy András* államtitkár, *Tatarek Béla* esperes Nagykovács, *Tóth Baranyi Ferenc* Kiskúnhalas, *Tukats Sándor dr.*, *Vajda Pál*, *Valbert René de Berval* Páris, *báró Vojnits Miklósné*, *Wertheimer Elemér* színigazgató.

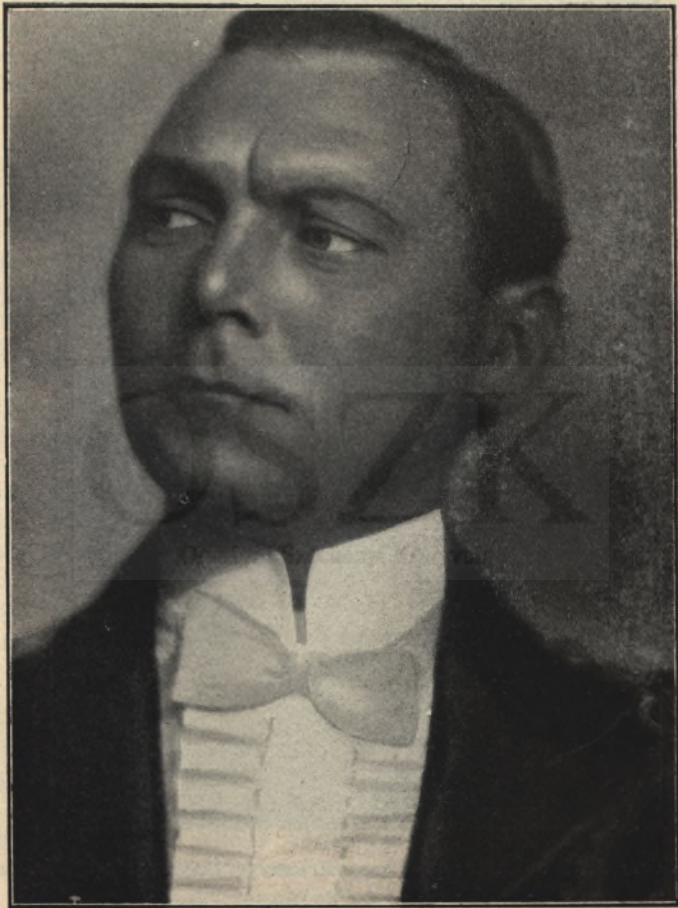
A m. kir. államrendőrség kapitánysága *Buócz Béla dr.* főkapitány-helyettes kapitányság vezető parancsnoksága alatt előre megállapított terv szerint örködött a közrendre és vagyonbiztonságra, amely szinte példátlanul sikerült, mert már negyedik éve, hogy sem rendbontás, sem tolvajlás, vagy zsebmetszés a szabadtéri játékok tartama alatt Szegeden nem fordult elő. Tapintatos, tapasztalt és több nyelvet beszélő őrsők látták el a DOM-téri szolgálatot, s ez is oka annak, hogy még a legnagyobb tömegek jelenléte alkalmával sem fordult elő rendzavarás.

Az ország sajtója nagy megértéssel foglalkozott a szegedi DOM-téri játékokkal, s minden szerető simogatásából kiviláglott, hogy az ünnepi játékokat nemzeti ügynek tekintik.

Egyetlen figyelemreméltó és komoly támadás jelent meg a szegedi játékok ellen, *Kárpáti Aurél* aláírásával. (Pesti Napló, 1937 aug. 8.) A cikk elméletből indul ki, s ha nyersen és keményen, de mégis olyan igazságo-

kat mond, amelyeket a DOM-téri játékok jövője érdekében feltétlenül figyelembe kell venni. Ép azért ezzel a következő fejezetben is foglalkozunk, most csak egyes részeire hivatkozunk, s megemlítjük, hogy *Janovics Jenő* dr. ugyancsak *Ünnep után* címen válaszolt (ugyanott aug. 22). inkább saját személyét védve és igazolva, ahelyett hogy a kérdés mélyére hatolt volna. *Kárpáti Aurél* ugyanis elsősorban *Az ember tragédiája* szabadtéren való előadását kárhóztatja, másrészt a szabadtéri görög színpadnak építészeti hátterét, valamint a középkori misztérium előadások módját teszi elméletének kiinduló pontjává. „Tudjuk, — írja, — hogy darab és színpad között mindig kölcsönös visszahatás, titokzatos belső összefüggés, valóságos szerkezeti korrekció áll fenn. S ha ennek az előkapcsolatnak egyensúlya valamelyik oldalon megbillen: rögtön stílustörés következik be az egész produkcióban.“ Elismeri azonban „azt a nagy nevelő értéket, amelyet a népi tömegek elé vitt remekmű széles körben sugároz magából. — Téves illúzió, hogy Szegedet ép a *Tragédia* műsoron tartásával lehet magyar Salzburggá fejleszteni. Sok minden mással lehet, a *Tragédiával* azonban egész bizonyosan nem lehet. És általában nem lehet hevenyészett előadásokkal sem. Több pénz és több idő kell próbákra, több elmélyedés lehetősége a rendező és szereplők számára, hogy az előadások készen jöhessenek ki. Simán és csiszoltan a művészi tökéletesség nemesfém jelzésével. Máskülönb hiábavaló a legjobb szándék s a legnagyobb erőfeszítés: a DOM-téri játékoknak nem lesz stílusos műsora, se egységes tradíciója“ *Janovics Jenő* válasza előjárójában megállapítja, hogy *Kárpáti Aurél* írásában „a teória, amit hirdet, hibátlan és megtámadhatatlan“. Amire azonban *Janovics* hivatkozik, azok elért eredmények, t. i. *Az ember tragédiájának* példátlan szabadtéri sikere. Sajnos ennek dacára meghátrál *Kárpáti Aurél* elől, holott épen *Kárpáti* szolgáltatta cikkében a cáfolatot, t. i. a szegedi DOM-tér és *Az ember tragédiája* kapcsolódott össze olyan láthatatlan szálakkal egymáshoz, olyan kölcsönös visszahatás keletkezett darab és színpad között, hogy a keletkezett egyensúly soha át nem billenhet egyik oldalról a másikra, s így a mutatónyban még készakarva sem következhet be stílustörés. Ennek oka az, hogy a rendezés *Paulay Ede* óta keretdarabnak fogja fel a *Tragédiát*. E keret pedig kiindul a DOM-ból, s oda tér vissza. E lehetőséget akarta *Németh Antal* dr. is forgó-nézőteri terével kihasználni, s a drámai költemény három főszereplőjét a DOM-paradicsomból kiindulva körben végigvezetni a DOM-térre épített színpadon. Ez az egyik ok, — a másik pedig az, hogy a magyar drámairodalomban *Az ember tragédiája* az egyetlen tömegjáték, s ép azért Szegeden mindig sikere lesz addig, amíg a rendező a tömegjátéokra fekteti a főszűlyt és nem a bölcselő gondolatok megértetésére, — ami még zárt színpadon is eddig hiú kísérlet maradt. *Az ember tragédiájának* minden jelenete drámai esemény, s ez a szabadtér legfőbb követelménye. Az, hogy az eseményeken felül még mást is kap a közönség, — az többlet-nyereség, — még pedig olyan plusz, ami nem teszi a *Tragédiát* a szabadtéri előadásra alkalmatlanná.

Janovics Jenő azonban nem így védekezik, hanem azt mondja: „ami-

*Kiss Ferenc, a Nemzeti Színház tagja,
a szegedi DOM-téri játékok állandó vezérszereplője.*

Törzs Jenő színművész, a szegedi ünnepi játékok szereplője.

kor két év előtt Szeged városa azzal tisztelt meg, hogy ünnepi játékaik rendezését reám bízta, rá kellett jönnöm, hogy ez a műfaj még nincs kialakulva“. Ebben tökéletesen igaza van. Sem *Salzburgban*, sem *Veronában*, sem *Syrakusában*, sem *Taorminában*, sem másutt egyetlen szabadtéri darabot sem adnak elő (a *Jedermann* sem az), de nem adnak elő másfelé sem szabadtéri darabot, sehol a világon! A szegedi szabadtéri játékok mindenesetre világhírré kapnának egyszerre, ha az igazi, a teoriának korlátaihoz mért darab születne meg színpadán. Az, hogy ilyen darabot még nem írtak, nem a szegedi játékok vétke. Bűne lenne azonban az, ha volna ilyen esztétikai dobozba osztályozható darab és azt Szeged nem adatta volna elő. Ezt a vádat azonban *Kárpáti Aurél* sem emeli, — s talán ép azért nem is védekezik ezzel *Janovics* sem, ő inkább opportunusnak tünteti fel magát, holott nagyszerű gyakorlati és kiváló művészi igazgató, s ép ezért érthető a célja: „amellett, hogy a közönséget vonzó darabok mindegyike komoly, nemesítő hatású, művészi és irodalmi szempontból kifogástalan (*Az ember tragédiája*, *Bizánc*, *János vitéz*), már kanyarodik az igazi cél felé is. — Kétségtelen, hogy a *Bizánc* előadása is az ideális cél felé való törekvést jelenti. — A játékok tanulságaiból kell kifejlődni a műfajnak“. Azt azonban nem említi fel, hogy még eddig sem pályázatot nem írtak ki ilyen műfajú darabra, sem azt, hogy bárkit is ilyennek írására sikerrel felkértek volna. Végül figyelemre méltó, amit a hevenyészettség vádja ellen mond: *Kárpáti* „több pénz és több időt kíván a próbákra, több elmélyedés lehetőségét a rendező és szereplők számára. — Meg kell állapítanom, hogy Szeged nem fukarkodott a pénzáldozattal és nem kötötte meg a rendezők kezét a próbaidők korlátozásával sem. Ha mégis hevenyészettség benyomását keltette a kritikusan valamelyik előadás, annak nem a város szűkmarúsága az oka. Annak ódiúmat nekünk rendezőknek kell vállalnunk. Nem tudtunk kellőleg bánni a rendelkezésünkre bocsátott bőséges pénzáldozattal és nem tudtuk kellőleg beosztani a bőséges próbaidőt“. Kétségtelen, hogy a többfelé foglalkoztatott színészek képtelenek voltak 15—20 nap alatt három nagy drámai szerepre elkészülni.

A játékok lezajlása után csakhamar elkészültek *Bánhid* *Zoltán* főszámvévő közreműködésével az ideiglenes elszámolások, amelyek szerint a pénztár-mérleg vesztesége mintegy 13.000 P, a vagyon-mérleg azonban 17.000 P-vel aktív, mert az idej játékok tartalma alatt 30.000 P-t fordítottak állandó jellegű beruházásokra.

Az anyagi siker minden esetre *Janovics Jenő dr.* és *vitéz Szabó Géza dr.* együttes komoly munkájának nagyszerű eredménye, melynek alapján nyugodtan lehet bízni a következő évek anyagi sikerében is. A bizottság el is határozta, hogy 1938-ban július 22-től augusztus 15-ig terjedő időben fogja a játékot megrendeztetni. Ez azonban már a jövő kérdése.

A DOM-TÉRI JÁTEKOK JÖVŐJE. TANULSÁGOK, ÖSSZEFOGLALÁSOK.

A szegedi szabadtéri játékok erkölcsi és anyagi haszna vitán fölüli tény. A kérdés ma már csak az, hogy az elmúlt eredményeket, a mult színvonalát fenn tudják-e tartani azok, akik a DOM-téri játékokat vezetik? Legutóbb a művészi és szervezkedési vonatkozásokban egyaránt jó kezekben volt a vezetés és ép ezért a jövő számára is biztosítani kell ezt, nehogy a játékok fejlődése folytonos további kísérletezésnek legyen kitéve, mert a fejlődés nyugalmat és megállapodottságot kíván. Ami a multból tapasztalatként megmaradt, azt tradíció gyanánt fel kell használni és nem minden évben újból kezdeni mindent előlről úgy, mintha eddig még sohasem lettek volna játékok. Ezért tartom szükségesnek, hogy minden vonatkozáson végig seregszemplét tartsunk.

A színpad építése és díszletezése már multa tekint vissza, le nem tagadható a természetes, lassú fejlődés, amely a műszaki és művészi követelményeket egységes keretben tartja. A *Magyar Passz* első színpadát magnak tekintem, mely mag terebélyes fává fejlődött. Az az alapelgondolás, hogy a színpadot előre nyújtani, s a szükséges helyeken emelni kell, továbbá az, hogy a vetítőkamrákat építészetileg kiképezzék, a multon alapuló tradíció. Ma a színpad nyolc síkjával, előretolt rendszerével, a két oldalépülettel minden előadásra alkalmas. A *Buday—Hont* színpadon láttunk először vetítővásznat. Ekkor kezeken betolható lepel került a DOM homlokzata elé, melyet csak akkor takart el, amikor arra szükség volt, s így a DOM homlokzata biztosította az egyszerűt, míg a *Bánfy—Oláh* színpad vetítő állványa végleg elrejtette a DOM homlokzatát és azt a játékokból kikapcsolta. A *Tragédia* római jeleneténél, amikor a mult rendezése alapján meg akarták ismételni a templomba vonulási jelenetet, a valóságos DOM elé helyezett vetítővászonra sugározatták a DOM bejáratának vetített képét, ami vegyes érzelmeket ébresztett a közönségben, de 1937-ben a *Varga Mátvás* terve szerinti portálé épült, amely lehetővé tette, hogy bármikor belevonják a DOM homlokzatát a játékba, illetve azt bármikor kikapcsolhassák abból. A jövő e tekintetben már sok újat nem hozhat. A vetítőlepel gyors és szimmetrikus eltávolítása mindenestre még műszaki megoldásra vár.

A világítás az egyik legfontosabb szabadtéri kellék, sajnos még ma is csak kezdeti állapotban van, s nem tekinthető megoldott kérdésnek. Valami nyugtalanság és bizonytalanság észlelhető az utóbbi években, talán mert még maga a kiszolgáló személyzet sincs tisztában az állami színházak által Szegedre kölcsönzött pompás gépek teljesítőképességével. A színek már kezdenek javulni, de még mindig hangulat-keresésből áll a világítás és nem hangulat-rögzítésből. Nem éreztük a *Tragédia* jeleneteiben a különböző világtájak és országok világítással is elősegíthető hangulatát. A színpad egyes részei állandóan sötétek, s így nem érvényesül maga a játék első szereplője a színpadkép. Legnagyobb hibája azonban az, hogy az egyes szereplők be és kilépése körül állandó zavar volt észlelhető. Nem tudni, mi okból, de egyáltalában nem használnak a személyekre diafragmás vetítést, holott ennek szakszerű használatával szinte eltörpül a színpad háttérébe távozó szereplő, s minden távlat nélkül is hatalmas perspektíva illúziója kelthető. A *Magyar Passio* előadásain még szerepeltek a háttétökre szerelt reflektorok, azóta azonban ezt a világítási lehetőséget nem érvényesítették. Az 1933. évi rendezés idején a nézőtér közepére állított vetítő oszlop ma már hatalmas gépházzá növekedett, de szerintünk alkalmasabb volna a színpadhoz közelebb álló vetítőkamrákra bízni a fej-vetítéseket, a nézőtéri kamrára pedig az általános színezést. A diapozitívek vetítése azonban tökéletes és moziszerű.

Szükséges volna immár rendet teremteni az *öltözők és a raktárak* kérdésében. A mostani megoldás még csak nem is félmunka, hanem a kezdet kezdete. 1931 óta e téren a haladás megakadt. Mindent el kell távolítani a DOM-térről, ami ronthatja az illúziót, már pedig a néző illúzióját leginkább az rombolja, ha előre látja a játék eszközeit. Hely van elég erre, a DOM mellett, a plébánia palota, a gyógyszerintézet között, a DOM mögötti régi Hungária-házban. Egyáltalában az egész adminisztrációt ide kellene telepíteni.

A *díszlet- és ruhatár* egyre szaporodik, s talán ezek fogják az igazi tradíciót képviselni a jövőben. Mindenesetre arra kell törekedni, hogy ebben is lehetőleg függetlenítse magát a DOM-téri színpad más intézményektől.

A *tribün* is hatalmasan fejlődött hat év alatt. A hétezer nézőt befogadó tribün már nem bizonyult nagynak, de azért még mindig módosításokra és helyesbítésekre szorul. A jelenlegi tribünt amikor tervezték, még nem ismerték a DOM-tér minden adottságát. A rendezőség el is határozta, hogy 1938-ra új tervet készített és főleg a jó látás és jó hallás szempontjait kívánja érvényesíttetni, az állóhelyek kérdését rendezni. Figyelemmel kell azonban lenni arra is, hogy a tribün alsó részeit eltakarják, mert az esztétikai élvezetre szánt hely ne rontson a színpadról kedvező kialakulás felé induló hangulatokat.

A *nézőtér díszítéséről* is végre már beszélni kell. Mindenki, aki ott volt, emlékezik az első szabadtéri játék külső fényéről és megható pompájáról. A tribünök és a színpad egyes részeit vörösbordó leplek takarták, a DOM-tér minden ablakában gyertyafény csillogott. E külső, szín-

padon kívüli eszközök már hangulatba ringatták a megjelenteket, s fokozott lelkeséggel ült mindenki a helyére. E jól bevált és kipróbált eszközöket a jövőben is érvényesíteni kell. Helyet kell adni továbbá a növényzeti díszítésnek is. Az egész DOM-téren egyedül a Dömötör-torony repkénydíszze az egyetlen, de igen kevés zöld növénydísz, s az amúgy is komor DOM-tér még komorabb lesz a színpadi szürke építmények hatása alatt.

A főbejárat kérdését is egyszer már dűlőre kell hozni. Évről-évre a szegedi ipari vásár kapuja kerül ugyanis főbejáratként a DOM Apponyi-uccai arcvonalaiba, — átmázolva és átfestett szöveggel. Ez a már stflustalan faalkotmány megérett a lomtárra, helyet kell adni egy kőből, vagy legalább is betonból készített állandó jellegű, az ünnepi játékok külső pompájához méltó végleges kapunak, amely szerkezetileg is lezárja a DOM-tér északi oldalát.

Az adminisztráció állandósítása az első kérdés, amit meg kell oldani. Évről-évre megismétlődnek a magán- és hivatalos panaszok, melyek mind az adminisztráció késedelmes megindítását okolják. Eddig az történt, hogy a szabadtéri játékok után az Idegenforgalmi Hivatal adott felvilágosításokat és útbaigazításokat a szabadtéri játékokról, mert a játékok befejezése után a szabadtéri irodát feloszlatták és csupán annak számvevősége dolgozik tovább erősen lecsökkentett létszámmal. Ez helytelen és hibás rendszer. Az állandósított játékok megkövetelik az állandósított adminisztrációt, amely az egyik játékidény befejezése után már másnap megkezdí a következő játékidény előkészítését. Ez nem jelenti azt, hogy az egész szervezetet állandóan működésben tartsák, hanem csak azt, hogy a kereteket kell fenntartani. Legelső sorban állandósítani kell az adminisztratív vezetői állást. Nem lehet célunk dicséretes osztogatása, de a felesleges gáncsoskodás sem, — mégis úgy érezzük, kötelességünk elismerni a jót és rámutatni a hibákra. Az 1937. évi vezető *vitéz Szabó Géza dr.* helyesen vezette az elkésetten útnak indított propagandát, s a már előzőleg, a kultúrügyosztály vezetőjeként szerzett tapasztalatait nagyszerűen tudta érvényesíteni. A vezető személyén kívül állandósítani kell a gazdasági, illetve pénzügyi osztály vezetőjét, a propaganda és sajtó osztály vezetőjét, valamint szervezni kell egy dramaturg állást is.

A művészeti vezetés állandósítása nem kisebb és nem kevesebb biztosítéka a siker állandósításának. E tekintetben is azt mondhatjuk, amit az imént, már is megtalálta a város azt a személyt, aki e helyre való, *Janovics Jenő dr.* személyében.

A rendezés és művészi személyzet kérdését is nyugvó pontra kellene állítani. Nem osztom és sokan nem osztják művészi, de anyagi okokból sem *Janovics Jenőnek* azt a felfogását, hogy mivel a *Tragédia* még sok rendezési lehetőséget rejt magában, évenként új rendezővel és új rendezéssel kell a *Tragédiát* előadni. Ugy látszik, hogy a *Tragédia* évenként 3—4-szer kerül színre ezután a DOM-téri színpadon, ami azt jelenti, hogy évente 20—25.000 ember nézi meg az előadását. Ez a kis szám pedig azt mondja, hogy legalább még tíz évig mehet a *Tragédia*

ugyanazon rendezéssel, ugyanazon díszletekkel és ugyanazon szereplőkkel is. Valóban, a DOM-téri színpadot nem lehet és nem szabad rendezői kísérletek terének tekinteni, hanem a játékkal együtt állandósítani kell a lehető legjobbnak vélt rendezést és előadást is. A nem sikerült és nem művészi rendezést ki kell küszöbölni a jövőben is, de azt, ami jó, hagyni kell, hogy abból a még jobb kifejlődhessen. Nem szabad gondolni azt, hogy egy rendezés megmerevedik, mint ahogy a színművész alakítása is egyre jobban kiérik és valószínű, hogy a századik előadásnál sokkal jobb, mint a legelsőnél. A művészeti szervezkedést tehát a játékok érdekében állandósítani kell, hogy a játékok vezetősége évről-évre számolhasson azzal a művész gárdával, amely vonzereje a szabad-téri játékoknak.

A zenekar elhelyezése és összeállításának kérdése még mindig nyitott kérdés. Véleményünk ennek megoldására, hogy a DOM homlokzati lépcsőjét alapincézzék. Ennek célja, hogy amíg játék, vagy díszletezés folyik a színpadon, addig a némaszereplő tömegeket észrevétlenül át lehessen vezetni egyik oldalról a másikra. Ez igen gazdaságos megtakarításokra is vezetne, mert ugyanazon tömeget újra és újra színpadra lehet vinni azzal a látszattal, mintha újabb nagy tömegek szereplnének a jelenetben. Ha ennek megvalósítása esetén a színpad elé és alá mélyített szinten helyeznék el a zenekart, egyszeribe megoldódna az állandó kérdés, mert a zenét csak erről a helyről lehet jól hallani, minden más elhelyezés kárbavesztett kísérlet. A hangszórók alkalmazása azonban feltétlenül szükséges a jövőben is, de jobb elhelyezéssel és főleg jobb erősítő berendezéssel, mint 1937-ben. Illúziót rontó látvány volt eddig, hogy a zenekart mi sem takarta el a közönség elől. Ezen már legközelebb változtatni kell. A közönség nem a zenekart, hanem a színpadi mutatványt akarja látni és legfeljebb csak a vezénylő karmestert. Minden eszközzel és módon irányítani kell a közönség figyelmét a színpadra, s vigyázni arra, hogy onnan az el ne terelődjék.

A karmester és zenekar állandósítása is szükséges. Az a megoldás, hogy a szegedi egyesített zenekarokat budapesti zenészekkel felerősítve szerepeltetik, helyesnek és gazdaságosnak bizonyult. *Fricsay Ferenc* állandó alkalmaztatása is helyénvaló, de azért tért kell engedni olyan neves karmestereknek, akiknek neve és személye nemcsak művészi sikert, hanem fényes anyagi eredményeket is jelent. — Tért kell azonban adni *Fricsay Ferencnek* arra, hogy népszerű filharmóniai hangversenyek szabad-téri előadásával bővítse és gazdagítsa a DOM-téri játékok műsorát, mely csak akkor lesz igazán magas színvonalú, ha nagyszabású zenekari hangversenyek is helyet foglalnak abban. Ezeket a zenekari hangversenyeken azonban épp úgy kizárólag csak magyar mesterek művei szereplnének, mint a színpadi művek rentjében.

Hozzá kell szólni a tánc- és énekkar, a némaszemélyzet és műszaki személyzet, valamint nézőtéri kiszolgáló személyzet állandósításának kérdéséhez is. Nagy egyesületeket kell szervezni, melynek tagjai egész éven át ápolják a szabad-téri gondolatot, s amikor bekövetkezik a statisztika

sorozás és a személyzet szerződötetésének ideje, a játékok vezetősége már készen kap mindent, minden munka nélkül. Ez az alakítandó egyesület az egész évben nemcsak együtt tartja, hanem alkalom adtán a színházban vagy egyébként is szerepelteti tagjait, s még a színháznak is nagy szolgálatot tesz. Ennek az egyesületnek megalakítása és mielőbbi életrehevása éppen olyan fontos a játékok állandósítása szempontjából, mint akár az adminisztráció, akár pedig a művészeti vezetés.

Allandósítani kell a DOM-téri játékok külső, jellegzetes és ahhoz tartozó kapcsolatait is. *Pálfy József dr.* polgármester is ezen nézetből kiindulva, a *DOM-téri játékok kiállításának* bezárása után felkérte *Lugosi Dömét*, a kiállítás vezetőjét, hogy ezután minden évben rendezze meg a kiállítást, hogy ezáltal állandóan láthassa a játékok idején Szegeden tartózkodó közönség, hogy milyen volt a játékok multja és milyen a jelene. Ennek szervezése már is megindult és 1938-ban új, hatalmas anyag kerül bemutatásra, a hazai és a külföldi szabadtéri színpadok megismertetésével. A kiállítás nemcsak propaganda jellegű, hanem a tudományos és irodalomtörténeti szempontokat is szem előtt tartja. A közönség érdeklődésére való tekintettel a *Madách emlékkiállítást* is meg kell ismételni, s bemutatni a Somogyi könyvtár legújabb, gazdag gyűjtésének eredményeit.

Rendezni kell jövőre az *eladási bódékat és sátrakat* is. Ezek a művészietlen, semmitmondó, stilstalan bódék eléketelenítik a Gizella-teret és az ott sétáló idegenekre cseppet sem gyakorolnak vonzerőt. Sőt ellenkezőleg! A jövőben csak olyan bódéknak felállítását szabadna engedélyezni, amelyeknek rajzát előzetesen bemutatták a DOM-téri bizottságnak vagy legalább is az adminisztratív vezetőknek. Arra gondolok, hogy ötletes, a szegedi alsóvárosi háztípusok alapján kiképzett diszítésű bódékat sorakoztassanak fel egymás mellett, s így maguk az árusító sátrak is látványossággá fejlődnének. Esetleg a város készíttessen és adjon bérbé ilyeneket. Minden esetre magyaros jellegű és magyaros diszítésű legyen minden sátor és bódé, mint ahogy a *jegyszedő személyzetnek és a pincéreknek* is magyar ruhában kellene szolgálatot teljesíteni. Magyaros zamattal többre megyünk és jobban megközelítjük az önállósítás és a *Salzburgtól* való eltávolodás gondolatát, mint a nyugati formák másolásával és majmolásával.

A szegedi iparnak és főleg az iparművészeknek pedig gondoskodni kellene, hogy a közönség találjon a DOM-téri játékokra vonatkozó szegedi emléktárgyakat, melyeket eddig sajnosan nélkülözött minden ez után érdeklődő idegen. Mindössze egy kevésbé sikerült érem került forgalomba, s erről sem tudta senki, hogy hol és mennyiért kapható. Talán azért nem keletkezett erre vállalkozó kedv, mert maguk a kereskedők sem tudták azt, hogy miként és hogyan készüljenek fel és főleg mi marad meg az előző évi játékokból. 1937-ben oly képeslevelezőlapokat árusítottak *Az ember tragédiája* jeleneteiről, melyek még 1934-ben készültek, holott azóta minden évben változott a színpadkép!!

Ki kell építeni a *társadalmi propagandát* is. A Délvidéki Automobil Club emléklakett autó és motor versenye jól szolgált a DOM-téri já-

tékokat, s ez 1938-ban, sőt a következő években is meg fog ismétlődni. Az Amatőr Fényképészek Egyesületének szegedi csoportja 1938-ra országos *amatőr fotóversenyt* akar Szegeden rendezni kizárólag a DOM-téri előadásokon készített művészi értékű fényképekkel. Az ilyen országos jellegű propagandát elő kell mozdítani és ha kell, anyagilag is támogatni.

A jövő feladatai közül a legsúlyosabb és legnagyobb körütekintést igényel a *DOM-téri játékok mindenkori műsora*, amelyen dől el a szabadtéri játékok sorsa. E helyen visszatérek *Kárpáti Aurélnak* az előző fejezetben már ismertetett cikkére, mely bizonyos olyan megállapításokat tartalmaz, amelyek figyelembevétel nélkül a jövőt irányítani nem lehet. Kétségtelenül, Szeged sohasem akarhatja, hogy *Salzburg* legyen. Ez azonban nem jelenti azt, hogy Szeged a szabadtéri játékokban ne akarjon szebbet és jobbat nyújtani *Salzburgnál*. A szegedi DOM-tér tribünjén majdnem hatszáz annyi közönséget lehet elhelyezni, mint a *Jedermann* tribünjén, s számolni kell azzal a körülménnyel, hogy a szegedi dimenziók jóval nagyobbak, mint ott. Ez pedig azt jelenti, hogy a szegedi DOM-színpad hivatása eltér a *salzburgitól*, mert amíg ott intim hatású darabokat lehet előadni, addig itt tömegjátékokra kell fektetni a fősúlyt. Nemcsak tömegeknek, hanem tömegekkel játszani az előadásra kerülő darabokat! A második követelmény az, hogy a kiválasztandó vagy megírandó darabnak elejétől végéig egy színhelye legyen. A *Bizánc* sikerének ez a legnagyobb fokozója, valamint az is, hogy a darab szabadtéri bemutatása minduntalan be tudja kapcsolni a környezetet az előadásba. Egyszer a meteorológiai torony, máskor a kémiai intézet tető terrasza, azután a DOM harangja, felvonulásokkal, lovasjelenetekkel a DOM-tér északi oldala kapcsolódik bele a játékba, míg záradékol megnyílik a kárpit és maga a DOM is összeölelkezik a színpaddal. Ennek tanulsága, hogy az egyszintér mellett, ha igazi szabadtéri hatást akarunk elérni, oly darabot kell műsorra tűzni, amely szervesen odakapcsolható a DOM színpadát körülvevő adottságokhoz. *Salzburg* már rájött arra, hogy nem minden mű alkalmas a *Jedermann* színpadára, s a *Faust* előadására a lovardában külön Faust-várost építettek! A jövő talán Szegedet is arra fogja kényszeríteni, hogy a DOM-téri színpadon kívül még más színpadokat is teremtsen, talán Újszegeden a parkban vagy a Stefánia sétányban vagy máshol a város területén.

Kárpáti Aurél nem kifogásolja a diszleteket, csak stilustörésnek minősíti a vetítés által moziszerűen változó folytonosan új színpadképeket. Stábil, architektonikusan kiépített színpadot javasol, mely az egyszínteret biztosítja, mint ahogy az ógörög és római színpadokon mindig az architektonikusan épített színpad képezte a háttérrel. Ennek az építkezési módnak mikéntje újabb és újabb adottságokat teremt, új helyzetek keletkeznek, amit ki kell használni. A helyegység gondolata nem új és ha az megvalósítható, akkor azt a kiadási tételt, amit a feleslegessé vált diszletezésnél megtakarít a rendezőség, arra költetheti, hogy újabb darabokra pályázatot írhat ki, s bőséges szellemi erővel folytathatja sikeresen megkezdett útját. Épp ezért a műsor kialakulása érdekében két intézkedés megtételét tartom szükségesnek. Először is egy dramaturg

alkalmazását, másodsor állandó pályázat kiírását, de oly jelentékeny pályadíjjal, amely az ország legjelesebb íróit hívja fel versengésre. Lehet, hogy a pályázat meddő marad, de alig hiszem. Az azonban bizonyos, hogy az az akkumulátor, amelynek energiáját *Az ember tragédiája*, a *Bizánc* és a *János vitéz* adták, néhány év múlva ki fog merülni és akkor, ha nem lesz új áramforrás, a DOM-téri játékok el fognak sorvadni. Erről azonban szó sem lehet.

A szabadtéri játékok rövid ideje alatt azonban nem lehet kellően gyümölcsöztetni az arra fordított szellemi és anyagi erőket, s ezért mindenekelőtt az ünnepi játékok idejét kell felemelni. Legalább egy havi tartamot kell szabni, mert eddig, amíg híre terjedt a játékok fényének és sikerének, addigra azok már véget is értek. Arra is gondolni kell, hogy aki Szegedre érkezik, s üdülési célból néhány napot itt akar tölteni, látni és hallani akar gyönyörtelítő *művészi eseményeket*. A DOM-téri játékok maradjanak az ünnepi hetek csúcspontjai, de azok közé és mellé sok minden mást kell még iktatni. Kísérleteztek már zenekari hangversenyekkel, de nem tudták állandósítani, mert nem a szegedi zeneészeken maradt a hangsúly. Legelsősorban itt kell komoly és alapvető munkát kezdeni. Hiányoztak még a pantomimek, táncbemutató előadások, holott itt voltak a zenészek és a táncosok, akik a pihenő, játékmentes napokon szívesen kerestek volna egy kevés pénzt. Nem szabad megfélekedezni az irodalomról sem, meg kell ismertetni a közönséggel a különleges szegedi irodalmat. Gigászi nevekkel ékesedett a szegedi irodalom, s megérdemli, hogy a közönség közvetlen benyomásokat szerezzen arról. Nem lehet azonban mellőzni a *cigányzenét* sem. Az 1933-ban rendezett szabadtéri *Dankó-émlékünnepet* tradicionálisan meg kell rendezni. Ezeken kívül is gondoskodni kell azonban kisebb előadásokról. Feltétlenül be kell kapcsolni az egyetemet, mert ha az egyetem hajlandó úgynevezett „nyári egyetemet“ létesíteni, ez maga is nagy, állandó közönséget biztosítana minden egyéb előadásnak. Kapcsolják bele azokat az előadás sorozatokat és képzőművészeti eseményeket a programba, amelyek eddig röviddel a játékok előtt vagy közvetlenül az után bonyolódtak le. Inkább túlsúlyolt legyen a program, mint hiányos. Időbelileg pedig úgy kell azokat beosztani, hogy reggeltől estig, a nap minden órájára jusson valami látni, hallani, élvezni való esemény. Ezeknek megrendezése, s általában a játékok idejének kiterjesztése alig fog valami költségtöbbletet jelenteni. A múlt azt mutatja, hogy a propaganda teszi ki a kiadások mintegy 20—30%-át. Ez a tétel pedig semmit sem fog változni a nagyobb műsor esetén, mert ugyanazon eszközök és módok változatlanul szolgálják a hosszabb időtartamú és bővebb programú ünnepi hetek céljait.

Ezek után foglaljuk ismételten össze azokat a tennivalókat, amelyek a DOM-téri játékok jövője szempontjából a legfontosabbak és említjük meg azt is, hogy a kitűzött célok, hogyan érhetők el. A DOM-téri játékok szervezkedésére, propagandájára és adminisztrációjára vonatkozólag legelőször azt az általános elvet állapítsuk meg, hogy annak épp úgy kell állandósulnia, mint a művészi vonatkozású megoldásoknak.

Vannak e kérdéscsoportba tartozó oly részek, amelyek egész éven át időszerűek, mert vannak oly ténykedések, amelyeket az egyik idény befejezése után, a másik idény érdekében azonnal meg kell indítani és előkészíteni, de vannak olyan távolabbi kérdések, amelyek mindig csak a játékok megindítása előtt néhány héttel vagy hónappal lesznek időszerűek, miért is e tekintetben a munka ideiglenesen szünetelhet. Elgondolásunk szerint a DOM-téri játékok ügyét csak a lelkiismeretes, hozzáértő szakemberek együttes és díjazott munkájával lehet elérni. Mindenekelőtt egy intendánsi állás szervezése szükséges.

Az *intendáns* kezében futnának össze a művészi és az adminisztrációs munkák fonalai, tőle nyernének termékenyítő gondolatokat a DOM-téri játékok egyes szervei. Az intendáns támogatására szolgálna egy *állandó jellegű bizottság*, ez egész éven át működne megállapítandó ügyrend szerint, idejében előkészítene minden kérdést és csak abban az esetben fordulna a közgyűléshez, ha valamely kérdés megoldása túllépné azokat az anyagi korlátokat, amelyeket a város közgyűlése megszabott.

A szabadtéri játékok rendezése céljából külön alapot kellene a városnak létesítenie, amely alap önmaga gondoskodna az esetleges veszteségek pótlásáról, a hasznot pedig a DOM-téri játékok fejlesztése érdekében felhasználhatná.

4

A szegedi szabadtéri játékok máig oly hirnévre tettek szert, mely évtizedekre megalapozta a sikert. Rendkívüli nagy hibák sorozatának kellene bekövetkezni, hogy ez a hatás elmuljon. Nyitott szemmel kell figyelni, s meg kell szüntetni az oly visszás helyzeteket, melyek a DOM-téri játékok jövőjét kockáztatják, mert a *DOM-téri játékok sorsa és sikere nem Szeged, hanem az egész ország érdeke*.

Bizunk a DOM-téri játékok jövőjében, hisszük, hogy az első évek nehézségei után Szeged város megtalálja a helyes megoldást és a fejlődés oly világsikert fog eredményezni, mely nemcsak a művészvilág figyelmét hívja fel Szeged magas kultúrájára, hanem örökös dicsősége lesz az osztatlan magyarságnak.

F Ü G G E L É K

I.

AZ EMBER TRAGÉDIAJÁNAK VISSZFÉNYE SZEGEDEN.

Madách Imre remeke az első *nemzeti színházi* előadás után csakhamar színre került Szegeden is, 1884 december 27-én. Azóta *Az ember tragédiája* állandó műsordarabja a szegedi színháznak, különösen ünnepi és ifjúsági előadások keretében. Alig mult el év a bemutató óta, hogy valamelyik évadban előadásra ne tűzték volna a legnagyobb magyar színpadi művet. Az előadásoknak érdekes visszfénye csillogott a szegedi kultúrában már a multban is, s ez a visszfény csaknem kiteljesedett a DOM-téri játékok alatt. Bár most általában a szabadtéri játékok kapcsolata kellett volna, hogy kifejezésre jusson, mégis mindig csak *Az ember tragédiájának* visszfényével találkozunk akkor is, ha a DOM-téri játékokkal kapcsolatos kulturális hatásokat kutatjuk. Természetesen kivételt képeznek az első évi játékok, melynek alkalmával csak a *Magyar passio* került színre.

Időrendben mutatjuk be az emlékeket képező nyomtatványokat és egyéb művészi megnyilatkozásokat. A plakátokról e helyen nem szólhatunk, mivel azokról egyéb helyen emlékezünk meg.

1903.

*Segédkönyvek a magyar irodalmi oktatáshoz. 7. Madách lírája és Az ember tragédiája. Bevezette és magyarázta Becker Hugó. Szeged, Traub B. és Társa kiadása, 1903. A könyv 8° alakú 136 o. Nevelésre szánt mű, mely a végén iskolai írásbeli dolgozatok tárgyát jelöli meg. Rövid életrajz után kivonatossan közli *Az ember tragédiáját*, számos szövszerinti idézettel. Irodalom című fejezetében ismerteti a *Madáchra* vonatkozó bibliográfiát és a remekmű fordításait.*

1923.

Madách. Rathenau. Két emlékbeszéd, mondotta Löw Immánuel. Szeged, Schwarz Jenő sajtója, 1923. Nagy 8° 14. o. borítéklap nélkül.

1930.

Francia tanulmányok, kiadja a szegedi egyetem francia philologiai intézete. 4. Madách és a francia romanticizmus. Irtá Juhász László. Szeged, 1930. A könyv

második címlapja francianyelvű, szövegében azonos. Nagy 8° 64. o. Borítéklapos. Bölcsészettudori értekezés.

1931.

Magyar passio. (Tolnai Nyomdai Műintézet mélynyomása, Aldor Dezső felvételei, Budapest). Hosszúak 8° album, 12 számozatlan kartonlap, mindegyiken a szegedi előadásról készült egy-egy fényképfelvétel mélynyomású reprodukciója, a képek aljára nyomott szöveggel. Címlap nincs, az album belső oldalán *Klebensberg* Kunó gróf, *Herczeg* Ferenc, *Kertész* K. Róbert, *Galamb* Sándor, *Rhédey* Tivadar és *Lakatos* László rövid nyilatkozatai. A mű kiállítása igen szép, ízléses, a lapokat rojthban végződő fagyöngyös selyemzsinór köti össze.

Nemzeti Színház. Magyar passio ünnepi játék a Fogadalmi-templom terén. Szeged. 1931. 4° hivatalos színlap, egy kiterített foliolap összehajtv. (Nyomták a Budapesti Hírlap nyomdájában, Budapesten.) A címdoldalon a Fogadalmi-templom képével.

1933.

A Szegedi Hét 1933 augusztus 26.—szeptember 3. Programja. Tartalma: általános tájékoztató, napi programok, az egyes ünnepek részletes műsorával, kiállítások ismertetése. Egyedüli hivatalos kiadás. Utánnymás tilos. Ára 20 fillér. Szegedi Új Nemzedék Lapv. Rt. nyomdája. 16° 16. o. Csak borítéklappal, melyen a szegedi városház képe látható. Ebben a DOM-téri műsor csak meg van említve.

Szegedi szabadtéri játékok a DOM-téren, 1933. A műsor ára 20 fillér. Nyomatott a Délmagyarország Nyomda Részvénytársaságnál, Szeged. 4° (8 o.) Közlő műsoron kívül A szegedi szabadtéri játékok című bevezetésben a rendezésre vonatkozó adatokat is.

1934.

H. Hajtai Etelka. Zsendül a vetés, a magyar ifjúsági iskolai nevelésnek kézikönyve az ifjúsági intézmények — elsősorban az önképzőkör, úgyszintén az osztályfőnöki nevelő-órák — használatára. Budapest, Franklin Társulat. (Szeged, Városi Nyomda és Könyvkiadó Rt. 1934.) E szegedi tanárnő könyvében a szegedi szabadtéri játékokat, mint elsődrendű nevelésszöveget ajánlja. A könyv 8° 206. o.

(*Házy Albert:*) *Adalékok a tudományok szociológiájához. Miért korszerű Az ember tragédiája? A—1. Adalékok az irodalomtörténet szociológiájához.* (Szeged, ny. Traub B. és Társánál.) 8° 15. o. Szerzője Gerhauser Albert szegedi középiskolai tanár.

Szeged. Szabadtéri játékok a DOM-téren, Madách: Az ember tragédiája, 1934 augusztus 4., 5., 6., 11., 12., 14., 15. Délmagyarország Hírlap- és Nyomdavidallalat Rt. nyomása, Szeged. Keskeny 8° 8. o. számozva + 4 számozatlan o. Prospektus egybehajtv. A város térképével, a Kultúrpalota képével, s még több játékbél képével.

Szeged Festspiele am DOM-platz, Madách: Die Tragödie des Menschen, 1934 August stb. mint előbb. Német nyelvű prospektus.

Szeged Représentations en plein air sur la Place du DOME, Madách: Le Tragédie de PHomme 1934. Aout stb. mint fent. Francianyelvű prospektus.

Szeged Open-air Performances on the Cathedral-Square, Madách: The Tragedy of Man, 1934 August stb. mint fent. Angolnyelvű prospektus.

Bronzérem, öntött, utólagosan poncolva. Előlap *Madách* Imre jobbra néző feje, mellkép, belső vékony és külső szélesebb körben felirat: „EMBER. KÜZDJ. ÉS. BIZVA. BIZZÁL.” †MADÁCH †, Hátlap a szegedi Fogadalmi-templom képe a csonkatorony kis részletével, lent 1934, fent körben: SZEGEDI—SZABADTÉRI—JÁTEKOK, 47 mm átmérő. Szerzője Szabó János szegedi ötvösművész. Ezüst példány is van. (1935-ben készültek a hasonló, de vert érmek.)

Plakett, gipszmodell, barnára bronzolva. Négyszegletes alakú. Talpazaton álló két mumiának kiképzett oszlop, tart egy félköríves, alól zárt boltozatot, melyben az egyiptomi jelenet látható. Jobbra a fáraó ül trónján, mellette Lucifer, hátul a gulák, közbül lázongó rabszolgák. A boltív alatt SZABADTÉRI JÁTEKOK SZEGED, a boltíven MILLIÓK EGY MIATT, a boltíven túl a két sarokban ornamentika. Lent a két oszlop között MADÁCH 1823—1864. Mintázta Szolcsányi Gyula szegedi szobrászművész. (Nem kiviteleztek.)

Szabadtéri emlékbélyegek. Három változatban. 30×39 mm bélyegképek. I. a szegedi fogadalmi templom, alatta a felírás *Szegedi Szabadtéri Játékok, Madách: Az ember tragédiája, 1934 augusztus 4—15. Athenaeum*. Esti, sötétkék égbolt, fekete templomkép, fehéren megvilágított színpaddal, piros árnyalatokkal II. Ugyanazon szöveg. Középen kék paradicsomi almafa, melyre piros almát szájában tartó kígyó tekerődzik, mellette Ádám és Éva állnak földgömb szelvényen, mind fekete színben. A földszelvény mögül a nap piros sugarai vetődnek fel. III. Ugyanazon szöveg, két utolsó sor azonban felcserélve. A francia forradalmi jelenetet ábrázolja, alól kék embertömeg fehér fejekkel, a magas vérpadon bakó áll, s arra lép fel Ádám, az égbolt narancsvörös. Német, francia és olasz szöveggel is készült.

1935.

Küzdj és bizva bizzál! Az ember tragédiájának teljes, népszerű magyarázata Madách életrajzával. A műből vett részletek szavalatával és szavalókórusokkal élénkítve ünnepi előadás céljaira. Irta és összeállította: H. Hajtai Etelka. Kókai Lajos kiadása, Budapest. (Nyomatott: Burkus-nyomda, Szeged. 1935.) Szerzője szegedi középiskolai tanárnő. 8° 48. o.

(Gerhauser, Albert v. —) *Beiträge zur Soziologie der Wissenschaften. Die Zeitgemässheit des ungarischen Dichters Imre Madách. A—1. Beiträge zur Soziologie einer Literaturgeschichte.*) TAT-Verlag, Szeged., impress. nélkül, de Traub-nyomda.

Venite a Szeged alla seconda citta dell' Ungheria spettacoli e divertimenti a Szeged programma di tre giorni per gli ospiti italiani arrivati a Szeged nell' occasione delle „Rappresentazioni all' aperto“ (Endrényi Lajos, Szeged) 8°. Számozatlan 6 oldalas egybehajtott olasz nyelvű prospektus.

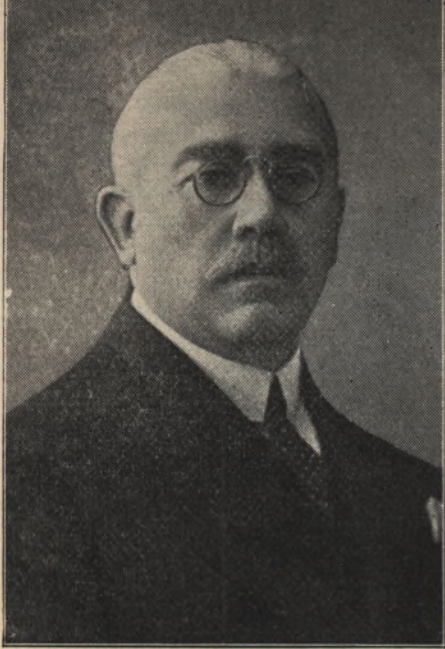
Szeged Rappresentazioni all' aperto di Szeged 3, 4, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17 e 18 agosto. Hosszúkás 8° (nyomdajelzés nélkül). Az előlapon a DOM, a hátlapon a Városháza képe kék és vörös színben. Olasz nyelvű prospektus egybehajtott számozatlan 8 oldal.

Szeged Freilichtspiele in Szeged 3, 4, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18 August. Német nyelvű prospektus. Mint előbb.

Szeged Open-air Theatre-performances of Szeged 3, 4, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, August. Angol nyelvű prospektus. Mint előbb.

*Somogyi Erzsébet, a Nemzeti Színház tagja,
a szegedi DOM-téri játékok szereplője.*

*Pálffy József dr. polgármester,
a DOM-téri játékok állandósítója.*

*Vitéz Szabó Géza dr. tanácsnok,
az ünnepi játékok szervezetének
vezetője.*

*Berczelő A. Károly dr.
A FEKETE MÁRIA szerzője.*

*Lugosi Döme dr., a szabadtéri játékok
kiállításának vezetője.*

1936.

(Házy Albert:) *Adalékok a tudományok szociológiájához. Az ember tragédiája mint szabadtéri tömegjáték. B—1. Adalékok a színháztudomány szociológiájához.* (Szeged, Traub B. és Társa nyomása. Név nélkül, csak borítéklap.) 8° 52 o. Szerző Gerhauser Albert szegedi középiskolai tanár.

Az ember tragédiája igazi értéke. Faust és Az ember tragédiája. Irta Ritter Sándor. Ablaka György könyvnyomdája, Szeged, 1936. 8° 52 o. A könyv Madách ellenes iránya miatt az egyetemi ifjúság nyomására a szegedi könyvkereskedők a könyv árusítását május 6-án beszüntették.

A szegedi DOM-tér. (A Délmagyarország napilap 1936 július 31-iki számának melléklete, melyet azonban önálló propagandá füzetként is osztogattak. Nyomatott a Délmagyarország nyomdájában. Impress. és név nélkül. Folio, számozatlan, 16 oldal.)

Szeged szab. kir. város idegenforgalmi hivatala, 1936 Az ember tragédiája, aug. 1., 2. és 4-én. Bizánc, aug. 8., 9. és 11-én. János vitéz aug. 14., 15. és 16-án szabadtéri előadásai a DOM-téren. Tájékoztató. (Nyomatott Traub B. és Társa, Szeged. Keskeny, 8°, számozatlan, 12 o.)

Szabadtéri játékok, Freilicht-Spiele. Jeux en plein-air. Teatro (all'aperto. Open-air performance. Szeged, 1936 VIII. 1—16. (Felelős kiadó dr. Szalay József. Nyomatott a Szeged Városi Nyomda Rt., csak borítéklap. Kis 8°, számozatlan 16 oldal.)

Az 1936. évi szegedi szabadtéri játékok programja: Augusztus 1.: Az ember tragédiája. Augusztus 2.: Az ember tragédiája. Augusztus 4.: Az ember tragédiája. Augusztus 8.: Bizánc. Augusztus 9.: Bizánc. Augusztus 11.: Bizánc. Augusztus 14.: János vitéz. Augusztus 15.: János vitéz. Augusztus 16.: János vitéz. — Ára 10 fillér. Keskeny 8°, számozatlan 20 o. (Szerkesztette Osváth Tibor Ottó, nyomatott a Kultúra bérelt nyomdában Szegeden.)

1937.

Délvidéki Automobil Club, Árpád-tér 4. sz. Telefon: 23—30. Emlékjelvény-túra Szegedre a Szabadtéri játékok alkalmából, 1937 július 31-től augusztus hó 15-ig. Keskeny 8°, számozatlan, 8 o. (Impress. nélkül. A tartalomban a szabadtéri játékok programja is.)

Szabadtéri játékok. Freilicht-Spiele. Jeux plein-air. Open-air performance, Szeged, 1937 VII. 31—VIII. 15. Kis 8°, a borítólapon kívül 16 o. (Nyom.: Szeged Városi Nyomda Rr.)

Fekete Mária. Havi Boldogasszony búcsúján augusztus 4., 5. Szegedi szabadtéri játékok, 1937. (Kapisztrán-nyomda, Vác.) Prospektus, 8°, 10 o. Az alsóvárosi kolostor és templom képeivel, a Fekete Mária c. misztériumról.)

Szeged, a szabadtéri játékok városa. (A Délmagyarország kiadása. Szerkesztette: Magyar László és Klamár Gyula. Az ofset és mélynyomás a budapesti Globus-nyomdában készült. A fényképeket Auer fivérek, Liebmann Béla, Rónay József, Witzenetz Márton és Gavallér Ferenc készítették. A térkép a szegedi városi mérnökség munkája. (Felelős kiadó Ligeti Jenő, Szeged.) Hrt. 4°, számozatlan 48 o.)

Szegedi szabadtéri játékok, 1937. Programm: — Ára 10 fillér. 8°, számozatlan

lan, 24 o. (Szerkesztette és kiadta *Osváth Tibor Ottó*. Nyomatott az Árpád-nyomdában Szegeden.)

Szegedi útmutató, 1937. július 31—augusztus 15. A Délmagyarország napilap ajándéka azok számára, akik az ünnepi hetek alatt Szegedre érkeznek. 8°, számozatlan 16 o., csak borítéklap. Délmagyarország Rt. nyomása. Tartalmában a DOM-téri játékok műsora.

Lugosi Döme: A szegedi szabadtéri játékok története 1931—1937. Budapest. A Színpad kiadása. 1938. Nyomatott az Első Kecskeméti Hírlapkiadó és Nyomda Rt. 8°.

II.

A DOM-TÉRI JÁTÉKOK PLAKÁTJAI.

A DOM-téri játékok fejlődését figyelve nem mellőzhetjük a plakátok ismertetését sem. Egyrészt a plakátok okmányyszerű bizonyítékok, másrészt pedig művészi megjelenésükkel igazolják a kulturális fejlődést, azt, hogy a DOM-téri játékok fejlődését nyomon követi a grafikai művészet. Az alábbiakban időrendi sorrendben mutatjuk be a plakátok szövegeit.

1931.

A *Magyar passio* szükség-plakátja azonos volt a Fogadalmi Templom felszentelésére 1930-ban kiadott plakáttal, melyet *Haranghy Jenő* festőművész készített. A plakát alsó szakaszában lévő fekete mező szolgált a változó szöveg elhelyezésére. A plakát a Fogadalmi Templomot mutatja be színesen, amint búcsúsok vonulnak be a templomba. Szövege:

Szeged 1931. jún. 13. és 14. a Templomtéren „*Magyar passio*“. (Irta *Vojnovich Géza*.) Budapesti Nemzeti Színház előadása 600 szereplővel. (Nyomda említve nincs. Méret 60×92 cm.)

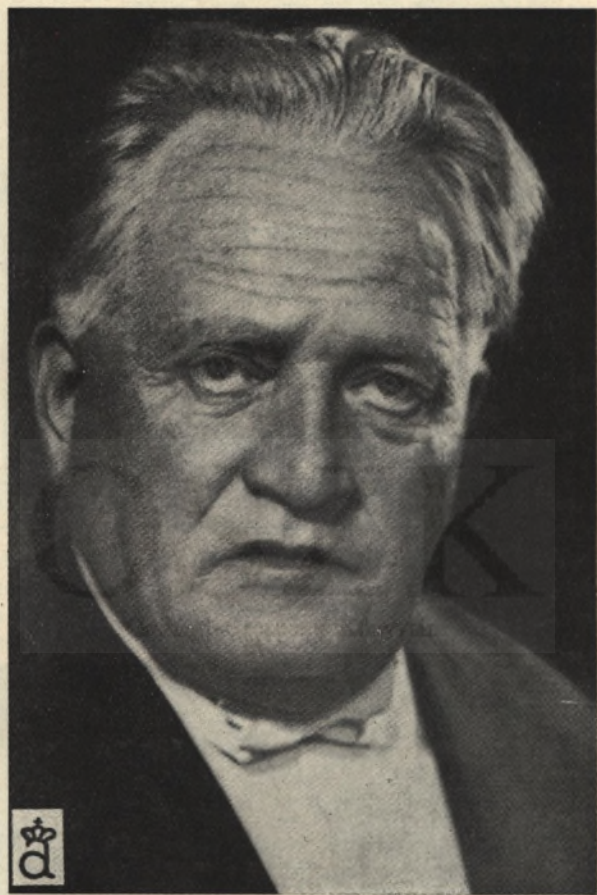
1933.

a) Szükségplakát. Azonos az 1930. évi (illetve 1931. évi) *Haranghy* által készített plakáttal, mely a DOM-teret a templomba bevonuló búcsúsokkal ábrázolja. A szöveget azonban nem az alsó fekete mezőbe, hanem a tornyok közé nyomtatták. Szövege:

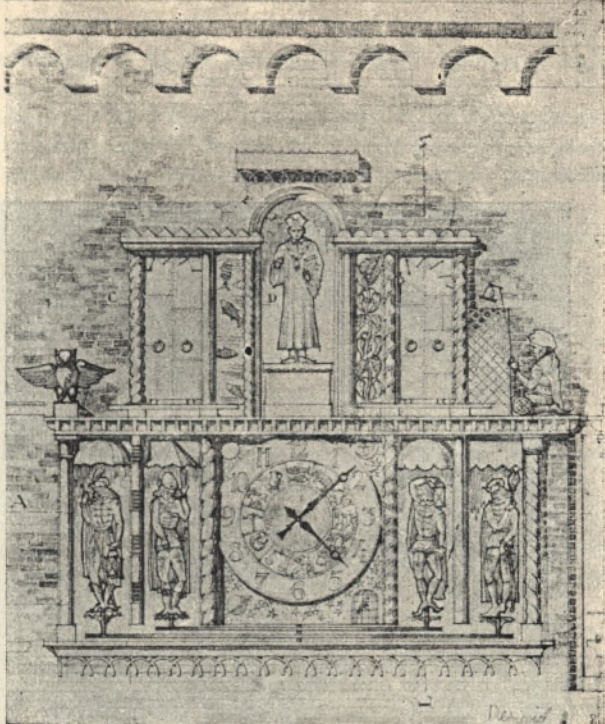
Szeged, augusztus 26—30. Szabadtéri Játékok Szegedi Hét. (Mérete 60×92 cm.)

b) A nyomtatott plakát szövege:

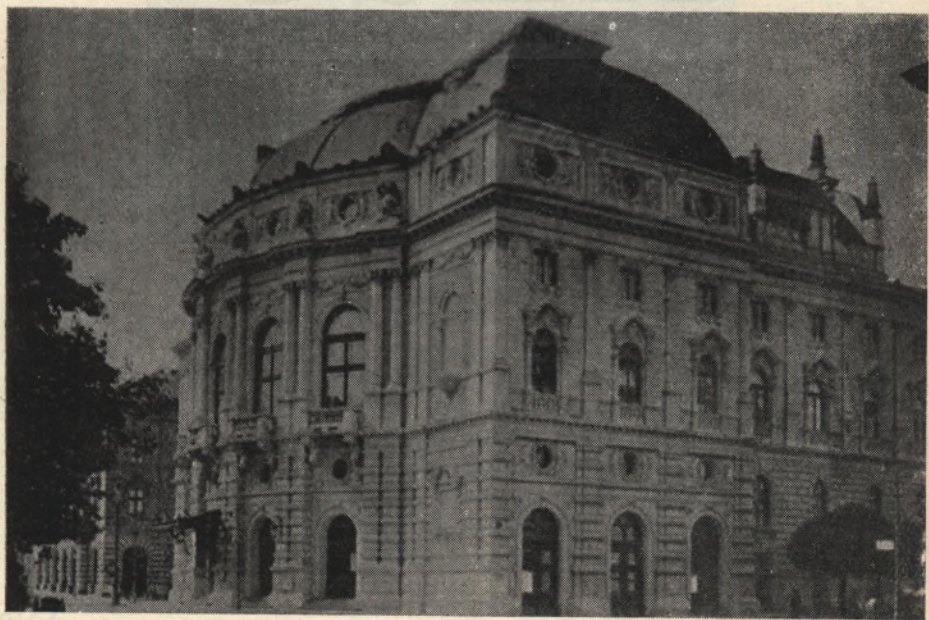
Szegedi szabadtéri játékok a Dóm-téren. Augusztus 26. szombat, 27. vasárnap. Az ember tragédiája. Főszereplők: Tőkés Anna, Gál Gyula, Lehotay Árpád, Táray Ferenc, Justh Gyula, Könyves Tóth Erzs. Rendező: Hont Ferenc. Díszlettervező: Buday György. Karnagy: Beck Miklós. Tb. főrendező: Firmin Gémier. 450 szereplő és a Szentpál táncsoport részvételével. 70 tagú zenekar. 100 tagú énekkar, 8 színpad, vetített díszletek. Különleges fény- és hanghatások a Fogadalmi templom világhírfi orgonájának és harangjának fölhasználásával. 4000 személyes nézőtér. 28. hétfő, Szt. Erzsébet legendája, Liszt oratóriuma. Közreműköd-

*Janovics Jenő dr. színigazgató,
a szegedi DOM-téri ünnepi játékok vezetője
1936 óta.*

A DOM-téri bábjátékos óra művészi terve,
Rerrich Béla mesterműve.

A szegedi Városi Színház,
a művészeti iroda és a próbák helye.

nek: Báthy Anna, Elek Szidi, Maleczky Oszkár, Tóth Lajos, a szegedi 9. honvédegyalozred kibővített szimfónikus zenekara, a Szegedi Dalárda és Oratóriumi Egyesület s a Szegedi Polgári Dalárda. Vezényel: Antos Kálmán. 29. kedd. Az ember tragédiája. 30. szerda. A budapesti filharmónikus zenekar monstre-hangversenye. Vezényel: Dr. Dohnányi Ernő és Kodály Zoltán. Műsor: Dohnányi: Rurallia Hungarica. Kodály: Psalmus Hungaricus. Weiner: Magyar szvit. Liszt: Les Preludes. A Szegedi Dalárda és Oratórium Egyesület s a Szegedi Polgári Dalárda részvételével. A tenorszólót Kertész Lajos énekli. Helyárák: 60 fillértől 5 pengőig. Endrényi Lajos nyomda és hírlapkiadóvállalat rt. (Mérete 60×92 cm.)

c) Buday György fametszete után készített feketenyomású plakát, mely a DOM-tér és környékének madártávlatú képét mutatja. A plakát egyben a Szegedi Hét céljait is szolgálta. A szövegrész vörös betűkkel:

Aug. 26.—szept 3 Szeged újjáépítésének 50 éves jubileuma. Művészeti, Gazdasági, Ipari, Kereskedelmi kiállítások. Szabadtéri játékok. Szórakozások. Szegedi Hét Szeged városi nyomda és könyvkiadó rt. (Mérete 55×87 cm.)

1934.

Csak nyomtatott plakát, melynek szövege:

Szegedi szabadtéri játékok 1934. augusztus 4. szombat, 5. vasárnap, 6. hétfő, 11. szombat, 12. vasárnap, 14. kedd, 15. szerda Madách drámai költeménye: Az ember tragédiája a Dóm-téren, 500 szereplő, 100 tagú énekkar, mozgalmas tömegjelenetek, páratlan zenei és fényhatások. Főrendező: gróf Bánffy Miklós, Éva: Tőkés Anna, Ádám: Somlay Artur és Táray Ferenc, Lucifer: Csontos Gyula. Orgonajáték! Haranghatások! A legszebb fényjátékok! Pilléres vonat az ország minden részéből, 6000 személyes nézőtér. Helyárák 50 fillértől 7 pengőig. Szegedi Új Nemzedék Rt. (Mérete 61×108 cm.)

1935.

a) Nyomtatott plakát:

Szegedi szabadtéri játékok 1935. augusztus 3, 4, 11, 14, 17, 18. Az ember tragédiája a Dóm-téren. Főrendező: Gróf Bánffy Miklós. Rendezők: Oláh Gusztáv és Nádasdy Kálmán. Műszaki vezető: Tolnay Pál. Éva: Tőkés Anna, Ádám: Beregi Oszkár és Lehotay Árpád, Lucifer: Csontos Gyula. Híppia: Könyves Tóth Erzsébet, Többi főszereplők: Pécsi Ili, Szigethy Jenő, Zátory Kálmán, Lengyel Vilmos, Várady Lajos, Cselte Lajos, Várkonyi Zoltán, Gellért Endre, Sarlay Imre. 500 szereplő, 100 tagú énekkar, mozgalmas tömegjelenetek, fényhatások, orgona- és harangjáték. Aug. 10, 12, 15. Mascagni: Parasztszünet, a Dóm-téren. Főrendező: Perlecs Ansaldo, a római Operaház szcenikai igazgatója. Santuzza: Giuseppine Cobelli, Turiddu: Nino Bertelli, Alfio: Apollo Granforte. Vezényel: Pietro Mascagni. A Budapesti Hangversenyzenekar, 150 tagú énekkar. Hubay: A cremonai hegedős. Rendező: Oláh Gusztáv. Vezényel: Fleischer Antal. Főszereplők: Halász Gitta, Laurisin Lajos, Losonczy György, Komáromi Pál, Erdy Pál. 150 tagú kórus, az Operaház balettkara. Aug. 9, 13, 16. Ercole Luigi Morselli költői játéka az újszegedi uszoda viziszínpadán, Glaucos. Rendező: Hegedüs Tibor. Dízlettervező: Vörös Pál. Vezényel: Andor

Zsigmond. Főszereplők: Lánzy Margit, Tolnay Klári, Eöry Kató, Halmi Margit, Beregi Oszkár, Sugár Károly. Szirének, tritonok, artisták vízi játéka. A Dóm-téren 8000 személyes lépcsőzetes tribün. Az előadások este 8 óraker kezdődnek. Az újszegedi uszodában 2000 személyes tribün. Feláru utazási kedvezmény, filléres vonatok. Vízumkedvezmény. A jegyváltásnál elővételi kedvezmény. Budapesten: a Színházi Propaganda Iroda pénztáránál (VI., Nagymező-u. 22., 11—6—77., 11—1—16.), újságok kiadóhivatalaiban, az Ibusz Vigadó-téri irodájában. Szegeden: a Szabadtéri Játékok Központi Irodájában (tel. 30—00), a Délmagyarország és a Szegedi Friss Ujság kiadóhivatalában. Vidéki városokban a menetjegyirodákban és kiadóhivatalokban. (Mérete 83×120 cm.)

b) Litografált plakát, mely a DOM sötétkép árnyképét mutatja, mely előtt áll fehér konturban Lucifer hívogató alakja. Rajzolta Byss Róbert. Szövege:

Szegedi szabadtéri játékok 1935 aug. 3—18. (Mérete 58×89 cm.)

1936.

a) Mélynyomású, a DOM-teret ábrázoló fotokép narancssárga keretben, kék alapból előfehérülő SZEGED szöveggel, mely plakát a szegedi idegenforgalom részére készült és szintén szükségplakátnak tekintendő. Mérete 52×80 cm. Szövege:

Szabadtéri játékok a Dóm-téren, Szeged. Az ember tragédiája augusztus 1, 2, 4. Bizánc aug. 8, 9, 11. János vitéz aug. 14, 15, 16. Filléres vonatok, utazási és vizuumkedvezmények Printed by Pallos Ltd. Budapest. Felelős kiadó: dr. Pálffy József.

b) A DOM-tér madártávlati képe, a térből Génusz nyúl fel az égbe kapaszkodva. Fekete a föld, kék az égbolt, a betűk egyrésze vörös, kisebb részben fekete. Sz. Kováts Ferenc rajza. Szövege:

Szegedi szabadtéri játékok, Az ember tragédiája aug. 1, 2, 4. Bizánc aug. 8, 9, 11. János vitéz aug. 14, 15, 16. Iroda: Korszó-mozi, tel. 21—85. Szeged Városi Nyomda Rt. (Mérete 16×25 cm.)

1937.

a) A DOM-teret sárga tónusban ábrázoló plakát. Szathmáry—Jantschi első díjat nyert plakátja. Szövege:

Szegedi Szabadtéri Játékok 1937. július 31—augusztus 15. Az ember tragédiája: Július 31, augusztus 8, 14. János vitéz: augusztus 1, 9, 12. Fekete Mária: augusztus 4, 5. Bizánc: augusztus 7, 11, 15. Klósz, Budapest. (Mérete 59×89 cm.)

b) A DOM-teret kék árnyalatokban ábrázoló plakát Kopasz Márta II. díjnyertes műve. Szövege:

Szegedi Szabadtéri Játékok, Az ember tragédiája júl. 31, aug. 8, 14. János vitéz augusztus 1, 9, 12. Bizánc augusztus 7, 11, 15. Fekete Mária augusztus 4, 5. Klósz, Budapest (Mérete 59×91 cm.)

c) Sötétzöld alapból naptárlapszerű lapok vörös és fekete betűs szöveggel. Rajzolta Méhely. Szövege:

Szegedi Szabadtéri Játékok. Művészeti vezető: Dr. Janovics Jenő. Augusztus 7, 11, 15. Bizánc, Irta: Herczeg Ferenc, Kísérőzene: Ránky György. Rendező: Dr. Janovics Jenő, Konstantin: Táray Ferenc, Iréne: Tőkés Anna, Giovanni: Kiss Ferenc, Lalla Khalil: Törzs Jenő, Achmed: Timár József, Zenobia: Berky Lili, Spiridion: Toronyi Imre, Herma: Somogyi Erzs, Demeter: Fekete Mihály. Augusztus 4, 5. Fekete Mária. Irta: Berczeli A. Károly. Kísérőzenéjét írta és vezényli Antos Kálmán. Rendező: Táray Ferenc. Musztafa: Toronyi Imre, Piroska: Somogyi Erzs, András: Timár József, Márton: Táray Ferenc, Illés bácsi: Fekete Mihály, Piroska anyja: Laczkó Aranka, Ali: Gózon Gyula. Augusztus 1, 9, 12. János vitéz. Petőfi költeményéből írta: Bakonyi Károly. Verseket írta: Heltai Jenő. Zenéjét szerette: Kacsóh Pongrác. Ujra hangszerelte: Buttykay Ákos. Rendező: Sziklay Jenő. János vitéz: Dr. Palló Imre, Iluska: Orosz Julia, Bagó: Kiss Ferenc, Francia király: Gózon Gyula, Francia királyleány: Szabó Ilonka, Boszorkány: M. Iványi Irén, Strázsa-mester: Solty György. — Júl. 31, aug. 8, 14. Az ember tragédiája. Irta: Madách Imre. Kísérőzene: Fricsay Ferenc. Rendező: Hont Ferenc. Ádám Kiss Ferenc, Éva Tőkés Anna, Lucifer Törzs Jenő, Péter apostol Toronyi Imre, Hippia Mezei Mária, Cluvia Hont Erzs. Közreműködnek a Szegedi Filharmonikus Egyesület, az 5. Vd. zenekarai és a Magyar Zenekar. — Szentpál táncsoport. — Fővilágosítás: Kornai János. Karnagy: Fricsay Ferenc. Színpadtervező: Varga Mátyás, 50 tagú tánckar. 120 tagú zenekar. 1000 szereplő. Féláru utazás. Nagy kedvezményű szabadtéri vonatok. Vizummentesség. Klósz, Budapest. (Mérete 62×92.)

c) Nyomtatott plakát. Szövege sárga papíron:

Bucusok! Mindenki nézze meg szerdán és csütörtökön, augusztus 4-én és 5-én este 8 órakor a szegedi Dóm-téren FEKETE MÁRIA előadását. Zenés, látványos történelmi misztérium játék. Az alsóvárosi Mária-kép legendája. Helyárak: állóhely 54 fillér, ülőhelyek 1 pengőtől 6 pengőig. Jegyek a plébánián is kaphatók. Szegedi Ujnémedék Rt. (Mérete 62×96 cm.)

d) Kisplakát, a földgömbön álló Ádám mögött Lucifert mutatja. Egy üstökös csóvjában a szegedi DOM rajza látható. *Kopasz Márta* munkája. Szövege:

Hongrie Szeged Jul. 31—aug. 15. Szabadtéri játékok. Klósz, Budapest. (Mérete 16×23. A magyar szöveg mellett kirívó a francia „Hongrie“ megjelölés. A plakátot csak magyarnyelvű szöveggel adták ki.)

e) Az alsóvárosi templom kegyképe, Mária gyászruhában, háttérben a templom oromzata. Rajzolta *Bordás Ferenc*. Szövege:

Aug. 4, 5. Szabadtéri játékok Szeged Fekete Mária. Árpád-nyomda, Szeged. (Mérete 16×24 cm.)

f) A DOM szilhüettje, fent csillagos égbolt, előtte sugárfélkoszorúban *Az ember tragédiájának* egyiptomi jelenete. Átmenetben vörös és kék színben. *Fábián Imre műve*. Szövege:

Szeged ünnepel. (Mérete 155×225 mm. Nyomda említve nincs.)

III.

JÁTÉKNAPOK.

A darab jele, lásd V. táblát	Az előadott darabok címe	Az előadások napjai	Hányszor került színpa	Összesen
M	<i>Magyar passio</i>	1931 VI. 13., 14. d. u. 14 e.	3	3
E	<i>Az ember tragédiája</i>	1933 VIII. 26., 27., 29. 1934 VIII. 4., 5., 6., 9., 11., 12., 14., 15. 1935 VIII., 3., 4., 11., 14., 17., 18. 1936 VIII. 1., 2., 4. 1937 VII. 31., VIII. 8., 14.	3 8 6 3	
S	<i>Szent Erzsébet legendája</i>	1933 VIII. 28.	1	1
G	<i>Glaukos</i>	1935 VIII. 13., 16.	2	2
P	<i>Parasztbecsület és a</i>	1935 VIII. 10., 12., 15.	3	3
C	<i>Cremonai hegedűs</i>			
B	<i>Bizánc</i>	1936 VIII., 8., 9., 11. 1937 VIII. 7., 11., 15.	3 3	6
V	<i>János vitéz</i>	1936 VIII. 14., 15., 16. 1937 VIII. 1., 9., 12.	3 3	6
F	<i>Fekete Mária</i>	1937 VIII. 4., 5.	2	2

előadások száma ö s s z e s e n 46

Ezek között csupán egy volt délutáni előadás, 1931. június 14-én. 1938-ban a műsort úgy kellene összeállítani, hogy az 50-ik DOM-téri előadás napjára essen *Az ember tragédiájának* 25-ik DOM-téri előadása.

IV.

JÁTÉKNAPTÁR.

1931 június 13 szét. 14 v.

1933 augusztus 26 szét. 27 v. 28 h. 29 k.

1934 augusztus 4 szét. 5 v. 6 h. 9 cs. 11 szét. 12 v. 14 k. 15. sz.

1935 augusztus 3 szét. 4 v. 10 szét. 11 v. 12 h. 13 k. 14 sza. 15 cs. 16 p
17 szét. 18 v.

1936 augusztus 1 szét. 2 v. 4 k. 8 szét. 9 v. 11 k. 14 p. 15 szét. 16 v.

1937 július 31 szét. augusztus 1 v. 4 sza. 5 cs. 7 szét. 8 v. 9 h. 11 sza. 12
cs. 14 szét. 15 v.

Összesen 45 játéknapp.

V.

A DOM-SZINPAD MŰVÉSZEI.

Az alábbi táblázatos kimutatás elsősorban a szegedi szabadtéri játékokban szerepelt művészszemélyzet betűsoros névsorát tünteti fel. Akiknek neve színlapon nem szerepelt, azok nevét a kimutatás sem tünteti fel. A nevek mellett évszámok rovatok találhatóak s ha a név után szám következik valamely rovatban, úgy az azt jelenti, hogy az illető személy mely évben szerepelt a DOM-téri színpadon. Így például az 1931-es rovatban az 1 azt jelenti, hogy az illető 1931-ben játszott s a 7 jelenti az 1937-et. A nevek után a főszereplőknél a szerepeket is feljegyeztük, egyébként csak rövidítéssel utalunk a különleges tevékenységekre s beosztásokra. Tudni kell, hogy 1931-ben csak a *Magyar passio*, 1933—1934-ben csak *Az ember tragédiája* került színre, (bár felvettük a *Szent Erzsébet legendáját* is). Tehát az 1., 3. és 4. mellett ne keressünk külön darabra utaló jelzéseket. 1935-től azonban, amikor már t. i. más darabok is szerepeltek a műsorban, az éveket jelző szám mellett egy-egy nagy betű utal arra a darabra, melyben az illető fellépett. Ha betűjel nincs, úgy az azt jelenti, hogy az illető csak *Az ember tragédiájában* lépett fel. E betűjeleket a Függelék II. táblázata magyarázza. Például 6 EBV jelenti, hogy 1936-ban három darabban lépett fel az illető. Különleges rövidítések: a. n. = akadémiai növendék, j. = játszó személy (más beosztás mellett), r. = rendező, ü. = ügyelő.

NÉVSOR	1931	1933	1934	1935	1936	1937
Abonyi Géza	1					
Aczél Ilona, Cs. —,	1					
Alszeghy L. a. n.	1					
Andor Zsigmond karnagy				5 G		
Ansaldo Pericle főr.				5 P		
Antos Kálmán, orgonaművész, karnagy	1	3 ES	4	5 E P	6	7 F
Arany Erzsébet		3				
Ascher Oszkár szavalókórusvezető ..						7 E F
Árki Ferenc					6	7 E F
Árkossy Vilmos						7
Babos Mici		3	4	5		
Bagossy Mária, G. —,		3				
Balogh Erzsi						7 F
Balogh István	1					7 E F
Bardócz Rózsa, E. —,		3	4	5	6	
Bartos Gyula	1	3	4		6 E B	
Bauer Lilla		3				7 E F V
Bánffy Miklós gróf, főr.			4	5		
Bánky Elemér					6 B V	
Bánky Róbert, v. —,					6EBV	
Bánky Teréz				5 P		7 B F
Bársony Dóra, Anya						7
Básthy József						7 E B F
Básthy Lajos						
Báthy Anna		35				
Beck Miklós, karnagy		3	4	5		
Beregi Oszkár, Ádám, Glaukos,				5 E 6		
Bereng József		3	4	5	6 E B	7 E B F

N É V S O R	1931	1933	1934	1935	1936	1937
Berky Lili						7 B
Bertelli Nino, Turridu				5 P		
Biró Tivadar, ü.					6	7
Bodnár Jenő	1					
Bózsó István, műszaki felügyelő		3				
Buday Etelka					6 EBV	
Buday György, díszlettervező		3				7 F
Carina Lya, táncosnő						
Cobelli Giuseppina, Santuzza				5 P		
Csanádi Antal		3	4	5		7 F
Császár Rózi		3	4	5 E G		
Cselle Lajos		3				
Csomák Elemér, dalárdakarnagy	1	3				
Csonka Antal		3				
Csordás György, j. ü.		3	4	5	6	7 F
Csortos Gyula, Lucifer			4	5		
Deréky János † 1937.		3				
Ditrói Mór						7 E F
Domonkos Kálmán					6	7 E B F
Eissen Anni					6	7 F
Elek Szidi		35				
Eöry Kató	1			5 G		
Erdős Fülöp					6	7
Erődi Jenő, ü.				5		
Érdy Pál, Philippo				5 C		
Falus Edit, Lola				5 P		
Farkas Gy., a. n.	1					
Fábrý József			4			7 E F
Fehér Gyula	1					
Fekete László		3				
Fekete Mihály, r. és j.					6 EBV	7 E B F
Fery Antal, díszlettervező					6	7 F V
Figedy Sándor, törzskarnagy	1					
Finta Imre		3	4	5 C		
Fleischer Antal, karnagy			4			
Fodor István		3				
Forgács Antal	1					
Forgács Sándor						7 E B F
Földényi László					6 EB	
Frankl Lili		3				
Fricsay Ferenc, karnagy			4		6 EV	7 E B V
Fülöp Zoltán, r. és díszlettervező ..						
Gabányi László	1					
Garamszeghy Sándor, v. —.	1		4			
Gaal Ferenc, j. és ü.						7 F V.
Gál Gyula	1	3				
Gellért Endre				5 E G		
Gémier Firmin, főr. †		3				
Glasz Károly		3				
Goitein Lici		3				
Gózon Gyula					6 V	7 F V.
Gömöry Vilma	1					
Granforte Apollo, Alfio				5 P		
Gyenis Ede	1					
Halász Gitta, Gianina				5 C	6 V	

N É V S O R	1831	1933	1934	1935	1936	1937
Halmi Margit	1			5 E C		
Harangozó Gyula, balletmester						
Harasztos Gusztáv	1					7 F
Hegedűs Böske				5 G		
Hegedűs Tibor, r.		3				
Herczeg Vilmos						
Hettyey Aranka	1					
Hevesi Sándor, főr.	1					
Homonnai Rezső	1				6EBV	7 F
Hont Erzsébet		3			6	7 E F
Hont Ferenc, r.		3				7
Imre Sándor, r.					6	
Ihász Aladár, r. és j.					6EBV	
Ihász Klári						7 E B F V
Iványi Irén, M. —,						7 V
Janovics Jenő dr., főr.					6	7
Juhász József	1					
Kabók Győző					6EBV	7 EBFV
Káldy László, karigazgató						7 V
Kállai Edit		3				
Kállayné						7 F
Keleti Lajos, főü.			4			
Keller Ibi		3				
Kemény Zsuzsa		3				
Kenyér György		1				
Kerényiné						7 F
Ketter Tibor, karnagy-helyettes					6	7
Király Péter, dalárdakarnagy	1					
Kiss Ferenc; Lucifer, Ádám, Bagó, Giovanni					6EBV	7EBV
Komáromy Pál, Podesta				5 C		
Korda Sándor		3				
Kormos József			4		6EB	7EBF
Kornay János, fővilágosító			4	5	6	7
Kornay Jánosné, lásd: Vészi Rózsi ..						
Kovács Ernő		3	4	5	6	7 F
Könyves Tóth Erzsi		3	4	5 E G		
Környei Paula	1					
Kőrösi Juci						7 E F
Kőszegi Dezső					6	
Kurusa Margit		3	4	5	6	7 EBF
Kürti József	1				6 B	
Laczkó Aranka						7 E F
Lavotta Rezső, karnagy	1					
Laurisin Lajos, Sandro				5 C		
Lánczy Margit, Éva				5 G		
Lehotay Árpád, Ádám	1	3	4	5	6	
Lengyel Vilmos			4	5 E G		
Ligeti Gyula						7 F
Losonczy György; Ferrari				5 C		
Losonczy Zoltán	1					
Major Tamás	1					
Maleczky Oszkár		35				
Marinkovics Sebő			4	5		7 EBF
Markovics Marienne		3				

N É V S O R	1931	1933	1934	1835	1936	1937
Marosi Miklos			4	5		
Martinovszky Róbert, j. és ü.						7 E F
Mascagni Pietro, főkarnagy				5 P		
Márkus János					7 F V	
Mártonffy Zoltán, díszmester			4	5	6 EBV	7 EBFV
Máthé László					6 EB	7 EBF
Mátrai Erzsi	1					
Mátrai Irma						7 F
Mezei Mária					6	7
Mihalkó Gizi						7 EF
Mihályfi Béla	1					
Miklós Gyula, díszletfestő		3				
Milos Aurél, mozgásművészeti r.						7 E F
Mohácsi L., a. n.	1					
Molnár Sándor, díszletfelügyelő				4		
Nagy Adorján	1					
Nádasdy Kálmán, r.				5		
Oláh Ferenc, j. és ü.				5	6 EBV	7 EBFV
Oláh Gusztáv, ifj. —, r.			4	5 EPC		
Olty Magda					6 B	
Onody Ákos	1					
Orbán Viola					6 EBV	
Orosz Julia						7 V
Palágyi Lajos †	1					
Palló Imre dr.; János vitéz					6 V	7 V
Papolezy László	1					
Papp Ferenc	3				6	
Pataky József	1					
Pataky Miklós		3				
Perényi László	1					
Pécsy Ili				5		
Pusztay Pál, j. és ü.		3	4	5	6	7
Ránky György, karnagy					6 B	
Rásó Ida		3				
Réthy Eszter; Iluska					6 V	
Rónay Béla						7 EBFV
Rosos Giza	1					
Rosthy Magda		3				
Rózsa Boriska			4	5		7
Rubinyi Tibor					6 EB	7 EBF
Sarlay Imre, j. és r.		3	4	5 EG	6 EBV	7 EBFV
Sándor Jenő, főü.					6	7
Sántha Ferenc		3	4	5	6	7 EF
Schreiber Gyula, díszletmester		3				
Sebestyén Irma						F V
Semsey Vera				5 G		
Serfözy Ilona					6 BV	
Sió Ferenc				5	6	7
Sós Kálmán			4			
Soltész Anni				5 G		
Solth György						
Somogyi Erzsi					6 EBV	7 EBFV
Sugár Károly †						7 BF
Sümegei Ödön				5 G		
Szabó Ilonka					6 EB	7 EBV
						7 V

N É V S O R	1931	1933	1934	1935	1936	1937
Szabó István		3				
Szalay József dr. vezető †, 1937.					6	
Szathmáry László	1					
Szeles Matild		3				
Szentpál Olga; R. —, balletmester ..		3	4			7 EBFV 7 F
Szécsi Ferenc				5 EG	6 EB	
Szigeti Jenő						7 B
Sziklai Jenő r.						
Szöke Sándor	1					
Tapolczai Gyula	1					7 F
Tasnády András						
Tábori Imre						
Táray Ferenc, j. és r.; Ádám, Lucifer		3	4		6 EB	7 EBFV 7 BF
Timár József	1					
Tolnay Klári				5 G		
Tolnay Pál, műszaki főfelügyelő	1		4	5	6	7 7 EF 7 EFV 7 EB
Tompa Béla						
Tompa László						
Toronyi Imre						
Tóth Lajos		35				
Tőkés Anna	1	3	4	5	6 B	7 EB 7 EB 7 EF
Törzs Jenő; Lucifer						
Turányi Alajos	1					
Ungvári Imre, dízmester		3				
Unghváry László				5 G		
Upor Tibor, díszlettervező	1					
Uti Giza†, 1937		3	4	5	6	
Vajda Marianne		3				
Varga András, szertár-felügyelő						7
Varga Endre, főpénztáros					6	
Varga Mátyás, díszlettervező					6	7 V
Varga Sándor, fővilágosító		3				7 F
Varga Viktor						
Várady Lajos			4	5 EG 5 G		
Várhalmy Irén				5 EG		7 EBF 7 EBF
Várkonyi Zoltán						
Várnay János						
Várnay József			4	5 5 G	6 EB	
Verbóczy Ila						
Vermes Pál		3				
Vészi Rózsi (Kornay Jánosné)			4	5	6 EB	7 EBF
Vértés Lajos		3				
Vitéz István	1					
Vörös Pál, díszlettervező				5 G 5 EG		
Zátony Kálmán			4			
Zemplényi Zoltán					6 EBV	
Zsoldos Böske						7 F

VI.

A DÓM-TÉRI JÁTÉKOK KIÁLLÍTÁSÁNAK TÁRGYAI:

1937-ben a játékidő alatt a szegedi Városi Múzeum bemutatta az *első magyar szabadtéri játékkiállítást*, mely azonban csupán a szegedi játékokra vonatkozott. A kiállítást *Lugosi Döme* dr. kezdeményezte és rendezte s a kiállítás anyagát évek szerint csoportosítva mutatta be. A kiállításnak rendkívül nagy erkölcsi sikerét mutatja, hogy a július 31—augusztus 16. időtartam alatt mintegy 5000 látogató tekintette meg azt, a Városi Múzeum egyéb gyűjteményeivel kapcsolatban. A szabadtéri játékok keretében *Madách* Imrére és *Az ember tragédiájára* vonatkozó könyvkiállítás is volt, melynek anyagát *Cserzy Béla* könyvtárista rendezte. Az utóbbira vonatkozó ismertetést mellőzzük.

A kiállítás alább ismertetett anyagát hat tárlóban és kilenc paravánon sikerült magyarázó szövegekkel szemléltető módon elhelyezni:

Szeged a szabadtéri játékok városa. — Könyveimlap. — *Márky Imre* szonettje: *Szabadtéri játékok*. Kézirat. — Az első magyar és szegedi *Madách*-szobor. *Kövesházi Kalmár* Elza műve, még a hibás születési évszámmal.

1931.

A DÓM-tér. — *Gémier a szegedi színházról*. *Hont* Ferenc cikke a *Délmagyarország* 1927 május 11. számában, melyben először történik említés a szegedi szabadtéri játékok tervéről. — Gróf *Klebsberg* Kunó cikke: *Munka, tudás és tőke* a *Pesti Napló* 1929 július 28. számában, melyben a szegedi DÓM-téri játékok megvalósítását sürgeti. — *Toldi* Ferenc: *A régi magyar passio* képei. — *Voinovich Géza*: *Magyar passio* c. színjátékának könyve. — A Nemzeti Színház tagjai 1931 június 11-én megérkeznek Szegedre, az első DÓM-téri játékra. — Belépőjegy a legelső szegedi DÓM-téri játékra. — *Buday* György linokarikatúrája *Klebsberg*ről, mint játékmesterről. — A *Magyar passio* első DÓM-téri előadásának színlapja 1931. június 13-ról. — Képek a *Magyar passio* előadásáról. — Az előadás közönségéről készült felvételek. — A *Magyar passio* szegedi előadásáról készült díszalbum és annak képei.

1932.

Klebsberg Kunó gróf a DÓM-téri játékok megteremtőjének arcképe, *Taiszer* János szegedi szobrászművész márvány domborműve. *Klebsberg* Kunó meghalt 1932 június 11. — *Klebsberg*-emléktábla és síremlék Szegeden. — A szegedi *Dugonics Társaság* felolvasó rendjében 1932 április 24-én *Pásztor* József székfoglaló előadást tartott a szabadtéri játékokról, melyben *Az ember tragédiája* előadása érdekében síkra szállt. — Ez évben 1932 június 26-án a *Stefánia*-sétányban épített szabadtéri színpadon *Hont* Ferenc rendezésében színre kerül a *Szép Heléna*.

1933.

Az első szegedi vállalkozás 1933-ban megteremtette az állandósult DÓM-téri játékokat és 1933 augusztus 26-án indította el *Az ember tragédiáját* szabadtéri útjára. A kiállított tárgyak: Propaganda-füzet és hivatalos színlap. — A DÓM-téri

Az ember ragédiájához Buday György által tervezett színpadképek, melyek alapján készültek el az előadás észlelei. — Vitéz Shvoy Kálmán tábornok a szabadtéri színpadon beszélget Hont Ferenc rendezővel és az első szegedi szabadtéri Luciferrel, Táray Ferencel, elől jobbra Sziklai Jenő színigazgató, a közepén hátul vitéz Kircsyalussy ezredes. — Színpadi jelenetek. — Felvételek a közönségről. — A Szentpál-balletcsoport mutatványai. — A szabadtéri élőképsorozat műsora. — A Szegedi Hét grafikai kiállításának plakátja. — A szabadtéri Dankó-hangverseny műsora.

1934.

1934 május 11-én meghalt Somogyi Szilveszter dr. polgármester, a szegedi DOM-téri játékok egyik legtevékenyebb pártfogója. — A szegedi DOM-téri játékok érdekében kifejtett egyik leghatásosabb propaganda-eszköz a levélzáró emlékbélyeg tervezetei. — A szabadtéri emlékbélyegek csoportos bemutatása magyar, francia, német, olasz és angol nyelvű feliratokkal. — Az emlékbélyegek teljesívekben. — A hivatalos tájékoztató magyar, francia, angol és német nyelvű füzetek. — Kodály Zoltán levele szabadtéri hangversenyéről. — A DOM-téri színpad építkezései. — Repülőgépfelvétel az építkezésről. — A színpad előtt tárgyalt Bánffy Miklós gróf és ifj. Oláh Gusztáv rendező, Pásztor József és Rácz Antal bizottsági tagokkal. — A hivatalos színpad. — Repülőgépfelvétel a DOM-terről. — Rendezőbizottsági ülés a színpad előtt. — Belépőjegy a főpróbára. — Bánffy Miklós gróf a játékvezető. — Bánffy gróf utasításokat ad. — Pásztor József, a rendezőbizottság intézője, tárgyalt a DOM-téren. — Bánffy Miklós gróf megérkezik Szegedre. — A Lucifer alakítója, Csontos Gyula. — Molnár Ferenc kéziratosa levele, melyben lemondja Darvas Lili szereplését. — A Tragédia egyes jelenetei. — Bánffy Miklós, Csontos Gyula, Tőkés Anna és Móricz Zsigmond az előadás alatt. — A DOM-tér színpadi keresztje. — A Times tudósítása a szegedi játékokról. — Az Újság szabadtéri Madách-száma. — Az előadás közönsége. — Olasz lap a szegedi előadásokról. — Osztrák lapok Schuschnigg szegedi látogatásáról. — Schuschnigg kancellár szegedi tartózkodásáról készült felvételek. — Hajtay Etelka: Zsendül a vetés című könyvében a szabadtéri játékokat az ifjúság figyelmébe ajánlja. — Statisztika-sorozat a DOM-téren.

1935.

A hivatalos műsor. — Bánffy Miklós arcképe. — A játékvezető és Lucifer. — Bánffy gróf rendez. — Táncpróba esőben. — A színpadi és nézőtéri építkezések. — Bornemisza miniszter és társasága, a miniszter mellett Pálffy József polgármester. — Jelenetek Az ember tragédiájából. — Jelenet A cremonai hegedűsből. — Madách Imre és a szegedi szabadtéri játékok plakettje. Szabó János szegedi ötvösművész bronzöntvénye. — Az ember tragédiája emléklakettje az egyiptomi jelenettel. Gipsz plakett. Szolcsányi Gyula szegedi szobrászművész plakettje. Kivitelezésre nem került. — A Parasztbecsület 1935. évi veronai szabadtéri előadásának színpadja. — Gyufásdobozok Mascagni és Pálffy József dr. polgármester arcképével. — A Parasztbecsület magyar szöveggönyve. — Mascagni kézírata a szegedi DOM-téri Parasztbecsület szereposztásáról. — A szegedi DOM-téri Parasztbecsület színpad-képe. — Mascagni Szegeden: Mascagni feleségével a város által

rendelkezésre bocsájtott diszhintón. — *Mascagni* koszorút helyez el *Dankó Pista* szobrára. — *Mascagni* Szegeden festett arcképe előtt. — *Salvo* Hugó szegedi kereskedő, *Mascagni*, *Mascagniné*, *Ansaldo* operaigazgató és *Granforte* olasz tenorista a Tiszaparton. — *Mascagni* dirigál. — Az ünnepi játékok rendezőségének olasznyelvű meghívója, a *Parasztbecsület* és *Glaukos* előadásaira, az olasz—magyar kulturális együttműködés jegyében. — A *Parasztbecsület* DOM-téri előadásának színpad-képe. — A *milanói Scala* tagjai Szegeden. — A *Glaukos* színpadképe.

1936.

Janovics Jenő dr. arcképe *Imre Sándor* könyvében. — *Janovics* Jenő dr. a városházán tanácskozik *Pálffy* József dr. polgármesterrel. — *Janovics* Jenő dr. levele néhai *Makó* Lajos szegedi színgazgatóhoz, melyben közli, hogy *Csontos* Gyulát nem ismeri. — *Janovics* Jenő kéziratos levelei. — *Pálffy* József sürgőnye *Janovics* Jenőhöz, melyben értesíti, hogy a játékok vezetésével megbízták. — A *Janovics*-emlékkönyv 39. oldala *Janovics* szegedi működéséről, melynek címe: *Kolozsvártól Szegedig és vissza*, az új fejezet címe az lenne: „És ismét vissza Szegedig”. — Közgyűlési határozat, mely *Janovics* Jenőnek köszönetet mond a rendezésért. — *Janovics* Jenő kétkötetes irodalomtörténeti munkája: *Csiky Gergely élete és művei*, melynek második kötete Szegeden jelent meg. — *Janovics* Jenő dr. könyve: *A magyar dráma irányai* — *Pálffy* József levélben köszönetet mond *Janovics* Jenőnek a játékok befejezése után. — Az 1936. évi játékok kis plakátja. — A DOM-téri színpad építkezései. — Hivatalos propaganda- és program-füzetek. — A kivilágított nézőtér este. — Képek *Az ember tragédiájáról*. — A szegedi DOM-tér c. emlékfüzet. — *Herczeg* Ferenc: *Bizánc* c. színművének 1911. évi kiadása. — *Herczeg* Ferenc levele *Janovics* Jenőhöz. — Képek *Herczeg* Ferencről. — *Herczeg* Ferenc, *Janovics* Jenővel a *Bizánc* próbáján és előadásán. — A *Bizánc* színpadának építkezései. — A *Bizánc* színpadának díszletterve. (Tervezte *Varga* Mátyás.) — A *Bizánc* színpada és jelenetek az előadásról. — *Varga* Mátyás a *János vitéz* díszleteit tervezi. — *Palló* Imre operatőreként a *János vitéz*-t próbálja. — A rendőrség felosztatja a *János vitéz* előadásáról lemaradt jegynélküli közönséget. — A *János vitéz* délelőtti próbája. — Színpadi képek és jelenetek a *János vitéz* DOM-téri előadásáról. — A szegedi DOM-téri forgó nézőtéri tervek. *Németh* Antal dr. a Nemzeti Színház igazgatójának elgondolása alapján tervezte *Varga* Mátyás, a Nemzeti Színház díszlettervezője. — Az alaptervek: *Az ember tragédiájának* előadása a Fogadalmi templom homlokzata előtt indul meg és a szereplők tovább haladnak a DOM-téren körbe épített színpadon, sorba következnek Athén, Róma, Bizánc, Prága, Páris, London, a falanszter és a jégvidék díszletei, — közben pedig 40 lóerős elektromotor forgatja a nézőteret a kívánt irányba. — A forgó nézőtéri modellről felvett fényképfelvételek: *Varga* Mátyás készítette *Németh* Antal elgondolása alapján a forgó nézőtér plasztikus modelljét, melyről a kiállított öt fényképfelvétel készült. Az eredeti modellt *Németh* Antal igazgató több európai világvárosban állította ki, így *Budapesten*, *Hamburgban*, *Breslauban*, *Bécsben*, *Frankfurt a/M.* színpad-művészeti vilákiállításán.

1937.

Ujságszemelvények. *Pásztor* József lapszerkesztő gyűjtése. — Az 1937. évi hivatalos és magánpropaganda anyaga. — *Antos* Kálmán, a *Fekete Mária* zeneszerzőjének arcképe. — *Antos* Kálmán orgonaművész 1931 óta minden szabadtéri évadban résztvett az előadásokon, mint orgonista. — *Papp* Ferenc színész arcképe. — *Táray* Ferenc és *Berczeli* A. Károly egy ferencrendi szerzetessel beszélgetnek a *Fekete Máriáról* az alsóvárosi kolostor előtt. — *Ascher* Oszkár előadóművész, a szavalókórusok rendezőjének arcképe. — *Hont* Ferenc rendező arcképe. — *Bartos* Gyula színész arcképe. — Statisztasorozás a DOM-téren. — *Janovics* Jenő dr. rendezői karával. — Az új színpad készen. — *Hont* Ferenc rendez. — Az egyiptomi trónkocsi. — A *Szentpál*-ballet gyakorlatai. — A DOM-téri építkezések. — *Varga* Mátyás díszlettervező. — *Ditrői* Mór kiérdemesült színingazgató levele *Janovics* Jenőhöz és *Janovics* feljegyzései a levélről. — *Szalay* József dr. ny. kerületi főkapitány, a *Szegedi Dugonics Társaság* elnöke, aki 1936. évben a DOM-téri játékok szervező vezetője volt. Meghalt Szegeden 1937. április 25. napján. A kiállított domborművű öntött bronz arcképet *Heks* István Nándor szegedi ötvösművész készítette. — *Fricsay* Ferenc karnagy arcképe. *Fricsay* 1936 óta a DOM-téri játékok zenei vezetője, 1937. évben az általa szerzett kísérezzenével adták elő *Az ember tragédiáját*. Hangjegylapok: *Az ember tragédiája* kísérezzenéjéről, a zongorakivonatokat *Fricsay* Ferenc írta, az ő szerzeményei. — *Az ember tragédiája*, a *János vitéz* és a *Bizánc* 1937. évi színpadképei. — A *Fekete Mária* főpróbáján készült színpadképek. — *Buday* György fametszetei *Az ember tragédiája* svéd kiadásához. — DOM-téri tribün beosztása. — Ujságszemelvények *Lugosi* Döme dr. hírlapkiadás gyűjteményéből.

Paravánokon kiállított anyag:

A *Magyar passio* első plakátja, mely tulajdonképpen a Fogadalmi templom felszentelésére készült plakát volt. *Haranghy* Jenő festőművész rajza. — Az 1933. évi nyomtatott plakát. — Mellette a DOM-tér és másik képen a Kultúrpalota, mely elé tervezte *Hont* Ferenc az első DOM-téri *Az ember tragédiája* előadását. — *Klebelsberg* Kunó gróf a játékok megteremtőjének, *Somogyi* Szilveszter dr. néhai polgármesternek, a játékok propagálójának és *Pálffy* József dr. polgármesternek, a szegedi szabadtéri játékok állandósítójának arcképe. — Az 1933. évi *Szegedi Hét* plakátja, mely szintén a játékokat hirdette. *Buday* György rajza. — A *pozsonyi*, *Az ember tragédiájának* szabadtéri előadásához készült terv. *Hont* Ferenc elgondolása szerint *Gáts* Tibor készítette 1935-ben. Az előadást nem engedélyezték. — 1934. évi nyomtatott plakát, az 1934. évi színpadterv. — Hirdető lap. — Az 1935. évi játékokat hirdető plakát. — Az 1934. évi nézőtér alaprajza. — 1934. évi színpadterv keresztmetszete. — 1935. évi plakát, festette *Byssz* Róbert (eredeti). — *Mascagni* és három olasz operaénekes arcképe, valamennyi arckép *Pásztor* Józsefnek dedikálva. — Fogadalmi templom a plakáton, az 1936. évi játékokhoz. — *Fábián* Imre kisplakátja 1937. — *Méhely* naptárlapos plakátja 1937. — *Szathmáry*—*Jantschi* pályanyertes plakátja 1937. — *Varga* Mátyás kartonjai: *Az ember tragédiájához* (Paradicsom, Száműzetés, Prága, London) és a *Bizánc*hoz. Valamennyi 1936-ból. — *Varga* Mátyás kartonjai *Az ember tragédiája* 1937. évi előadásához. (Athén, Páris, Bizánc, London). — *Kopasz* Márta díjnyertes plakátja. — *Bordás*

Ferenc eredeti rajza *Szeged a szabadtéri játékok városa*. — Plakátok és nyomtatványok az 1937. évi előadásokhoz.

Az ablakokban:

A *János vitéz* és *Az ember tragédiája* vetítőképei (diapozitívek), az 1936-es előadásokhoz, Varga Mátyás tervei után.

VII.

SZEGED REPREZENTÁNS CÉGEI ÉS
EXPORT VÁLLALATAI.**Szeged-Csongrádi
Takarékpénztár****SZEGED**

Széchenyi-tér 7 és Takaréktár-u. 5. sz.

A Szeged-Csongrádi Takarékpénztár az ország legregibb és legnagyobb vidéki pénzintézete.

Kluzsál Gábor táblabírónak, az első felelős magyar minisztérium közmunka-és közlekedésügyi miniszterének kezdeményezésére 1845. évben alapították Szeged város legkiválóbbjai részvényeseinek jelentős hányada ma is az alapítók leszármazottjaiból áll.

Az 1936. évi zárószámadatai szerint összes alap-és tartaléktőkéi kb. **3,720.000 P**, a betétek állománya kb. **9,360.000 P**, váltoállománya kb. **16,700.000 P**, a mérlegszámla egyik oldalának főösszege kb. **22,640.000 P**.

Kölcsönöket állandóan folyósít, bankszerű fedezet mellett, betétek után magas kamatot térít. — Modern pánccéltermeiben jutányos áron bérelhetők safek és helyezhetők biztonságba le-tétül értékpapírok, értékes csomagok stb. — Folyó-és csekk-számlák méltányos feltételek mellett nyithatók. — Minden bankszerű üzlettel foglalkozik.

Az intézet elnöke :

begavári Back Bernát

m. kir. kormányfőtanácsos, a felsőház tagja, a Back-malom elnöke.

Alelnökök :

Kiss Ferenc

miniszteri tanácsos,

dr. Pálffy József

m. kir. kormányfőtanácsos, Szeged sz. kir. város polgármestere.

Vezérigazgató :

Kozma Ferenc

m. kir. kormányfőtanácsos.

10a

Hungária-Szálló, Szeged.

A Hungária-Szálló a Tisza partján a régi szegedi var helyén elterülő, dúsan fásított Stefánia-sétány mellett épült. A szálloda szobáiból igen szép kilátás nyílik a Tiszára és messze a Marosra is. A szobák nemcsak ez okból, de teljes modern berendezésükkel fogva is kellemes benyomást keltenek. A szálloda pihenésre, üdülésre kiválóan alkalmas. **Kávéháza** hatalmas, jó levegőjű, szép berendezésű; **éttermel** izlésesek, előkelők; **halászcárdája** magyaros kiképzésű hangulatos; **teraszai** üdítők, kellemesek. A **szalon** és **ciganyzene**, továbbá **tánc** kellemes szórakozást nyújtanak. **Kiváló francia** és **magyar konyha**, saját termésű és vidéki borok, borkülönlegességek. —

Pensio rendszer.**Mérsékelt árak.**

Ünnepi és alkalmi ebédekre, vacsorákra

külön termék.

10b

ORIONBŐRGYÁR
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG**SZEGED**

TELEFONOK 10-49, 12-49.

**BUDAPESTI
LERAKAT:**

VI, PAULAY EDE-U. 26.

TELEFON 113-245.

10c

**Szegedi
Paprikaexportőrök :**

Bartók Vilmos és Társa

Hirschfeld és Grosz

Hűtőház és Élelmiszer-
szállító Rt.

Reiter Izsó

Reitzer Lipót és Társa

Schwarz E. és Fia

35

**NEMZETI
HITELINTÉZET RT.
SZEGEDI FIÓKJA**

S Z E G E D
Széchenyi-tér 5.

Foglalkozik
a banküzlet
minden
á g á v a l.

Idegen pénznemek
vétele és eladása.

Utazási csekkek.

5

Ha őszül a haja

használja az évtizedek óta
kitűnően bevált

Flóra Hajvizet

az őszülést rövid idő alatt
eltünteti és visszaadja ha-
jának eredeti ifjúkori színét

N e m f e s t é k ! !

Kapható :

Barcsay Károly

gyógyszertárban

S Z E G E D

Tisza Lajos körut 32. sz.

(A városháza mögött.)

74

**VARGA
MIHÁLY**

kenderkikészítő, kötélgyár
és mech. hálógyár.

SZEGED

Aradi-u. 4. szám.

Telefon 14-69.

GYÁRT ÉS SZÁLLIT :

mindennemű kendert, kó-
cot, gazdasági kötélárút,
aratógépfonalat, fapeckes-
kötelet, zsák, ponyva, zsi-
neg, fonal, halászhaló, te-
niszháló, footballhaló, torna-
szerek stb.-t legolcsóbb

GY Á R I á r o n !

16

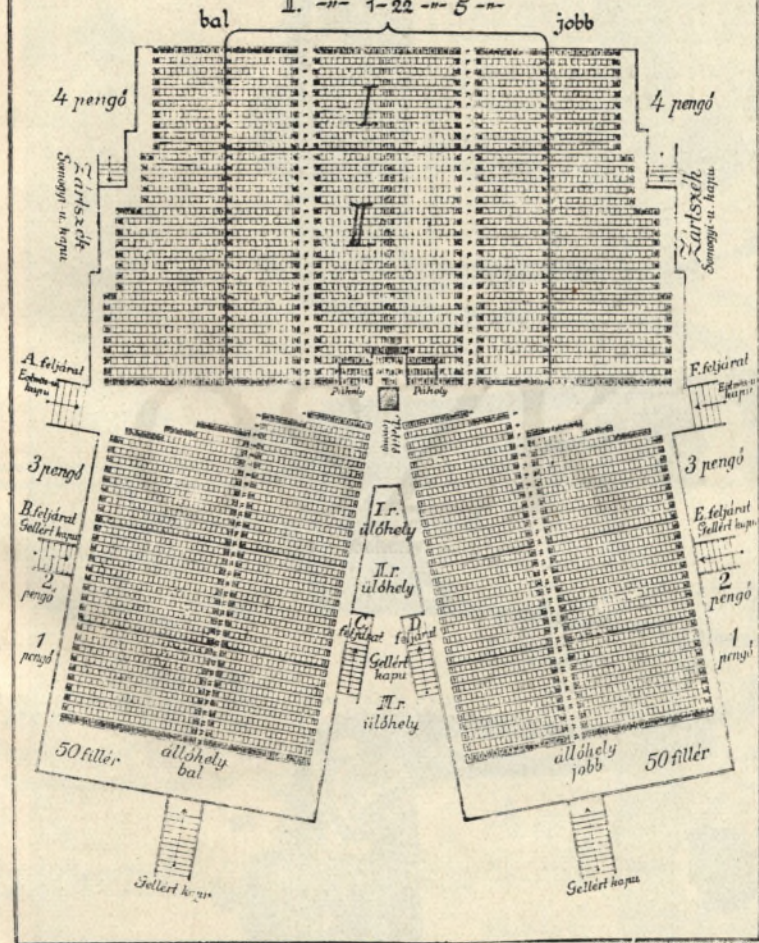
Szegedi szabadtéri játékok nézőtere

1937.

1 : 100.

I. Zöllye 1-10 sorig 6 pengó

II. --- 1-22 --- 5 ---

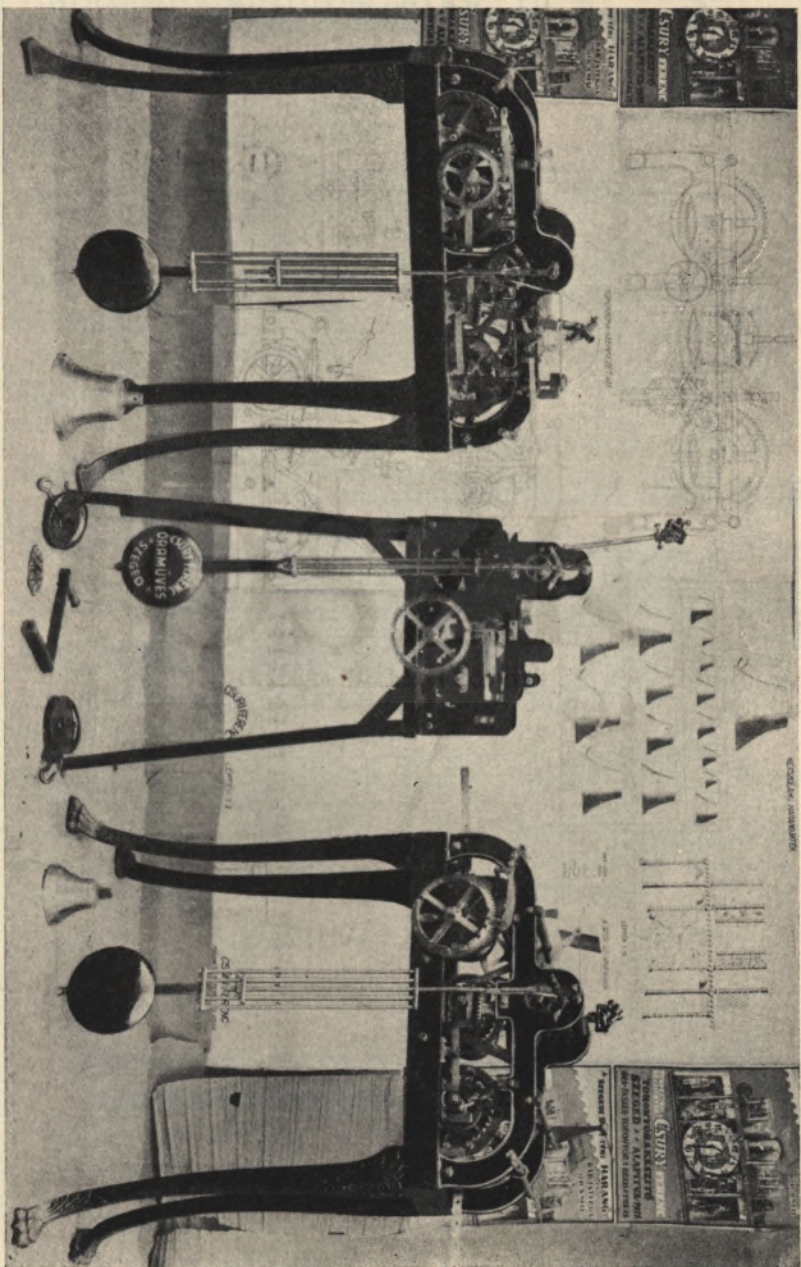
A. szegedi DOM-terti tribün elhelyezési tervrajza, 1935/37.

Telefon :
28 — 69

C S Ü R Y F E R E N C

Alapítva :
1911-ben

órás, aranyműves és óranyórák készítő. Szeged, Károly-u. 16. I. szám. — Szép és jó munkáért 9 aranyéremmel kitüntetve

Magyarország ezüstkorszorás mestere. — A Fogadalmi-templom percekintúró, motorikus felhúzású toronyóra és a Dom-téri 19 szobrot mozgató 30 dall játszó zeneidóra saját terveim szerint műhelyemben készült. — Készülnek : szinkron, kasztély, kaszárnya és toronyórák, különleges óraműveket. KÉRIEN ALMNLATOT ! Nagy óra- és ékszeraktár.

*Nemzeti
Hitelintézet RT.
fa- és szételepe.
Szeged, Kálvária-sor.*

SZÁLLIT:

hazai és külföldi

1^a darabos és préselt

SZENET, KOXOT,

*hasábos és vágott tűzi-
fát minden mennyi-
ségben kálváriai sori te-
lepéről.*

6

Danner Péter Fia
Szeged

szegedi tarhonya
háziipari telepe
és paprikaexport

Alapítva 1845.
Telefon 11-41.

A világhírű szegedi paprika és tarhonya legjobb és legolcsóbb beszerzési forrása.

64

Minden igényre ajánlom összes textil cikkekkel dúsan felszerelt raktáramat

*nagy választék
divatselyem- és*

műselyem árukban,

ugyszintén bel- és külföldi női- és férfi kabátkelmékben és öltönyszövetekben.

Angol férfi

szövetekből állandóan

nagy raktár!

Szőnyegek, garnitúrák, és mindennemű divatcikkek a legjutányosabb, szabott áron:

KURUCSEV SÁNDOR

divatárukereskedő, Szeged, Széchenyi-tér 14.
Kísérje figyelemmel a cég kirakatait.

26

Back Bernát Fiai

szegedi gőzmalma és vízvezetéke rt.

S z e g e d.

Üzletágai:

buza-, rozs- és paprika-malom

Paprika-export!

T á r h á z i o s z t á l y!

75

SZEGEDI

KENDERFONÓGYÁR

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

SZEGED
LONDONI KÖRUT 3.

T E L E F O N : 1 0 - 1 6.

SZEGEDI paprika
SZEGEDI ajándéktárgyak
SZEGEDI szalámi
SZEGEDI tarhonya
SZEGEDI emléktárgyak
SZEGEDI papucsok
SZEGEDI halbicska

LEGOLCSÓBBAN
 BESZEREZHETŐK

(vidéki megrendeléseket után-
 véttel szállít)

A
PÁRISI NAGY ÁRUHÁZ

SZEGED

Csekonics-u. és Kiss-u. sarok.

15

Szabó L. és Társa

Szeged, Kárász-u. 8. sz.

Bel- és külföldi
 selyem, szövet és bársony

divatáruháza

Szabott árak! Szabott árak!

18

NEU ERNŐ

BANKÜZLET, UTAZÁSI IRODÁJA

SZEGED

SZÉCHENYI-TÉR. TELEFON 11-49.

Egyéni és társas utazások

**vasuton
 hajón
 autocaron**

vasuti és hajójegyek, valuták
 költségmentes beszerzése.

**Szabadtéri játékok
 jegyeinek
 eladási helye.**

Megrendelések levélben
 és telefonon is feladhatók.

56

FREIMANN

**Szeged
 Kárász-u. 10. sz.**

Műkereskedés, kép-
 keretezés, művészi
 kerámia, nemes por-
 cellánok **n a g y**
választékban!

SZEGEDI
 EMLÉKTÁRGYAK!

17

ONOZONÉ UTÓDA

Pusztaszeri (Puzsin) Miklós
európai hírv halászcserdjája

Külföldiek és vidékiek találkozó helye.

Hangulatos helyiség, cigányzene, kitűnő fajborok, halkülönlegességek. Remekbekészült halászlé és szálkamentes fejedelmi halfalatok.

S Z E G E D

Szentháromság-u. 3. szám.

Telefon 21-87.

29

Kardos Sámuel és Fia

Festékárúk, lakkok, vegyi
árúk nagykereskedése :—;
Szeged, Valéria-tér 1. sz.
Telefon 17—62. Alapítva
1888. Fiókok; Hódmező-
vásárhely, Makó. 22.

*Hajja kedves szomszéd :
Papucs alá kerül,
Ki nem visz magával
Papucsot Szögedrül.*

Szögi Zoltán

papucskészítő és cipész

SZEGED

Dugonics-tér 1. szám.

Kárász-u. sarok.

70

Káldor J. és Társa

fűző- és ernyőgyár

**Női divatkülönlegességek
nagy raktára.**

Szeged, Kárász-u. 6. sz.

Alapítva 1885. Telefon 21-02.

80

**Hűtőház és Élelmiszer
Szállító Rt.**

SZEGED

Ilona-u. 16. sz.

Telefon 11-19.

**Baromfi-, vad-, tojás- és
gyümölcs - export.**

M ú j é g g y á r t á s !

7

Délmagyarország legnagyobb

nőiruha és kabátüzlete

P. REICH ERZSI

SZEGED,

Széchenyi-ter 17.

Főpostával szemben.

51

LIGET-VENDÉGLŐ

UJSZEGEDEN, a Hidfőnél.
Kerthelyiség!

H A L Á S Z L É.

36

Hol ozsonázzunk?

a híres **KALÁNKA** cukrásznál.
Fagylaltok, öt órai teák. Néhány
lépésre a DOM-tértől, a Rudolf-
téren, a Hid mellett.

40

Kovács Károly

52

női- és férfiszövetek, selymek,
kelengyevászon és damasztárúk
nagy raktára. Telefon 27-57.

Szeged, Tisza L.-krt. Püspökbazárban.

KLONKAY DEZSŐ

zsineg-, zsák-, ponyva-, kötélárúkeres-
kedése **SZEGED**, Feketesas-u. 2. sz.

Városi autóbusz állomás mellett.

Telefon 21-78.

67

**Magyar Kender- Len- és Jutaiipar
Részvénytársaság**

UJSZEGED.

K ö z p o n t:

Budapest, V, Wekerle Sándor u. 8. sz.

Telefon 18-88-99.

T e s t v é r g y á r a k:

Pestszenterzsébeten és Dunaföldváron.

59

Lőwy Adolf és Társai

gőzfűrészládagyár

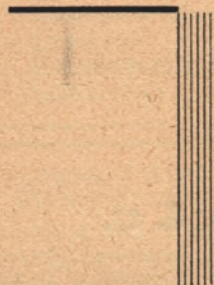
A l a p i t v a : 1 8 6 8 .

Ujszeged.

Segesváry

d r o g u a
f o t o

Szeged, Kárász-u. 6. sz.

Telefon 13-42.

78

Schillinger Kálmán

üveg-, porcellán-, lámpa-
és diszmuáru nagy-
kereskedése

**SZEGED, Csekonics-u. és
Feketesas-u. sarok,**
a város szívében.

Alapítva 1903. Telefon 14-25.

Nagy választék bel- és
külföldi nemes porcellán,
ólomkristály, diszmuáru,
háztartási cikkek és sze-
gedi emléktárgyakban.

62

TRAPPISTA

ÁLLANDÓ NAGY RAKTÁRA

SZALÁMI:

VIDONI
DOZZI
PICK

KONZERL
TELEFON
2084
TISZA LAJOS KRT.32.

TEJTERMÉK:

EMMENTÁLI
TÚRÓK
VAJ

UHERTSÁK

Uri és női divatárak

*fehérneműk, férfikalapok,
GFB harisnyák, esernyők, tel-
jes menyasszonyi kelengyék,*

nagy választékban, olcsó árban

Pollák Testvérek

cégnél.

Alapítva 1905.

SZEGED

Csekonics-u. 6.

Széchenyi-tér 17.

Kalász-tag.

Unio-tag.

Telefon 18-55.

55

Szeged legnívósabb
szórakozóhelye a

BELVÁROSI MOZI

Tökéletes, hangos- éneklő- és
be-zelőfilmek. Vitágsikert elért
filmek állandó bemutatója. Az
Alföld legnagyobb szabadtéri
mozija. Naponta három előadás.
Nyári szabadtéri helyiség a
Horvath Mihály-uccában.

20

BUTOR *kiállítás és vásár*

*Asztalosmesterek Butorcsarnoka
Szendrényi Géza és Társai.*

Főüzlet: Szeged, Dugonics-tér 11. szám.

Fióközletek: Hódmezővásárhely, Andrásy-út. Battonya,
Horthy Miklós-út.

21

**„OLASZ“ sörcsarnok és
étterem**

23

a Széchenyi-téren (a Városház mellett). Friss zónák, halászlé.

Tirolí szoba, virágos terrasz, cigányzene

Bruckner Testvérek Vasáruháza

Szeged

Kossuth Lajos sugárút 1.

Edény-, tüzhely-, háztartási cikkek,
fürdőszobaberendezés, vasbutor, vasáru
Engedélymentes 100 c. motorkerékpár.

25

Magyaros és modern
kézimunkák

legnagyobb választékban

FISCHER

„KÉZIMUNKAHÁZ“

Szeged, Kárász-u. 12.

42

Wagner F. A. és Fia

Szeged

Klauzál-tér 7.

Alapítva 1850.

Telefon 14-83.

III

Vászon és saját készítményű
KÉSZ FEHÉRNEMŰ.

**MENYASSZONYI
KELENGYÉK**

45

SZEGED LEGNAGYOBB

RÁDIÓ,

CSILLÁR ÉS ELEKTRO-
TECHNIKAI SZAKÜZLETE

DEUTSCH ALBERT

KÁRÁSZ-U.

44

CEMENT, MÉSZ, GIPSZ,

műkö és gipsz szobrászmunkák

Aszfaltozások.

Cserépkályhák.

Építési anyagok.

LANDESBERGNÉL,

Szeged, Bócskai-u. 10. sz.

Telefon 10-68.

58

KERTÉSZ SÁNDOR

iparművészeti bútorcsarnoka, Szeged
látvánúossága. Főúlet Feketesas
utcában. Állandó kiállítás
és bútorbemutató; Klau
zár-tér, Wagnercég
mellett.

**A Szabattéri látékok ideje
alatt nagy engedmények!**

23

Márton Flona kézimunkaüzlete

SZEGED, Gizella-tér 4. (DOM-téri játékok bejratánál.)

Magyar népi himzések.

Szegedi rátét kézimunkák.

79

RAFFAY-ÉTTEREM

a Városháza közelében
Kossuth Lajos sugárut.

Sör- és
zóna-különlegességek.
Olcso menürendszer.

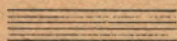
H A L Á S Z L É.

39

Horváth (EMKE) kávéház.

A művészvilág találkozó helye.
Belváros. Klauzál-tér.

Telefon: 10-07.

Reggeli vagy ozsonna
— százalékkal együtt 60 fillér. —
Hangulatos zene reggelig!

53

40 éve áll a közönség szolgál-
latában

HAY MIKSA

Szeged legrégibb
üveg- és porcellán-
kereskedése.

Rosenthal porcellán
képviselte.

Josephinenhüttei
ólomkristályok.

Aladdin-lámpa lerakat.

Szegedi különleges ajándéktárgyak.

32

FARKAS FERENC

66

Szenháromság díszmetkezői vállalata
SZEGED, Kossuth Lajos sugárút 8. szám.
 (Gazdák Biztosító Szövetk. palotájában.)

Hullaszállításokat az ország bármely részében, tetemetéseket a legegyszerűbbtől a legdiszesebb kivitelig **előnyös árban vállal.**

Rózsa Teri

63

nőiruha- és kabátáruháza.
 Eredeti modellek. Estélyi és délutáni ruhák nagy választékban szolid árak mellett. **Szeged, Klauzál-tér 8.**

Glöckner J. és Fia

az Alföld első
 vegytisztító,
 ruhafestő és
 ágytoll-tisztító
 ipartelepe

SZEGED

Gróf Apponyi Albert u. 27-29.
 (a D O M mellett)

82

Bäck Lili

gyermekruha
 szalonja

SZEGED

Széchenyi-tér 17.
 Telefon 24-38.

47

**OPTIKA-FOTO
 LIEBMANN**

látyszerész és
 fényképész

SZEGED

Kelemen-u. 12. szám.

8

A szabadtéri játékok vilamos berendezéseit

FONYÓ SOMA

villamossági vállalat készíti.

SZEGED

Kölcsey-u. 4. szám.

28

ROYAL GRANDHOTEL SZEGED **GRANDHOTEL ROYAL**

Élsőrendű ház
 Minden szobában központi fűtés
 és folyóvíz
 "Fürdőszobák"

Haus 1. Rangos
 In jeden Zimmer Centralheizung
 und fließendes Wasser
 Badezimmer.

TELEFON: 20-57

INTERURBAN: 20-57

•SZEGED•

VASAT
ASÁRUT
ARGÁNÁL
ÁSÁROLJUNK

SZEGED, HID- UCCA.

TELEFON 20-89.

19

Az Ujszegedi vigadóban

főzik a legjobb

halpaprikást.

Tánc! Reggelig nyitva!

Horváth Ferenc

vendéglős.

37

Délmagyarország legnagyobb

**szűcs- és szörme-
áruháza**

ROSMANN

SZEGED

Kárász-u. 8. szám.

27

**Központi Tejcsarnok
uri étterme és tejivója**

Kellemes terras a Kárász-
és Somogyi-uccák sarkán,
a Közp. Egyetemmel szemben.

EBÉD: négyfogásos menü, szesz-
ital nincs.

OZSONNA: kávé, vaj, méz, vagy jam,
egy darab kaláccsal.

48

**Textil
és konfekció
legelőcsőbben**

81

LIGETI KFT.

üzleteiben. Szeged, Battonya, Kistelek.

Rádió, villany- és
gázszerelés!

61

RÁDIÓ ÉS CSILLÁR!

Eladás vagy csere!!

Rosner József

Szeged,

Tisza Lajos körút 39.

Tel: 14-68 az Ivócsarnoknál.

Bäck Mancsi

művészi foto műterme

S Z E G E D

Tisza Lajos körút 52. szám.

Telefon: 18 — 03.

Elit cipő vezet

Lichtmann és Schiffer

cipők egyedárusítása.
Minden izlést kielégítő
óriási választék!

SZEGED, Széchenyi-tér 16

Telefon 24-22.

34

Fülöp Gyula halászsárdája

a Rudolf-tér sarkánál,
a hidtől jobbra van.

Halászlé!
Rántott hal.
Turóscsusza.

38

Angol-Magyar Jutafonó- és szövőgyár Részvény- társaság.

Szeged, Tel. 12-02. - Budapest,
V., Zoltán-u. 6. Telefonok: Aut.
12-43-70. 12-70-32.

Sürgőnycim: Britijute
Gyárt mindennemű jutafonalat, juta-
szövetet és jutazsákot.

31

Szegedi Kézműves Bank SZEGED

Kárász-u. 11. és Kölcsey-u. 7.

Alapítva 1873.

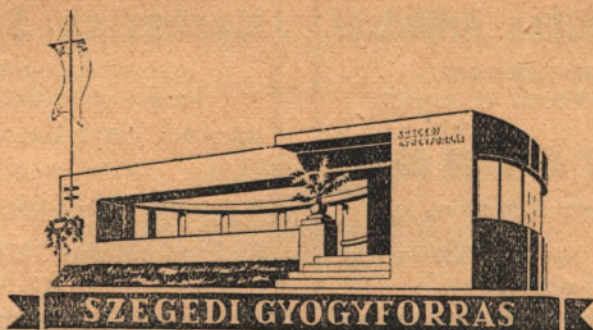
Foglalkozik
a bankszakma
összes
ágaival.

Osztályorsjegy

árusító hely.

ZÁLOGHÁZ.

43

Szeged sz. kir. 940 méter mély forrásából 50 C fokon feltörő
nagyon erősen hidrokarbonatos víz

14

ivókúra alakjában

eredményesen alkalmazható a gyomor-, bél-, vesemedence- és gyomorhurutos megbetegedések eseteiben, valamint a kőképződés megakadályozására. Csökkenti a gyomor fokozott savelválasztását.

SZEGEDI KERESKEDELMI ÉS IPARBANK

ALAPITVA 1867.

Saját tőkéje mintegy 1,200.000 pengő.

Szcrződéses viszonyban áll a
Magyar Általános Hitelbank és
Magyar Leszámitoló és Pénzváltó Bank
székesfővárosi pénzüintézetekkel.

Foglalkozik a banküzlet minden ágával.

Átutalásokat, külföldi pénznemekkel kapcsolatos ügy-
leteket a legelőnyösebben lebonyolít.

Páncéltermében safe-fülkék bérelhetők.

Kárász-uca és Klauzál-tér 2. sz. sarok.

Telefonok: 13-76 és 16-32.

Wolf Miksa örökösei

aranyéremmel
többszörösen kitüntetett

borainak

eladása literenkint is.

Szeged, Horthy Miklós-u. 16.
Telefon 20-60.

73

IFJ. HEGEDŰS BÉLA

disztemetkezési vállalata a »szent
György«-höz.

Ferenc József tudományegyetem kli-
nikáinak, Boromei Irgalomháznak és
a m. kir. gyermekmenhely szerződéses
szállítója. 65

Szeged, Szent György-tér 1
(Felsővárosi templomnál). Telefon éjjel-
nappal 15-55. Sürgőnycim **ifj. Hege-
dűs, Szeged.** A.B.C. Kalász. Hermes.

**Irógép, rádió, kerékpár,
gramofon!**

Csillár és alkatrész kedvező
részletfizetésre kapható !!

Javitó műhely! Vidéki megren-
deléseket pontosan szállít.

KELEMEN MÁRTON
Szeged, Kelemen-u. 11

69

„HÁGI“ vendéglő és söröző

Szeged

Kelemen-u. 3. Villamos megállónál.

A város legszebb kerthelyisége, két
percnyre a DOM-tértől.

**Minden időben elsőrangú halászlé és
sült hal.**

Polgári árak! Elsőrendű cigányzene!

38

Markovics Szilárd

okl. gépészmérnök
műszaki vállalata

Szeged, Tisza Lajos krt 44
Telefon 30-20.

● **Elsőrendű írógépek főképviselője.** ●

Kedvező részlet! Díjtalan be-
mutatás vidéken is! **CSERE!**

72

**KÖZPONTI
HUSCSARNOK**

SZEGED

Széchenyi-tér, városi bérház.

A legjobb ízű

szegedi szalámi!

Állandóan friss, finom hentes-
árúk és husneműek!

76

Czékus Erzsébet

iparművész nő boltja

Szeged, Gizella-tér 5

(A DOM-téri játékok
bejáratánál.)

Szegedi emléktárgyak!

Iparművészi árúk. Tervezé-
sek megrendelésre is!

77

KARDOS

SZEGEDI TARHONYA-
LEVES- ÉS
CSÓTÉSZTAGYÁR.

**SZEGEDI
KÜLÖNLEGESSÉGEK.**

SZEGED, Valéria-tér 15

68

A szegedi Fogadalmi Templom
a Nemzeti Emlécsarnok és a DOM-tér

**művészi
hatásvilágítása**

a

Szegedi Gáz-

és

Villamtelep

t e r v e i s z e r i n t k é s z ű l t .

3

WIRTH ÉS **RENGEY**

SZEGED, SZÉCHENYI-TÉR 3.

Az Alföld egyik legismertebb
írógép és irodafelszerelési rak-
tára, töltőtoll javító-műhelye,
irodai butorgyára.

Megbízható, olcsó, szakszerű.

Strand-átkeléshez állandó motorcsónak vállalat.

4

WIESNER LÁSZLÓ | S Z E G E D

IPARMŰVÉS Z —
LAKBERENDEZŐ

KLAUZÁL-TÉR 1. SZÁM.

TELEFON: 24-20.

71

BUTOR

VIRÁGHÁZ

(VLASICS)

Szeged, Dugonics-tér 1.
Telefon 18-51.

57

Szegedi Népbank
Szövetkezet,
mint az OKH tagja

KÖLCSÖNÖKET
előnyösen folyósít,

BETÉTEK
után magas kamatot térít.

60

Az orgonagyártás csúcsteljesítménye :

a szegedi fogadalmi templom
művészi orgonája,

a város féltett híressége, mely minden
évben a

domtéri játékok

egyik főszereplője.

Építette :

9

Angster József és Fia Pécs

orgona- és harmoniumgyár rt.

A cég készséggel küld érdeklődőknek árjegyzéket, terveket, költségvetést és árajánlatot.

T A R T A L O M M U T A T Ó

	Oldal
Előszó	3
Előzmények	8
Az első szabadtéri előadás: Magyar passio. 1931	17
A nyomorúságos tengődés éve: 1932	25
Az első szegedi vállalkozás sikeres évei: 1933—1935	32
Játékok városi vállalkozásban: 1936—1937	54
A DOM-téri játékok jövője. Tanulságok. Összefoglalások	84
Függelék: I. Az ember tragédiájának visszénye Szegeden	92
II. A DOM-téri játékok plakátjai	96
III. Játéknapok	100
IV. Játéknaptár	100
V. A DOM-színpad művészei	101
VI. A DOM-téri játékok kiállításának tárgyai	106
VII. Szeged reprezentáns cégei és exportvállalatai	111
Tartalomjegyzékek	129

K É P E K J E G Y Z É K E

Oldal

- I. A szegedi DOM-tér, az ünnepi játékok helye.
- II. Klebelsberg Kunó gróf, a szegedi DOM-téri játékok megteremtője.
- III. Hevesi Sándor dr., az ünnepi játékok első rendezője.
- IV. A MAGYAR PASSIO előadása a szegedi DOM-téren.
(Kátay László dr. felvétele.)
— A kulturpalota, ahova 1932-ben először tervezték AZ EMBER TRAGÉDIÁJA szabadtéri előadását. 1937, a DOM-téri játékok kiállításának helye.
- V. Buday György színpadképe. 1933. AZ EMBER TRAGÉDIÁJA.
Alapszínpad, balra elől az álombarlang.
— Buday. 1933. Athén.
- VI. Buday. 1933. Konstantinápoly, részletkép.
— Buday. 1933. Konstantinápoly teljes színpadképe.
- VII. Buday. 1933. Konstantinápoly vetített háttere.
— Buday. 1933. Prága.
- VIII. Buday. 1933. Páris.

Oldal

- Buday. 1933. Falanszter. Plasztikus díszletek.
- IX. Buday—Hont Ferenc. 1933. Athén. (Foto Liebmann.)
— Buday—Hont. 1933. Falanszter. (Foto Liebmann.)
- X. Somogyi Szilveszter dr. polgármester, a szegedi ünnepi játékok megalapozója.
— Fülöp Zoltán—Oláh Gusztáv. 1934. Az ember tragédiája. Menyország. (Foto Liebmann.)
- XI. Fülöp—Oláh. 1934. Róma. (Foto Liebmann.)
— Fülöp—Oláh. 1934. Konstantinápoly. (Foto Liebmann.)
- XII. Fülöp—Oláh. 1934. Páris. (Foto Liebmann.)
— Fülöp—Oláh. 1934. London. (Foto Liebmann.)
- XIII. Fülöp—Oláh. 1934. Falanszter. (Foto Liebmann.)
— Fülöp—Oláh. 1935. Parasztbecsület. (Foto Liebmann.)
- XIV. Fülöp—Oláh. 1935. A cremonai hegedűs. (Foto Liebmann.)
— Vörös Pál—Hegedűs Tibor. 1935. Glaukos.
Előadás az újszegedi SZUE-uszodában. (Foto Liebmann.)
- XV. Hont Ferenc, 1933 és 1937, AZ EMBER TRAGÉDIÁJÁNAK DOM-téri rendezője.
— Hegedűs Tibor. 1935, a GLAUKOS rendezője.
— Németh Antal dr., a Nemzeti Színház igazgatója forgó nézőtéri tervének modellje. 1936. Varga Mátyás műve. (Foto Vajda M. Pál.)
- XVI. (Számozatlan o.) Varga Mátyás—Janovics Jenő dr. 1936. AZ EMBER TRAGÉDIÁJA. Menyország. (Foto Dulovits. Megjelent a Hungária Magazin-ban.)
- XVII. (Számozatlan o.) Varga—Janovics. 1936. Róma. (Foto Dulovits. Megjelent a Hungária Magazin-ban.)
- XVIII. Varga—Janovics. 1936. Menyország. (Foto Liebmann.)
— Varga—Janovics. 1936. Róma. (Foto Liebmann.)
- XIX. Varga—Janovics. 1936. Páris. (Foto Liebmann.)
— Varga—Janovics. 1936. Bizánc. (Foto Liebmann.)
- XX. Varga—Janovics. 1936. János vitéz. II. felvonás. (Foto Liebmann.)
— A DOM-téri tribün. 1935—6—7. (Foto Simonyi.)
- XXI. Varga—Hont. 1937. Az ember tragédiája. Egyiptom. (Foto Liebmann.)
— Varga—Hont. 1937. Páris. (Foto Liebmann.)
- XXII. Varga—Janovics. 1937. Bizánc. (Foto Liebmann.)
— Varga—Táray Ferenc. 1937. FEKETE MÁRIA. (Foto Liebmann.)
- XXIII. Varga—Sziklai Jenő. 1937. JÁNOS VITÉZ II. felv. (Foto Liebmann.)
— Varga—Sziklai. 1937. JÁNOS VITÉZ III. felv. (Foto Liebmann.)
- XXIV. A nézőtér közönsége. 1937. (Foto Liebmann.)
— Lehotáy Árpád, a Nemzeti Színház tagja, az ünnepi játékok állandó szereplője.
— Sziklai Jenő, a szegedi színház igazgatója. 1937. A JÁNOS VITÉZ rendezője.
- XXV. Kiss Ferenc, a Nemzeti Színház tagja, a szegedi DOM-téri játékok állandó vezérszereplője.
- XXVI. Törzs Jenő színművész, a szegedi ünnepi játékok szereplője.

Oldal

- XXVII. Somogyi Erzsí, a Nemzeti Színház tagja, a szegedi DOM-téri játékok szereplője.
- XXVIII. Pálffy József dr. polgármester, a DOM-téri játékok állandósítója.
 — vitéz Szabó Géza dr. tanácsnok, az ünnepi játékok szervezetének vezetője. (Foto Auer-fivérek.)
 — Berczeli A. Károly dr., a FEKETE MÁRIA szerzője.
 — Lugosi Döme dr., a szabadtéri játékok kiállításának vezetője.
- XXIX. Janovics Jenő színigazgató, a szegedi DOM-téri ünnepi játékok vezetője 1936 óta. (Foto Angelo.)
- XXX. A DOM-téri bábjátékos óra művészi terve, Rerrich Béla mesterműve
 — A szegedi városi színház, a művészi iroda és a próbák helye.
- XXXI A szegedi DOM-téri tribün elhelyezési tervrajza 1935—6—7.
- XXXII. Csuri Ferenc órászműves hirdetőlapja

Dreher
Bak Sör

DREHER BRANDY

Dreher Fockink LÜKÖR

Dreher
MENYECIKE
COKOLADE

Dreher
MENYECIKE
COKOLADE

AZ
IBUSZ

több évtizedre terjedő működése alatt olyan szétágazó nemzetközi összeköttetésekre tett szert, hogy utasai számára ma már a legolcsóbb és legkényelmesebb utazást biztosíthatja az egész világon.

Az IBUSZ menetjegyirodáiban vasuti-, hajó- és repülő-jegyek, valamint autóbusz- és hálókocsi jegyek

**minden ország
valamennyi utvonálára kaphatók.**

Az IBUSZ társasutazási osztálya gondtalan utat, szórakozást és pihenést biztosít a belföldről külföldre irányuló forgalomban, az IBUSZ külföldről ide érkező

cserovonatai

pedig egész Európában népszerűvé tették a magyarországi utazásokat.

Külföldi barátainknak tesszünk szolgálatot, ha felhívjuk figyelmüket a rendkívül előnyös

IBUSZ pengő csekkre

és az IBUSZ kedvezményes áru szelvény jegyfüzeteire:

„Egy boldog hét Magyarországon“

„Három gyönyörű hét Magyarországon“

„Három nap Budapesten“

„Három nap Lillafüreden“

„Egy vidám hét a Balatonon“

„Egy hét Szegeden a napsugaras Tisza partján“

Az IBUSZ autókörjárat

osztálya (Autobus Tours) a helyi sightseeing-járatokon kívül kirándulásokat szervez és magánautókat ad bérbe.

Bármilyen külföldi lapot, folyóiratot megrendel az IBUSZ Beszerzési Főosztálya.

Igazgatóság:

Budapest, V, Akadémia-u. 10.

Központi menetjegyiroda:

Budapest, V, Vigadó-tér 2.

Szegeden

az IBUSZT annak fiókja, az IBUSZ-MÁV hivatalos menetjegyirodája képviseli

SZEGED, SZÉCHENYI-TÉR 9.

Telefón 323-69.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

